

Mansuetus

De Discordia Sistematis Rationis sufficientis cum Libertate humana
dissertationes 7 ...

Cremona 1775

4 Dogm. 456#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10351100-8

1

*DE DISCORDIA
SYSTEMATIS
RATIONIS SUFFICIENTIS*

Cum Libertate Humana
Cum Libertate, Omnipotentia, & Sapientia Divina
Cum Mysteriis Gratiae, & Prædestinationis.

DISSERTATIONES VII.

PHILOSOPHICO-THEOLOGICÆ

P. MANSUETTA S. FELICE

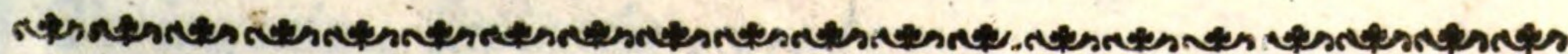
AUGUSTINENSIS DISCALCEATI

PROVINCIAE MEDIOLANENSIS

IN ASCULANO GYMNASIO PUBLICI THEOLOGIAE MORALIS
PROFESSORIS.

CREMONÆ. MDCCLXXV.

EXCUDERANT LAURENTIUS MANINI, ET SOCII.
SUPERIORUM APPROBATIONE.

DE DISCORDIA

STATUM

RATIONIS

Cum libertate humana

Cum libertate, Omnipotentia, & sapientia Divina

Cum Mytheris Causis, & Perfectionibus

DISSERTATIONES VII

PHILOSOPHICO-THEOLOGICAE

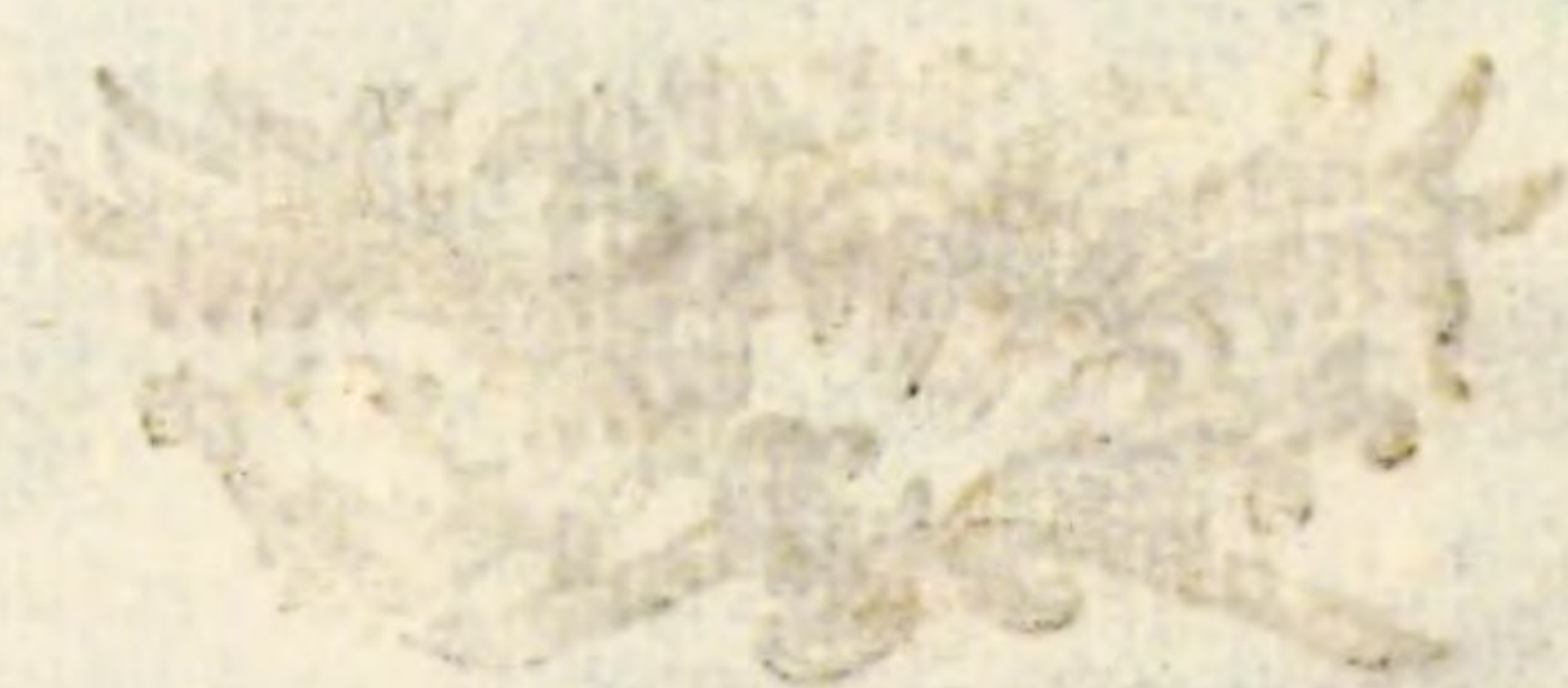
PER MANUFRONTINUM & FELICEM

AUGUSTINUS DISCARCEAT

PROVINCIA MENDO ANIMIS

In Aeternum Gloriae, & Felicitatis

THOMAS OMNIS

CREMONE, MDCCXXV

Exemplum in Aeternum Gloriae, & Felicitatis

Exemplum in Aeternum Gloriae, & Felicitatis

SUPERIORUM APPROBATIONE

CLARISSIMO VIRO
P. IGNATIO A CRUCE
AUGUSTINENSI DISCALCEATO
REGIO SACRÆ THEOLOGIÆ IN ARCHIGYMNASIO NEAPOLITANO
PRIMARIO PROFESSORI.

F. MANSUETUS A S. FELICE.

T si nonnulli ingenio & Doctrina præstantes viri mihi amicitia conjuncti, quibus consilium meum innotuerat, ut manum huic opusculo admoverem, ipsum absolverem, & typis committerem sæpe suaderent, iteratisque cohortationibus sollicitarent; adhuc tamen hærebat animus, & nondum in eorum sententia penitus acquieverat. Literæ tuæ, clarissime Vir, anno proxime elapso mihi datæ, quibus & laborem meum approbare, & animum mihi addere suffragio tuo, & favore voluisti, omnem prorsus ambigendi causam a me abstulerunt. Quid enim amplius dubitationis mihi superesse poterat, quum Te ingenio, sapientia, prudentia ornatissimum, hortatorem, suasoremque haberem? Omnes siquidem norunt

quanta animi magnitudine, quanta eruditionis & doctrinae praestantia, quanta virtutum omnium excellentia polleas. Id sane testantur praeclaræ dignitates, ad quas pro meritis tuis iterum, iterumque evectus, majorem a Te decorem acceperunt, quam quod illæ Tibi contulerint. Testantur Principum, Nobilium, Literatorum favores, qui Te muneribus, atque honoribus sæpissimè cumularunt. Testantur Neapolitani Archigymnasii Auditores, qui Te de Theologicis Disciplinis publice differentem veluti eximium Doctorem admirantur. Testantur demum plura a Te edita egregia Opera, in quibus & ingenii vis, & dicendi copia, & eruditionis amplitudo, atque divinarum, humanarumque rerum scientia mirifice effulgent. Hisce accedunt etiam tuus in Literarum Cultores favor eximius, magna animi tui humanitas, aurea tuæ indolis ingenuitas, ac demum summa tua erga me benevolentia; unde me Tibi addictissimum profiteor.

Nosti igitur quæ causa fuerit cur opusculum hoc meum Tibi sistere, Vir clarissime, tuoque Nomini inscribere decreverim. Excipe itaque libenti ac peramanti animo hoc quaecumque obsequii & amoris mei publicum argumentum. Vale.

Dabam Asculi Kal. Aprilis
anno vulgaris epochæ 1775.

PRÆ-

PRÆFATIO.

Non æstu contentionis, non discordiæ spiritu, non partium studio, aut alio quocumque inordinato animi affectu, a quibus maxime abhorrendum est, excitatus, atque commotus Opusculum hoc conscribere, ac typis committere aggressus sum. Qui enim hujusmodi permotionum æstibus agitati, & acti opus aliquod moliuntur, non rationis lumen, non veritatis ductum attendunt, sed excæcatæ mentis, & præjudicati animi impetum sequuntur, dumque aliorum opiniones carpere, suasque cæteris præferre se jactant, ipsi longius a veritate aberrant, stylique acerbitate, atque mordentium verborum aculeis adversariorum animos irritando, se magis correptione, & increpatione dignos efficiunt: quod sæpe in litterariis concertationibus contigisse dolendum est.

Tria igitur sunt, quæ me ad hoc opusculum elucubrandum impulerunt: Amor veritatis investigandæ, & inveniendæ: Periculum novitatis in moralibus, & Theologicis disciplinis maxime timendum: Pax & tranquillitas scholarum catholicarum, quibus novitas, & varietas sententiarum plurimum adversantur.

Si enim de physicis systematibus, aut de mechanicis experimentis, aut de mathematicis demonstra-

tio-

tionibus agendum esset, in quibus novitas, & inventio non periculum, aut detrimentum, sed potius delectationem afferunt, & utilitatem, atque ad acuenda, & exercenda adolescentium ingenia mirifice inserviunt, licet aliter sentirem, contendere tamen non auderem; maxime si adversandum esset optimis viris (ut in hac controversia contingit) ingenio, eruditione, & doctrina præcellentibus, quibus nullo modo me detrahère velle profiteor.

Cum verò de quibusdam sententiis recenter excogitatis, & inventis quæstio habeatur, quæ & præcipua Philosophiæ moralis fundamenta, & altiora Theologiæ arcana complectuntur, nemo mihi succenseat, aut invidiam conflet, si novitate hujusmodi sententiarum excitatus, prius veritatis investigandæ causa eas perpendere, & perscrutari aggressus sum; deinde, pluribus menti meæ occurrentibus difficultatibus, privati exercitii gratia, confutandas suscepi; & demum, amicorum meorum cohortationibus sollicitatus, atque gravissimorum virorum auctoritate devictus, ad hoc opusculum perficiendum, edendumque animum adieci, & laborem impendi.

Etsi vero hoc opusculum inscripserim de *Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Libertate humana, & divina, cumque aliis divinis Attributis, & cum Gratiæ potissimum, atque Prædestinationis mysteriis*; consilium mihi non fuit rejiciendi, confutandique generale principium rationis sufficientis, si pro causa, seu

seu ratione cujuscumque effectus, & actionis accipiatur. Principium enim hoc sensu intellectum nullus cordatus Philosophus, aut Theologus inficiari, aut in dubium vertere potest: atque jure meritò tum apud veteres, tum apud recentes Scriptores usum insignem habuit, & illustrem. Adhibuit enim illud Confucius antiquissimus inter Synenses Philosophus, adhibuerunt Plato, Aristoteles, Archimedes, Seneca, Cicero, Averoes, ac de nostris præcipuè D. Augustinus, & D. Thomas; Et ex recentioribus Cartesius, Wolphius, Bulfingerus, aliique plurimi, ut habet Liberatus Fassonius in sua Dissertatione de Leibnitiano Rationis Sufficientis principio.

Quod unice mihi expendendum, ac confutandum proposui est Systema Rationis Sufficientis juxta sensum, & mentem illorum, qui vulgo Sufficientistæ, Optimistæ, & Melioristæ appellantur; quodque a recto tramite sanæ Philosophiæ, & probatæ Theologiæ deflectere plures Philosophi, & Theologi præclarissimi optimo jure arbitrantur.

Hujus systematis semina quædam, seu principia in nonnullis vetustis Philosophis reperiuntur, maxime vero in Platone, Aristotele, Proclo, Lucretio, aliisque Platoniciæ, & Stoiciæ sectæ professoribus, quæ a Guillelmo Leibnitio primum evoluta, aperta, & in lucem prolata sunt; deinde a Christiano Wolphio illustrata, aucta, munita, & in systematicam formam disposita, ita ut hi duo potius quam instauratores, aut

aut professores, veluti auctores, & architecti hujus systematis habeantur: ab hisce enim systema etiam nomen accepit, quod vulgò Leibnitianum, & Wolphianum appellatur. Horum vestigiis adhæserunt nonnulli Itali Philosophi, Michael Gottlieb Hanfchius, Ludovicus Philippus Thummigius, Bernardus Bulfingerus, Georgius Daries, Reimbekius, Kanzius, aliique, quorum longum esset catalogum recensere.

Hos secuti sunt recentissime alii Itali Philosophi, & Theologi, qui hujusmodi systema tum ad dignoscendam, explicandamque humanæ, & divinæ Libertatis indolem, ac naturam; tum ad evolvenda, & explananda difficiliora Theologiæ mysteria; tum denique ad varia scholarum diffidia componenda, & concilianda plurimum valere existimarunt. (1)

Plures Philosophi, ac Theologi contra novum hoc systema insurrexerunt, nempe Clarkius, Croautius, Schaulius, Langius, Wolterius, Jacquier, Monilia, Fassonius, Boschovichius, Magli, aliique: Nullus tamen systematicè, ex professo, & in tota sua amplitudine, tum quò ad Philosophicas, cum quò ad Theologicas quæstiones systema impetere aggressus est, quod præstandum mihi proposui, & summo studio, labore, & cura hac lucubratione perficiendum curavi.

Opus.

(1) Ut videre est in quadam Dissertatione, cui titulus: *De concordia Principii Rationis Sufficientis cum libertate*: excussa Venetiis 1769.; & in altera, cui titulus: *Dissertatio de Principio Rationis Sufficientis in duas partes distributa, in quarum prima agitur de ipso Principio, ejusque extensione ad causas etiam liberas; & in altera de usu ejusdem Principii in Theologia revelata*: excussa Lugani 1773.

Opusculum hoc septem complectitur partes in plures articulos distinctas, ac distributas.

I. De Libertate humana.

II. De Libertate, Omnipotentia, & Sapientia divina.

III. De Optimismo, cui additur Appendix de Systemate Leibnitiano Melioris & Optimi.

IV. De Scientia futurorum conditionatorum.

V. De Gratia status utriusque naturæ Innocentis, & Lapfæ.

VI. De Myfterio Prædestinationis.

VII. De mente D. Augustini circa Gratiam Status Innocentiæ.

Quibus totidem Sufficientistarum opiniones eodem ordine distinctæ, & distributæ oppugnantur. (2)

Cum vero hujusmodi sententiarum propugnatores argumenta depromant & a ratione, & ab auctoritate præsertim D. P. Augustini, & D. Thomæ Aquinatis; hinc iisdem & ego armis sine animi iracundia, aut verborum jactantia, & acerbitate decertare contendam.

Ne quis tamen aut styli elegantiam, aut selectorum verborum venustatem, aut amenioris eloquentiæ ornamenta in hac lucubratione expectet, quæ si in Academicis dissertationibus, Rethorumque exercitationibus approbanda, & commendanda sunt, in gravioribus, & subtilioribus Philosophicis, Theologicisque disciplinis reprobanda potius, ac reprehendenda

vi-

(2) Ut videre est in Dissertat. citata de Principio Rationis Sufficientis, excussa Lugani.

videntur. Facilem propterea, planum, ac simplicem dicendi modum adhibendum mihi proposui, ne aut inanibus oblectamentis veritati fucum facerem, aut conquisito locutionum delectu, & eleganti verborum collocatione rem difficilem, & explicatu operosam, magis obvolverem, & implicarem. Ut enim egregie Cassiodorus ait (3): *ita loquendum est, ut interdum genus sit peritiæ vitare, quod doctis placeat; proinde majorum pulchra definitio est, sic apte dicere ut audientibus possis concepta vota suadere. Et quia ut docet S. P. Augustinus: mundanis scriptoribus tota cura de verbis est: nostris de rebus* (4).

Rogo interea, obtestorque Leibnitiani systematici Professores, ut nihil adversi de me suspicentur; ac pro certo habeant me nihil ipsorum doctrinæ, eruditioni, sapientiæ, & splendori velle detrahere; sed tantum, quod propius ad verum accedit, inquirere, & si fieri potest, invenire: & sicuti refellere sine pertinacia; ita & refelli sine iracundia paratus sum.

Optimos demum, ac benevolos hujus opusculi Lectores deprecor, quos ego sapientiæ, atque humanitatis plenos futuros puto, ut, si forte iis, quæ dicturus sum, non assentientur, laborem saltem meum, ac de ipsis benemerendi voluntatem libenter, comiter, ac peramanter excipere non dedignentur.

DIS-

(3) Cassiod. Lib. 12. Variarum. (4) D. August. Lib. Doct. Christ.

DISSERTATIO I.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Libertate humana.

ARTICULUS PRIMUS.

*Exponuntur Fundamenta Systematis Rationis Sufficientis
circa Libertatem humanam.*

Priusquam rem intricatissimam, subtilissimam, intellectu difficilem, & explicatū operosam expendamus, necesse est, ad controversiam probe intelligendam, explicandam, ac discutiendam, famosi hujus Systematis doctrinam in ipso quæstionis aditu breviter exponere, & declarare. Summa igitur hujus doctrinæ innititur, & continetur duodecim fundamentis seu principiis, quæ totum Systema Rationis Sufficientis constituunt, & complectuntur. Hæc autem ingenue, & fideliter enarramus, & exponimus, ut extant apud Leibnitium (1), apud Wolphium (2), aliosque hujusmodi Systematis Professores (3).

I. Voluntas libera, & rationalis sine motivo, aut ratione nullo modo potest se ad aliquid determinare: voluntas enim liberi agentis ratione regitur, ratione ab indifferentia removetur, ratione ad operandum determinatur. Hujusmodi ratio, seu motivum esse potest & intrinsecum, & extrinsecum, distinctum tamen a voluntatis exercitio, & determinatione, ut distinguitur movens ab illo, quod movetur.

II. Hinc nullo dato intrinseco, aut extrinseco motivo a voluntatis exercitio, & determinatione distincto, libera voluntas rationalis non potest ullo modo se determinare, & operari; sin autem casu, non ratione se determinaret, & operaretur.

III. Stantibus duabus rationibus, seu motivis oppositis æqualibus voluntas libera debet manere anceps, immota, suspensa; cum a neutro motivo ejus tollatur indifferentia; Si enim in dato casu se determinaret id faceret sine ullo motivo se determinandi potius, quam non, quod indoli agentis liberi, & ejus essentiæ repugnat.

IV. Agens liberum, ut ad actionem potius, quam non actionem, aut ad electionem unius præ alio valeat se determinare, necessario requiritur aliquod motivum, quod voluntatem moveat ad actionem potius, quam non; aut ad hujus potius, quam illius electionem: cum concipi nequeat esse, aut fieri quidpiam; nisi detur cur illud sit, aut fiat potius, quam non, sicut concipi non potest ipsum agere sine motivo.

A

V. Tale

(1) *Affais de Theodicæ* p. 1. (2) *Theolog. natural.* p. 1. (3) In libello de conc. princ. ration. suffic. cum libert.

V. Tale motivum, ob quod agens liberum potius vult, aut agit, quam non, dicitur ratio sufficiens.

VI. Hæc ratio sufficiens dicitur prævalens, eo quod præ cæteris, quæ offeruntur, movet agens liberum ad volendum potius, quam non; aut ad ita potius, quam aliter volendum.

VII. Hæc ratio prævalens dicitur infallibilis, seu infallibiliter cum actione connexa; quia posita tali ratione actio potius est, quam non; & impossibile est, ut, ea posita, actio non sit potius, quam sit; sicuti impossibile est idem simul esse, & non esse.

VIII. Hæc ratio sufficiens, prævalens, & infallibilis est antecederet, & independenter ab ipsa actuali libera volitione, seu determinatione voluntatis; ita ut non ideo sit illa prævalens, & infallibilis, quia voluntas vult; sed ideo voluntas vult, quia illa prævalens est, & infallibilis.

IX. Hinc actualis libera volitio a ratione, seu motivo est dependens; & ipsa ratione, seu motivo natura, & causalitate posterior; cum id, quod movet agens ad volendum sit prius natura, & causalitate ipsa volitione: ut constet ex notione moventis, & moti.

X. Talis infallibilitas, seu infallibilis connexio rationis sufficientis cum actione descendet ex indole, natura, & essentia agentis liberi, quatenus liberum est: nam ex indole agentis liberi, quatenus liberum est, determinatur proprius istius operandi modus.

XI. Hinc agens liberum definitur *quod se determinat ad agendum iudicio objective indifferenti* (4).

XII. Et libertas dicitur *facultas eligendi ex pluribus possibilibus, quod magis placet convenienter ad motiva per indifferens iudicium rationis proposita* (5). Seu ut habet Wolphius *facultas, qua mens ex pluribus possibilibus spontè eligit, quod sibi maxime placet; cum ad nullum eorum per essentiam determinata sit* (6).

Hæc sunt fundamenta, seu principia famosi Systematis Rationis Sufficientis, quibus tota moles, & pondus hujus novæ, & operosæ machinæ incumbit (7).

ARTICULUS SECUNDUS.

De præcipuis erroribus circa humanam Libertatem.

ET si unicuique hominum intimo conscientiae sensu nota sit humani arbitrii libertas, ut eleganter D. Augustinus asserit: (8) *eam quippe cantant, & in montibus pastores, & in theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & Magistri in scholis, & Antistites in sacris templis, & in orbe terrarum genus humanum;*
non

(4) In libello de Conc. (5) In libello de conc. (6) In Psychologia. (7) In libris citatis. (8) Lib. de duabus animabus Cap. 11.

non defuerunt tamen, qui, tam notæ, & evidenti veritati adversantes, eam ab hominibus auferre conati sunt.

I. Stoici enim ex fato; Astrologi ex syderum influxu; Ciceronis sectatores ex Dei præscientia; Manichæi ex concreta animi duplici bonitate, vel malitia, hominum voluntates sive ad bonum, sive ad malum ineluctabiliter rapi affirmarunt.

II. Hos secuti sunt Pelagiani, qui libertatem arbitrii collocabant in possibilitate vel admittendi, vel vitandi peccati experte cogentis necessitatis.

III. Deinde Wiclefus, Lutherus, Calvinus, aliique novatores, qui arbitrii libertatem prævaricatione primæ parentis extinctam fuisse dogmatizarunt.

IV. Novissimis tandem temporibus Bajus, Jansenius, aliique ipsorum defensores, qui, licet assererent libertatem a coactione immunem, eam tamen insuperabilis necessitatis vinculo alligabant.

An sufficientistæ horum errori aliqua ratione accesserint, summi inter se viri dissentiunt, quorum nomina in præfatione recensuimus. Illi enim, qui stant pro Systemate, humanam libertatem non solum subsistere sub ratione sufficienti, sed etiam perfici affirmarunt. Alii verò, qui hujusmodi Systemati adversantur sub ipsa libertatem tolli, aut saltem labefactari contendunt.

Nos in tanta opinionum varietate, quid sentiendum sit, ingenue, & modeste dicemus, judice ratione, & Duce, ac magistro D. Thoma Aquinate excellentissimo Philosophiæ moralis, & Theologiæ Doctore, cujus auctoritati multum se tribuere Sufficientistæ profitentur.

Cum autem dignosci nequeat, quomodo humana persistere possit, aut labefactari libertas, nisi & liberi arbitrii natura, ac essentia, & quid ei opponitur, dignoscatur, hinc sequenti articulo de hac re differemus, ut facilis pateat via ad ea, quæ tractanda, & expendenda suscepimus.

ARTICULUS TERTIUS.

De Essentia, Definitione, & Extensione Libertatis humane.

Mirum est in quantas abeant opiniones, cum de essentia, natura, & indole libertatis agitur, etiam illi, qui de arbitrii libertate se optime sentire profitentur. Immorandum tamen non est in iis speculationibus, quæ ad rem nostram non sunt, quæque citra morum, & fidei periculum in utramque partem verti possunt. Illud nobis proinde statuendum venit, quod apud omnes, qui recte de libertatis natura, & indole sentiunt, certum est, nempe arbitrii, seu indifferentiæ libertatem esse facultatem rationis, & voluntatis: pertinet quippe libertas arbitrii ad intellectum, tamquam ad causam (voluntas enim in incognitum non fertur), & ad voluntatem, tamquam ad subjectum,

in quo formaliter residet, ut sentiunt Philosophi, & Theologi cum D. Thoma, (9) qui ait *dicendum, quod radix libertatis est voluntas, sicut subjectum; sed, sicut causa, est ratio*. Illud tamen monemus cum clarissimo P. Berti (10) nos, dum liberum arbitrium ex duplici facultate conflatum predicamus, idest ex ratione, & voluntate, minime unum ab alia discerpere; sed eandem humanam mentem esse intellectum, & voluntatem, quatenus diversimode percipitur, ut apprehendit, aut vult, ut recentiores Philosophi tenent; & nihilominus intellectum quasi faciem voluntatis concipimus, & illum necessariam aliquam facultatem, istam indifferentem ac liberam rectissime nuncupamus. Hæc quantum ad essentiam Libertatis.

Quantum vero ad definitionem. Liberum arbitrium a D. Thoma dicitur (11) *vis electiva*. Ab antiquis Philosophis teste eodem S. Doctore (12) dicebatur *liberum de ratione iudicium*. Definitur a Bellarmino (13) *libera potestas ex his, quæ ad finem aliquam conducunt unum præ alio eligendi, aut unum, & idem acceptandi; vel pro arbitrio respuendi, intelligenti naturæ ad magnam Dei gloriam attributa*. A Petavio (14). *Facultas intelligentis naturæ, quæ ex pluribus ad eligendum propositis unum asciscere potest, rejecto, & segregato alio*. A P. Berti (15) *voluntas rationalis creaturæ, quæ pro suo arbitratu, quod ei a ratione proponitur, eligere potest, vel rejicere*. Generatim demum a Philosophis, & Theologis scholasticis describitur *potentia activa rationalis naturæ, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere, vel non agere*. Hæc quantum ad Definitionem.

Quantum demum ad Extensionem. Libertas voluntatis humanæ cum D. Thoma (16) *in tribus consideratur; scilicet quantum ad actum, in quantum potest velle, & non velle; & quantum ad objectum, in quantum potest velle hoc, vel illud, & ejus oppositum; & quantum ad ordinem, in quantum potest velle bonum, vel malum*. Hæc brevissime recensita quantum ad essentiam, definitionem, & extensionem Libertatis sufficiant pro re nostra.

ARTICULUS QUARTUS.

Sufficientistarum Systema videtur repugnare humanæ Libertati.

EX præmissis constat ad arbitrii Libertatem duo necessario requiri. I. ut iudicium sit liberum; & ratio ad oppositum viam habeat. II. Ut voluntas non sit determinata ad unum; sed possit pro arbitrio eligere. Si enim iudicium sit necessarium, nec locum habeat electio, actum est de arbitrii libertate. Unde S. Thomas (17) ait. *Homo*

& ju-

(9) P. 2. q. 17. a. 1. ad. 2. (10) De Theolog. discipl. Tom. 1. Lib. 12. cap. 10.
 (11) P. 1. q. 83. a. 4. in Corp. (12) P. 2. q. 17. a. 1. ad. 2. (13) Lib. 3. de grat. & libe. arbit.
 (14) Lib. 3. de opere sex dierum cap. 1. (15) De Theolog. discipl. Tom. 1. Lib. 12. cap. 10.
 (16) De Verit. q. 22. a. 6. in Corp. (17) Lib. 2. ad Anibal. disc. 24. a. 2.

Et judicium de suis operibus habet, Et libertatem in judicando, quæ quidem libertas provenit cum ex ratione; tum ex voluntate, quæ non sit determinata ad unum (18) dicendum, quod proprium liberi arbitrii est electio; ex hoc enim liberi arbitrii esse dicimur, quod possumus unum recipere, alio recusato, Et ideo naturam liberi arbitrii ex electione considerare oportet.

Sed in Systemate Sufficientistarum videntur hæc duo non posse subsistere.

I. Si unicum motivum volendi, aut nollendi fortè menti obversetur (*nemo enim habet in sua potestate, quid ei veniat in mentem* ait Augustinus (19),) nec judicium erit liberum, nec voluntas soluta manebit: non liberum judicium; quia sub unico motivo intellectus rationem non habet aliter judicandi: nec soluta voluntas; quia in tali hypothefi non habet, unde eligat, & quod recuset; cum ad unum sit determinata: nec ratio, & voluntas poterunt sibi viam aperire ad alia motiva investiganda, sibi que repræsentanda, ut infra dicemus. Ergo ex Fundam. 1. nec judicio, nec voluntati ad oppositum via patebit; quod libertati repugnat.

II. Id videtur etiam sequi datis pluribus æqualibus motivis oppositis: In hac enim hypothefi, & judicium necessario suspensum manere debet; & voluntas indifferens, & impotens ad operandum, aut se aliquo modo determinandam: Si enim, aut judicium, aut voluntas, se determinarent, & operarentur, id facerent sine ullo motivo, quod indoli agentis liberi, ejusque naturæ repugnat ex Fundam. 1. 2. 3.

III. Denique multo magis hoc evenire deberet, si inter plura motiva unum sit prævalens; huic enim judicium, & voluntas ex necessitate naturæ, & indolis suæ adhererunt. Sicuti enim repugnat, quod ratio, & voluntas nulli motivo innitantur; ita similiter repugnat, ut alteri innitantur in concursu prævalentis ex Fund. 4. 7. 10. Si enim ratio & voluntas sub æqualitate oppositorum motivorum ad neutrum inclinare valent; a fortiori nullo modo poterunt in concursu unius prævalentis; cum motivum prævalens nullam possibilitatem tribuat ad oppositum; sed potius secundum excessum, quo aliud superat, moveat voluntatem ad necessario volendum, aut nolendum ex Fundam. 3. 4. 7. 10.

In hoc ergo Systemate nec ratio, nec voluntas liberæ ullo modo manebunt: non quantum ad actum; cum nec judicare, nec velle, nec agere valeant ex arbitrio; sed tantum secundum mensuram motivi: non quantum ad objectum; quia nequeunt aut judicare, aut eligere, nisi id, quod sub motivo prævalenti proponitur: non quantum ad finem; quia & pro illo judicare, & illud amplecti debent, quod prævalet, sive bonum, sive malum sit; & hoc ex indole liberi agentis ex Fund. 10. Videtur igitur hoc Systema humanam labefactare libertatem, quod magis patebit ex infra dicendis.

AR-

(18) P. 1. q. 83. a. 3. (19) Lib. de spirit. & littera Cap. 84.

ARTICULUS QUINTUS.

Præcluditur primum effugium Sufficientistarum.

*D*icunt. (20). Si unicum motivum volendi, aut nolendi forte menti obversetur, poterit agens liberum attentionem ab illo suspendere; de alio cogitare; ad alia se convertere; & ita ad oppositum viam sibi aperire, ut habet S. Thomas (21). Ita in hypothese æqualium motivorum oppositorum agens liberum poterit in uno considerare aliquam conditionem per quam alteri emineat, ut habet S. Doctor (22). Quod similiter dicendum est de motivo prævalenti ut docet S. Thomas (23). Ergo in hypothese five unius; five æqualis; five prævalentis motivi liberum erit iudicium, & soluta manebit voluntas.

Contra. Sufficientistæ juxta principia sui Systematis vim, & energiam arbitrio liberi agentis eripiunt, quam S. Thomas, citatis locis ipsi tribuit: nempe suspendendi attentionem ab uno; de alio cogitandi; ad alia se convertendi; & cætera similia pro libito operandi. Et hoc in triplici dicta hypothese.

I. Si enim unicum motivum menti liberi agentis forte se offerat, nec intellectus, nec voluntas ipsius id poterunt præstare: non intellectus, cum non sit per se agens liberum, & illud concipiat, & apprehendat, quod ipsi repræsentatur: nec voluntas; cum ipsa ex indole, & natura sua non possit primum motivum abjicere, & ad alia se convertere; nisi ipsi aliud motivum præsens fiat, quod in hypothese unius motivi, non habetur: aliter id faceret sine motivo, quod repugnat ejus naturæ, & indoli ex Fundam. 1. 2. 10.

II. Nec in suppositione oppositi æqualis motivi talis facultas manet intellectui, & voluntati liberi agentis: si enim duo opposita æqualia intellectui offerantur liberum agens in neutram partem iudicio suo poterit inclinari; & posita tali repræsentatione, facta intellectui, nullam voluntas ipsius habebit rationem considerandi in uno potius, quam in alio peculiarem conditionem, per quam unum alteri emineat, proindeque inter duo æqualia motiva suspensum hærebit ex Fund. 3. Si enim omissa una consideratione ad aliam se converteret, id faceret sine motivo, quod ejus indoli, & essentiæ repugnat ex Fund. 1. 2. 10.

III. Idem dicendum venit in hypothese unius motivi prævalentis: Si enim talis facultas intellectui, & voluntati liberi agentis non manet in suppositione aut unius, aut æqualis motivi oppositi; a fortiori non manebit in hypothese prævalentis; ut dictum est art. præc.

Et sane, ut intellectus liberi agentis aliter judicare valeat; & voluntas ipsius
magis

(20) Lib. de concord. pag. 33. & Dissert. de princip. ration. suffic. art. 11. (21) Quest. 6. de malo. (22) P. 1. q. 13. a. 6. (23) Loco citato.

magis in aliud flecti; repræsentari debet intellectui, & voluntati proponi aliud motivum, quod magis prævaleat ex Fund. 4. Jam vero si tale prævalentius motivum supponatur præsens intellectui, & voluntati; primum motivum, de quo agimus non erit sufficiens, seu prævalens; sumus proinde extra hypothesim: Si non supponatur præsens, repugnat indoli liberi agentis sibi prævalentius motivum asciscere; id enim sine ratione sufficienti faceret ex Fund. 4. 10.

Ergo in triplici hypothesi nec ratio liberi agentis ad oppositum viam habet; nec voluntas libera, & soluta manet.

Dicunt. (24). Quod nova occasio vel ab interiori, vel ab exteriori exhibita novam potest rationem sufficientem exhibere, ut nova cogitatio occurrat, nova fiat consideratio, novumque judicium: ut interim mittamus processum omnium mutationum, quæ in Creaturis contingunt, in Deum tandem, tamquam in primam causam, primumque motorem reduci.

Contra. Hujusmodi nova occasio vel ad nutum voluntatis potest haberi; vel non: si primum: idem recurrit argumentum, ut supra: si secundum; talis occasio est accidentaliter, proindeque nihil concludit, cum æqualiter esse, & abesse possit; quin etiam de tali ratione sufficienti ab interna, vel externa occasione excitata eadem valet difficultas. Nec juvat etiam confugere ad Deum ut primam causam, primumque motorem. Deus enim ut ipsi habent (25) intellectum creatum immediate movet in quantum dat ei virtutem intelligendi, eamque conservat; & mediate, scilicet mediantibus objectis sensibilibus, & materialibus, a quibus intellectus determinatur ad hoc, vel illud cognoscendum. Voluntatem quoque creatam movet, sed sicut universalis motor ad universale ipsius objectum, quod est bonum: semper tamen juxta Systema liberum agens, ut attendat potius ad tales rationes boni, vel mali: ut oblata motiva abijciat, & alia sibi asciscat, opus habet aliqua sufficienti ratione, de qua idem quæri potest, quod supra; & ita usque in infinitum.

ARTICULUS SEXTUS.

Præcluditur Secundum effugium.

Dicunt. (26) Potestas attendendi, vel non attendendi ad talia motiva; ea abijciendi; alia investigandi oritur ex imperfectione agentis: quæ autem sunt ex imperfectione, signum aliquod libertatis exhibere possunt; necessaria ad libertatem esse non possunt. Ergo & si homo talem potestatem non haberet, nullum tamen ejus libertati detrimentum immineret, ut docet S. Thomas (27).

Contra

(24) Dissert. de princip. ration. suffic. art. 11. (25) Dissert. de Princip. ration. suffic. art. 22.
(26) Lib. de concord. pag. 38. & dissert. de princip. ration. suffic. art. 6. & 11. (27) De Ver. 9. 24. a. 3. & alibi.

Contra Libertas humana exigit, ut ratio & voluntas viam habeant ad oppositum, ut ex D. Thoma dictum est, quam non haberent in hypothese aut unius motivi, aut oppositi æqualis, aut prævalentis, nisi subsisteret facultas abjiciendi pro arbitrio talia motiva; ad alia se convertendi; alia investigandi ut dictum est articulis præced. Unde S. Thomas (28) ait: *Homo non necessario movetur ab his, quæ sibi occurrunt, vel a passionibus insurgentibus, quia potest eas acceptare; vel refugere; & ideo homo est liberi arbitrii; non autem bruta.* Et alibi (29) habet illa causa, quæ facit voluntatem velle aliquid, non oportet, quod ex necessitate faciat, quia potest per ipsam voluntatem impedimentum præstari, vel removendo talem considerationem, quæ inducit eam ad volendum, vel considerando oppositum, scilicet quod hoc, quod proponitur ut bonum, secundum aliquid, non est bonum; vel in ipso objecto apprehenso considerando aliquid aliud bonum conveniens, vel removendo dispositionem, ut sibi videatur aliquid sic & cetera. Ergo ex D. Thoma, cujus auctoritati Sufficientistæ innituntur, hujusmodi facultas tribui debet homini ad perfectum, & completum suæ libertatis exercitium.

Verum quidem est, quod ea, quæ sunt ex defectu, ad essentiam libertatis non pertinent: nullius quippe facultatis essentia in eo, quod possit deficere, sita est. Unde D. Augustinus (30) ait *multo liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit servire peccato*, & D. Thomas (31) inquit *dicendum quod posse eligere malum non est de ratione liberi arbitrii*; nihilominus D. Augustinus de humana libertate, ut in hæc statu reperitur, ait (32) *liberum arbitrium, quo vel bene, vel male vivitur, propter justum judicium Dei, ab omni necessitatis vinculo vindicamus.* Et S. Hieronymus (33) inquit *Solus Deus est, in quem peccatum non cadit, nec cadere potest; cetera, cum sint liberi arbitrii in utramque partem possunt suam flectere voluntatem.* Unde S. Thomas (34) ait *dicendum, quod in Deo est invenire liberum arbitrium: alio tamen modo in eo, & in Angelis, & in hominibus.... liberum arbitrium Dei nullo modo flexibile est ad malum; liberum vero arbitrium hominis, vel Angeli ad malum flexibile est.... Cognitio alterius modi invenitur in homine, quam in Deo, & in Angelis: homo enim habet cognitionem obumbratam, & cum discursu veritatis notitiam summentem; unde ei accidit dubitatio, & difficultas in discernendo, & judicando: sed in Deo, & in Angelis suo modo est simplex notitia veritatis absque discursu, & inquisitione; unde non cadit in eis dubitatio, aut difficultas in discernendo, vel judicando: etcetera.* Licet ergo, quæ sunt ex imperfectione, per se necessaria non sint ad libertatem; tamen in hoc statu infirmitatis, & imperfectionis admittenda sunt ad completum humanæ libertatis exercitium.

AR-

(28) De Ver. q. 24. a. 2. (29) De Malo quæst. 6. (30) Enchirid. Cap. 105. (31) De lib. arbit. q. 24. a. 2. (32) Lib. 2. contra Faustum Cap. 5. (33) Hom. de Filio prodigo. (34) De verit. q. 24. a. 3.

ARTICULUS SEPTIMUS.

Præcluditur tertium effugium.

D*icunt.* (35). Sub quocumque motivo, & in quacumque hypothefi judicium five subjective, five objective spectatum liberum manet in Systemate; proindeque etiam voluntas a necessitate soluta. I. Liberum manet judicium subjective spectatum non quasi quod sub motivis sufficientibus possit agens non judicare; sed quod & ante judicium possit avertere mentem a consideratione earum rerum, quæ inducunt ad judicandum, & post judicium possit illud retractare considerando rationes, quæ movent ad retractandum. II. Idem dici debet de judicio objective spectato: liberum enim manet tale judicium; cum ita proponat objectum hic, & nunc eligendum; ut simul innotescat posse illud idem objectum non eligi: proponit enim objectum, non ut necessario volendum; sed sub quadam indifferentia, cum diversas habeat conceptiones boni, & mali: ita ut queat agens, si velit, illud idem objectum, quod sub ratione boni elegit, sub ratione mali respuere.

Contra. I. Juxta Systema non manet liberum judicium subjective spectatum, agens enim liberum sub sufficienti motivo non habet facultatem avertendi mentem a consideratione earum rationum, quæ ipsum inducunt ad ita judicandum, nisi sit ei præsens altera sufficiens ratio, de qua idem quæri potest; vel nisi possit agens liberum pro arbitrio prævalentiorē aliam rationem sibi asciscere, quod juxta ejus indolem fieri nequit, ut dictum est. Multo minus potest retractare judicium jam factum; cum infallibiliter, imo & necessario ex indole, & natura ipsius sequatur electio, ex Fundam. 7. & 10.; & cum in ejus arbitrio non sit considerare rationes, quæ movent ad retractandum; nisi supposita altera prævalentiori ratione, quam liberum agens in sua potestate non habere jam diximus; & de qua idem quæri potest usque in infinitum. II. Sed nec objective spectatum judicium liberum manet; sub Ratione enim Sufficienti objectum proponitur non sub quadam indifferentia; sed ut necessario volendum, atque hoc ex indole, & natura liberi agentis ex Fund. 4. 7. 10. Licet enim objectum ex se diversas conceptiones boni, & mali habere possit; nihilo tamen minus, si sub ratione sufficienti boni proponitur, agens liberum necessario debet illud amplecti: si sub Ratione Sufficienti mali, illud necessario debet respuere ex fund. allatis. Et quamquam innotescat speculative posse tale objectum absolute non eligi; cum ad illud ex sua essentia agens liberum non necessitetur, relativè tamen ad præsens sufficiens motivum id concipi nequit, nisi perceptione deceptrice; cum revera in tali hypothefi respui non possit, ex fundamentis allatis.

B

Nec

Nec dicant aut libertatis exercitium, aut ipsius reflexionem esse posse motivum sufficiens ad intentum. I. Enim exercitium libertatis inter motiva voluntatem determinantia enumerari non potest ex Fund. 1. 2. Quid enim est exercitium libertatis, nisi actio ipsius liberæ volitionis, quæ in Systemate aliud exigat motivum antecedens? II. Nec reflexio ipsius ad intentum valet; ad excitandum enim hanc reflexionem sub alio sufficienti motivo; & ut liberum agens ad hanc potius attendat, quam ad illud, requiritur alia ratio prævalentior; proindeque eadem urget difficultas ut supra. Præterea reflexio libertatis, & ejus exercitii nequit voluntatem liberi agentis ad aliquid determinare; cum hujusmodi reflexio nihil aliud importet, nisi quod agens liberum potest, & non potest operari, ad neutrum ipsum movendo, aut inclinando. Hinc quum Leibnitius (36) asserit *dum quis fortasse ex obstinatione aliquid eligit ad ostendendam suam libertatem, in ipsa voluptate, & commodo, quod in hac affectatione reperire se putat, unam invenit ex rationibus, quibus impellitur videtur principiis sui Systematis adversari: & dum difficultatem effugere contendit, in eandem volens, nolens reincidit*; Si enim quis non habet motivum antecedens prævalens eligendi ex obstinatione ad ostendendam suam libertatem; eligere non poterit, ex Fund. 4. 7. Et si habet, necessario eliget; cum a prævalenti motivo ad hæc potius, quam illud eligendum determinetur ex propria indole, & natura, ex Fund. 4. 7. 10. Eadem ergo semper vis argumenti recurrit.

ARTICULUS OCTAVUS.

Præcluditur Quartum effugium.

Dicunt. (37) Necessitas, quæ oritur ex motivo prævalente est moralis, hypothetica, consequens, sensus compositi. Hæc autem necessitas, cum non sit absoluta, nullum detrimentum, aut vinculum affert libertati.

Contra. I. Necessitas, quæ oritur ex motivo prævalente juxta principia Systematis non est moralis. Ex communi enim, & recepto scholarum usu necessitas moralis oritur ex difficultate agendi. Neque ex indole & natura agentis veram impotentiam, sed magnam dumtaxat importat difficultatem, quæ licet absolutè superari possit, non superatur tamen, non ex indole liberi agentis, sed ex defectu voluntatis, quæ vires omnes non exerit ad operandum. II. Non est hypothetica, seu consequens; Ex recepto enim communique usu necessitas hypothetica, seu consequens sequitur ex ipsa libera voluntatis determinatione; qualis est necessitas sedendi in eo, qui cum liber sit ad sedendum, vel non sedendum, se ipsum tamen ad sedendum determinat. Sed hujusmodi non est necessitas sub motivo sufficienti. In primo enim casu testis supponit, & includit voluntatis liberum consensum, nec voluntatem ipsam necessario movet, & determinet. In secundo
autem

(36) Theodic. p. 1. n. 45. (37) Lib. de Concor. pag. 35. 36. & differ. de princ. rat. suff. a. 11.

antem ratio sufficiens non supponit, & includit voluntatis liberum consensum; sed ita agit & movet voluntatem, ut ex necessitate indolis & naturæ suæ operetur; adeo ut aliter operari repugnet. III. Non demum sensus compositi. Sensus enim compositus ex eodem recepto usu significat non posse quidem componi actionem cum non actione; & e contra: ita tamen ut ponere, aut non ponere actionem a libero dependeat voluntatis arbitrio; & facultas semper maneat relative libera, & expedita ad oppositum. Sed in Systemate rationis sufficientis id non habetur: agere enim, & non agere non a libero voluntatis arbitrio dependet; sed a prævalenti motivo ipsam voluntatem movente, & determinante: & voluntas sub prævalenti motivo non manet libera, & expedita ad oppositum: repugnat quippe indoli, & naturæ liberi agentis se aliter determinare sine motivo sufficienti se aliter potius determinandi, quam non; ut est impossibile idem simul esse, & non esse. Hæc omnia patent ex Fundamentis, & ex dictis. Ergo necessitas, quæ oritur in Systemate ex prævalenti motivo proprie, & vere dici non potest moralis, hypothetica, consequens, sensus compositi; sed potius dicenda videtur relative absoluta, & labefactans libertatem.

ARTICULUS NONUS.

Præcluditur Quintum effugium.

Dicunt. (38) Hujusmodi necessitas est vere moralis, hypothetica, consequens, sensus compositi; oritur quippe ex essentia, & indole liberi agentis, quatenus liberum est. Essentia autem, & indoles liberi agentis non destruit; sed potius astringit libertatem.

Contra. I. Hujusmodi essentia, & indoles liberi agentis novitatem sapit: omnibus ferme Philosophis, & Theologis antiquis ignota. Et licet, ut dictum est in Præfatione, quædam hujus Systematis principia, vel semina in nonnullis veteribus reperiantur; nihilo tamen minus Leibniti, & Wolphi tamquam auctores & Patres hujus systematis agnoscuntur. II. Nundum satis est probata; nec sufficientibus rationibus suffulta, ut dictum est. III. Maximas patitur difficultates, quæ nondum solutæ sunt, ut ex dictis patet, & ex dicendis magis patebit.

Sed confugere in quæstione tantæ momenti ad principium novum, incertum, non satis probatum; & in difficultatibus semper idem principium petere, & repetere est periculosum, vitiosum, & legibus rectæ argumentationis repugnans. Hujusmodi ergo indoles, & essentia libertatis non videtur admittenda.

Inquiunt. Non ne essentia, & indoles liberi agentis exigit ut se ipsum determinet ex judicio rationis? jam vero si sine sufficienti ratione ad aliquid se determinaret, ageret absque consilio, absque ratione.

(38) Lib. de Conc. pag. 29. 30. & differ. de princip. rat. suff. art. 11.

Contra. Verum quidem est agentis liberi proprium esse se determinare ex judicio rationis; sed ita libero, ut, dato forte uno motivo, aliud motivum possit sibi quærere; ut, dato equali, opposito, cui vult, adhaerere queat; ut, dato etiam prævalenti, ad aliud se valeat convertere, & pro libito eligere. Uno verbo agere sine ulla ratione, est agere sine judicio, & sine consilio; non ita vero est agere sine prævalenti Sufficientistarum ratione.

Hallucinantur propterea, qui, ut novitatis notam effugiant, confundunt rationem, cur velimus, cum ratione sufficienti, cur potius velimus, quam non (39). Vel enim Sufficientistarum Systema ab aliis discrepat; vel non: Si non discrepat: cur eadem sentientes non eodem modo loquuntur? cur tantopere de ipso gloriantur, quasi de egregio, & utili invento? Cur tantum in ipso laboris, ac studii impendunt? Si discrepat: cur utrumque in suo principio & fundamento prædicant par, & equale? Ceterum hujusmodi Systema ab aliis omnino differre evidens fit ex principiorum discrepantia; ex diversitate definitionum; ex novitate naturæ, & indolis libertatis; & tandem ex oppositione sententiarum tam in Philosophicis, quam in Theologicis disciplinis, de quibus in decursu hujus opusculi agemus.

ARTICULUS DECIMUS.

Præcluditur Sextum effugium.

*D*icunt. (40) Ratio proposita, vel apprehensa, quæcumque illa sit, talis non est, ut ex sua essentia liberum agens ad agendum necessitet: nec habet ex se infallibilem, & necessariam cum volitione connexionem.

Contra. Licet absolute ita sit: relative tamen non ita est. Fieri enim potest, ut talis ratio ex se absolute spectata liberum agens non necessitet ad operandum, sed relative, & in tali casu, cum sit prævalens, ipsum ad agendum ex indole, & natura sua necessitat. Porro requiritur libertas etiam relativa ad hoc, ut agens in dato casu liberum dici possit. Ita in Systemate Jansenii licet talis delectatio per se nec liberum agens ad agendum necessitet; nec infallibilem habeat ex sua essentia cum actione connexionem; relative tamen, & in tali casu, si prævalens sit, necessitat, & eripit libertatem.

Reponunt. (41) Agens liberum est quidem determinatum ex sua essentia ad servandum talem operandi modum, quoties adsit occasio, seu ratio operandi: non est tamen in ullo particulari operabili determinatum ex sua essentia ad hoc, vel illud: sed proprio judicio se determinat, pro ut ex motivis perpenfis, sibi libuerit, & conveniens visum fuerit. Eo modo, quo licet prudens, ut prudens ex sua essentia, & indole sit determi-

natus

(39) Dissert. de princ. rat. suff. a. 2. 11. (40) Lib. de concord. pag. 29. & differ. de princip. rat. suff. a. 11. (41) Lib. de concord. pag. 31. & differ. de princ. rat. suff. a. 11.

natus ad prudenter operandum, non sequitur tamen ipsum non libere operari, operando juxta prudentiæ leges; proprio enim, & libero judicio se determinat.

Contra. Si agens liberum ex sua essentia est determinatum ad servandum talem operandi modum, quoties adsit occasio: Ergo data occasione in quocumque etiam peculiari operabili ex sua essentia ad id erit determinatum; nec se proinde libere determinabit. Sicuti ex eo, quod voluntas ex sua essentia ad bonum in generali est determinata; etiam in quocumque particulari operabili ad id erit determinata. Ideo autem voluntas, licet generaliter ad bonum sit determinata; in particulari tamen operabili libera manet ad hoc, vel illud bonum; quia ex sua essentia est determinata generatim ad bonum quodcumque illud sit sive verum, sive apparens; sive magnum, sive parvum; sive hoc, sive illud. Ita S. Thomas (42) ait *quid quid ratio potest apprehendere ut bonum; in hoc voluntas tendere potest: potest autem ratio apprehendere ut bonum non solum hoc, quod est velle, aut agere; sed hoc etiam quod est non velle, & non agere. Et rursus in omnibus particularibus bonis potest considerare rationem boni alicujus, & defectum alicujus boni, quod habet rationem mali; & secundum hoc potest unumquodque hujusmodi bonorum apprehendere ut eligibile, vel fugibile.* Sed in Systemate Rationis Sufficientis agens ex sua essentia, & indole est determinatum, ut agat non solum ex aliquo motivo; sed ex prævalenti, ex Fund. 4. 7. 10. Ergo etiam in quocumque peculiari operabili ad id erit determinatum. Non ergo agens liberum se determinat ex proprio judicio; sed potius a prævalenti ratione necessario determinatur.

Jansenius hoc idem statuit generale principium, nempe quod necesse sit operari secundum id, quod magis placet, magis delectat, magis arridet; & quidem supposita cognitione, & judicio rationis. (43) Quo posito generali principio jure merito deducunt Theologi, quod, si in peculiari casu aliquid magis placet, magis delectat, magis arridet, necesse est, quod voluntas illud amplectatur; & quidem fatali necessitate perimente libertatem. Idem ergo concludendum ex hoc Systemate; cum par sit, quantum ad hoc, utriusque ratio.

Paritas autem desumpta ex homine prudente non valet. I. Homo prudens, ut prudens non potest a legibus prudentiæ discedere; aliter non ageret ut prudens: Homo vero, ut homo est, potest deficere, & deficit. II. Ideo liber est homo prudens, quia licet quatenus prudens ex sua indole & natura sit determinatus ad servandas prudentiæ leges; non est tamen in ullo peculiari operabili determinatus a prudentiæ legibus ad hoc, vel illud operandum: si enim ita esset determinatus, liber non esset quatenus prudens; aliter enim operando non se gereret ut prudens; sed, ut imprudens, quod homini prudenti, ut prudenti repugnat. Sed in Systemate, de quo loquimur agens liberum etiam in particulari operabili ex indole, & natura sua est determinatum ad hoc, vel illud
ope-

(42) P. 2. q. 13. a. 6. (43) Lib. 6. de grat. Christi Cap. 3. 35. & lib. 7. cap. 3.

operandum secundum rationem prævalentem ; ut dictum est. Non valent ergo subtiles Sufficientistarum reflexiones ad intentum.

ARTICULUS UNDECIMUS.

Hujusmodi Systema aufert ab Hominibus rationem Meriti, & Demeriti, ac proinde præcipuum fundamentum moralis Philosophiæ subvertit.

ANtequam ad hujus rei probationem veniamus tria sunt præmittenda juxta principia Sufficientistarum. I. Indoles, & natura liberi agentis bona est ; cum a Deo indita sit rationalis Creaturæ optimo Conditor. II. Ex hujusmodi indole, & natura derivat, ut homo cum sufficienti ratione operetur ; sine sufficienti non operetur ; ita ut si aliter ageret, contra indolem, & naturam propriam ageret. III. Ratio sufficiens etiam per adversarios sæpe non dependet ab arbitrio hominis : tam quia aliquando continetur in aliorum voluntate, & actione, tum quia non semper est in potestate hominis dispellere, quod vividius intellectum afficit, & fortius animum pulsatur ; & sibi asciscere momenta opposita validiora, ut dictum est, & quotidiana docet experientia. Quibus præmissis.

Urgeat Præceptum. Homo in hypothese quod non habeat rationem sufficientem ad ipsum implendum, nec sibi talem rationem possit asciscere, transgrediendo præceptum operatur juxta indolem, & naturam sibi a Deo inditam : Sed qui operatur juxta naturam, & indolem a Deo sibi inditam bene operatur : Ergo homo in hac hypothese transgrediendo præceptum bene operatur.

Ex quo sequitur. I. Deum constitui injustum Legislatorem, cum aliquando præcipiat, quod in praxi indoli & naturæ inditæ libero agenti repugnat. II. Hominem excusari a transgressione cujuscumque legis ; cum hujusmodi transgressio sit conformis indoli & naturæ ipsius. III. Eum reddi immunem ab omni correptione, & pœna ; neque enim est subiectus correptioni, & pœnæ, qui juxta indolem, & naturam a Deo sibi impressam operatur.

Hoc idem Systema aufert rationem meriti, & præmiï : cum homo juxta hujusmodi principia ex indole, & natura sua necessario præcepta adimpleat, & bonum operetur. Hinc D. Augustinus (44) egregie ait *motus, quo huc, atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra potius potestate, neque laudandus, cum ad superiora ; neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet quasi quemdam cardinem voluntatis.*

ARTICULUS DUODECIMUS.

Præcluditur effugium.

Dicunt. (45) Ratio sufficiens utcumque prævalens non adimit agenti libero potestatem ad oppositum ; licet proprium sit indoli, & naturæ liberi agentis id eligere, &

(44) De lib. arbit. lib. 3. cap. 1. (45) Dissert. de princip. rat. suff. a. 12.

& agere ad quod eligendum, aut agendum habet Rationem Sufficientem. I. Hinc nec Deus constituitur Legislator injustus; non enim præcipit ut homo operetur absque Ratione sufficienti, quod esset præcipere, ut contra propriam indolem faceret; sed præcipit, ut operetur, cum operandi habeat facultatem, licet sciat nec ipsum habiturum sufficientem rationem; nec velit illi dare. II. Nec homo excusatur a transgressione legis; cum possit pro suo arbitrio operari exercendo suam liberam potestatem modo sibi operandi proprio. III. Propterea non redditur immunis correptione, & poena; cum ille correptionem, & poenam juste mereatur, qui propriæ voluntatis arbitrio, & facultate abutitur. Ita juste Deus Adamo præcepit, ne gustaret vetitum fructum, quamvis præsciret eum gustaturum; nec voluerit id impedire; & juste ipsum præcepti transgressorem corripuit, & damnavit.

Contra. Hæc responsio nec vim argumenti imminuit, nec solvit difficultatem. De potentia, quæ manet homini sub jugo Rationis Sufficientis multa jam diximus; Plura etiam dicemus in dissertatione de Gratia. Ut autem in præsentia ad rem veniamus, breviter repetimus, quod jam dictum est. Si homo aut ab opere vetito abstineret absque Ratione Sufficiente; aut actum virtutis præceptæ exerceret absque eadem ratione, quæ sæpe ab ipsius arbitrio non dependet, contra indolem, & naturam a Deo sibi inditam operaretur, quod ipsi repugnat. Quæ ergo chimæra potentiæ hujusmodi est, quæ ad actum reduci non potest absque repugnantia propriæ indolis & naturæ? Quod monstrum possibilitatis est hoc, quod sub specie libertatis hominem perdit miserando, & ineluctabili exitio? velint igitur, nolint Sufficientistæ, sequuntur hæc absurda.

I. Deum esse injustum Legislatorem; præcipiendo enim actum virtutis homini, cum non habet, nec habere potest Rationem Sufficientem ad opus, præcipit, ut agat contra propriam indolem & naturam. II. Hominem excusari a legis violatione. Lex enim non potest obligare ad id, quod indoli, & naturæ liberi agentis repugnat. III. Immunem reddi a quacumque correptione, & poena; neque enim correptione, & poena dignus est, qui suam voluntatem conformat indoli, & naturæ sibi a Deo impressæ. Nec valet, quod dicunt de præscientia Dei quantum ad Adami Peccatum. Præscientia enim Dei nec aliquid influebat in Adami peccatum; nec reddebat observationem præcepti oppositam indoli, & naturæ ipsius; quemadmodum de prævalenti ratione juxta Systema dictum est. Hujusmodi ergo Systema aufert rationem meriti, & demeriti; præmii, & poenæ; præcipuumque Philosophiæ moralis fundamentum evertit.

ARTICULUS TERTIUSDECIMUS.

Hujusmodi Systema defferre non videtur ab illo Jansenii, quod adversari essentia Libertatis Catholici profitentur.

CLarius, ac melius dignosci nequit analogia hujus Systematis cum illo Jansenii, quam ex comparatione principiorum utriusque Systematis. Principia Sufficientistarum jam attulimus; perspicuitatis tamen gratia ea breviter hic recensemus, ut facilius comparatio ob oculos haberi, & percipi possit.

I. Suf-

I. Sufficientistarum Principium. Voluntas sine motivo distincto ab ejus determinatione, & exercitio operari nequit. A motivo enim tollitur ejus indifferentia, & movetur ad operandum. Ita Jansenius de sua delectatione, quam pro motivo, & ratione operandi ponit; ait (46) *voluntas sine dilectione velle, aut moveri nullo modo potest, quod sane respectu cujuslibet actionis locum habet* (47) *delectatio quippe non indifferentem facit voluntatem; sed indifferentem ad aliam partem vehementissime trahit.*

II. Nullo dato motivo a voluntatis determinatione, & ejus exercitio distincto, voluntas nullo modo poterit se determinare, aut operari. Ita Jansenius (48) ait *non aliter potest moveri voluntas ad bonum, nisi quia delectatur homo, quia dulcescit, quia arridet, quia placet; qua delectatione & complacentia si destituatur, velle nullo modo potest.*

III. Datis duobus motivis æqualibus oppositis voluntas manere debet immota, & suspensa usque dum a prævalenti aliquo motivo tollatur æquilibrium.

Ita Jansenius (49) de duabus contrariis delectationibus ait *conflictus ille delectationum sopiri non potest, nisi altera alteram delectando superaverit, & eo totum animæ pondus vergat.*

IV. Ut voluntas se determinet ad volitionem, seu actionem, requiritur motivum prævalens. Ita Jansenius (50) ait *omnis operationis secuturæ delectationem mensuram esse; tanto enim quodque vehementius volumus quanto delectamur ardentius: id quod amplius nos delectat etiam amplius velimus, ac diligamus necesse est.*

V. Hoc motivum prævalens est infallibile; seu infallibiliter cum actione connexum. Ita Jansenius (51) ait *hæc delectatio se habet in ipsa potentia voluntatis, quam propriæ suavitatis magnitudine ad volendum applicat, & applicando determinat, utpote causans in ea hoc ipsum, ut se determinet, ideoque prædeterminat.*

VI. Hæc infallibilitas descendit ex natura, & indole liberi agentis. Ita Jansenius (52) *Hæc delectatio sicuti facit voluntatem velle, & sine qua non potest velle, quia non lubet, ita facit eam libere velle.* (53) *Quod si delectatio boni velle facit, delectatio quoque ponit actum in potestate voluntatis; hoc enim est in nostra potestate, quod fit, cum volumus; & hoc ipso etiam liberum facit.*

VII. Hoc totum supponit cognitionem, & deliberationem rationis, & judicii. Ita Jansenius (54) ait *nihil aliud existimamus, quam cognitionem, & delectationem, seu delectabilem objecti complacentiam esse id, quod tantam potestatem in liberum arbitrium habet, ut eum faciat velle, vel nolle.* (55) *Voluntas, hoc est volitio deliberata, de qua sola tractamus, se ipsa libera est; & contradictorium implicat non esse liberam, quia fit, cum volumus; non fit, cum nolumus, & alibi negat improvisos actus liberos esse,*

(46) De Grat. Christ. lib. 4. cap. 7. (47) De Grat. Christ. lib. 8. cap. 9. (48) De Grat. Christ. lib. 7. cap. 3. (49) De Grat. Christ. lib. 4. cap. 9. (50) De Grat. Christ. lib. 4. cap. 7. (51) De Grat. Christ. lib. 8. cap. 3. (52) De Grat. Christ. lib. 6. cap. 35. (53) De Grat. Christ. lib. 7. cap. 3. (54) De Grat. Christ. lib. 7. cap. 3. (55) De Grat. Christ. lib. 6. cap. 37.

esse, ait enim (56). *Deest quippe id, quod precipuum est, quia non sunt in potestate hominis; non sumus enim Domini: fiunt sine plena rationis advertentia: profluunt invita repugnantique voluntate: quæ singula essentialiter repugnant libertati.*

VIII. Sufficientistæ demum voluntatem liberam asserunt; quia ad nullum eorum, quæ eligit per essentiam determinata est, ut ex Fund. 12. Ita Jansenius (57) ait *Hominum viatorum non solum coactionis expertem esse libertatem; sed etiam necessitatis immutabilis voluntariæ: hoc est eam ad utrumque indifferentem esse fatemur perlibenter.* (58) *Liberum arbitrium ante gratiam, quemadmodum etiam sub gratia indifferentiam contrarietatis, & contradictionis habet: ita videlicet, ut quibusdam positis, quæ ad agendum bonum, aut malum requisita sunt, possit liberum arbitrium in hac vita facere bonum, & malum; facere alterutrum, & non facere.* Quæ sane significant voluntatem liberi agentis ad nullum eorum, quæ eligit per essentiam esse determinatam.

Ex comparatione igitur principiorum videtur utrumque Systema simul convenire; atque utrumque pari ratione naturæ & indoli veræ libertatis repugnare.

Dicunt. (59) Discrepat utrumque Systema tribus potissimum de causis. I. Jansenius solam delectationem assignat pro motivo. II. Ideo in sola delectatione motivum reponit, quia vult hominem post originale peccatum factum fuisse delectationis mancipium amissa indifferenti agendi potestate. III. Pro prævalenti motivo assignat intensiorem delectationem prævenientem, cujus motibus indeliberatis voluntas necessario rapitur serviens indefinenter imperio ejus, & ponderi: quæ in Systemate Rationis Sufficientis non habentur.

Contra. Ad I. Suppositis iisdem principiis, de quibus supra, idem sequitur de quocumque motivo, quod de delectatione. Si enim juxta dicta principia voluntas sub delectatione libera non manet; neque libera erit sub quocumque motivo juxta eadem principia. Ceterum & ipsi Sufficientistæ concedunt (60) quod *bonum quod non innotescit, aut non delectat, voluntatem certe non movet, atque adeo illius motivum non est*; ideoque asserunt (61) homines frequenter a voluptate, seu delectatione tamquam ab immediato, & explicito motivo duci, in quo casu utraque sententia in idem convenit; & semper tamquam a mediato, & implicito; unde semper in suavitatem, & delectationem motivum resolvitur.

Ad II. Nil facit an Jansenius in prævalente delectatione motivum reponat, quia vult humanam voluntatem post originale peccatum factam esse delectationis mancipium: an vero ex indole & natura ipsius liberi agentis facta sit mancipium prævalentis motivi, si in utraque sententia indifferens arbitrii potestas labefactatur. Hoc solum interesse videtur inter utramque sententiam, quod Jansenius voluntatis subjectionem, & servitutem

C

ponit

(56) De Grat. Christ. lib. 6. cap. 36. (57) De Grat. Christ. lib. 6. cap. 34. (58) De Grat. Christ. lib. 8. cap. 20. (59) Dissert. de princip. rat. suff. a. 18. (60) Systemat. explic. de grat. prop. 14. (61) Dissert. de princip. rat. suff. a. 18.

ponit tamquam pœnam, vel consequentiam originalis peccati. Sufficientistæ vero ponunt tamquam naturam, & indolem liberi agentis: ille in vitium naturæ; isti in auctorem naturæ refundunt.

Ad III. Supposita infallibili, ac necessaria connexione prævalentis motivi cum volitione & actione ut ex Fund. 7. idem sequitur in hoc Systemate, quod in illo Jansenii. Si enim voluntas a bono, quod delectat, movetur; nec tale bonum potest esse motivum, nisi quia delectat (ut Sufficientistæ admittunt) sequitur illud esse prævalens, quod magis delectat, magis placet, magis arridet, ut habet Jansenius, idest intensius & fortius nos movet. Nec valet, quod addunt, Jansenium nempe pro motivo assignare prævenientem, & indeliberatam delectationem, cujus imperio, & ponderi subijcit voluntatem: vel enim putant Jansenium pro motivo assignare motus indeliberatos delectationis destitutos sufficienti reflexione, ac judicio: & in hoc falli videntur; ipse enim loquitur de deliberata volitione, & de actibus, quæ sunt in potestate hominis, quique fiunt cum plena advertentia, ut constat ex præc. articulo. Vel existimant ipsum assignare pro motivo motus prævenientes, & indeliberatos, quatenus & prævalentes supponuntur, & præcedentes voluntatis determinationem; Et id quoque ipsi Sufficientistæ statuunt, ut constat ex Fund. 8. 9., in quibus affirmant prævalentiam, & infallibilitatem motivi esse antecedentem, & independentem ab ipsa actuali libera volitione. Nulla ergo substantialis differentia intercedit inter utrumque Systema. Utrumque igitur equali ratione videtur libertati repugnare.

ARTICULUS QUARTUSDECIMUS.

Rejicitur nova definitio Libertatis.

Axioma omnium Philosophorum est in definitionibus non esse a communi litteratorum sensu abscedendum. Quantum autem abscedant Sufficientistæ in sua definitione libertatis a communi aliorum sensu constat ex traditis art. 2. idque magis patebit si discutiatur eorum nova definitio Libertatis; quæ nec etiam cum propriis ipsorum principiis cohæret.

Libertas ab ipsis definitur Fund. 12. *facultas eligendi ex pluribus possibilibus, quod magis placet convenienter ad motiva per indifferens judicium rationis proposita*. I. dicitur *Facultas*. Hæc supponit veram & realem potentiam etiam relativam voluntatis ad utrumlibet, quæ sub iugo Sufficientis, seu prævalentis rationis non habetur, ut dictum est. II. *Eligendi*. Electio dicitur a D. Thoma (62) *actus potentie rationalis, quæ se habet ad opposita*. Sed stante aut unico, aut æquali opposito, aut prævalenti motivo potentia rationalis ad opposita se habere non potest, ut dictum est. III. *Ex pluribus possibilibus, quod magis placet*. Hujusmodi possibilitas plurium motivorum ad h. c. reducitur,

ut

(62) P. 2. q. 13. a. 6.

ut Wolphius habet in sua Definitione, quod mens ad nullum eorum, quæ eligit ex sua essentia determinata sit. Hæc autem est quedam possibilitas abstracta, non relativa, quemadmodum necessaria est ad veræ libertatis exercitium, ut dictum est.

IV. *Convenienter ad motiva per indifferens judicium rationis proposita.* Quomodo fieri potest ut motiva per indifferens judicium rationis proposita sint, si motivum prævalens necessario intellectum moveat ad ita, & non aliter judicandum? & sub motivo opposito æquali, nullo modo possit intellectus se determinare ad judicium efformandum? ut dictum est.

Rejicienda igitur videtur nova definitio libertatis. Quemadmodum & illa, quam tradunt liberi agentis quod se determinat ad agendum proprio judicio objective indifferenti: Juxta enim ipsorum Systema definiendum potius videtur liberum agens quod determinatur ad agendum judicio relative necessario; Neque enim agens rationale sub prævalenti ratione pro arbitrio potest judicare, ut constet ex eorum principiis.

ARTICULUS QUINTUSDECIMUS.

Recensentur nonnulla absurda, quæ ex hoc Systemate sequuntur.

I. **V**idetur sequi illud esse liberum, quod est voluntarium cum advertentia, & judicio rationis. Libertas enim tota a motivo repetitur, ut eam repetit Jansenius a sua delectatione, ut dictum est; Hinc de motivo dici potest, quod Jansenius de sua delectatione (63) *sicuti facit voluntatem velle; & sine qua non potest velle; ita facit eam libere velle.*

II. Videtur sequi actionem liberam esse, dato quocumque motivo etiam infinite prævalenti, ut est in cœlis ratio diligendi Deum, sicuti de sua delectatione habet Jansenius (64): tanta quippe necessitate conjunctus est actus in hypothesei motivi cujuscumque prævalentis, quam infinite prævalentis; cum necesse sit voluntatem utrique subesse, & obsequi. Si ergo in hypothesei motivi prævalentis libera manet actio; etiam in hypothesei infinite prævalentis libera manebit. Imo cum mensura libertatis a mensura rationis, seu motivi dependeat, sub motivo infinite prævalenti actio liberrima erit, & arbitrium felicissimum; quemadmodum locis citatis concludit Jansenius de prævalenti sua delectatione.

III. Videtur sequi voluntatem esse potentiam passivam, quæ non a se ipsa, sed ab alio determinetur: voluntas enim sine prævalenti motivo operari non potest; sub prævalenti necessario operatur: ut autem motivum aut menti occurrat, aut sit prævalens ab arbitrio hominis non dependet, ut dictum est. Voluntas ergo movetur, agitur, determinatur a prævalenti motivo eo modo, quo bilanx a prævalenti pondere, cum hac sola differentia, quod bilanx est instrumentum materiale omni cognitione, & ra-

(63) De Grat. Christ. lib. 6. cap. 15. (64) De Grat. Christ. lib. 6. cap. 34. lib. 8. cap. 10.

tione privatum: voluntas autem supponitur potentia agentis cognitione, & ratione præditi. Nec mirum quod nos comparemus in hac hypothefi voluntatem rationalis agentis bilanci; cum D. Augustinus motum prævaricantis animi similem dicat lapidi in eo, quod sicut iste pondere gravitatis in ima fertur; ita ille præmente cupiditate trahitur ad commutabile bonum, nec aliam dissimilitudinem inter utramque agnoscat, nisi quod in potestate non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferius; animus vero habet, ait enim (65) de motu animi prævaricantis: *In eo simili est illi motui, quo deorsum versus lapis fertur; quia sicut iste proprius est lapidis; sic ille animi. Verumtamen in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferius; animus vero, dum non vult, non ita movetur, ut superioribus desertis, inferiora diligat.*

ARTICULUS SEXTUSDECIMUS.

Non suffragatur Sufficientistis sententia illorum, qui infallibilem connexionem admittunt inter iudicium ultimum practicum, & voluntatis electionem.

AUCTOR Dissertationis citatæ (66), ut novitatis invidiam effugiat, Systema suum confundit cum illo aliquorum Philosophorum, & Theologorum, qui, inter ultimum iudicium practicum rationis, & electionem voluntatis, necessariam connexionem admittunt; eorumque auctoritati innixus probare contendit Systema Rationis Sufficientis nec novitatem sapere, nec Libertati obesse. Sed perperam. Valde enim inter se discrepant huiusmodi Systemata. Qui enim arbitrantur electionem pendere necessario ab ultimo practico iudicio rationis asserunt interdum in hominis potestate esse, ut talis ratio sit sufficiens: Ipsum ultimum iudicium ponunt in potestate voluntatis: Ipsam voluntatem pro ratione aliquando stare contendunt: omnemque vim, & efficaciam activam voluntati tribuunt; quæ non haberi in Systemate Rationis Sufficientis, constat ex dictis.

Cum vero dictus auctor ad assumptum probandum utatur auctoritate P. Vasquez, Bellarmini, & Suarez; hinc & nos horum auctoritate utriusque Systematis differentiam, & oppositionem ostendemus. P. Vasquez (67) asserit in hominis potestate esse efficere & oppositionem ostendemus. P. Vasquez (67) asserit in hominis potestate esse efficere ut cogitatio sit congrua, vel non congrua; & idcirco salvam esse libertatem non obstante certa illa, & infallibili connexionem inter electionem, & præviā cogitationem congruam. Bellarminus (68) vero ait: *voluntatem in eligendo liberam esse, non quod non determinetur necessario a iudicio ultimo, & practico rationis; sed quoniam istud ipsum iudicium ultimum, & practicum in potestate voluntatis est.* Hinc cum sibi objecerit (69) illum, qui contra determinationem ultimi iudicii practici aliquid eligit posse reddere rationem electionis suæ, quod videlicet id fecerit, ut ostenderet suam libertatem, ita respondet: *Hoc ipsum tunc futurum ultimum iudicium practicum omnibus consideratis bonum*

(65) De lib. arb. lib. 3. cap. 1. (66) Art. 7. 8. 9. 10. (67) Disp. 67. in princ. S. Thomæ cap. 7. (68) Lib. 3. de grat. & lib. arbit. cap. 9. a. 7. (69) Eodem lib. cap. 8.

bonum mihi est contra rationem agere, ut me liberum esse demonstrem. Exercitium ergo libertatis prævalere potest, & stare pro ratione; & alibi (70) ait: *duobus aequalibus bonis simul propositis posse alterum eligi, quia vel propter aliquam circumstantiam voluntas inclinabit in alterum; vel certe, ut res aliquando finiatur, voluntas sinet se moveri ab altero;* in qua secunda hypothese voluntas stat pro prævalenti motivo. Tandem, ut alia mittam (71) asserit *tam & si duo sint æque affecti, & occurrant eidem pulchritudini; tamen unus, quia volet, judicabit esse resistendum cupiditati, & ita non consentiet; alter, quia volet, judicabit esse appetendum objectum.* Itaque diversa erunt judicia ultima in illis duobus; & inde etiam diverse electiones. En stantibus iisdem motivis diversum judicium: En diversa electio, pro diversitate voluntatis: En pro ratione liberum voluntatis arbitrium. Idem dicendum venit de P. Suarez, qui horum sententiam approbat, adoptat, & commendat.

Hiscæ addi debet discrepantia principiorum; differentia definitionum; diversitas confectariorum: quæ omnia meridiana luce clarius ostendunt quantum inter se hujusmodi Systemata discrepent, & opponantur. Hæc diximus non adoptantes sententiam Congruistarum; sed unice demonstrare volentes nihil Sufficientistas juvare sententiam illorum, qui arbitrantur electionem voluntatis necessario pendere ab ultimo judicio practico rationis.

ARTICULUS DECIMUS SEPTIMUS.

Sufficientistis non patrocinatur D. Thomas.

IN libello citato de Concordia; & in Dissertatione de Principio Rationis Sufficientis Adversarii plura coacervant testimonia D. Thomæ ad suum Systema tuendum auctoritate tanti Doctoris. Sed frustra. Ex omnibus enim textibus solum deducitur, quod causa, seu radix libertatis est ratio: quod homo non agit sicuti belluæ ex naturali instinctu; sed ex judicio, & collatione rationis: quod sola ratio libertatis ex cognitione, & rationalitate dependet: & plura hisce similia, quæ apud omnes certa sunt, qui recte sentiunt de libertate humana, præciso etiam Systemate Rationis Sufficientis. Asferant Sufficientistæ alia S. Doctoris testimonia, quæ novam indolem liberi agentis exprimant: quæ cohæreant cum principiis dicti Systematis: quæ juxta talia principia definitiones, & consequentias ostendant. Hæc sane nec proferunt; nec proferre queunt; cum in operibus D. Thomæ desiderentur. Plura potius habentur ejus testimonia tali Systemati adversantia, ut ex dictis constet, quibus tria addimus, ut clare pateat quam male ipsi de tanti Doctoris patrocinio gloriantur.

I. (72) *Natura, inquit, intellectualis habet in potestate ipsam inclinationem, ut non sit ei necessarium inclinari ad appetibile apprehensum; sed possit inclinari, & non incli-*

(70) Cap. 9. (71) Cap. 8. (72) De verit. q. 22. a. 4. in Corp.

inclinari : & sic ipsa inclinatio non determinatur ei ab alio ; sed a se ipsa , & (73) voluntas est indeterminata respectu actus , quia circa objectum determinatum potest uti actu suo , cum voluerit , & non uti ; potest enim exire in actum volendi , & non exire . Sed hæc haberi nequeunt in Systemate : natura enim intellectualis ex indole , & natura sua necessario inclinari debet ad appetibile apprehensum , nisi occurrat aliud prævalentius motivum , in quo casu necessario non inclinabitur ; unde in quacumque hypothese in ejus potestate non erit inclinari , & non inclinari . Ita etiam voluntas circa objectum determinatum respectu actus indeterminata esse nequit ; sin autem ratio determinationis a voluntatis arbitrio repetenda esset , quod Sufficientistarum principiis repugnat ex Fund. 1. 2.

II. (74) *Voluntas , ait , movet seipsam , & omnes alias potentias : intelligo enim , quia volo ; & similiter utor omnibus potentiis , & habitibus , quia volo . Voluntas ex parte exercitii actus non ex necessitate movetur . Non omnis causa ex necessitate inducit effectum etiam si sit causa sufficiens ; eo quod causa potest impediri , ut quandoque effectum suum non consequatur . Jam vero in Systemate intellectus ex prævalenti motivo necessario movet voluntatem ; non voluntas se ipsam : non enim intelligo , quia volo ; nec utor potentiis , & habitibus , quia volo ; sed quia a ratione prævalente ex necessitate determinor . Ita etiam voluntas ex parte exercitii actus sub prævalenti motivo ex necessitate movetur . Demum causa sufficiens nullo modo potest impediri , ne effectum suum consequatur ; quum ipsa cum actione ita connexa sit , ut indoli liberi agentis repugnet effectum non consequi ex Fund. 7. 10.*

III. (75) *Electio , inquit , est ultima acceptio , qua aliquid accipitur ad prosequendum : quod quidem non est rationis , sed voluntatis ; nam quantumcumque ratio unum alteri præfert ; nondum est unum alteri præacceptatum ad operandum , quousque voluntas inclinatur in unum , magis , quam in aliud : non enim voluntas de necessitate sequitur rationem . Tria hic notanda sunt . I. Ultimam acceptionem pendere non a ratione , sed a voluntate , cujus est eligere . II. Data quacumque præferentia rationis nondum aliquid esse præacceptatum ; sed adhuc voluntati liberum esse inclinari in unum magis , quam in aliud . III. Voluntatem de necessitate non sequi rationem ; idest non esse proprium indolis , & naturæ voluntatis ipsam rationem sequi ex necessitate . Quæ omnia repugnant principiis Systematis ex Fund. 4. 7. 10.*

Dicunt . (76) I. D. Thomas non quærit quomodo agens liberum se determinet ad electionem ; sed utrum electio sit actus voluntatis , vel rationis . II. Loquitur de judicio aliquo generali . III. Vel saltem excipit judicium practicum .

Contra . Ad I. Sæpe S. Doctor tractat non solum quod explicitè proponit in articulo ; sed alia etiam , quæ implicite in ipso continentur ; idque ex verbis ipsius , & toto

(73) Art. 6. (74) De malo q. 6. (75) De verit. q. 22. a. 15. (76) Lib. de Concor. pag. 25. & diff. a. 8.

toto contextu patet. Ad II. Sine exceptione loquitur de judicio quocumque five generali, five particulari; cum ea, quæ superius a nobis allata sunt, ad arbitrii libertatem pertineant. Ad III. Cum ipse dicat *quantumcumque ratio unum alteri præfert* judicium practicum rationis significat, quo unum alteri præfertur; quo etiam supposito affirmat voluntatem pro libito posse inclinari in unum magis, quam in aliud; *non enim voluntas de necessitate sequitur rationem* utcumque prævalentem. Hinc optime ait (77) *intellectus regit voluntatem, non quasi inclinans eam in id, in quod tendit; sed sicuti ostendens ei, quo tendere debeat. Quod congruit cum illo, quod asserit D. Bernardus (78): habet voluntas, quocumque se volverit, semper rationem comitem, & quodammodo pedissequam; non quod semper ex ratione, sed quod numquam absque ratione moveatur: ita ut multa faciat per ipsam contra ipsam, hoc est quasi per ejus ministerium contra ejus consilium, seu judicium. Est autem ratio data voluntati, ut instruat illam, non destruat: destrueret autem, si necessitatem ei ullam imponeret, quominus libere pro arbitrio se se volveret.*

Atque hæc satis de Discordia Rationis Sufficientis cum Libertate humana; quæ ex dictis subsistere nequit juxta principia hujusmodi Systematis, si attendantur. I. Indoles, natura, definitio Libertatis. II. Debilitas argumentorum, quibus suum Systema Sufficientistæ probare conantur. III. Imbecillitas responsionum, quibus difficultatum vim effugere contendunt.

DIS-

(77) De verit. q. 22. a. 11. (78) De Grat. & lib. arbit. cap. 2.

DISSERTATIO II.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Libertate, Omnipotentia, & Sapientia Divina.

Uoniam Propugnatores Rationis Sufficientis principia sui Systematis ad Deum etiam extendunt (Volunt enim ipsum ex lege Justitiæ, & Sapientiæ suæ Divinæ teneri ad operandum juxta normam, & præscriptum motivi, seu Rationis prævalentis): nostri muneris proinde erit ostendere Deum nullo modo huic legi adstringi, quæ ipsius Libertatem, Omnipotentiam, & Sapientiam labefactare videtur.

ARTICULUS PRIMUS.

Hujusmodi Systema labefactare videtur Divinam Libertatem.

QUicumque bene de Deo sentiunt, arbitrii Libertatem ipsi tribuunt; nam ut ait Apostolus (1): *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Hujus perfectissimæ Libertatis indolem, & naturam exponit Angelicus Doctor (2) ajens: *Dicendum quod voluntas divina se habet ad opposita, non quidem, ut aliquid velit, & postea nolit, quod ejus immutabilitati repugnaret: nec ut possit velle bonum, & malum, quia defectibilitatem in Deo poneret; sed quia potest hoc velle, & non velle.* Pelagiani tamen, statuentes liberum arbitrium in possibilitate peccandi, & non peccandi, hujusmodi perfectionem Deo eripuerunt, ut habet S. Augustinus contra Julianum (3) dicens: *Si liberum non est, nisi quod duo potest velle, idest & bonum, & malum; liber Deus non est, qui malum non potest velle.* Nec defuerunt alii, qui Libertatem Deo auferre tentarunt, quos in duas classes dividit S. Thomas (4) dicens, quod hic error duorum fuit: *Primo fuit quorundam Philosophorum dicentium Deum agere ex necessitate nature; quod si esset, cum natura sit determinata ad unum, divina potentia ad alia agenda se extendere non posset, quam ad ea, quæ facit. Secundò fuit quorundam Theologorum considerantium ordinem divinæ Justitiæ, & Sapientiæ, secundum quem res fiunt a Deo, quem Deum præterire non posse dicebant; & incidebant in hoc, ut dicerent, quod Deus non potest facere, nisi quæ facit.* Quorum errori accedere Sufficientistas paucis ostenditur.

I. Plura

(1) Ephes. 1. Ver. 11. (2) De Verit. q. 24. a. 3. ad 3. (3) Lib. 1. Oper. imperf. contra Julian. Cap. 100. (4) De potent. Dei q. 1. a. 5.

I. Plura, quæ dicta sunt de Libertate humana, præcis tamen defectibus, quibus ista subiacet, pertinent etiam ad Libertatem divinam; cum ea, quæ sunt de essentia Libertatis, tam divinæ naturæ, quam creaturæ rationali convenient. Ergo, si Libertas humana etiam quantum ad essentialia cum principiis Systematis nequit conciliari, ut dictum est dissertatione præc., multo minus divina, quæ, cum perfectissima sit, ne minimum quidem defectum potest admittere.

II. Juxta Systema omnia videntur conspirare ad Deum legi necessitatis adstringendum. Necessario quippe Deus cognoscit rationes omnes prævalentes ex infinitate suæ Sapientiæ: necessario pro ipsis judicare debet ex lege suæ Justitiæ: necessario, ut illud eligat, oportet, quod visis rationibus optimum judicatum fuerit ex natura, & indole sua; cum Deus sit perfectissimum agens rationale. Ergo juxta Systema omnia Deus necessario operatur, nihilque prorsus liberum ipsius voluntati manet.

III. Demum juxta ejusdem Systematis fundamenta statuitur, non Dei voluntas, sed ejus natura rerum omnium existentium principium; quod divinæ Libertati summopere adversari, ita ostenditur. Quidquid habet Deus, & a libero ipsius arbitrio, non dependet, in Deo est necessitate naturæ; cum divinæ Essentiæ perfectio immutabilis sit. Sed Ratio Sufficiens existentiae hujus Universi in Deo est, & a divino arbitrio non dependet; tum quia per Sufficientiam in Dei Essentia, & Attributis continetur; tum quia natura, & causalitate antecedit arbitrii determinationem ex Fundam. 9. Ergo Ratio Sufficiens existentiae Universi in Deo est necessitate naturæ. Sed inter hujusmodi Rationem Sufficientem, quæ necessario continetur in divina Essentia, ejusque Attributis; & Universi existentiam datur infallibilis nexus, & habitudo ex Fundam. 7., qui infallibilis nexus, & habitudo in Deo absolute necessaria evadunt, cum perfectioni divinæ absolute repugnet non operari, data Ratione Sufficienti operandi potius, quam non, ex Fundam. 10. Ergo existentia hujus Universi necessaria est necessitate Divinæ Naturæ. Ut enim optime ait S. Thomas (5): *voluntas & natura secundum hoc differunt in causando, quia natura determinata est ad unum; sed voluntas non est determinata ad unum.... Eorum igitur voluntas principium est, quæ possunt sic, vel aliter esse; eorum autem, quæ non possunt, nisi sic esse, principium est natura.* Ergo principium rerum existentium, quæ ex necessitate Divinæ Perfectionis non possunt nisi sic esse, est non voluntas, sed natura, quod divinæ Libertati summopere adversatur.

Dicunt. (6) Id non esse ex principio naturæ, quod est ex suppositione Rationis Sufficientis. Sed universæ res creatæ existunt ex suppositione Rationis Sufficientis, secundum quam operari est proprium naturæ & indolis liberi agentis. Ergo non est natura principium rerum existentium; sed libera Dei voluntas.

Contra. Hæc responsio non solvit difficultatem, sed tantum declinat; & est mera
D
petitio

(5) P. 1. q. 42. a. 2. (6) Lib. de Concord. pag. 44. & Dissert. de princip. ration. suff. art. 13.

petitio principii. Ne tamen hoc effugium pateat, breviter respondemus illud non esse ex principio naturæ, quod est ex suppositione liberi voluntatis arbitrii; non autem quod est ex suppositione Rationis Sufficientis, quæ divinam voluntatem necessario determinat, ut dictum est. Ita S. Thomas (7): *necessarium ex suppositione est, quod non est necessarium ex se; sed solummodo posito alio, sicut Socratem cucurrisse. Socrates enim, quantum est de se, non se magis habet ad hoc, quam ad hujus oppositum; sed facta suppositione, quod cucurrit, impossibile est eum non cucurrisse. Sic igitur dico, quod Deum velle aliquid in creaturis, utpote Petrum salvare, non est necessarium absolute, eo quod voluntas divina non habet ad hoc necessarium ordinem, ut dictum est; sed facta suppositione, quod Deus illud velit, vel voluerit. Ex quibus patet suppositionem esse debere voluntatis, non rationis prævalentis. Imo cum voluntas divina, ut dictum est, juxta Systematis fundamenta habeat necessarium ordinem ad existentiam Universi, sequitur ex verbis S. Doctoris Deum velle existentiam Universi necessitate absoluta; proindeque rerum omnium conditarum principium esse divinam Naturam, non liberam Dei voluntatem.*

ARTICULUS SECUNDUS.

Juxta hoc Systema Deus non operatur ex perfectione Libertatis.

Divinam Libertatem esse perfectissimam ille solus negare potest, qui divinitatem ignorat. Huic tamen perfectioni Systema hujusmodi opponi ex principiis ejusdem Systematis evincitur. Ex hisce quippe constat in eo consistere indolem, & perfectionem Libertatis, ut agens liberum velit, & operetur cum adest motivum prævalens volendi, & operandi; non velit, nec operetur, cum non adest. Sed Deus non vult, nec agit, cum adest hujusmodi motivum: nec ab operando vacat, cum non adest: Ergo Deus non agit ex indole, & perfectione Libertatis. Minor, in qua unice est difficultas, ostenditur ratione simul, & auctoritate D. Thomæ qui ait (8) *sicut nullus effectus divinus potentiam causæ adequat; ita nihil, quod in Deum, sicut in finem ordinatur, est fini adequatum.... unde contingit, quod quantumcumque nobiliori modo aliqua pura creatura in Deum ordinetur aliquo modo ei assimilata, possibile fit aliquam aliam creaturam modo æque nobili in Deum ipsum ordinari, & divinam bonitatem representare. Ergo Deo par erat ratio tam condendi, quæ facta sunt, quam condendi alia, quæ facta non sunt; cum ista modo æque nobili, quemadmodum & illa, in Deum ordinari, divinamque perfectionem representare potuissent. Ergo Deus vel sine motivo, seu ratione prævalenti fecit, quæ condita sunt; vel cum æque prævalenti alia non fecit quæ condi poterant. Ergo Deus non vult, nec agit, cum adest motivum prævalens volendi, & operandi; nec ab operando vacat, cum non adest. Ergo ex principiis Systematis Deus*
non

(7) De verit. q. 23. art. 4. (8) De verit. q. 23. a. 4.

non agit juxta indolem, & perfectionem Libertatis, quod divinæ naturæ repugnat. Id etiam multo magis constat ex eo, quod habet S. Thomas (9) nempe: rationem, & finem omnium rerum esse Dei bonitatem, quæ, cum infinita sit, & improporcionabiliter excedens omnes res creatas, nunquam potest deficere; proindeque juxta Systema perfectio divinæ Libertatis exigeret, ut Deus multa alia, imo & infinita operaretur; cum ipsi operandi nunquam desit ratio fundata in infinitate bonitatis suæ ad omnia sufficiens; quæ cum Deus non operetur, sequitur juxta Systema, quod Deus nec vult, nec agit ex perfectione Libertatis; quod nefas est dicere.

Dicunt. (10) Totum hoc argumentum corruere si ratio sufficiens divinæ voluntatis partim ab ipso Deo volente, partim ab objecto repetatur, quæ ratio simul sumpta est perfectio, seu aptitudo major, quæ in tali potius objecto, quam in alio a Deo cognoscitur respectu finis a se intenti.

Contra. I. Si ratio sufficiens divinæ voluntatis partim ab ipso Deo volente repetitur, Dei voluntas fit partialis ratio divinæ volitionis, quod repugnat Systemati, & fundamentis. II. Ita etiam, si hujusmodi ratio partim ab objecto repetatur, quatenus nempe habet perfectionem, & aptitudinem majorem ad intentum; sequitur enim tale objectum solum præ omnibus possibilibus tali modo in Deum posse ordinari, divinamque bonitatem repræsentare, quod adversatur rationi, & auctoritati D. Thomæ, qui & probat, & asserit quod *quantumcumque nobiliori modo aliqua pura creatura in Deum ordinetur, possibile fit aliquam aliam creaturam modo æque nobili in Deum ordinari, & divinam Bonitatem repræsentare*, ut dictum est. Deinde perfectio, & aptitudo objecti statuitur partialis ratio divinæ volitionis, cum tamen neque par sit, neque deceat aliquam creaturam totius, & infinitæ bonitatis principium partialiter movere; Deus namque sibi est, & principium, & ratio, & finis volendi omnia. III. Demum si major perfectio, & aptitudo objecti, quæ dicitur ratio partialis divinæ voluntatis est respectiva fini a Deo intento, jam ante rationem supponitur voluntas Dei volendi talem finem; & hoc potius modo, quam alio; & ab ista potius, quam ab illa creatura, quæ a Deo fieri poterat æque apta ad intentum. Alia igitur hujus volitionis ratio querenda est, quæ ipsa volitione natura, & causalitate prior sit ex Fundam. 9. Ne igitur Sufficientistæ processum in infinitum admittant necesse est assignare pro ratione divinam bonitatem, & voluntatem. Divina bonitas ergo cum sit finis omnium rerum est Deo ratio volendi alia, quæ sunt ab ipso diversa. Ut autem res istæ, aut illæ existant; hoc potius modo, quam alio, a Dei voluntate unice dependet, quæ lex, & sanctio est congruentissima. Corruit ergo totum argumentum. Concludendum proinde, quod, dum Sufficientistæ ex principiis sui Systematis divinæ voluntatis Sapientiam, & Justitiam commendare se jactant, ei detrahunt, ipsamque fatali necessitati subjiciunt. Unde in ipsos videtur posse retorqueri, quod olim

(9) P. 1. q. 25. a. 5. & lib. 1. contra Gent. cap. 85. (10) Lib. de concord. pag. 50.

D. Augustinus dicebat contra Julianum. (11) *Siccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem?*

ARTICULUS TERTIUS.

Hujusmodi Systema videtur Divine Omnipotentiae adversari.

Omnipotentiam, quæ virtus dicitur productiva omnium possibilium, quæque soli Deo competit, cujus magnitudinis non est finis, & apud quem omniaabilia sunt, negarunt olim nonnulli hæretici Hermiani, & Seleuciani dicti, qui adhærentes errori aliquorum veterum Philosophorum inficiabantur Deum posse aliquid facere ex nihilo, ut affirmant S. Epiphanius, & D. Augustinus (12). Divinæ omnipotentiae etiam detraxerunt Philosophi, & Theologi illi, quos articulo primo commemoravimus, qui asserentes Deum agere vel ex necessitate naturæ, vel ex necessitate ordinis justitiæ, & sapientiæ, secundum quem res fiunt a Deo, limitabant divinam potentiam ad id tantum, quod factum est, ut habet S. Thomas loco ibi citato. Ab horum errore non longe abesse videntur Sufficientistæ, qui, legi prævalentis rationis Deum subijcentes, certis limitibus potentiam ipsius coercent, eamque limitant ad id tantum, quod Deus facit. Rem ita esse ostenditur.

In Deo non est Ratio faciendi, quæ non facit; aliter faceret ex Fundam. 4. 7. 10. Nec esse potuit; si enim in Deo potuisset esse, necessario fuisset; cum Ratio sufficiens a libero Dei arbitrio non dependeat, & in ejus essentia, attributisque contineatur per Sufficientistas, ut dictum est articulo primo: Atqui agenti libero, & maxime Deo enti perfectissimo repugnat facere aliquid absque Ratione Sufficienti faciendi potius, quam non, ex iisdem Fundam. 4. 7. 10.: Ergo Deo repugnat facere, quæ non facit. Ergo divina potentia limitatur ad ea tantum, quæ Deus facit; quod ipsi penitus adversatur.

Dicunt (13). Hujusmodi impossibilitas non est absoluta, sed hypothetica, petita scilicet non ex sola Dei, & rei possibilis, aut existentis essentia, & natura; sed ex particulari conditione adjecta, quod habeatur, vel non habeatur motivum, seu Ratio Sufficiens volendi. Hæc autem impossibilitas non limitat divinam Omnipotentiam; cum Deus simpliciter, & absolute alia facere possit, ad quæ facienda non habet Rationem Sufficientem. Ita S. Thomas (14); *Quod attribuitur potentie secundum se considerata, dicitur Deus posse secundum potentiam absolutam, & hujusmodi est omne illud, in quo potest salvari ratio entis: Quod autem attribuitur Potentie divine secundum quod exequitur imperium voluntatis justæ, hoc dicitur Deus facere de potentia ordinata.* Alia igitur Deus potest facere de potentia absoluta, quæ non potest de potentia ordinata ex defectu Rationis Sufficientis. Et sicuti male concluderetur ea, quæ Deus nec præscivit,

nec

(11) Lib. 1. oper. imperf. contra Julian. cap. 100. (12) Lib. contra hæreses. (13) Lib. de concord. pag. 44. & dissert. de princip. ration. suff. art. 13. (14) P. 1. q. 25. a. 5.

nec præordinavit se facturum, esse absolute Deo impossibilia; ita male concluditur Deo esse absolute impossibilia ea, ad quæ facienda Deus non habet Rationem Sufficientem.

Contra. Hujusmodi impossibilitas, quam hypotheticam appellant, in Deo potissimum agente rationali perfectissimo absoluta evadit. Impossibilitas enim petita ex defectu Rationis Sufficientis reddit Deo operationem ita impossibilem, sicuti ipsi est impossibile deficere, & male agere; cum operari absque Ratione Sufficienti, juxta Systema, sit operari irrationaliter, & imprudenter. Ceterum potentia operandi, quam sibi fingunt Sufficientistæ etiam stante defectu Rationis Sufficientis, fictitia est, & chimerica; cum repugnet indoli & naturæ agentis rationalis, ut dictum est Dissertatione prima. Atque id præcipue cum de Deo sit sermo, a cujus arbitrio non dependet habere Rationem Sufficientem, quæ per Sufficientistas continetur in ejus essentia, & attributis. Quod ergo novum, & inauditum genus potentiæ in Deo astringitur, cujus effectus ipsius naturæ, indoli, & perfectioni repugnat? Hinc (15) jure optimo S. Thomas erroris damnavit illos, qui ex hypothese, seu suppositione ordinis Justitiæ, & Sapientiæ divinæ, sine quo Deus nihil operatur, Potentiam divinam determinabant ad hunc cursum rerum: Hujusmodi quippe, licet hypothetica determinatio, divinam Potentiam limitabat ad id tantum, quod Deus facit. Quod pari ratione sequitur ex Systemate Sufficientistarum, ut dictum est, & magis infra dicemus. Quod vero adducunt ex D. Thoma non valet: Neque enim ipse distinguit potentiam ordinatam ab absoluta ratione motivi prævalentis, seu ordinis divinæ Sapientiæ, & Justitiæ, ut ipsi interpretantur; sed tantum ratione imperii voluntatis: potentia quippe Dei absoluta respicit totum id, quod potest habere rationem entis; potentia vero ordinata respicit tantum id, quod ab imperio voluntatis decretum est: unde concludit quod *Deus potest alia facere de potentia absoluta, quam quæ præscivit, & præordinavit se facturum.* Immo, cum ipse asserat quod *nihil potest esse in potentia divina, quod non possit esse in voluntate juxta ipsius, & intellectu sapientie ejus,* jam patet omnia Deum posse secundum ordinem divinæ Sapientiæ, & Justitiæ. Hoc in corpore articuli aperte affirmat dicens *quod nihil sit in Dei Potentia, quod non sit in ordine divine Sapientie: nam divina Sapientia totum posse Potentia comprehendit.* Cur autem Deus alia, vel alio modo non fecerit, cum juxte, & sapienter facere potuisset unice, & simpliciter ipsius voluntati tribuendum est, a cujus imperio dependet ordinem, & modum, & cursum rebus statuere. Ut enim optime ait idem S. D. articulo citato: *Potentia intelligitur, ut exequens; Voluntas autem, ut imperans; & Intellectus, & Sapientia, ut dirigens:* Quod denique addunt de Præscientia, & Præordinatione divina nihil concludit, nec ad rem facit. Ideo enim, quæ Deus nec præscivit, nec ordinavit se facturum, ipsi non sunt absolute impossibilia, quia ipsum facere subjacet præscientiæ, & præordinationi; non autem

ipsum

ipsum posse, quod est naturale. Diversimode autem loquendum est de Ratione Sufficiente, a qua non solum facere; sed etiam posse dependet; cum Deus nec faciat, nec facere possit ea, ad quæ facienda non habet Rationem Sufficientem: Id quippe ejus naturæ, indoli, & perfectioni repugnat. Corruit ergo ipsorum responsio, & magis urget difficultas.

ARTICULUS QUARTUS.

Idem Systema videtur quoque repugnare Divine Sapientiæ.

Qui Dei Potentiam ad quosdam terminos limitant, etiam divinam Sapientiam certis, & determinatis finibus coarctant. In Deo quippe idem est & Potentia, & Essentia, & Sapientia, cum Dei Sapientia non sit aliud, quam ejus Potentia, quæ est ejus Essentia. Id autem repugnat infinitati ejusdem Sapientiæ, cui non est numerus, nec modus, nec terminus: altitudo enim ipsius incomprehensibilis est, profundum inscrutabile, Thesauri infiniti. Ergo, cum Sufficientistæ Dei Potentiam ad quosdam terminos limitent, ut dictum est, divinam quoque Sapientiam certis quibusdam limitibus coarctare videntur; quod eidem repugnat. Et sane ipsi, qui juxta sui Systematis principia ordinem sapientiæ, & justitiæ in rebus sive disponendis, sive condendis a sufficienti, seu prævalenti ratione repetunt, divinam Sapientiam ad præscriptum numerum, dispositionem, & cursum rerum existentium ita coercent, ut ipsa nihil aliud sciat, & valeat, servato ordine prudentiæ, & justitiæ, aut satis bene, aut æque optime, aut etiam melius disponere, & ordinare. Quod certe divinæ Sapientiæ detrahit, certis quibusdam finibus ipsam concludens, ut dissertatione sequenti fusiùs dicemus. Quem errorem impugnans S. Thomas ait (16): *ordo a divina Sapientia rebus inditus, in quo ratio justitiæ consistit, ut supra dictum est, non adequat divinam Sapientiam sic, ut divina Sapientia limitetur ad hunc ordinem. Manifestum est autem, quod tota ratio ordinis, quam sapiens rebus a se factis imponit, a fine sumitur. Quando igitur finis est proportionatus rebus propter finem factis, sapientia facientis limitatur ad aliquem determinatum ordinem. Sed divina Bonitas est finis improporcionabiliter excedens res creatas; Unde divina Sapientia non determinatur ad aliquem ordinem rerum, ut non possit alius cursus rerum effluere. Hinc (17) pergit dicens: optima ratio, quæ Deus omnia facit est sua bonitas, & sua sapientia, quæ manerent, etiamsi alia, & alio modo faceret. Et tandem (18) inquit: simpliciter autem loquendo qualibet re a se facta potest Deus facere aliam meliorem. At de hoc fusiùs sequenti Dissertatione.*

AR-

(16) P. 1. q. 25. a. 5. (17) De potent. Dei q. 1. a. 5. (18) P. 1. q. 25. a. 6.

ARTICULUS QUINTUS.

Hoc totum confirmatur ex eo, quod hujusmodi sententia convenire videtur cum illa Petri Abaelardi.

Petrus Abaelardus a Concilio Sueffionensi primum, deinde a Senonensi, & demum ab Innocentio II. damnatus plures errores docuit, inter quos hi duo potissimum enumerantur, quod Deo Libertatem eripuit: & quod Potentiæ ac Sapientiæ divinæ limites posuit. Ita S. Thomas (19), Petavius (20), & Natalis Alexander (21). Jam vero Sufficientistas a Petri Abaelardi sententia, proindeque etiam ab ipsius errore non longe abesse triplici argumento probamus.

I. Ex ratiocinio Petri Abaelardi, qui ductus principio Rationis Sufficientis in suo opere christiano, ut videre est apud Marten. & Durand. (22), & apud Petavium, & Natalem Alexandrum locis citatis, ita argumentatur: *Id tantum potest Deus facere, quod eum facere decet, & convenit; naturæ quippe divinæ repugnat id eum facere, quod ejus derogat dignitati, & quod eum facere minime convenit: Sed eum tantum decet, & convenit facere, quæ facit, cum solum faciendi, quæ facit, justam habeat causam, & rationi consentaneam: ergo Deus id tantum potest facere, quod quandoque facit, & ideo plura nullatenus potest facere, quam fecit, aut melius, aut ab his cessare: Sed hoc ratiocinium illud ipsum est, quod sequitur ex principiis Sufficientistarum, ut dictum est. Ergo ex ratiocinii paritate idem sentire ipsi videntur, quod Abaelardus.*

Dicunt (23): Hoc ratiocinium justum, & optimum est; si propositiones hypothetice intelligantur, ita ut sensus sit: *Id tantum Deus potest facere, quod, si faceret, conveniret, & deceret; ejusque faciendi haberet justam causam, congruentemque rationem.* In quo sensu nihil detrahitur aut Libertati, aut Potentiæ divinæ; cum intelligatur propositio hoc sensu explicata de potentia ordinata, & consequente; non de potentia absoluta, & antecedente. Erravit ergo Abaelardus, quia absolute asseruit, quod hypotheticè tantum affirmare debebat.

Contra. Hujusmodi responsio non est ad rem, nec solvit difficultatem. Neque enim quæstio est de eo, quod, si faceret Deus, conveniret & deceret, ejusque faciendi haberet justam causam, congruentemque rationem; sed de eo, quod Deus potest facere; idque tantum est, quod ei convenire potest, & decere: absolute quippe Deo repugnat, quod ejus derogat dignitati, & quod eum facere minime convenit; cum Deo repugnet irrationaliter & indecenter operari. Jam vero tam ex systemate Abaelardi, quam ex illo Sufficientistarum, quorum idem est principium, atque par ratio, illud tantum Deum,

con-

(19) De potent. Dei q. 1. a. 5. (20) Tom. 1. Dogm. lib. 5. cap. 6. (21) Tom. 14. Histor. Eccles. art. 5, 6. (22) Tom. 5. nov. Thesaur. anecd. (23) Dissert. de princip. rat. suff. art. 13.

convenit, & decet facere, quod facit; cum solum faciendi, quod facit habeat justam causam, convenientemque rationem, ex quibus, per ipsos, tota ratio convenientiæ, sapientiæ, & decentiæ dependet. Ergo ex amborum systemate sequitur absolute Deo repugnare aut plura facere, aut melius, aut ab his, quæ facit, cessare. Nec dicendum Abaelardum in sua argumentatione deceptum fuisse. Ipse quippe optimus erat dialecticus, & perfecte agnoscebat confectaria, quæ ex hujusmodi principio sequebantur. In ejus enim sepulchrali inscriptione Petrus Abbas Cluniacensis scriptum reliquit: *Logicis quicumque fuerunt aut par, aut melior, ingenioque subtilis, & acer*. Nec ipsum latebant incommoda inde emanantia; ait enim loco citato *quærendum utrum plura facere possit Deus; vel meliora, quam faciat; aut ab his etiam, quæ facit, ullo modo cessare possit, ne ea umquam videlicet faceret; quod sive concedamus, sive negemus, multas fortassis inconvenientium anxietates incurremus*.

II. Ex Abaelardi palinodia probatur prop. Ita enim habet *epistola 20.* in qua priorem errorem retractat: *Deum ea solummodo facere posse credo, quæ ipsum facere convenit, & quod multa facere possit, quæ numquam facit*. In hac confessione ipse nec retractat, nec hypothetice exponit *Deum ea solummodo facere posse, quæ ipsum facere convenit*; sed sine ulla restrictione id confitetur, & confirmat dicens: *Deum ea solummodo facere posse credo, quæ ipsum facere convenit*. Tota vis retractationis in illis verbis continetur: *Credo, quod multa facere potest, quæ numquam facit*. Sensus igitur hujus confessionis est. Licet Deus ea solummodo facere possit, quæ ipsum facere convenit; nihilo tamen minus multa facere potest, quæ numquam facit, quia multa alia ipsum decere possunt, & convenire; ita ut ad ea facienda non ratio decentiæ, & sapientiæ desit; sed imperium voluntatis. Hæc Abaelardi confessio, qua priorem suum errorem retractat, concludit etiam contra Sufficientistas, quibus idem principium commune est, & par ejusdem principii consequentia.

III. Probatur ex D. Thomæ auctoritate, & ratione, qui Abaelardi, aliorumque Theologorum errorem non reponit in eo, quod assererent Deo absolute repugnare, quod eum non decet, nec convenit; sed in eo, quod dicerent Deo nihil convenire, & decere secundum ordinem Sapientiæ, & Justitiæ, nisi quod facit; cum solummodo habeat Rationem Sufficientem faciendi, quæ facit. Ita enim habet (24): *Error fuit quorundam Theologorum considerantium ordinem divinæ Justitiæ, & Sapientiæ secundum quem res fiunt a Deo, quem Deum præterire non posse dicebant; & incidebant in hoc, ut dicerent, quod Deus non potest facere, nisi quæ facit; Et imponitur hic error magistro Petro Almalareo. Quem errorem confutans inquit: sicut enim manifestatur divina bonitas per has res, quæ nunc sunt, & per hunc ordinem; ita potest manifestari per alias creaturas, & alio modo ordinatas; & ideo divina voluntas absque præjudicio bonitatis,*

(24) De potent. Dei q. 1. a. 5.

nitatis, justitiæ, & sapientiæ potest se extendere in alia, quam quæ facit. Et in hoc fuerunt decepti errantes. Quibus verbis ostendit Deum non solum decere ea & convenire, quæ facit spectato ordine bonitatis, justitiæ, & sapientiæ suæ; sed & alia multa, ad quæ proinde divina voluntas se extendere potest absque præjudicio bonitatis, justitiæ, & sapientiæ suæ: neque enim ei deficit Ratio Sufficiens faciendi alia, si velit; cum divina bonitas manifestari æque optime possit per alias creaturas, & alio modo ordinatas. Ergo S. Thomas confutat opinionem tam veterum, quam recentiorum Theologorum asserentium, spectato ordine justitiæ, & sapientiæ divinæ, secundum quem res fiunt a Deo, nec decere Deum, nec convenire alia facere, quam quæ facit; cum nec habeat, nec habere possit congruam, & sufficientem rationem alia faciendi, ut dictum est.

Ex hisce tribus argumentis opinio Sufficientistarum convenire videtur cum errore Petri Abaelardi, de quo ita scribit Petavius (25): *Si nihil omnino facere potest Deus, nisi quod optimum est, maximeque conveniens; Id autem solum, & optimum maxime est congruens, quod reipsa facit; & ideo nihil aliud præter id, quod facit, potest facere; non quod vult facit, sed fatali quadam necessitate trahitur, ut hoc faciat unum, & certo tempore, modoque velut ad præscriptum faciat. Hoc qui dicit non solum Libertatem Dei; sed etiam Omnipotentiam, atque funditus Divinitatem eripit.*

ARTICULUS SEXTUS.

Sufficientistis non suffragatur D. Augustinus.

Sufficientistæ patrociniū sibi quærunt ex Magno Doctore Augustino, suamque opinionem ipsius auctoritate probare contendunt (26). Hæc enim S. Præsul habet (27): *Confitemur non sine ratione omnipotentem Deum facere, unde animus humanus infirmus rationem non potest reddere....; quamvis enim sint, de quibus ratio reddi non potest, non tamen non est. Et alio in loco (28) ait: Quid quid ergo hic accidit, si nos non intelligimus quid, quare fiat, demus hoc providentiæ ipsius; quia non fit sine causa, & non blasphememus. Et alia hisce similia aliis in locis habet. Ex quibus ipsi deducunt Deum nihil agere sine Sufficienti Ratione juxta ipsorum Systema.*

Contra. Hæc & similia non suffragantur Systemati Rationis Sufficientis. Neque enim S. Doctor aut locis citatis, aut alibi docet Deum ex lege motivi prævalentis agere debere, sed tantum asserit ipsum rationabiliter, non casu; prudenter, non fortuito operari. Quod omnes admittunt, qui recte de Deo, ejusque Providentiā sentiunt, licet Sufficientistarum Systema non adoptent. In locis enim citatis S. Pater illos reprehendit, qui vel negare, vel vituperare audent divinam Providentiā: Ait enim (29):

E

con-

(25) Tom. 1. Dogm. lib. 5. cap. 6. (26) Lib. de concord. pag. 49. 53., & dissert. de princip. ration. suff. art. 2. 3., & System. explicat. prop. 4. (27) Lib. 21. de Civ. Dei cap. 5. (28) In Psalm. 148. (29) Lib. 21. de Civ. Dei cap. 5.

consequens non est, ut aliquid Deo existimemus accidere fortuitum: & alio in loco inquit (30): in officina non audent vituperare fabrum; & audent in hoc mundo reprehendere Deum. Ceterum cum D. Augustinus aliquam rationem esse affirmat præter solam & simplicem Dei voluntatem, loquitur de eo, quod in hoc mundo accidit, quod referri debet ad secundarias operationes, seu effectus, quorum rationem licet animus infirmus aliquando reddere non possit; non tamen non est; cum sæpe occulta lateat in Dei providentia, quæ omnia sapienter agit, disponit, atque gubernat. Primarum tamen operationum, & effectuum nullum aliud motivum, seu rationem esse præter solam, & simplicem Dei voluntatem clare affirmat S. Doctor. Ita enim ait (31): Si habet causam voluntas Dei, est aliquid, quod antecedit voluntatem Dei, quod nefas est credere. Qui ergo dicit, quare fecit Deus cælum, & terram, respondendum est ei, quia voluit: voluntas enim Dei est causa cæli, & terræ; & ideo major est voluntas, quam cælum, & terra. Qui autem dicit, quare voluit facere cælum, & terram? majus aliquid querit, quam sit voluntas Dei: nihil autem majus inveniri potest. Compescat ergo se humana temeritas, & id, quod non est, non querat, ne id, quod est, non inveniat. Ex quibus Augustini verbis clare patet nullam aliam esse rationem, quare Deus fecit cælum & terram, nisi quia voluit; & nullam aliam esse rationem, quare voluit facere cælum, & terram, præter solam, & simplicem Dei voluntatem.

Dicunt (32) D. Augustinum non loqui de motivo, seu ratione sed de causa, a qua res fit, quæ efficientis nomen obtinet; ait enim (33): Qui querit, quare voluerit Deus mundum facere, causam querit voluntatis Dei. Sed omnis causa est efficiens; omne autem efficiens majus est, quam id, quod efficitur; nihil autem majus est voluntate Dei: non ergo ejus causa querenda est.

Contra. S. Doctor loco citato contra Manichæos loquitur revera de motivo, seu ratione; qui enim dicit: quare Deus fecit cælum, & terram? non querit causam effectricem; cum jam supponat esse Deum, qui fecit cælum, & terram; sed querit motivum, seu rationem, quare Deus fecit. Similiter qui dicit: quare voluit facere cælum, & terram: jam supponit voluntatem faciendi cælum, & terram; proindeque hujus voluntatis rationem querit. Ipsi quoque id fatentur dicentes (34): Quam in locis supra citatis rationem appellat S. Augustinus, causam alibi dicit, vel quare fecerit Deus. Cum ergo D. Augustinus libro contra Manicheos citato loquatur de causa, quare fecit, & quare voluerit facere cælum & terram, ex ipsorum interpretatione patet ipsum agere de motivo, vel ratione. Ideo autem S. Pater quæstione 28. rationem, seu motivum causam effectricem dicit, quia per D. Augustinum querere rationem, seu motivum præter divinam voluntatem, quare Deus fecerit, aut voluerit facere cælum & terram,
idem

(30) In Psalm. 148. (31) Lib. 1. de Gen. contra Manich. (32) Lib. de concord. pag. 49. & dissert. de princip. rat. iust. art. 2. (33) Quæst. 28. inter. 83. (34) Dissert. de princip. ration. iust. art. 2.

idem est ac quærere voluntatis divinæ causam effectricem. Hujusmodi enim ratio, seu motivum esset veluti causa effectrix, quæ divinam voluntatem antecederet, & a qua ipsa dependeret; vel saltem aliam causam effectricem supponeret præter divinam voluntatem, a qua hujusmodi ratio, seu motivum procederet. Ne autem tale absurdum incurratur, nullam hujus divinæ voluntatis rationem quærendam dicit; cum nulla esse possit, præter solam, & simplicem Dei voluntatem.

ARTICULUS SEPTIMUS.

Neque ipsis patrocinatur Angelicus Doctor.

Sufficientistæ in sui Systematis defensionem adducunt etiam auctoritatem D. Thomæ (35), qui affirmat divinæ voluntatis posse aliquam rationem assignari (36). Et refellit errorem quorundam dicentium omnia procedere a Deo secundum simplicem voluntatem, ut de nullo oporteat rationem reddere, nisi quia Deus vult. Ex quibus deducunt S. Doctorem admittere rationem prævalentem juxta Systema, etiam cum de Dei voluntate agitur.

Contra. D. Thomas, quum de primis operationibus, seu effectibus agitur, nullam aliam rationem agnoscit, nisi solam, & simplicem Dei voluntatem. Ita enim habet (37): *Prima operatio non habet rationem justitiæ, sed dependet ex simplici voluntate divina.... dicendum quod voluntatis divinæ ex parte volentis non potest esse aliqua causa, quæ sit aliud ab ipsa voluntate, existens ei ratio volendi.... sed ex parte voliti divina voluntas habet aliquam rationem, quæ scilicet est ratio voliti, non volentis, secundum quod ipsum volitum ordinatur ex debito, vel ex congruo ad aliquid; qui quidem ordo ad divinam Sapientiam pertinet.* Et alio in loco habet (38): *dicendum quod, cum Deus velit effectus esse propter causas, quicumque effectus præsupponunt aliquem alium effectum, non dependent ex sola Dei voluntate; sed ex aliquo alio.... sed primi effectus ex sola divina voluntate dependent.... unde hujusmodi dependent ex simplici Dei voluntate; alia vero ex ordine etiam aliarum causarum.* Hæc S. Thomas. Ex quibus tria deducuntur. I. Primas operationes, seu effectus non habere rationem justitiæ, vel congruentiæ. Non ergo supponunt Rationem Sufficientem, ex qua debitum, vel congruum resultat secundum ordinem divinæ Sapientiæ, qui ordo, per Sufficientistas, exigit, ut agens rationale ex Ratione Sufficienti operetur. II. Hujusmodi operationes, seu effectus ex sola & simplici voluntate dependere. Nullam ergo aliam rationem habent, nisi solam, & simplicem Dei voluntatem. III. Ex parte volentis non posse esse aliquam causam, quæ sit aliud ab ipsa voluntate divina, quæque existat ei ratio volendi. Ergo voluntas divina

E 2

præter

(35) Lib. de Concord. pag. 49. & differt. de princip. ration. suff. art. 2. (36) Lib. 1. contra Gent. cap. 86. 87. (37) De Verit. q. 23. a. 6. in corp., & ad 6. (38) p. 1. q. 19. a. 5.

præter se ipsam nullius rationis indiget ad operandum. Quæ omnia principiis Systematis adversantur, quæ pro omnibus operationibus, & effectibus sive primariis, sive secundariis Rationem Sufficientem, seu prævalentem exigunt, a qua dependentem faciunt, & natura, seu causalitate posteriorem statuunt voluntatis cujuscumque rationalis agentis determinationem, ut ex Fundamentis patet. Nec facit quod S. Thomas dicat divinam voluntatem ex parte voliti habere aliquam rationem: hæc enim ratio nec antecedit, nec movet divinam voluntatem; sed, supposita divina voluntate operandi aliquid, ipsum volitum ordinat ex debito, vel ex congruo ad aliquid juxta ordinem divinæ suæ Sapientiæ, ut ex iis, quæ sequuntur clarè patebit.

Quum vero S. Thomas locis citatis affirmat assignari posse aliquam rationem divinæ voluntatis, loquitur & de ratione deducta a divina bonitate, quæ est finis generalis omnium rerum; & de secundariis effectibus, seu operationibus, quæ primarias operationes, seu effectus præsupponunt; & de ratione debiti ex parte recipientis, supposita jam divina voluntate aliquid operandi: Quæ omnia nullo modo conveniunt cum motivo, seu ratione prævalenti Sufficientistarum. Ut autem id perspicue intelligatur, S. Doctoris verba afferemus, quæ ipsius mentem explicabunt. Ait I. *Finis est ratio volendi quæ sunt ad finem: Deus autem vult bonitatem suam, tamquam finem: omnia autem alia vult, tamquam ea, quæ sunt ad finem: sua igitur bonitas est ratio, quare vult alia, quæ sunt diversa ab ipso.* Loquitur ergo primò de bonitate Dei, quæ est finis generalis omnium, quæque proinde non est Ratio Sufficiens, unde voluntas divina se moveat, & determinet ad manifestandam talibus rebus, & tali ordine suam perfectionem. Si enim divina bonitas, pro ut est finis generalis omnium, esset Ratio Sufficiens juxta Systema, sequeretur Deum velle esse infinitas creaturas infinitis modis participantes bonitatem suam; cum ei Ratio Sufficiens eas producendi numquam deficeret; divina enim bonitas est finis improporcionabiliter excedens res creatas. II. Prosequitur S. Doctor: *Bonum particulare ordinatur ad bonum totius, sicut ad finem.... relinquitur igitur, quod bonum universi sit ratio, quare Deus vult unumquodque bonum particulare in universo.* Loquitur ergo secundo de operationibus, seu effectibus secundariis, qui jam primas operationes, & effectus præsupponunt; bonum quippe particulare præsupponit bonum totius, quod est prima operatio, seu effectus a Deo volitus. Neque igitur hæc ratio convenit cum illa Sufficientistarum; cum adhuc quærenda supersit ratio, quare Deus voluerit tale bonum universi, quæ per S. Thomam nulla alia est, nisi sola, & simplex Dei voluntas, ut dictum est, quæ prius vult bonum universi, & in ipso cætera bona particularia, ex quibus vult bonum Universi conflare. III. Addit S. Thomas: *Supposito, quod Deus aliquid velit, sequitur necessario, quod velit ea, quæ ad illud requiruntur. Ratio igitur, quare Deus vult ea, quæ requiruntur ad unumquodque, est, ut sit illud, ad quod requiruntur.* Loquitur ergo de ratione debiti ex parte recipientis, supposita jam divina voluntate aliquid operandi. Sed multo minus in hoc inveniri potest ratio Suffi-

cientistarum. Ratio enim, quæ confurgit ex debito uniuscujusque rei naturalis, ut habeat ea, quæ exigit sua natura tam in essentialibus, quam in accidentalibus, jam supponit determinationem divinæ voluntatis volendi aliquid, ut ex verbis S. Doctoris patet, proindeque natura, & causalitate posterior est divina volitione, & ab ipsa dependens, quod opponitur Fundamenti Systematis; Et propterea omnino discrepat a ratione Sufficientistarum. Nulla ergo ex rationibus ex D. Thoma adductis Systemati favet.

Verum quidem est S. Doctorem erroris arguere illos, qui dicunt omnia procedere a Deo secundum simplicem voluntatem, ut de nullo oporteat rationem reddere, nisi quia Deus vult; & jure merito. Cum enim Deus velit effectus propter causas; & cum, quicunque effectus præsupponunt aliquem alium effectum, non debeant ex sola Dei voluntate, sed ex aliquo alio; hinc horum effectuum & causa, & ratio quæri potest, & reddi. Hic tamen notandum venit D. Thomam non inconsulto erroris illos arguere, qui dicunt de nullo oportere reddi rationem, nisi quia Deus vult; Per ipsum enim de secundariis effectibus, qui causas primarias, unde derivant, supponunt, reddi ratio potest; non vero de primariis, qui unice a sola, & simplici Dei voluntate dependent. Sicuti ergo errant illi, qui dicunt omnia procedere a Deo secundum simplicem voluntatem; ita simili ratione errare videntur alii, qui asserunt nihil a Deo procedere secundum simplicem voluntatem. Ergo S. Thomas non solum non suffragatur Sufficientistis, sed ipsis potius adversatur.

Ex quibus omnibus Concludi posse merito arbitramur hujusmodi Systema revera repugnare Libertati, Omnipotentia, & Sapientia Divina: neque ipsi ullo modo patrocinari D. Augustinum, & D. Thomam. Quod probare in hac secunda Dissertatione nobis erat propositum.

DISSERTATIO III.

De Optimismo.

EX principiis sui Systematis Sufficientistæ deducunt Deum nec minus, nec æquale bonum; sed melius & optimum debere semper eligere. Hæc opinio fuit quorundam antiquorum Philosophorum, nempe Platonis, qui ut habet Abaelardus (1) assererat Deum nullatenus Mundum meliorem potuisse facere, quam fecit. Aristotelis, qui, ut habet Pererius (2) dicebat: *Deus & natura semper faciunt ex possibilibus, quod melius est.* Procli, qui (3) agebat: *De natura boni est se ipsum cum aliis communicare, suamque bonitatem aliis rebus, quantum fieri potest impertiri; & id maxime convenit summo bono, qui Deus est.* Ita senserunt Stoici teste Cicerone (4). Horum opinioni accessit cum nonnullis Theologis Abaelardus, qui in suo opere Christiano Platonis sententiam approbat, & confirmat dicens quod Deus operatur tantum bene, quantum potest, & nullatenus potest facere melius, quam fecit. Quas fatales consequentias ex hoc principio deduxerint dicti Philosophi, infra dicemus, ut inde appareat quod illorum auctoritas non modo non suffragatur Sufficientistis, sed potius ipsis adversatur.

Ex hoc principio tria statuunt Sufficientistæ: I. Hoc Universum inter possibilia esse optimum & perfectissimum. II. Aliud perfectè simile prorsus repugnare, proindeque a Deo fieri non posse. III. Quod etiam extendunt ad quæcumque entia, quæ ita similia sint, ut inter se discerni nequeant. De hisce nobis quæstio habenda est. Antequam tamen ad rem veniamus, perspicuitatis gratia, & ad tollendam omnem ambiguitatem in limine hujus difficilis & implicatæ quæstionis, quædam præmittenda sunt notatu digna, & necessaria.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid intelligendum veniat nomini Universi optimi & perfectissimi.

CONSIDERARI potest Universum: I. Quantum ad partes componentes, & in ratione Entis: & quantum ad totum partium complexum, & in ratione ordinis. II. Considerari potest quantum ad ordinem partium ad invicem, quo ad partes ipsas ordinatas, & quo ad ipsum ordinem partium: & quantum ad ordinem totius ad finem, tum ex parte

(1) Abel. in oper. Christ. (2) Lib. 15. Physic. (3) Argument. 2. pro Mundi indissol. (4) Lib. 2. de nat. Deorum.

parte ipsius finis, cum ex ipso ordine in finem. III. Considerari potest quantum ad modum tam ex parte facientis, quam ex parte facti.

Perfectio Universi considerari potest: I. Quantum ad bonitatem essentialem, & quantum ad bonitatem accidentalem. II. Quantum ad bonitatem intensivam, & quantum ad bonitatem extensivam. III. Quantum ad bonitatem absolutam, & quantum ad bonitatem relativam.

Nos ultro concedimus I. Universum suppositis istis rebus quantum ad ordinem partium per modum quantitatis discretæ non posse esse melius; quia in universo nihil est inordinatum. II. Quantum ad ordinem totius ad finem ex parte ipsius finis non posse esse melius; non enim potest ordinari in finem meliorem, quam sit ipse Deus. III. Quantum ad modum ex parte facientis non posse esse melius; factum enim est a Deo infinita bonitate, & sapientia.

Sufficientistæ ultro etiam concedunt posse a Deo fieri Universum isto melius in ratione entis, & quantum ad singulas partes ipsum componentes; non autem in ratione Universi, quantum scilicet ad complexum, & ordinem rerum omnium Universum componentium.

Summa igitur quæstionis ad hoc reducitur: an hoc Universum quatenus Universum est, spectatum scilicet veluti effectus totalis ex multiplici partium varietate conflatus representet divinam perfectionem in gradu omnium possibilium maximo. Auctor Dissertationis de Ratione Sufficiente longam texuit Apendicem de *Mundo Optimo* ad affirmativam opinionem probandam juxta Sufficientistarum Systema. Nos vero, qui aliter sentimus, ipsius, aliorumque argumentis validiora & solidiora opponemus argumenta; & difficultatibus, quas ipsi solvere nituntur, vim majorem, firmumque robur addemus: Quibus præmissis sit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Hoc rerum Systema non esse interabilia optimum, & perfectissimum probatur auctoritate D. Thomæ.

A UCTOR Apendicis de *Mundo Optimo* (articulo 1. & 2.) plura congerit testimonia D. Thomæ ad suum Systema probandum & confirmandum; nos proinde exordium sumimus ab auctoritate ejusdem S. Doctoris. Ipse igitur 1. par. quæst. 25. art. 6. in quo duas proponit quæstiones, quarum altera in dicto articulo formaliter continetur (ut optime notat Cajetanus) scilicet *utrum Deus possit meliorare facta*; altera virtualiter, scilicet *utrum Deus possit facere alia meliora factis*, ut patet ex toto articuli contextu. In corpore ait: *Simpliciter loquendo qualibet re a se facta potest Deus facere meliorem*: Et ad primum: *Cum dicitur Deum posse facere aliquid melius, quam fecit, si ly melius sit nomen, verum est; qualibet enim re potest facere meliorem*.

Dicunt

Dicunt Append. art. 3. S. Doctorem loqui de quacumque re solitariè sumpta, non autem de tota rerum serie; ajunt enim nihil aliud contendit, quam posse Deum condere rem aliquam meliorem qualibet alia re a se facta.

Contra. S. Thomas absolutè, simpliciter, & secundum veram nominis significationem vult qualibet re a se facta posse Deum facere meliorem: jam vero universum est res a Deo facta; potest ergo rem aliam ista meliorem facere. Ne tamen sit ambigendi locus audiamus ipsum S. Doctorem, qui cum tertio loco sibi objecisset: id, quod est maximè, & valde bonum, non potest melius fieri, quia maximo nihil majus: sed Augustinus in Enchiridio dicit bona sunt singula, quæ Deus fecit; sed simul universa valde bona, quia ex omnibus consistit universitatis admirabilis pulchritudo; Ergo bonum Universi non potest melius fieri a Deo; huic objectioni non respondet se loqui de re quacumque solitariè sumpta, non vero de serie, & bono universi; sed ait: dicendum quod Universum, suppositis istis rebus, non potest esse melius ob decentissimum ordinem his rebus attributum a Deo, in quo bonum universi consistit, quorum, si unum aliquid esset melius corrumpetur proportio ordinis; sicut, si una corda plus debito intendatur, corrumpetur citharæ melodia: posset tamen Deus alias res facere, vel alias addere factis; & sic esset illud Universum melius. Quibus verbis duo affirmat: I. Universum, suppositis istis rebus, quantum ad ordinem partium per modum quantitatis discretæ, non posse esse melius, quia in Universo nihil est inordinatum, quod & nos articul. 1. ultro concessimus; Atque hoc verum est de quocumque possibili Universo; nihil enim Deus inordinatum condere potest. II. Simpliciter loquendo affirmat Deum posse facere Universum isto melius; quod egregie probat assumptum nostrum.

Dicunt eodem tertio articulo. Quid prohibet, ne id de Universo quo ad partes singulas ipsum componentes dictum sumamus; cum ex D. Thoma & ordo Universi quantum ad partes ipsas ordinatas possit considerari.

Contra. D. Thomas cit. 3. Object. loquitur absolute & sine ulla limitatione de bono Universi: loquitur de omnibus rebus, ex quibus consurgit Universitatis hujus admirabilis pulchritudo: & in responsione affirmat simpliciter fieri posse a Deo Universum isto melius. Patet igitur ipsum loqui, non de partibus singulis Universi; sed de Universo simul sumpto in ratione Universi.

ARTICULUS TERTIUS.

Hoc ipsum ex eodem S. Doctore evidenter ostenditur.

S. Thomas rem penitus absolvit (1. Sententiar. dist. 44. quæ. 1. art. 2.) cujus verba licet prolixa afferimus; ut enim optimè cecinit Martialis: *Non sunt longa, quibus nihil est, quod demere possis.* Quærens igitur S. Doctor utrum Deus potuerit facere Universum melius, ait: *Observandum quod bonum Universi consistit in duplici ordine; scilicet*

scilicet in ordine partium Universi ad invicem, & in ordine totius Universi ad finem, qui est ipse Deus; & hic ordo est precipuus, propter quem est ipse ordo: accipiendo ergo bonum ordinis, qui est in partibus Universi ad invicem, potest considerari vel quantum ad partes ipsas ordinatas, vel quantum ad ordinem partium: si quantum ad partes ipsas, tunc potest intelligi Universum fieri melius, vel per additionem plurium partium, ut scilicet crearentur multæ aliæ species, & implerentur multi gradus bonitatis, qui possent esse; cum etiam inter summam creaturam, & Deum infinita distantia sit; & sic Deus Universum melius facere potuisset, & posset; sed illud Universum se haberet ad hoc, sicut totum ad partem; & sic nec penitus esset idem, nec penitus diversum, & hæc additio bonitatis esset per modum quantitatis indiscreta. Vel potest intelligi fieri melius quasi intensivè, quasi mutatis omnibus partibus ejus in melius, quia si aliquæ partes meliorarentur, aliis non melioratis, non esset tanta bonitas ordinis; sicut patet in cithara, cujus, si omnes cordæ meliorantur, fit dulcior armonia; sed quibusdam tantum melioratis fit dissonantia: hæc autem melioratio omnium partium vel potest intelligi secundum bonitatem accidentalem; & sic posset esse talis melioratio a Deo manentibus eisdem partibus, & eodem Universo; vel secundum bonitatem essentialem; & sic etiam esset Deo possibilis, qui infinitas alias species condere potest: sed sic non essent eadem partes, & per consequens nec idem Universum, ut ex prædictis patet. Si autem accipiatur ipse ordo partium, sic non potest esse melior per modum quantitatis discreta, nisi fieret additio in partibus Universi, quia in Universo nihil est inordinatum, sed intensivè posset esse melior manentibus eisdem partibus quantum ad ordinem, qui sequitur bonitatem accidentalem: quando enim aliquid in majus bonum redundat, tanto ordo melior est; sed ordo, qui sequitur bonitatem essentialem non posset esse melior, nisi fierent aliæ partes, & aliud Universum. Similiter ordo, qui est ad finem potest considerari ex parte ipsius finis, & sic non posset esse melior, ut scilicet in meliorem finem Universum ordinaretur, sicut Deo nihil melius esse potest; vel quantum ad ipsum ordinem, & sic secundum quod cresceret bonitas partium Universi, & ordo earum ad invicem, posset meliorari ordo in finem ex eo, quod propinquius ad finem se haberet, quanto similitudinem divinæ bonitatis magis consequeretur, quæ est omnium finis. Hæc sane evidenter demonstrant S. Thomam pro certò habuisse Deum posse facere Mundum meliorem, quo ad totum complexum in ratione Universi.

Dicunt Articulo tertio. I. Quod nonnulli existimant D. Thomam seniores ac doctiorem factum retractasse postea in summa, quæ junior in sententiis docuit. II. Quod non incongruè responderi potest etiam in istis locis ipsum loqui de Universi partibus, deque Universo in ratione entis, non de Universo, quatenus Universum est.

Contra. Ad I. Afferant testimonia & argumenta hujusmodi retractationis. Sanè quæ in sententiis tradit, vidimus esse conformia iis, quæ in summa docuit, in qua eadem, quæ dixit in sententiis, confirmat iisdem utens rationibus & argumentis: ipsorum

igitur responsio non valet; quod enim asserunt, probare tenentur, quod nec præstant, nec poterunt præstare. Ad II. S. Thomas loco citato differit de bono Universi, quatenus consistit in duplici ordine, scilicet partium Universi ad invicem, & in ordine totius Universi ad finem, quod sane spectat ad Universum in ratione Universi; differit de complexu Universi, in quo sunt quædam naturæ bonæ, quibus adjungitur malum, & quædam, quibus non adjungitur ut habet in responsione ad 5.; differit de perfectione Universi, quatenus attenditur essentialiter secundum diversitatem naturarum, quibus implentur diversi bonitatis gradus ut in resp. ad 6. Quæ omnia pertinent ad Universum, quatenus Universum est, & veluti effectus totalis ex multiplici partium varietate conflatus, & ordinatus ad divina attributa manifestanda. Tandem ad omne dubium auferendum varios, & diversos modos adducit, quibus Universum potest a Deo meliorari, nempe extensive per additionem partium, & intensive per mutationem partium in melius; secundum bonitatem accidentalem, & secundum bonitatem essentialem; secundum ordinem partium ad invicem, & secundum ordinem earum in finem. Quid clarius, quid evidentius desiderari potest? Sanè qui non agnoscunt, & clare percipiunt S. Doctorem loqui de Universo, quatenus Universum est, videntur in meridiana luce cæcutire.

ARTICULUS QUARTUS.

*Examine subjiciuntur rationes, quas Sufficientistæ desumunt ex auctoritate
D. Thomæ ad Optimismum probandum.*

Dicunt Append. art. 1. & 2. D. Thomas pluribus in locis affirmat, & probat Universum hoc Optimum esse & perfectissimum. Ita lib. 2. contra Gentes cap. 45. num. 1. & seq. ait: *Quum omne agens intendat suam similitudinem in effectum inducere, secundum quod effectus capere potest, tantò hoc agit perfectius, quantò agens perfectius est. Est autem Deus perfectissimum agens: suam igitur similitudinem in rebus creatis ad eum pertinebat inducere perfectissime, quantum naturæ creatæ convenit. Et n. 2. ait: oportet igitur esse multipliciter & varietatem in rebus creatis, ad hoc ut inveniretur in eis perfecta similitudo Dei secundum modum suum. Ita etiam n. 3. 4. 7. & seq. Eadem habet cap. 46. Ad hoc quod Universum creaturarum ultimam perfectionem consequatur oportet creaturas ad suum redire principium... necesse fuit igitur ad creaturarum perfectionem, quod aliquæ creaturæ essent intelligentes.... oportuit igitur ad consummatam Universi perfectionem esse aliquas Creaturas, quæ in Deum redirent... Ad hoc igitur quod similitudo esset perfecta in rebus modis possibilibus oportuit, quod divina bonitas rebus per similitudinem communicaretur non solum in essendo, sed etiam in cognoscendo. Similia repetit lib. 3. con. Gent. cap. 97. & 1. par. quæst. 47. art. 2. & 3., aliisque in locis. Ex quibus concludunt juxta S. Thomam Deum voluisse seu elegisse Universum creaturarum, quod ultimam, quod consummatam, quod summam perfectionem haberet.*

Contra. Hujusmodi testimonia probant quodcumque aliud Universum futurum æque optimum ac perfectum, quia cum illud Deus operaretur agens perfectissimum, suam similitudinem induceret quantum naturæ creatæ conveniret. Imo ostendunt potuisse aliud Universum esse melius: si enim ex D. Thoma perfectio Universi ex multiplicitate & varietate in rebus creatis desumenda est; sanè aliud Universum, in quo essent alia rerum genera, aliæ creaturarum species varietate dissimiles, & multiplicitate majores, quibus impleantur diversi bonitatis gradus ordinatissimo modo collocatæ, erit isto perfectius: quod a Deo fieri posse asserit S. Doctor (5) dicens *Deus præter infinita individua harum specierum finitarum potest facere infinitas alias species; & in singulis speciebus infinita individua.* Et in corp. ait quod *super omnia, quæ Deus facit, adhuc possit alia dissimilia facere, & novas species, & nova genera, & alios Mundos.* Licet autem perfectiones divinæ creaturæ communicabiles, creaturis aliquibus fortè in hoc Universo communicatæ sint, cum Deus suam bonitatem rebus per similitudinem communicare voluerit non solum in essendo, sed etiam in cognoscendo; tamen ut egregiè S. Doctor animadvertit (6) *quod participandi eandem perfectionem divinam sunt multi modi, sicut Sapientiæ divinæ participatio est in intellectualibus substantiis aliter; & aliter in rationalibus, scilicet hominibus, & etiam usque ad bruta se extendit, quæ sensitivam cognitionem habent: quamvis ergo omnes perfectiones fortè creaturæ communicabiles sint creaturæ communicatæ; non tamen secundum omnem modum, quo possunt a creatura participari.* Ex testimoniis ergo D. Thomæ rectè arguitur hoc Universum non esse omnium possibile perfectissimum, sed possibile esse aliud æquè optimum, imo & creato perfectius. Cum ergo D. Thomas ait perfectissimi agentis esse inducere in rebus creatis, quantum eis convenit, suam similitudinem, loquitur respectivè ad ea, quæ sunt, non quæ Deus facere potest; loquitur quippe *de rebus creatis, de natura creatæ.* Unde cum sibi objecisset (7) *optimi est optima adducere,* respondit dicendum, quod *Universum, quod est a Deo productum, est optimum respectu eorum quæ sunt; non tamen respectu eorum, quæ Deus facere potest.* Ita etiam cum S. Doctor repetit bonitatem & perfectionem Universi a multiplicitate & varietate rerum, quibus hoc Universum conflatur, differit non de bonitate, & perfectione comparativa unius Universi ad aliud; sed de essentiali, quæ in multiplicitate, & varietate rerum consistit, sine quibus Universum subsistere non potest. Ita S. Doctor (8): *Perfectio, ait, Universi attenditur essentialiter secundum diversitatem naturarum, quibus implentur diversi gradus bonitatis.* Tandem cum D. Thomas asserit hoc Universum esse optimum, & perfectum, id intelligi debet, vel quantum ad ordinem partium per modum quantitatis discretæ; in Universo enim nihil est inordinatum; vel quantum ad ordinem totius ad finem ex parte ipsius finis; non enim potest ordi-

(5) In 1. Sent. dist. 44. q. 1. a. 1. & de potent. Dei q. 20. a. 4. ad 1. (6) In 1. Sent. dist. 44. a. 2. ad 3. (7) De poten. Dei art. 16. (8) In 1. Sent. dist. 44. a. 2. ad 6.

nari in finem meliorem, quam sit ipse Deus; vel demum quantum ad modum ex parte facientis; factum enim est a Deo infinita bonitate & sapientia ut dictum est articulo 1., sed hæ perfectiones communes sunt cuicumque alteri Universo possibili; quod, si ad existentiam reduceretur, nec magis ordinatè, nec magis sapienter, nec in alterum meliorem finem dirigi posset. Testimonia ergo, quæ ex D. Thoma Sufficientistæ afferunt opinionem Mundi omnium possibilium optimi, & perfectissimi non probant; sed potius ipsi adversantur.

ARTICULUS QUINTUS.

Argumenta petita a D. Augustino, aliisque Patribus confutantur.

Dicunt Append. art. 2. I. D. Augustinus sententiam astruit Mundi Optimi, & perfectissimi (9) Evodius enim alloquens ait *quidquid tibi vera ratione melius occurrerit, scias fecisse Deum.... credat ergo fecisse Deum, quod vera ratione ab eo faciendum fuisse cognovit, etiamsi hoc in rebus factis non videat.* Et (10) ait: *usque adeo desipiendum est, ut homo videat melius aliquid fieri debuisse, & hæc Deum vidisse non putet? aut putet vidisse, & credat facere noluisse? aut voluisse quidem, sed minimè potuisse?* Et cætera hisce similia.

II. Adducunt illud Damasceni (11) *si Dei voluntas providentia est, omnia procul dubio, quæ providentia fiunt, pulcherrimè, diversissimeque fieri necesse est; atque ita, ut meliore modo prorsus existere non possint.* Et illud Epiphani (12). *Potens est quidem Deus ut faciat, quod vult; verum agit quæcumque divinitati suæ congruunt.* Et illud Lactantii (13) *necesse est quod illa providentissima majestas id effecerit, quod erat melius, & rectius.*

III. Id totum confirmant verbis Epist. Synod. Concil. Francofordiensis celebrati sub Adriano primo anno 794. *Credamus Deum.... omnia velle, quæ meliora sunt.* Quibus testimoniis Sufficientistæ sententiam suam de Mundo Optimo confirmare nituntur.

Contra. Ad I. D. Augustinus Evodius non de quæstione Mundi Optimi inter posibles alloquitur; sed ipsum edocet Deum infinita sapientia ac providentiâ omnia condidisse, neque aliquid eum latuisse, quod hujus Universi perfectioni optimè congruere posset. Neque enim, ait, *tu potes aliquid melius in creaturâ cogitare, quod creaturæ artificem fugeret; quæcumque enim facienda sunt, videntur: in iis rationibus, quibus facta sunt omnia.* Contra adversarios verò Legis & Prophet. temerariam insipientiam illorum increpat, qui putant aut Deum non vidisse quod melius fieri debuisset, aut facere noluisse, aut minimè potuisse; id enim est detrahere divinæ scientiæ, providentiæ,

(9) Lib. 3. de lib. Arb. cap. 5. (10) Lib. 1. contr. Adversar. Legis & Proph. cap. 14.
(11) De Fide Orthodox. cap. 29. (12) Hæresi 70. lib. de Hæresib. (13) De Opific. sex Dier. cap. 3.

tia, & omnipotentia. In aliis tandem locis cum asserit Universum esse optimum, non loquitur comparatè ad possibilia, sed supposita natura eadem talium partium. Ita S. Thomas (14) dicendum quod Augustinus loquitur de ordine Universi supposita natura eadem partium, quia sic melior ordo esse non potest.

Ad II. Damascenus, Epiphanius, & Lactantius loquuntur de Universo, quod est a Deo productum, quod optimum est, nec meliori modo fieri poterat respectu eorum, quæ sunt; non tamen eorum, quæ Deus facere potest; neque enim de Optimismo quaestionem habent, sed commendant Dei Sapientiam, ac Providentiam, quæ in rebus factis mirificè elucet.

Ad III. Eodem modo respondendum venit verbis Epist. Synod. Concil. Francof. Quis enim sibi persuadere potest Concilium proposuisse credendum huius Universi optimismum, de quo ne quidem mentionem facit? Sed de auctoritate satis sit dictum; nunc ad rationem procedamus.

ARTICULUS SEXTUS.

Ratione ostenditur hoc Universum non esse omnium possibilium optimum ac perfectissimum.

Sufficientistæ Append. art 3. ad probandam Mundi perfectissimi existentiam, rationem desumunt ex infinita Dei perfectione, & affirmant, ac statuunt cum Wolfio electionem Mundi in suo genere perfectissimi esse signum naturale intellectus absolutè perfectissimi, & voluntatis absolutè perfectissimæ, & spiritus perfectissimi, & omnipotentia; uno verbo perfectionis Dei absolutè summæ. Si ipsi pro Mundo in suo genere perfectissimo intelligunt Mundum secundum essentiam, modum, & finem optimum; & ad finem quem sibi Deus proposuit aptissimum, libenter assentimur; id enim maximè congruit Omnipotentia, Sapientia, & Bonitati divinæ ut dictum est art. 1. Si autem loqui intelligant, ut est in quaestione, de Mundo in ratione Universi optimo, qui nempe repræsentet divinam perfectionem in gradu omnium possibilium maximo, ita ut a Deo melior nec eligi, nec fieri possit, id negamus, & divinæ perfectioni asserimus adversari, & repugnare, quod ita ostendimus.

Divina Essentia est illimitata, & infinita in omni genere, omni modo, secundum omnem respectum, & considerationem, & rationem. Ita cum omnibus Theologis & Philosophis S. Thomas (15) qui ait: *Esse divinum, supra quod ratio divinæ potentia fundatur, est esse infinitum, non limitatum ad aliquod genus entis; sed præhabens in se totius esse perfectionem.* Idem dicendum est de divina Omnipotentia, quæ supra esse divinum fundatur, & de divina Sapientia, cujus non est numerus: Essentia quippe, & Omnipotentia, & Sapientia in Deo sunt unum, & idem, ut cum omnibus docet S. Thomas

mas

(14) In 1. Sent. dist. 44. a. 2. ad 1. (15) P. 1. q. 25. a. 3. in corp.

mas (16). Sed si hæc rerum creatarum series in ratione Universi esset perfectissima, esset in ratione Universi ultima perfectio divinæ Essentiæ; id enim esset in ratione Universi, quo nihil melius posset repræsentare divinam Essentiam. Esset in ratione Universi tota, & integra mensura divinæ Omnipotentia, ultra quam in ratione Universi nihil posset melius facere. Esset ultimus terminus divinæ Sapientia in eadem ratione, ultra quam nihil sciret facere perfectius. Imò cum Deus sit ens perfectissimum præhabens in se totius esse perfectionem, nihil ultra perfectionis haberet, quod Universo posset communicare; unde sua divina attributa in ipso melius elucerent, & perfectius, & splendidius manifestarentur. Igitur in sententia Sufficientistarum limitatur, & finitur secundum aliquem respectum, & considerationem divina Essentia, Omnipotentia, & Sapientia: & quod finitum est in suo ordine, & ratione, fit mensura illimitati & infiniti, quod absolutè, & secundum omnem rationem repugnat.

Dicunt Diff. art. 13. App. art. 5. In hypothese Mundi optimi, nec divina Essentia, nec divina Potentia, nec divina Sapientia limitantur nec exhaustiuntur; possibiles quippe sunt innumeri alii Mundi infra optimum, quos Deus procreare posset.

Contra. Licet Deus & sciat, & possit alia rerum systemata ordinare, & creare; non potest tamen, nec scit aliud Universum facto melius ordinare, & condere: ergo secundum aliquem respectum & considerationem, in tali nempe ratione Universi, limitatur & finitur divina Essentia, Potentia, & Sapientia, proindeque semper urget idem argumentum.

Dicunt iterum citatis locis. Id non repeti ex defectu divinæ Essentiæ, Omnipotentia, & Sapientia; sed ex defectu creaturæ; ipsi enim repugnat in ratione Universi aliud isto melius, ac perfectius.

Contra. Id propriè vergit in defectum divinæ Essentiæ, Potentiæ, & Sapientiæ; cum & possibilitas, & ratio, & ordo omnium rerum in divina Essentia, & Attributis contineantur, ut dictum est. Hinc S. Thomas (17) docet *quiquid potest habere rationem entis continetur sub possibilibus absolutis, respectu quorum Deus dicitur Omnipotens: nihil autem opponitur rationi entis, nisi non ens*; Sed Universum perfectius habet propriè rationem entis; cum sit aliquid: ergo continetur sub possibilibus absolutis, respectu quorum Deus dicitur Omnipotens. Ergo absolutè est possibile. II. S. Doctor loco citato ait: *hoc repugnat rationi possibilis absoluti, quod subditur divinæ Omnipotentia, quod implicat in se esse, & non esse simul*; sed Universum isto perfectius hanc repugnantiam non continet, nec in hypothese possibilitatis, neque in hypothese, quod Deus vellet illud existere: sive enim supponatur possibile, sive existens non verificatur, quod esset simul, & non esset. Ergo si universum isto perfectius habet rationem entis; si non importat esse simul, & non esse, est possibile, non repugnat, subditur divinæ Omnipotentia. Ideo enim, ut habet S. Thomas loco citato, dicitur Deus Omnipotens, quia potest omnia

(16) P. I. q. 25. a. 5. ad. 1. (17) P. I. q. 25. a. 3. in corp.

omnia possible absolute, idest quæ non repugnant. Impossibilitas ergo, quam astruunt illi, vergit revera in detrimentum divinæ Essentiæ & Attributorum.

Reponunt cum Wolphio. (18) Universum melius repugnare dignoscitur ex eo, quod Deus, qui optimus est, moveri non potest, nisi a meliori & præstantiori: atque hæc dici potest unica ratio justissima eligendi, & gignendi hoc Universum, quod reliquos omnes possibile Mundos perfectione excelleret.

Contra. I. Hæc responsio non solvit argumentum, cum Universum melius habeat rationem entis, nec ullam involvat contradictionem, proindeque subdatur divinæ Omnipotentia ut dictum est. II. Hæc repugnantia tota innititur auctoritati & systemati Sufficientistarum, & est mera petitio principii. III. Sub prætextu repugnantia, indirectè circumscribit, & limitat divinam Omnipotentiam, ut dictum est. Si enim ita licet pro arbitrio philosophari, divina Omnipotentia, quæ ea tantum complectitur, quæ absolute possible sunt, pro arbitrio destruetur: sicut enim Optimistæ ducti principiis sui systematis, prætextu repugnantia, dicunt non contineri sub divina Omnipotentia Universum isto, aut melius, aut æquale: ita alii philosophi ducti principiis suorum systematum sub eodem repugnantia pretextu negabunt etiam alia rerum systemata esse possible, proindeque nihil præter creatum sub divina Omnipotentia contineri; & ita juxta varia Philosophantium placita, divina Omnipotentia funditus evertetur. Repugnantia ergo, ut optimè habet S. Thomas loco citato, non a principiis proprii systematis; sed ab intrinseca contradictione desumi debet. Deus ergo licet optimus, & perfectissimus non tenetur facere absolute optimum, & perfectissimum; sed sufficit quod agat modo perfectissimo, & ad finem, quem sibi proponit aptissimo; in quo sensu & istud Universum, & aliud quodcumque possibile, si per hypothese conderetur, esset optimum, & perfectissimum. Ita S. Thomas (19) ait: *dicendum quod optima ratio, qua Deus omnia facit, est sua Bonitas, & sua Sapientia, quæ manerent etiam si alia, & alio modo faceret.* Et ad 15. *dicendum quod illud, quod facit, est optimum per ordinem ad Dei Bonitatem; & ideo quicquid est ordinabile ad Dei Bonitatem, secundum ordinem sue Sapientia, est optimum.* Cæterum videant Sufficientistæ, ne dum Deum moveri non posse affirmant, nisi a meliori & optimo, ipsum faciant aliquo modo a creatura dependentem, ut dictum est Differt. 2. Divina voluntas est ipsamet prima regula honestatis, & bonitatis; extra ipsam nemo quærat primam boni, & convenientis rationem. Audiant Joann. Damascenum ita de Deo dignè sentientem; ait enim (20): *hoc porro verbo decebat oportebat, nihil aliud indicatur, nisi voluntas Artificis; hæc quippe lex, & sanctio est congruentissima.*

AR-

(18) Theolog. natural. p. 1. cap. 3. (19) De Potent. Dei q. 1. a. 5. ad 14. (20) De Fide Orthodox. lib. 2.

ARTICULUS SEPTIMUS.

Mundi Optimi impossibilitas ostenditur ex parte Dei.

Sufficientistæ Append. de Mundo optimo art. 4. ingenuè fatentur cum Wolphio (21) se non posse a priori demonstrare hunc Mundum esse omnium possibilium optimum; oporteret enim, ajunt, nobis esse integrè perspectam, & perfectionem illam, quæ in ratione Universi perfectissimi continetur, & perfectionem cujuslibet Mundi possibilis, ut inde, comparantes unum alteri, omnium perfectissimum dignosceremus. Deficit hic. Philosophia, cujus homines fieri possunt compotes, & divinæ philosophiæ proprium est de ejus summa perfectione judicare. Et ex altera parte & ipsi sentiunt argumentum a posteriori pro Mundo optimo, quod a suo Magistro Wolphio hauserunt, non esse satis firmum, ac validum, maximè cum supponat id, quod est in quæstione, nempe Deum voluisse hunc mundum eligere ad manifestandam suam perfectionem in gradu omnium maximo: ajunt enim *colligimus hunc Mundum esse optimum, quia scimus hunc a Deo electum ad manifestandam suam perfectionem in gradu excellentissimo inter omnes possibles*. Proinde pluribus in locis ejusdem Appendicis ab existentia Mundi optimi ad possibilitatem ipsius nos trahunt, & provocant tentantes saltem ex possibilitate Mundi optimi existentiam ipsius aliqua ratione suadere. In citata igitur Appendice modo hypotheticè assumunt Mundum optimum esse possibilem: modo ex possibilitate existentiam arguunt: modo ipsam possibilitatem probare contendunt: modo opposita argumenta declinare nituntur; & in tanta rerum varietate, & implicata conceptuum obscuritate suam causam debilem, ac infirmam esse satis ostendunt. Nos vero ne rem imperfectam relinquamus, & ut omnes vias adversariis obstruamus, majori, qua fieri poterit, perspicuitate, & brevitate de hac subtili, obscura, & difficili quæstione differemus. I. Mundi optimi impossibilitatem ostendentes. II. Adversariorum argumenta solventes. III. Ipsorum instantias penitus evertentes. Probamus igitur I. impossibilitatem Mundi optimi ex parte Dei.

Repugnat divinæ Essentiæ, Omnipotentia, & Sapientia infinitæ aliqua mensura, seu terminus, aut limes: sed si possibile esset Universum optimum, ac perfectissimum, aliqua mensura, terminus aut limes divinæ Essentiæ, Omnipotentia, & Sapientia infinitæ poni posset; cum in ratione Universi nihil Deus posset, aut sciret melius representare, ordinare, & operari, ut dictum est art. 6.: Ergo Universum optimum, ac perfectissimum ex parte Dei repugnat.

Dicunt Append. art. 5. Ineptum est hoc argumentum: vel enim est possibilis Mundus optimus, ac perfectissimus: vel impossibilis. Si possibilis; impossibilis erit alius Mundus

us illo perfectior. Si impossibilis; illum certe condere nequit Deus: nec tamen limites ponuntur divinæ perfectioni: non enim sequitur limitari divinam perfectionem ex eo quod ad ea, quæ fieri non possunt, non extendatur. Ergo a pari qui asserunt possibilem esse Mundum optimum, finibus ac limitibus non comprehendunt divinam virtutem, quum non posse a Deo produci alium perfectiorem contendunt: licet enim divina Potentia sit infinita; tamen non potest extendi ad effectum infinitæ perfectionis.

Contra. Cum dicimus Mundum optimum esse impossibilem, impossibilitatem repetimus tum ex parte divinæ Naturæ, & Omnipotentia, quibus est impossibile in quacumque ratione terminos aliquos, ac limites habere: tum ex parte creaturæ, ut infra dicemus, quæ, cum semper finita sit, numquam ad ultimum perfectionis gradum potest pervenire: hæc autem impossibilitas non modo nihil detrimenti affert divinæ virtuti; sed ipsius infinitatem magis astruit, ac demonstrat. Contra autem possibilitas, quam adversarii admittunt, confinis, ac limitibus divinam Potentiam includit, ultra quos in ratione Universi nequit se extendere. Licet autem divina Potentia extendi non possit ad effectum infinitæ perfectionis, cum creaturæ repugnet; potest tamen effectum semper meliorem usque in infinitum producere, quod infinitatem divinæ Potentiæ ostendit. Sed de hoc magis infra.

ARTICULUS OCTAVUS.

Mundi Optimi impossibilitas ostenditur ex parte ipsius Universi, cum sit creatura.

Repugnat cuilibet Creaturæ possibili ultimus, & maximus perfectionis gradus. Ut enim optimè argumentatur S. Thomas (22) *Rei cuilibet finitæ possibilis est additio.* Sed cujuslibet creaturæ bonitas finita est; ergo potest sibi fieri additio. Et art. 3. ait: *Quolibet bono creato, eo quod finitum est, potest aliquid melius esse.* Sed Universum creatura est, est bonum finitum; ergo potest fieri bonitatis additio. Ergo potest aliquid melius esse. Ergo cuicumque possibili Universo repugnat ultimus & maximus perfectionis gradus, cui nulla amplius perfectionis additio fieri possit.

Dicunt loco cit. Licet Universum in ratione entis semper perfici ac meliorari possit; non tamen in ratione Universi. Etsi enim ultimus gradus perfectionis Universo in ratione entis fortasse repugnet; nullo tamen modo repugnare dignoscitur in ratione Universi, quatenus nempe fini excellentissimo congruentissimum est, in qua congruentia perfectio Universi consistit. Ita S. Thomas (23) ait: *Hoc Universum suppositis istis rebus ita optimum esse propter decentissimum ordinem finis rebus attributum a Deo, ut non possit esse melius.*

Contra. Si Universum, eo quod finitum est in ratione entis, potest semper meliorari: ita pariter, eo quod Universum quodcumque possibile in ratione Universi fini-

G

tum

(22) In 1. Sent. dist. 44. q. 1. a. 1. (23) P. 1. q. 25. a. 6. ad 3.

tum est, perfici semper poterit, ac meliorari: vel ergo negandum Universum in ratione Universi esse finitum: vel concedendum posse semper meliorari. D. autem Thomas cum dicit Universum optimum esse propter decentissimum ordinem finis, loquitur de Universo in suppositione rerum existentium, non earum quæ a Deo fieri possunt; ait enim *suppositis istis rebus ita optimum esse propter decentissimum ordinem*. Ita etiam cum dicit: *ut non possit esse melius*: loquitur in eadem suppositione, & quantum ad ordinem partium per modum quantitatis discretæ: talis quippe ordo sic melior esse non potest, quia in Universo nihil potest esse inordinatum. Ita S. Thomas loco cit. prosequitur: *si unum aliquid esset melius, corrumpetur proportio ordinis, sicut, si una chorda plus debito intenderetur, corrumpetur citharæ melodia*: quo sensu aliud, quodcumque Universum possibile optimum esset, idest perfectissimè ordinatum. Ita idem S. Thom. (24) ait: *Divina bonitas potest se communicare ordinatè, non solum isto modo, quo res operantur, sed multis aliis*. Cæterum, & si S. Doctor, loquens de Universo, pro ut existit, dicat ipsum optimum propter decentissimum ordinem; non negat tamen aliud Universum posse esse melius; loco namque ab Adversariis citato inquit: *posset tamen Deus alias res facere, vel alias addere factis; & sic esset illud Universum melius*; & alio in loco (25) inquit: *bonitas Dei non est ita alligata huic Universo, quin melius aliud Universum facere potuisset*. Et in 1. sent. affirmat Universum, etiam quantum ad ordinem posse meliorari, ut dictum est art. 3.

ARTICULUS NONUS.

Mundi Optimi impossibilitas ostenditur ex parte Finis.

EX D. Thoma (26) repugnat aliquid, quod in Deum sicut in finem ordinetur, esse Fini adæquatum, cum nullus effectus divinus potentiam causæ adæquet; & cum divina bonitas, quæ est finis omnium rerum, impropotionabiliter excedat res creatas, aut creabiles; nulla quippè proportio esse potest inter causam infinitam, & effectum finitum, inter bonitatem increatam, & rem creatam, aut creabilem. Sed si possibile esset Universum optimum, ac perfectissimum in ratione Universi, esset Fini proportionatum, & adæquatum, representaret quippè divinam bonitatem in gradu omnium possibilium perfectissimo, quod est adæquare rationem finis; ultima enim finis perfectio est representatio divinæ bonitatis in gradu omnium maximo, cum nihil ultra in ratione perfectionis haberi possit.

Dicunt Append. locis citat. Hujusmodi Universum, quod possibile statuitur, non supponitur absolutè optimum, & perfectissimum (tali enim modo adæquaret rationem finis;) sed tantum aptissimum, & congruentissimum ad manifestandam divinam perfectionem

(24) De Potent. Dei q. 1. a. 1. (25) De Potent. Dei q. 3. a. 6. (26) De verit. q. 23. a. 4.

tionem eo meliori modo, quo per creaturas fieri potest; quod non est finem ipsum adæquare; pluribus enim aliis modis per alias scilicet creaturas, & alios Mundos, licet minus perfectè, divina bonitas potest repræsentari.

Contra. S. Thomas negat aliquid posse esse fini increato adæquatum, quia nullus effectus divinus potentiam causæ adæquat: sed Universum, quod ultimam, quod summam, quod consummatam perfectionem haberet in ratione Universi, potentiam causæ adæquaret; cum nihil perfectius tota Sapientia divina ordinare, & nihil perfectius tota divina Potentia condere posset; ergo Fini increato esset proportionatum in ratione Universi. Et sanè Finis omnium rerum est divina Bonitas manifestanda, & repræsentanda in rebus: si ergo possibile est Universum, quod manifestet, & repræsentet divinam Bonitatem perfectiori modo, quo per creaturas fieri potest; possibile est Universum, quod adæquet divinam Bonitatem, pro ut est finis omnium rerum, quod auctoritati D. Thomæ, & rationi videtur repugnare. Nec valet reponere divinam Bonitatem posse pluribus aliis modis manifestari: licet enim verum sit: tamen id nec melius, nec perfectius fieri potest. Ergo Universum optimum inter possibles ultimam ac perfectissimam rationem finis attingeret, cum divina perfectio meliori modo per creaturas non posset repræsentari. Videtur ergo impossibile tum ex parte Dei, tum ex parte Universi, tum ex parte Finis Universum optimum ac perfectissimum, in ratione etiam Universi, ut ab Adversariis adstruitur.

Dicunt Append. de Mundo Optimo art. 5. Deum distinctè, & perfectè cognoscere, & comprehendere, & quidem non successivè, sed simultaneè omnes, & singulos Mundos possibles, eorumque gradus, & perfectiones, ut asserit D. Augustinus de numeris (27). Quo posito principio tria deducunt. I. Mundos omnes possibles esse finitos; quidquid enim comprehenditur scientis comprehensione finitur. II. Esse proinde inter Mundos omnes possibles unum, qui a nullo alio finito possit excedi. III. Deum talem Mundum debere cognoscere, ac posse eligere. Non repugnat ergo Mundus inter possibles optimus; sed potius ejus possibilitas est conformis rationi.

Contra. Deus cognoscit, & comprehendit distinctè, perfectè, & simultaneè divinam suam Essentiam, Attribute, & Perfectionem; nec tamen sua comprehensione limitantur, aut finiuntur. Scientia enim infinita comprehendit quidquid infinitum est, etsi nullos habeat limites, & terminos. Quod de numeris dicunt, potest in ipsos retorqueri: D. enim Augustinus loco citato utitur exemplo numerorum ad demonstrandum Deum posse infinita comprehendere: ita enim ait *qui dicunt nec Dei Scientia, quæ infinita sunt, posse comprehendere; restat eis, ut dicere audeant, atque huic se voragini profunda impietatis immergant, quod non omnes numeros Deus noverit; eos quippè infinitos esse certissimum est.... absit ut dubitemus quod ei non sit notus omnis numerus, cujus intelligentiæ*

non est numerus. Jam verò argumentum non valeret, si numeri revera infiniti non essent. Idem dicendum de Mundis possibilibus; & si Deus omnia Univerſaabilia possibilia cognoscat, & comprehendat, non inde sequitur esse numero finita; & inter ipsa unum esse, quo nihil melius in ratione Univerſi esse possit: quidquid enim finitum, & limitatum est a Dei potentia perfici, & meliorari potest, ut dictum est; omnes ergo possibiles Mundos Deus cognoscit, & comprehendit, sed infinitos numero, & usque in infinitum perfectibiles: ipsos quippe videt in sua Essentia, quæ cum infinita sit, nullos limites, & terminos in sua virtute agnoscit. Hinc S. Thomas (28) ait: *nullus intellectus creatus videndo Deum potest cognoscere omnia, quæ Deus facit, vel potest facere; hoc enim esset comprehendere ejus virtutem*: Si autem ea, quæ Deus facit, & potest facere, essent aliqua ratione finita, intellectus creatus posset ea cognoscere. Sed ne plura addamus, quæſtionem egregiè solvit S. Doctor (29) quærens enim utrum Deus cognoscat infinita, ait: *Dicendum quod cum Deus sciat, non solum ea, quæ sunt actu, sed etiam ea, quæ sunt in potentia, vel sua, vel creature; hæc autem constat esse infinita, necesse est dicere, quod Deus sciat infinita*. Et solvens oppositionem II. ait: *non est contra rationem infiniti quod comprehendatur ab infinito, & sic quod in se est infinitum, potest dici finitum Scientiæ Dei, tanquam comprehensum, non tamen tanquam pertransibile*. Ergo Mundi, & Creature possible non sunt infinitæ, ut cum Wolphio asserunt Adversarii loco citato, infinitate improprie dicta, quatenus nempe nullo determinato numero exprimi possint; sed infinitate vera ac propria; sin autem nihil probaret argumentum S. Doctoris. Mundi ergo possible & numero verè infiniti sunt; & proinde usque in infinitum divina virtute perfectibiles, ut egregiè concludit S. Thomas (30) dicens: *rei cuilibet finitæ, possibilis est additio; sed cujuslibet creature bonitas finita est; ergo potest sibi fieri additio: sed quidquid potest fieri, Deus, qui omnipotens est, facere potest: ergo videtur quod quamlibet rem meliorem facere possit*.

Ex hisce concludendum venit contra Adversarios I. Mundos possible numero esse infinitos. II. Nullum esse possibilem Mundum ita summum in perfectione, qui a nullo alio possit excedi. III. Talem Mundum proinde non posse a Deo aut cognosci, aut eligi; cum & possibilitati creature, & infinitæ Dei Potentiæ repugnet. Fallitur ergo etiam Leibnitiuſ dum (31) asserit: *Mundos infinitos esse possible: & nisi inter possible unus esset optimus, Deus nullum produxisset: necesse est optimum a Deo electum fuisse*; & alio in loco (32): *Si Deus absolute, & per omnia optimum non eligeret, malum admitteret omnibus, quæ sic vitaret majus: peccaret in se ipsum: electio ista prava ejus Sapientiam aut Bonitatem everteret*; quæ sæpè repetit in sua Theod. Sed de Leybnitio præcipuo hujus Systematis architecto, alibi erit sermo.

Instant.

(28) P. 1. q. 12. a. 12. in corp. (29) P. 1. q. 14. a. 12. in corp. (30) In 1. Sent. dist. 44. q. 1. a. 1. (31) Theod. p. 1. n. 8. (32) Theod. p. 2. n. 129.

Instant. Si quodcumque ens semper esse potest perfectibile, erit semper perfectione finitum, & limitatum: tota ergo collectio creaturarum possibilium finita esse debet, & limitata: in hac collectione finita, & limitata tandem deveniri debet ad aliquod Universum, quod ab alio superari non possit: Hoc interabilia maximum erit, & perfectissimum. Vel ergo dicendum est collectionem omnium creaturarum esse illimitatam, & infinitam in perfectione, quod repugnat: vel concedendum in collectione limitata, & finita, aliquod Universum esse interabilia maximum, & perfectissimum, quod proinde a Deo poterit cognosci, & eligi. Non repugnat ergo Universum interabilia perfectissimum.

Contra. Vel Adversarii per totam collectionem creaturarum possibilium intelligunt unionem aliquam, quæ terminos, & limites habeat; vel intelligunt totum id, quod Deus facere potest. Si I. negamus talem collectionem aut dari, aut esse possibilem; cum ut dictum est, nec divina Potentia, nec numerus Creaturarum limites habere possint. Si II. asserimus quidquid Deus facere potest nec numero finitum esse; nec ulla perfectione posse terminari, ut dictum est. Neque ex hoc admittimus aliquod ens creabile illimitatum esse, ac infinitum, quod proprium est solius Dei; sed solum quodcumque ens creabile perfici a Deo posse, ac meliorari usque in infinitum; ita ut, sicuti entium possibilium nullus est numerus; ita augendæ perfectionis nullus sit terminus. Ita D. Thomas (33) *potest Deus quamlibet creaturam facere meliorem: infinita enim bonitas rationi creatæ repugnat, non autem determinata bonitas quantacumque.* Id autem patet in numeris: licet enim numeri omnes & dicantur, & sint verè infiniti, nullus tamen numerus est possibilis, qui illimitatus sit, & infinitus; cum quicumque numerus additione, & multiplicatione augeri possit usque in infinitum: singuli igitur numeri, ait D. Aug. loc. cit., finiti sunt; omnes infiniti. Ita a pari nullum ens possibile illimitatum, & infinitum est, aut esse potest; cum semper additio, & melioratio fieri queat a Deo; attamen omnia entiaabilia, sive totum id, quod Deus facere potest, illimitatum est, & infinitum; cum numquam ad ultimum apicem numeri, & ad maximum perfectionis gradum possit pervenire. Singula igitur entiaabilia sunt finita, omnia infinita. Corruit ergo totum argumentum Adversariorum; & ex dictis patet responsio ad alia similia, quæ pro possibilitate Mundi Optimi afferuntur, quæ potius subtilia, & ingeniosa sunt, quam solida, & vera. Sed de possibilitate satis sit dictum; cum quæstio nostra sit de Mundi Optimi existentia.

AR-

(33) De Potent. Dei q. 3. a. 14.

ARTICULUS DECIMUS.

Possibile est aliud Universum huic perfecte simile.

Aliud Universum huic perfecte simile est alia rerum series, seu aliud rerum systema æquè aptum ad repræsentandam Divinam Perfectionem; cum bonitas & perfectio cujuslibet possibilis Universi sit posita in illius aptitudine ad finem: Finis autem est repræsentatio Divinæ Perfectionis, ut cum D. Thoma, & Wolphio Sufficientistæ affirmant in App. de Mundo Optimo art. 1. Sed tale systema aliarum Creaturarum æquè aptum ad repræsentandam Divinam Perfectionem est possibile. Ita S. Thomas (34): *Quantumcumque nobiliori modo aliqua pura creatura in Deum ordinetur aliquo modo ei assimilata, possibile fit aliquam aliam creaturam modo æquè nobili in Deum ipsum ordinari, & divinam Bonitatem repræsentari.* Hoc Leybnitius ipse fateri visus est (35) dicens: *Optimum in aliud prorsus æquivalens potest mutari, quod nec excedat nec excedatur.... pars aliqua seriei potest æquari alteri parti ejusdem seriei:* Ergo possibile est systema aliarum rerum, quod modo æquè nobili in Deum ordinetur, ejusque Bonitatem repræsentet, sicuti in systemate rerum existentium. Ergo est possibile aliud Universum huic perfecte simile.

Dicunt. S. Thomam loqui de aliqua pura creatura, non de integra serie creaturarum, ex qua Universum resultat: Leybnitium quoque id solum affirmare de aliqua parte seriei, non de tota simul; ait enim *si totam seriem sumas, optimum nihil habet æquale.*

Contra. Per Sufficientistas tam repugnare debet tota series creaturarum huic perfecte similis; quam aliqua creatura, aut pars seriei alteri perfecte similis, & æquè apta ad effectum; cum non sit ratio prævalens unam præ alia eligendi.

II. Quod asserit D. Thomas de aliqua pura creatura; & quod de aliqua parte seriei affirmat Leybnitius, eadem ratione dici debet de tota serie creaturarum; cum in ipsa nulla sit aut pura creatura, aut pars seriei ita in Deum ordinata, ut altera modo æquè nobili in Deum ordinari non possit. Cæterum S. Thomas, quod dicit de aliqua pura creatura, eodem jure pertinet ad quamcumque seriem creaturarum; ita enim habet, *sicuti nullus effectus divinus potentiam causæ adequat; ita nihil, quod in Deum, sicut in finem ordinatur, est fini adequatum; nulla enim creatura perfecte Deo assimilatur: hoc enim est solius Verbi increati: unde contingit, quod quantumcumque nobiliori modo aliqua pura creatura in Deum ordinetur.... possibile fit aliquam aliam creaturam modo æquè nobili in Deum ipsum ordinari.* Hoc sanè eodem jure pertinet ad aliquam puram creaturam, aut ad aliquam partem seriei, quam ad integram seriem creaturarum; cum

utrius-

(34) De verit. q. 23 a. 4. in corp. (35) Theod. p. 1. n. 102.

utriusque eadem sit ratio ; nihil enim quod in Deum , sicut in finem ordinatur , potest esse fini adæquatum .

III. Ex D. Thoma locis citat. *quidquid potest habere rationem entis , nec involvit contradictionem , absolute est possibile , & subditur divinæ Omnipotentiae* : Sed Universum aliarum rerum huic perfecte simile , & æquè aptum ad repræsentandam divinam Perfectionem , non est nihil , sed verum ens ; nec involvit contradictionem , ut esse simul , & non esse ; cum ex aliis rebus constaret æquè aptis ad repræsentandam divinam Bonitatem , in quo nulla est repugnantia : Ergo huiusmodi Universum est possibile , & subditur divinæ Omnipotentiae . Totam ergo impossibilitatem Universi perfecte huic similis Sufficientistæ , non ab intrinseca rerum repugnantia , quæ sanè nulla est ; sed unice repetunt a defectu Rationis Sufficientis ; quia in hypothese duorum æquè ad finem aptorum nulla est prævalens ratio unum præ alio eligendi ; quæ est pura petitio principii ut dictum est .

ARTICULUS UNDECIMUS.

Alio Argumento ostenditur possibilitas alterius Universi huic perfecte similis .

POSSIBILE est hoc Universum destrui (hoc enim omnibus fatentibus non excedit divinam Omnipotentiam ; qui enim ex nihilo creaturas eduxit , in nihilum potest eas redigere) . Si non repugnat hoc Universum destrui , fiat hypothesis quod destruat : hypothesis enim rei possibilis fingi potest . In tali hypothese vel Deus posset Universum aliud huic perfecte simile , & æquè repræsentans suam perfectionem facere ; vel non : Si non ; ergo divina Omnipotentia minus posset destructo hoc Universo , quam ante ; quod infinitæ & immutabili Potentiæ repugnat . Si posset ; ergo aliud Universum huic perfecte simile , & æquè repræsentans divinam Perfectionem est possibile .

Dicunt . In nova hypothetica Creatione Universum , quod exurgeret esset illud idem , quod supponitur destructum .

Contra . I. Si , ut dictum est art. præc. , Universum aliis rebus conflatum crearetur modo æquè nobili aptum ad repræsentandam divinam Bonitatem , jam non posset esse illud idem , quod supponitur destructum ; cum aliæ res aliud Universum constituent . II. Destructo Universo , illud idem exurgere non potest , cum jam desiit esse ; sed novum , quod esse incipit . III. Tandem quod est impossibile , mente concipi non potest , ut docet S. Thomas (36) ait enim . *Id quod contradictionem implicat , verbum non est , quia nullus intellectus potest illud concipere .* Sed Universum ex aliis rebus perfecte similibus factum , idest æquè aptis ad repræsentandam divinam Perfectionem potest a mente concipi , cum verbum sit , seu ens : Ergo Deo impossibile non est , apud quem non est impossibile omne verbum . Ergo non repugnat , ut magis infra dicemus .

AR-

ARTICULUS DUODECIMUS.

Duo Entia perfectè similia non repugnant.

Wolphius in sua Cosmologia tradit Leybnitium primum advertisse omnium rerum dissimilitudinem. Fallitur tamen. Principium enim Indiscernibilium vetustis Philosophis cognitum fuisse certè constat. Lucullus enim apud Ciceronem (37) ait : *Con- fugis ad Physicos eos, qui maxime in Accademia iridentur, a quibus ne tu quidem jam te abstinebis, & ais Democritum dicere innumerabiles esse Mundos, & quidem sic quos- dam inter se perfectè non solum similes; sed undique, & absolutè ita pares, ut inter eos nihil prorsus intersit, itemque Homines. Deinde postulas, ut, si Mundus ita sit par alteri Mundo, ut inter eos ne minimum quidem intersit, concedatur tibi, ut in hoc quo- que Mundo aliquid alicui sic par sit, ut nihil differat, nihil intersit.... sed Democrito non assentior, potiusque refellam propter id, quod dilucidè docetur a politioribus Physicis singularum rerum singulas proprietates esse. Hunc sic Cicero confutat cap. 49. Omnia dicis sui generis esse, nihil idem, quod sit aliud: Stoicum est id quidem, nec admodum credibile nullum esse pilum omnibus rebus talem, qualis sit pilus alius, nullum granum. Hæc refelli possunt, sed pugnare nolo. Ad id enim, quod agitur, nihil interest, omnibus ne partibus visa res nihil differat; an internosci non possit, etiamsi differat. Etiam Scho- lasticos Indiscernibilium principium subodoratos fuisse optimè affirmat P. Liberatus Tas- sonius in citata Dissertatione. Hujusmodi etiam principium admisisse Abaelardum ductum Systemate Rationis Sufficientis constat ex opere citato, in quo habet. Si quis dicat posse Deum alias res pro illis facere, contra est; nam, si est aliud per quod bonum, quod consultò præterierit nullam cur omitteret rationem Deus habuit, atque adeo nec omittere quidem potuit. Nonnulli ex Sufficientistis repugnantiam duorum Entium perfectè simi- lium a rerum essentia desumunt: ita Auctor Dissert. de Principio Rationis Sufficientis (38) ait: *Principium Indiscernibilium potius pendet ex principio contradictionis, quam ex prin- cipio Rationis Sufficientis. Alii verò hujusmodi repugnantiam repetunt a solo Rationis Sufficientis principio. Ita Leybnitius in Epist. 5. ad Samuelem Clarhium inquit: cum nego duas esse aque guttas undique similes, aut duo quævis corpora, quæ internosci ne- queant, non equidem dixerim absolutè esse impossibilia, ut sint, sed rem dico divinæ Sa- pientie adversari, adeoque nullibi existere. Et Wolphius in sua Cosmo. ait: Leybnitius primus advertit omnium rerum dissimilitudinem, cum videret Indiscernibilia repugnare principio Rationis Sufficientis; etsi absolutè impossibilia non sint. Mirum sanè est, quod plures Sufficientistæ, licet addictissimi doctrinæ suorum Magistrorum, in hac re ab ipsa recesserint, infelici tamen exitu; dum enim difficultates effugere putant, in alias non**

mi-

(37) Accadem. quest. lib. 4. cap. 20. (38) Dissert. de princip. rat. suff. art. 13.

minoris momenti recidunt ; sive enim illi , qui repugnantiam duorum perfectè similium a natura rei , & essentia desumunt ; sive alii , qui eam repetunt a Rationis Sufficientis Principio pari gradu a veritate recedere videntur.

ARTICULUS TERTIUSDECIMUS.

Duo Entia perfectè similia non videntur repugnare ex rerum natura , sive ex principio contradictionis , ut nonnulli Sufficientistæ arbitrantur.

Probator. I. Unum corpus alteri perfectè simile est ens : ergo subditur divinæ Omnipotentiae ; ergo non repugnat , ut dictum est Art. 9. II. Nullam intrinsecam contradictionem involvit ; eo modo enim , quo unum est possibile , & aliud perfectè simile est possibile . III. Plura corpora penitus æqualia in diversis locis concipi possunt , ut plura Sidera in Cœlo perfectè similia , plures Plantæ in terra omnino æquales &c. Si enim hujusmodi corpora modo in uno , modo in alio loco absque ulla repugnantia concipimus ; ita simili modo unum in uno , aliud perfectè simile in alio loco concipere possumus : sed quod concipi potest absolute non repugnat : ergo plura corpora perfectè similia ex rei essentia non repugnant. IV. Tandem si ex rerum essentia seu natura duo Entia perfectè similia repugnarent , uno per hypothesein destructo , aliud perfectè simile a Deo fieri non posset , cum in regione possibilium non inveniretur. Quod divinæ Omnipotentiae adversatur , ut dictum est Art. 11.

Dicunt . In hypothesei etiam quod aut esse aut concipi possint plura corpora omnino similia diversis in locis , plura revera non essent ; sed unum , idemque pluribus in locis.

Contra . I. Quod asserunt non probant ; nec ullam ostendunt plurium corporum æqualium intrinsecam contradictionem . II. Quæ numero inter se differunt plura sunt ; numerus enim pluralitatem corporum constituit . III. In hypothesei destructionis unius corporis , & creationis alterius perfectè similis ; corpus de novo creatum , unum idemque non foret cum corpore destructo , ut dictum est Art. 11. Tandem ea ratione , qua plura corpora penitus æqualia in variis locis concipimus ; ita concipere ea possumus diverso tempore existentia , diversum motum , aut quietem habentia , quæ omnia demonstrant in tali hypothesei corporum pluralitatem .

Dicunt Alii . Quæ loco , tempore , & motu distinguuntur non sunt perfectè similia .

Contra . I. Locus , tempus , motus , & alia hujusmodi rebus extrinseca efficere non possunt , ut quæ perfectè inter se similia sunt , fiant dissimilia ut optimè Wolphius notat in sua Ontol. dicens : *varietas & locis , & temporis facit , ut res inter se numero differant , non autem , si similes sunt , dissimiles fiant* . II. Id contradicit principio Rationis Sufficientis : Supposito enim quod corpora plura solum distinguerentur ratione loci , temporis , & motus , nulla esset potior ratio , quare unum corpus potius quam aliud , sit in hoc potius quam in alio loco ; quiescat , vel moveatur ; tali tempore potius con-

ditum sit, quam alio; cum de omnibus corporibus perfectè similibus par ratio esse possit. III. Si varietas loci, temporis, motus efficeret corporum dissimilitudinem, eadem corpora juxta varietatem loci, temporis, motus dissimilia evaderent: ergo eadem essent corpora, & non eadem, quod contradictionem involvit.

Dicunt Alii cum Auctore Differ. (39). Ut plura sint revera corpora, aut individua debet singulis inesse peculiaris aliqua nota intrinseca, per quam constituentur, & distinguantur: neque enim extrinseca nota temporis, aut motus, aut loci ad hoc sufficit; cum hæ notæ individuum ostendant, non constituent; prius enim natura est esse, quam esse hic, vel ibi; hoc tempore, vel alio; in motu aut in quiete: duo ergo corpora perfectè similia ex sua essentia, & ex principio contradictionis repugnant, quod non soli Leybnitiani, & Wolphiani affirmant; sed etiam docere videtur S. Thomas cum aliis Philosophis.

*Contra. I. Adversarii non solum supponere, & asserere; sed etiam ostendere, & probare tenentur ad numericam corporum distinctionem necessario requiri aliquam intrinsecam notam peculiarem, per quam constituentur, & distinguantur: aliud est enim quod corpora intrinsecè, & secundum substantiæ dissimilitudinem differant; aliud quod solum numero: ad primum requiritur peculiaris aliqua intrinseca nota; ad secundum numeri differentia sufficere videtur, ut Wolphius ipse affirmat loco citato dicens: *varietas & loci, & temporis facit, ut res inter se numero differant*; quod & ipsi Sufficientistæ licet inviti, admittere tamen videntur. Si enim notæ istæ extrinsecæ individuum ostendant; varietas & diversitas harum extrinsecarum notarum individua numero differentia indicabunt. Unde egregiè Wolphius (40) ait: *Si similia simul presentia fistantur unum ab altero extrinsecè distinguere licet, per loca scilicet, quæ occupant; etsi enim intrinsecè nihil reperias, unde duo entia a se invicem distincta esse colligas A. & B., quæ similia sunt; cum tamen impossibile sit, ut idem numero bis existat, ea duo entia a se invicem distincta seu numero diversa esse colligis quod A. & B. seorsim existere deprehendis.**

II. Si harum notarum varietas non ostenderet numericam corporum differentiam, plura sequerentur absurda in hypothesis quod unum corpus a Deo destrueretur, & perfectè simile de novo crearetur; unum uno tempore, & perfectè simile alio tempore conderetur; unum poneretur in uno loco, & perfectè simile in alio; unum in motu constitueretur, aliud in quiete maneret; sequeretur enim quod unum, & idem corpus existeret, & non existeret; esset possibile, & non esset; esset in uno loco, & in alio; simul moveretur, & quiesceret; quæ omnia repugnare videntur legibus naturæ, & principio contradictionis. Hinc D. Thomas quærens utrum Deus posset facere idem corpus esse simul localiter in duobus locis (41) ait: *omnia duo loca distinguuntur ad invicem secundum aliquam loci contrarietatem, quæ sunt sursum, & deorsum; ante,*

(39) Dissert. de princip. ration. iust. art. 13. (40) Ontol. lect. 197. (41) Quodlib. q. 1. a. 2.

Et retro; dextrum; Et sinistrum: sed Deus non potest facere, quod duo contraria sint simul: hoc enim implicat contradictionem: ergo Deus non potest facere, quod idem corpus localiter sit simul in duobus locis. Dicendum quod aliquod corpus esse localiter in aliquo loco nihil est aliud, quam corpus circumscribi, Et comprehendi a loco secundum commensurationem. Quod autem comprehenditur a loco aliquo ita est in ipso loco, quod nihil ejus est extra locum illum; unde ponere quod sit localiter in hoc loco; Et tamen sit in alio loco, est ponere contradictoria esse simul; unde secundum præmissa hoc a Deo fieri non potest.

III. Leybnitiani, & Wolphiani, si a vestigiis Magistrorum non recedunt, asserere non possunt absolutam, & intrinsecam duorum entium perfectè similitudinem repugnantiam, quam Wolphius & Leybnitius negant ut dictum est art. 12. Neque hanc intrinsecam repugnantiam admittit S. Thomas, qui cum veteribus Philosophis primam corporum materiam & ut veram entitatem admittit, & omnino uniformem, & æquè aptam ad quamcumque formam. Tandem plerique Philosophorum tam veterum, quam recentiorum aut omnia primigenia corporum principia inter se similia perfectè, aut alia aliis dissimilia per extrinsecam tantum figuræ notam admittunt, quin ullam agnoscant aut timeant repugnantiam. Corruit ergo quod Sufficientistæ opponunt.

ARTICULUS QUARTUSDECIMUS.

Probatur alio Argumento duo Entia perfectè similia nulla ratione repugnare.

Negare non possunt Sufficientistæ possibile esse duo corpora, quæ figura, duritie, odore aut alia simili qualitate accidentali tantum inter se differant; cum sint discernibilia. Similiter inficiari nequeunt Deum posse aut ab uno corpore tales qualitates auferre, aut alteri addere ita, ut ex dissimilibus, & discernibilibus, penitus similia, & indiscernibilia evadant: id enim neque Enti absolute repugnat; neque superat divinam Omnipotentiam; & fortè ab Hominum industria, & arte præstari poterit. In hac hypothese illa duo corpora, quæ prius dissimilia, & discernibilia erant, evadent duo Entia omnino similia, & indiscernibilia sine ulla repugnantia cum principio contradictionis. Nec dicant illa duo corpora unum, & idem corpus fieri; cum etiam variatis illis proprietatibus & eadem entia, quæ prius erant secundum substantiam; & duo secundum numerum perseverent. Duo ergo aut plura entia perfectè similia ex rerum essentia, aut ex principio contradictionis absolute non repugnant.

ARTICULUS QUINTUSDECIMUS.

Id neque divinæ Sapientiæ adversatur, ut asserunt Leybnitius, Et Wolphius, Aliique, ex oppositione cum principio Rationis Sufficientis.

Ut ostendamus duo Entia perfectè similia non adversari divinæ Sapientiæ, nobis mens non est provocare Adversarios ad exempla rerum harum creaturarum, ut nonnulli fecerunt, sive ad radios homogeneos, sive ad arborum folia, sive ad herbarum

filamenta, sive ad arenæ grana, aut ad alia quæcumque corpuscula, quorum plura perfectè similia in rerum natura existere aliqui arbitrantur; hoc enim esset litem interminabilem instituere, non quæstionem decernere, & finire; cum id in dubium facile verti possit.

Pari modo Sufficientistæ oppositum ostendere nequeunt ex eo, quod alii putent ne quidem duo corpora indiscernibilia inveniri posse: id enim æquè incertum est; cum ipsis omnia sive terrestria sive cœlestia corpora comperta non sint; & ex compertis plura aut sensum fugiant, aut penitus investigari nequeant; maxime cum de minutissimis corpusculis examen sit instituendum, quæ sub sensum cadere nullo modo possunt. Nec dicant duo corpora indiscernibilia sensus hominum fallere posse, aut Mundi ordini, & pulchritudini obesse. Si enim Hominum sensus fallere possunt; numquid Deum fallent, qui omnia conservat, gubernat, & immensitate sua replet? Cæterum, & si unius hominis oculi, pedes, aut manus perfectè similes essent, quod periculum fallaciæ immineret? quod damnum? numquid non possemus dexteram partem a sinistra distinguere? numquid ille venustatem aut vultus, aut corporis amitteret? etsi aliqua arenæ grana, aut arboris folia, aut alia similia corpuscula omnino æqualia forent quid detrimenti Homini contingeret? quid pulchritudinis Mundo deperiret? Hinc optimè Cicero (42): *nihil interest, omnibus ne partibus visa res nihil differat; an internosci non possit, etiamsi differat.* Unde egregiè Jacobus Riccati (43) concludit inutile esse hoc, quod Leybnitiani vocant Principium Indiscernibilium ad ullius scientiæ acquisitionem, & obesse potius quam prodesse. Omissis igitur rerum exemplis, propositionem ostendimus argumentis a ratione petitis, quæ unice ad rem sunt.

I. Deducere repugnantiam duorum Entium perfectè similium a Principio Rationis Sufficientis est mera petitio principii; cum igitur Leybnitius, & Wolphius repugnantiam a tali principio repetant, nihil probant, & nihil concludunt.

II. Quod absolute non repugnat non potest adversari divinæ Sapientiæ, ut dictum est; *nihil enim esse potest in Dei Potentia, quod non sit in ordine divinæ Sapientiæ*: Cum igitur per Leybnitium & Wolphium duo corpora, quæ internosci nequeant, absolute non sint impossibilia; res hujusmodi propterea divinæ Sapientiæ non adversatur.

III. Id destruit Optimismum; si enim absolute possibilia sunt duo quævis corpora aut entia perfectè similia, absolute esset possibilis etiam series alia rerum perfectè similium.

IV. Hoc contradicit etiam principio Rationis Sufficientis; nulla enim ratio præter Dei voluntatem assignari potest, cur ex pluribus perfectè similibus absolute possibilibus unum præ alio Deus elegerit, cum eadem sit pro omnibus ratio; idque viam aperit negandi Deum esse rerum conditorem; ut enim Sufficientistæ asserunt, fas non est Deo optimo in iis rebus, inter quas nihil interest, aliquam in partem propensorem esse, proindeque unam

(42) Quæst. Accadem. lib. 4. cap. 49. (43) Oper. Tom. 2. lib. 1. cap. 11.

unam præ cæteris condere, quod a Leybnitio Magistro suo hauserunt, qui (44) ait : *nisi inter possibiles Mundos unus esset Optimus, Deus nullum produxisset* : nempe ex defectu Rationis Sufficientis unum præ alio eligendi.

V. Tandem illi soli asserere possunt duo corpora, aut plura entia perfectè similia adversari divinæ Sapientiæ, qui omnes vias, modos, & ordines, imò totam simul divinam Sapientiam valent comprehendere, quod de Creatura finita, & limitata nefas est dicere. Ergo duo corpora aut plura Entia perfectè similia, seu, ut ajunt, indiscernibilia nec absolutè repugnant; nec divinæ Sapientiæ adversantur.

Ergo ut concludamus *Dissertationem hanc tertiam* adversus Optimistas & Sufficientistas patet I. Hanc Mundum non esse omnium possibilium Optimum & Perfectissimum. II. Mundum optimum & Perfectissimum esse impossibilem ex parte Dei, ex parte ipsius Universi, & ex parte Finis. III. Possibilem esse alium Mundum huic perfectè similem. IV. Tandem duo & plura etiam Entia perfectè similia nullo modo repugnare.

A P P E N D I X.

De Systemate Leybnitiano Melioris & Optimi in Theodicæa tradito.

Licet Systema Melioris, & Optimi ab ultima fermè antiquitate inventum, & evulgatum fuerit, ut dictum est initio Dissertationis; tamen præ omnibus antiquis Philosophis Leybnitius in sua Theodicæa, in qua agit de Bonitate Dei, Libertate hominis, & origine mali, illud in clariorem lucem edidit, observationibus auxit, eruditionibus illustravit, argumentis firmavit, ab objectis defendit, ita ut, Melioristarum, & Optimistarum veluti Princeps jure merito habeatur. Nostri igitur muneris est ad hujus partis perfectionem argumenta i suis perpendere; responsiones, quas objectionibus tradit, examinare; quæ a veritate aliena videntur, notare, & tandem, quæ rectæ rationi opponuntur, recensere, & ita in uno Duce, & Principe omnium Optimistarum Systema impugnare, & si fieri potest penitus evertere. An equam tamen hujusmodi peculiare examen instituamus quatuor articuli præmittendi sunt, in quorum I. quæremus An cæteris perfectius sit Universum physicis, moralibusque malis penitus immune. II. Qua ratione hujusmodi mala ad Universi perfectionem conducere possint. III. An tot mala præcisè, ut sunt in hoc Universo, ad Mundi perfectionem necessaria sint. IV.

IV. An Deus aliqua ratione velit mala moralia. Hæc omnia quippè necessaria sunt tum ad illustranda magis jam dicta ; tum ad clarè & distinctè intelligenda, quæ de Leybnitiano Systemate dicenda supersunt.

ARTICULUS PRIMUS.

An Universum physicis moralibusque malis penitus immune perfectius sit Universo, in quo hujusmodi mala inveniantur.

Qui Optimistarum Systemati adversantur, ipsum etiam oppugnant ex eo, quod illi Universum miseriis, atque peccatis permixtum, & implicatum, tamquam præstantius præferant Universo miseriis, peccatisque penitus immuni. Id enim esset, ajunt, peccatum ut bonum commendare, Deumque veluti auctorem, aut saltem approbatorem malorum etiam moralium efficere ; quod non solum absurdum sed etiam impium, & in Deum blasphemum est affirmare. Ad hujusmodi accusationem diluendam plurimum laborant Optimistæ, & præ omnibus Leybnitius, qui hanc rem ex professo, & totis viribus tractat in sua Theodicæa. Ne igitur temerè, aut inconsultò in hac re tam obscura, & difficili nostrum judicium feramus, nonnulla præmittenda sunt, quæ ambiguitatem omnem auferre, & hanc tam difficilem, & implicatam quæstionem facilem ac perspicuam reddere possunt.

I. Tria genera malorum distinguì possunt, ut optimè habet Leybnitius (45). I. Malum metaphysicum, quod consistit in nuda imperfectione. II. Malum physicum, quod consistit in perpeffione. III. Malum morale, quod in peccato consistit. Nos de malo metaphysico sermonem non habemus ; cum nihil in creatis inveniri possit absolute perfectum : sed solum de malo physico, & præcipuè morali quæstionem habemus.

II. Mundus considerari potest absolute, & in ratione entis ; vel in ratione ordinis ut totum ex creaturarum universitate conflatum.

III. Mala considerari possunt in se, & in sua natura ; vel in bonis effectibus, quos per accidens caussant & producant.

IV. Hujusmodi mala considerari possunt in tanta præcisè quantitate, ut sunt in hoc Universo, vel in minori quantitate. Quibus præmissis solvitur quæstio.

I. Si consideretur Universum absolute, & in ratione entis, certum est ipsum melius, & perfectius esse absque malis physicis, atque moralibus. Quod enim magis ad divinam Bonitatem accedit, & magis de ipsa participat, ex se melius & perfectius est. Hujusmodi autem esset Universum absque physicis, moralibusque malis : unde Universum, in quo per Dei gratiam creaturæ nunquam a bonitate deficerent, semperque beatæ essent, in ratione entis melius & perfectius esset ; cum magis accederet decori speciei
primi

(45) Theod. p. 1. n. 21.

primi exemplaris, & magis de divina Bonitate participaret. Hoc sensu D. Thomas in 1. Sent. affirmasse videtur (46). *Si non essent mala culpa Universum perfectius esset. Si nullus homo peccasset universum genus humanum melius foret.* Ergo si Universum spectetur absolute, & in ratione entis perfectius est absque huiusmodi defectibus.

II. Si verò Universum consideretur ut totum ex universitate creaturarum conflatum, & in ratione totius ordinis, dicendum videtur cum D. Thoma (47). *Ipsam totam quod est universitas creaturarum melius, & perfectius est, si in eo sint quaedam, quae a bono deficere possunt, quae interdum deficiunt, Deo hoc non impediante.... Unde multa bona tollerentur, si Deus nullum malum permetteret esse: neque enim laudaretur justitia vindicans, & patientia sufferens, si non esset iniquitas.* Quod repetit (48) dicens: *Ordo Universi requirit, quod quaedam sint, quae deficere possint, & interdum deficiant.* Ergo, si Universum ut totum, & in ratione ordinis accipiatur, perfectius est, si quaedam sint, quae & deficere possint, & interdum deficiant, Deo non impediante.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qua ratione mala ad Universi perfectionem influere possunt?

Mala five physica, five moralia, si spectentur in se, & in sua natura, dicimus ad perfectionem Mundi nullo modo conferre; idque probamus rationibus D. Thomae qui (49) habet: *Malum per se ad Universi perfectionem non confert; illud enim per se confert ad perfectionem alicuius totius, quod est pars constituens ipsum, vel causa per se alicuius perfectionis in ipso: sed malum non est pars Universi, quia neque habet naturam substantia, neque accidentis, sed privationis tantum; neque iterum per se aliquid boni confert.* Ita D. Aug. (50). *Omnia natura nulla est malum, nomenque hoc non est, nisi privationis boni.* Et (51). *Quelibet natura in quantum est, bona est, quippe bonum est existere, & esse, malum ergo non est natura aliqua, sed naturae defectus.* Nihil ergo per se ad Universi perfectionem potest conferre. Unde idem S. P. Aug. (52) inquit. *Non ipsa peccata, & ipsam miseriam perfectioni Universitatis esse necessaria; sed animae, quae si velint peccant, si peccaverint miserae fiunt.... si enim peccata fiunt, & desit miseria, debonestat ordinem iniquitas.... & peccati dedecus emendat poena peccati.* Hoc sensu olim Plutarcus (53) Chrysippum Stoicum exprobrabat dicens. *Cum Mundum Deus conderet, quid ad pulcherrimum hoc, & augustissimum opus latronibus, homicidis, parricidis tyrannis habebat opus, in quibus ne per somnium quidem videre est decantatae simulacrum convenientiae.*

Si

(46) In 1. Sentent. dist. 46. ad 6. (47) P. 1. q. 48. a. 2. ad 3. (48) Q. 47. in corp. (49) In 1. Sentent. dist. 46. a. 3. in corp. (50) De Civit. D. lib. 11. cap. 22. (51) Lib. de natur. boni. (52) De Lib. arb. lib. 3. cap. 5. (53) Lib. de comm. notationib.

Si vero hujusmodi mala considerentur non in se, & in sua natura; sed quatenus sunt occasiones bonorum effectuum, qui per accidens mala consequuntur, dicimus cum D. Thoma ad universitatis perfectionem posse conferre. Ita S. Doctor (54). *Malum per accidens confert ad Universi perfectionem, in quantum conjungitur alicui, quod est de perfectione Universi; hoc autem potest esse vel antecedens malum, vel consequens. Antecedens, sicut natura, quæ quandoque deficit, & quandoque non, ut liberum arbitrium hominis, & sine tali natura, ex cujus defectu incidit malum, non esset Universum perfectum in omnibus gradibus bonitatis. Consequens autem est illud bonum, quod occasionatur ex malo, quod est decor resultans in bonum, ex comparatione mali vel aliqua perfectio, ad quam materialiter malum se habet, sicut persecutio ad patientiam. Et ad 6. dicendum quod de omnibus malis universaliter verum est, quod si non permetterentur esse, Universum imperfectius esset, quia non essent naturæ illæ, ex quarum conditione est, ut deficere possint, quibus subtractis Universum imperfectius esset, non impletis omnibus gradibus bonitatis. Unde egregiè D. Aug. (55) ait: Deus omnipotens, cui rerum est summa potestas, cum summè bonus sit, nullo modo sineret aliquid mali esse in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens & bonus, ut benè faceret etiam de malo. Et Cap. 27. melius enim judicavit de malis bene facere, quam nulla mala esse permittere.*

ARTICULUS TERTIUS.

Tot mala præcisè quot sunt in hoc Universo, ad ejus perfectionem non conferunt; ita ut per ipsa Universum hoc perfectius sit alio quocumque possibili, in quo minora essent mala.

Licet eo sensu, quo dictum est, mala sive physica, sive moralia aliqua ratione ad Universi perfectionem conferre possint: non videtur tamen dicendum tot mala præcisè, quot sunt in hoc Universo, ipsum perfectius reddere alio quocumque Universo, in quo minora essent mala, ut Optimistæ cum Leybnitio opinantur. Universum enim, in quo minora mala invenirentur, & minus a divina Bonitate recederet, quæ est perfectionis regula, exemplar, & forma; & simul quædam haberet, quæ a bono deficere possent, & interdum deficeret; unde non deesset, in quo laudari posset justitia vindicans, & patientia sufferens; & diversi bonitatis gradus implerentur absque tot malis, & sceleribus, quæ per se bonum Universi deturpant, & dehonestant. Quis enim sibi persuadere potest tot misérias, & scelera tam gravia, & horrenda in tanta præcisè quantitate perfectioni Universi esse necessaria, ut si unum aut aliud, sive internum, sive externum vitium, & peccatum deesset, Mundi ordo perturbaretur, & Universi optima pulchritudo deperiret, ut volunt Optimistæ. Ipse Leybnitius licet juxta suum Systema asserat (56):

quod

(54) In 1. sent. dist. 46. a. 3. in corp. (55) in Enchirid. cap. 11. (56) Theod. p. 1. n. 9.

quod si vel minimum, quod in Mundo contingit malum deficeret, non amplius idem foret Mundus optimus; tamen num. 19. fateri compulsus est quod: *pauca exempla, sive specimina sufficiunt ad utilitatem, quam bonum elicit e malo*; Ex quo sequitur quod, si in Universo minora essent mala, forent exempla, & specimina sufficientia ad utilitatem, quam bonum elicit e malo, quæque conferre possent ad Universi perfectionem eo sensu, quo dictum est art. præced.

Si quis autem Optimista quærat cur Deus voluerit hunc Mundum creare, cum meliorem absque tot miseriis & malis creare potuerit. Respondemus. Quia liberum ei erat ita operari: Quia nulla Melioris lege ejus voluntas adstringebatur: Quia ipsi placuit de tot malis talia bona facere, quam pauciora mala esse permittere: Quia demum, ut dictum est ex D. Thoma, (57) primæ operationes dependent ex simplici Dei voluntate: Quia ejus viæ sunt investigabiles. Nec ideo tamen cæco & irrationabili modo Deus operatus est. Voluntas enim ejus, ut ait Damasc. (58) *lex & sanctio est congruentissima*. Et ut inquit D. Thomas (59). *Voluntas Dei rationalis est non quod aliquid sit Deo causa volendi, sed in quantum vult unum esse propter aliud*: Singula enim, ut ait D. Augustinus (60): *propriis creata sunt rationibus, quæ sunt in ipsa mente Creatoris*. Si Sufficientistis, & Optimistis ista non placent, audiant Ecclesiasticum, qui cap. 3. habet: *Altiora te ne quæstieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper; in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus.... plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi: Multos quoque supplantavit suspicio illorum; & in vanitate detinuit sensus illorum*.

ARTICULUS QUARTUS.

An Deus aliqua ratione velit Mala moralia.

DEus nullatenus vult mala culpæ (61). *Non Deus volens iniquitatem tu es* (62). *Odio sunt Deo impius & impietas ejus* (63): *Mundi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatem non poteris*. Et sanè suprema sanctitas, & bonitas nullo modo amare potest, & velle, quod nullam habet boni speciem, & ipsi penitus adversatur. Unde Deus nequidem per accidens, aut ratione alterius cujuscumque boni velle potest peccatum sive in se præcisè consideretur, sive in alio quocumque, etiam ut implexum, & involutum in optimo rerum omnium Universo; cum sub quocumque aspectu, & quocumque modo consideretur, nullam possit habere boni speciem, & semper divinæ perfectioni opponatur; proindeque vitia hujus Universi, Dei voluntati ac providentiæ nullo modo sunt tribuenda, quod fuit vetus Stoicorum deliramentum, ut

I

habet

(57) Dissert. 2. art. 7. (58) De Fide. Orthod. lib. 2. cap. 12. (59) P. 1. q. 10. a. 5. ad. 1. (60) Lib. quæstion. 83. quæst. 46. (61) Psalm. 5. v. 5. (62) Sap. 14. v. 13. (63) Habacuc. cap. 1. v. 13.

habet Plutarcus de communib. notationib. Non ideo tamen dicendum est quod Dei voluntas ab hominum malitia vincatur ; ut enim habet S. P. Aug. (64) : *Voluntas Dei semper invicta est ; vinceretur autem , si non inveniret quid de contemptoribus faceret : Et Enchirid. cap. 100. Hoc quippe ipso quod contra voluntatem fecerunt ejus , de ipsis facta est voluntas ejus.... ut miro & ineffabili modo non fiat præter ejus voluntatem , quod etiam contra ejus sit voluntatem .* Quod egregiè explicat D. Thomas (65) dicens : *Cum voluntas Dei sit universalis causa omnium rerum , impossibile est , quod divina voluntas suum effectum non consequatur ; unde quod recedere videtur a divina voluntate secundum unum ordinem , relabitur in ipsam secundum alium : sicut peccator , qui quantum est in se recedit a divina voluntate peccando ; incidit in ordinem divinæ voluntatis , dum per ejus justitiam punitur .*

Licet tamen Deus nullatenus velit mala moralia ; permittit tamen , neque hoc a divina Providentia alienum est , cum ut dictum est , ad universitatis perfectionem conferat , si in ea sint quædam , quæ a bono deficere possint , & interdum deficient , Deo hoc non impediante , ut omnes bonitatis gradus impleantur . Neque divinæ Sanctitati & Bonitati repugnat ; cum a creatura omnis defectus , & malitia mali procedat , quæ libertatis dono in malum abutitur , ex quo Deus scit bona eruere , ut ex D. Aug. dictum est . Unde S. Thomas (66) inquit : *Cum malum fieri secundum se non sit bonum , non erit per se volitum a Deo ; sed utrumque bonum sibi conjunctum est bonum a Deo volitum , scilicet antecedens , quod est conditio naturæ potentis deficere , quam Deus in tali conditione instituit , & conservat ; unde dicitur quod non vult mala fieri ; sed vult permittere mala fieri : vult etiam bonum consequens , ex quo malum ordinatur ; ex quo sequitur , quod vult mala facta ordinare ; non autem quod velit ea fieri : Et ad 1. dicendum quod decor divinæ Sapientiæ apparet in permissione malorum , & ordinatione , quorum utrumque vult Deus ; sed non malum fieri , quod secundum se dicit recessum a decore speciei exemplaris primi . Et ad 3. licet dicat : quod mala culpæ non fieri , vult Deus voluntate antecedente , non autem voluntate consequente : addit : non tamen sequitur , quod voluntate consequente velit mala fieri ; sed vult permittere mala fieri .*

ARTICULUS QUINTUS.

Fundamenta Leybnitiani Systematis Melioris , & Optimi expenduntur .

TRia ponit veluti prima fundamenta sui Systematis Leybnitius . I. Afferit Mundos possibiles infinitos esse , ait enim (67) : *quamvis omnia tempora , locaque omnia replerentur ; verum semper erit ea modis infinitis repleri potuisse , & Mundos infinitos esse possibiles .*

II.

(64) Lib. de Spirit., & litt. cap. 33. (65) De Volunt. Dei q. 19. a. 6. (66) In 1. sent. dist. 46. a. 4.
(67) Theod. p. 1. n. 8.

II. In hisce infinitis Mundis possibilibus, ante omnem Dei præordinationem, atque electionem, dicit omnia jam ad invicem esse connexa (68): *in quolibet Mundo possibili omnia esse connexa invicem: Universum quaecumque Oceani ad instar totum continuum est ita ut Deus in eo eligendo simul, & semel omnia præordinaverit; cum preces, actiones bonas, malasque, reliqua omnia prævidisset.*

III. Inter infinitos Mundos posibles, in quibus jam omnia ad invicem connexa reperiebantur, illum victoriam reportasse affirmat, & a Deo ad existentiam præ aliis admissum fuisse, qui plurimum realitatis, perfectionis, & intelligibilitatis habebat. (69) *Dici potest, simul atque Deus aliquid condere decrevit, exoriri veluti pugnam possibilium omnium existentiam appetentium; atque ea, quæ simul juncta plurimum realitatis, perfectionis, & intelligibilitatis conferunt, victoriam reportare; & ad existentiam admitti. Verum quidem est hanc pugnam omnem nonnisi idealem esse; hoc est non esse nisi conflictum rationum in intellectu perfectissimo, qui infallibiliter acturus est modo perfectissimo, & quod inde sit optimum, electurus.*

Verum hæc tria fundamenta non videntur optime congruere Systemati, nec rectæ rationi esse conformia. *Probat.*

Et I. de primo fundamento. Si Mundi sunt infiniti; & modis infinitis repræsentabiles, & infinitati ipsorum nullus est finis assignabilis, existentia Optimi repugnare debet: Quocumque enim dato Mundo alter melior, & perfectior esse poterit in infinitum, ut de numeris patet, quemadmodum dictum est art. 9. in solutione Objectionum.

Obi. Leybnitius percipiens vim difficultatis, eam declinare contendit his verbis (70): *dicet quispiam impossibile esse produci Optimum, quia non datur creatura perfectissima, potestque semper alia alia perfectior produci. Respondeo id, quod de creatura, vel substantia particulari dici potest, quæ semper ab alia potest superari, non debere toti Universo applicari.*

Contra. Si Leybnitius concedit de creatura, vel substantia particulari, quod semper alia alia perfectior produci possit; idem dicendum venit de universa creaturarum serie cujuscumque dati Mundi; cum semper perfectione finita, & limitata sit; sicuti finita & limitata est quaecumque particularis creatura. Deinde aucta perfectione partium augeri quoque debet perfectio Universi, quod ab illis resultat; ut dictum est art. 3. Si ergo partes Universi semper perfici possunt; ergo etiam Universum ex ipsis resultans.

Subjungit Leybnit. eodem loco. Totum Universum: *cum per totam æternitatem futuram perseverare debeat, infinitum quoddam est.*

Contra. Id eveniret etiam in hypothese alterius cujuscumque Universi; imo id verum est de quacumque creatura, seu substantia, quæ non anihiletur. Nihil ergo hoc concludit pro Mundo optimo.

Addit Leybnit. Præterea in minima materia particula infinitæ dantur creaturæ propter divisionem actualem continui in infinitum: nec infinitum, seu cumulus multitudinis infinitæ substantiarum, proprie loquendo, totum aliquid est non magis, quam numerus infinitus ipse, de quo dici nequit par ne sit, vel impar.

Contra. Hæc nihil concludunt; cum æque ad aliud quodcumque universum pertineant, & ad quamcumque universi partem, & etiam ad quamlibet Creaturam particularem ex partibus compositam. Falsò etiam negat Universum proprie loquendo totum aliquid esse; quod enim ex partibus constat, propriè loquendo totum aliquid est ex ipsis partibus resultans. Nec valet, quod Universum sit cumulus infinitæ multitudinis substantiarum; cum toto enim hujusmodi cumulo semper finitum est: sicuti quodcumque corpus finitum est, licet in minima ejus quacumque particula infinitæ dentur creaturæ propter divisionem actualem continui.

Pergit iterum. (71) Igitur non agitur hic de creatura quapiam una, ac singulari; sed de Mundo, cogiturque adversarius asserere possibiles esse mundos alios aliis perfectiores in infinitum: sed in hoc ipso hallucinabitur; nec umquam id assertum suum probare poterit.

Contra. Quod de creatura quapiam singulari ipse concedit, eadem ratione extenditur ad Mundum, ut dictum est. Hinc si, quacumque data singulari creatura alia perfectior possibilis est usque in infinitum, etiam quocumque Mundo dato possibilis erit alius perfectior usque in infinitum; Ad ipsum autem pertinet ostendere, quod nos in hoc hallucinemur. Nos satis superque assertum nostrum probavimus, cum de impossibilitate Mundi Optimi disseruimus.

Leybnit. concludit denique dicens: si hæc opinio vera esset, Deus Mundum nullum condidisset: nequit enim Deus absque ratione agere: imo sic agendo contra rationem ageret, maxime cum statuat Deus non solum creare Mundum; sed etiam omnium Optimum.

Contra. Hæc est mera petitio principii; neque enim Deus aut absque ratione, aut contra rationem agit, dum leges Leybnitiani Systematis non servat. Ipsum lege optimi non adstringi jam diximus; & tamen rationabiliter agere probavimus. Quod autem addit Deum statuere non solum creare Mundum; sed etiam omnium Optimum; non probat; sed supponit juxta sui Systematis principia, quæ a nobis confutata sunt. Sed hætenus de 1. Fundamento.

De 2. Fundamento. Si ante omnem Dei præordinationem jam omnia ad invicem connexa erant, connexio rerum omnium hujus Universi a libera Dei voluntate non dependet, & tam necessaria est, quam ipse Deus. Id autem adversatur divinæ Omnipotentia, quæ nihil ultra potest circa hoc Universum: divinæ Sapientia, cui nulla laus ordinis tribui debet: divinæ Libertati, quæ ad hunc ordinem necessario adstringitur. Naturali rerum ordini tribuit etiam quæ ad ordinem supernaturalem pertinent: ac tandem omnia subicit fatali necessitati: Et hæc pro 2. Fund. satis. De

De 3. Fundamento: Conflictus rationum, quem ipse in intellectu divino admittit imperfectionem arguit, deoque repugnat. 2. Victoriā tribuere iis, quæ simul juncta plurimum realitatis, perfectionis, & intelligibilitatis conferunt, supponit certis creaturis naturales esse, & necessarias hujusmodi perfectiones; neque aliis creaturis a Deo tribui posse, quod a veritate alienum est. 3. Hoc esset ipsum Deum, summum rerum omnium Principium, aliqua ratione a suis creaturis dependentem efficere, quod ipsum dedecere, ac repugnare certum est. Corruunt ergo Fundamenta Leybnitiani Systematis.

ARTICULUS SEXTUS.

Discutiuntur rationes, quibus suum Systema Melioris, & Optimi nititur probare.

Leybnitius rationes affert, quibus Optimismi necessitatem probare contendit dicens: (72) *jam suprema ista Sapientia Bonitati non minus infinitæ adjuncta non potuit non eligere Optimum; nam sicut minus malum est quoddam boni genus; ita minus bonum est species quædam mali, si bono majori obicem ponat: essetque in Dei actionibus corrigendum aliquid, si melius agendi locus foret: & sicut in mathematicis, ubi neque maximum, neque minimum, nihil denique distinctum adest, omnia fiunt æqualiter: aut si id non possit, nihil omnino fit. Pariter de perfecta Sapientia, quæ non minus, quam mathematicæ disciplinæ certa est, dici potest quod, nisi inter possibiles Mundos unus esset Optimus, Deus nullum produxisset.... necesse igitur est Optimum a Deo electum fuisse; cum nihil agat ipse, nisi secundum normam supremæ rationis. Eadem pluribus in locis suæ Theodiceæ repetit.*

Rationes hujusmodi ad tres reducuntur. I. Minus bonum est quædam species mali; unde ait (73): *Si Deus absolute, & per omnia Optimum non eligeret, electio ista prava ejus aut Sapientiam, aut Bonitatem everteret.* II. Si melius agendi locus foret, esset in Dei actionibus aliquid corrigendum; ita enim habet (74): *alii ansam haberent carpendi, quod facit.* III. Si inter possibiles nullus esset Optimus, Deus nullum produxisset; cum nulla esset ratio unum præ alio producendi; & si Optimum non elegisset, non egisset secundum normam supremæ rationis: unde ait (75): *judicandum est non licuisse illi aliter agere, quia impossibile erat melius agere.*

Antequam respondeamus, advertendum est Leybnitium passim usurpare vocem illam *eligere* in sensu alieno a vera, & propria electionis significatione: electio enim supponit libertatem: nam ubi libertas non est, nulla est electio. Ut enim egregie habet S. Thomas (76): *proprium liberi arbitrii est electio; ex hoc enim liberi arbitrii esse dicimur, quod possumus unum recipere, alio recusato.* Jam vero si Deus lege Optimi adstringitur,

(72) Theod. p. 1. n. 8. (73) Theod. p. 2. n. 129. (74) Theod. p. 2. n. 201. (75) Theod. p. 2. n. 124. (76) P. 1. q. 83. a. 3.

stringitur, nulla proprie ei manet libertas, & nulla electio, ut optime notavit Thomas Needham (77): *Ridiculum est loqui de electione, ubi nulla esse potest; & de possibilitate infinitorum systematum, ubi omnia uno excepto sunt impossibilia*. Quo præmisso ita allatas rationes confutamus.

I. Ratio, quam ipse deducit ex minus bono, supponit possibilitatem Mundi optimi, & perfectissimi, quæ est in quæstione; & quam repugnare ostendimus tum ex parte Dei infiniti; cum ex parte creaturæ limitatæ. Deinde si quidquid finitum est, a Deo perfici potest, ut dictum est, quodcumque datum universum, utpote finitum, erit semper minus bonum alio possibili. Ne igitur electio Dei esset prava, & ne everteretur divina Bonitas, & divina Sapiencia, nullum creabile erat Universum, quod patet esse falsum. Imo, non solum nihil probat dicta ratio; sed etiam in Leybnitium potest retorqueri. Per ipsum namque sicut minus malum est quoddam boni genus, licet imperfectionem involvat; ita minus bonum erit quoddam boni genus, licet & ipsum suam involvat imperfectionem. Ut enim optimè notat S. Thomas (78) *quamvis minus bonum careat aliqua perfectione, quæ est in magis bono; non tamen oportet quod sit malum, quia malum consistit in privatione ejus, quod est debitum, & natum haberi*. Hinc cap. i. Gen. dicitur de omnibus creaturis singillatim spectatis: *& vidit Deus quod esset bonum*, licet aliæ aliis essent imperfectiores. Igitur minus bonum non videtur dicendum quædam species mali; sed potius quoddam genus boni, cujus creatio Enti summè bono, & perfectio non repugnat, nec dedecet.

II. Fallitur Leybnitius, dum asserit aliquid esse corrigendum in artifice, quando id, quod facit est bonum quantum ad essentiam, ad modum, ad ordinem, ad finem, & perfecte respondet ipsius ideæ. Hujusmodi est Universum, licet non absolutè optimum, & perfectissimum. Nihil ergo in Dei actionibus corrigendum superest: Nulli datur ansa ipsum carpendi. Judicandum est igitur ita licuisse Deum agere; licet ei possibile esset melius agere.

III. Cum asserit quod, si inter possibiles nullus Mundus esset optimus, Deus nullum produxisset; & si optimum non elegisset, defecisset a norma supremæ rationis, nihil probat; cum hæc sit mera petitio principii; & suppositio ejus, quod est in quæstione. Minus concludit, quod addit de mathematicis; ut enim optime respondet cum Trevoltianis Andreas Spagni (79): *non est omnino verum, quod in mathematicis, ubi neque maximum, neque minimum, nihil distinctum adest; cum dentur innumera curvæ, ut spirales infinitæ, in quibus non datur maximum; & tamen in illis nec est æqualitas, nec impossibilitas*. Sed hoc etiam omisso nulla est paritas inter geometricas disciplinas; & inter divinam Sapienciam: in genere enim geometrico datur metaphisica necessitas; in genere

(77) Novel. observ. §. ultim. (78) In 1. sent. dist. 46. a. 3. ad 3. (79) Dissert. de Mundo part. 3. §. 8.

genere autem Sapientiæ Creatoris datur perfectissima libertas. Quare semel quod debeat existere, vel debeat concipi curva aliqua determinata, ut circulus, vel ellypsis, necesse est, ut sit juxta essentiam illi curvæ propriam. At cum nihil sit, quod Deo imponat necessitatem ad producendum Mundum aliquem ex infinitis possibilibus, quorum unum non posse esse equalem alteri gratis dicitur, creat ille aliquem pro libito suo. Nihil ergo concludunt rationes, quibus Systema suum Melioris & Optimi probare conatur.

ARTICULUS SEPTIMUS.

Expenduntur rationes, quibus probare nititur hoc Universum tot malis physicis, & moralibus implicatum, & involutum melius, & perfectius esse quocumque alio possibili, aut penitus hisce malis immune; aut minoribus malis involuto.

Leybnitius ita habet (80): aliquis respondebit, dicetque Mundum sine peccato, & ærumnis esse potuisse: at nego hoc pacto Mundum futurum fuisse meliorem... Si vel minimum, quod in Mundo contingit, malum deficeret, non amplius idem foret Mundus, qui omnibus circumspectis esse optimus a Sapientissimo Creatore, qui eum elegit, est judicatus.

Contra. Mundum ærumnis, peccatisque immunem in ratione entis meliorem esse alio quocumque hujusmodi malis involuto, non vero in ratione ordinis Universi, diximus Artic. 1. Sed Mundum hunc tot præcisè ærumnis, & peccatis implicatum meliorem esse alio quocumque ita, ut, si vel minimum malum deficeret, non amplius foret idem Mundus optimus, & perfectissimus; rejecimus art. 3., maxime cum ipso faciente n. 19. pauca exempla, seu specimina sufficiant ad utilitatem, quam bonum elicit e malo.

Subjungit Leybnit. n. 10. Hoc vero singillatim ostendere nequeo; nam quo pacto infinita cognoscam, aut tibi representem, invicemque conferam? Sed id tu mecum ab effectu judicare debes, quia nempe Deus hunc ipsum Mundum, qualis est, elegit.

Contra. Mirandum est, quod Leybnitius hic fateatur se non posse infinita cognoscere, qui tamen infinitos divinæ Sapientiæ ordines, leges, & modos, quibus universa omnia condi possunt, comprehendere se jactat dicens: (81) *Quamvis harmonia preestabilita Systema non aliunde necessarium foret, Deus illud elegisset, quia maxime harmonicum est: Cum vero dicit ab effectu judicare nos debere, hunc Mundum esse optimum, quia Deus hunc elegit; nihil probat; sed juxta morem Sufficientistarum petit principium, quod est in quæstione.*

Prosequitur Leybnitius eodem numero 10. Persæpe mala esse causam boni, quod sine malo isto non obtigisset: imo sæpe duo mala bonum ingens procurarunt. & si fata volunt bina venena juvant. Idque n. 12. pluribus exemplis probat dicens: modicum acidum acre, vel amarum sæpe præ saccharo delectat; colores illustrantur umbris; dissonantia, si opportune usurpetur, harmoniam perficit.

Con-

Contra. Malum morale ex sua natura non esse causam boni; nec per se conferre ad Mundi perfectionem probavimus art. 2. Exempla vero, quæ affert, nihil ad rem faciunt: neque enim aut venena, aut umbræ, aut acidum, aut amarum, aut dissonantia per se sunt aliquid mali aut physici, aut morales: horum abusus potest aliquid mali influere; quemadmodum bonus eorundem usus potest aliquid boni afferre. Sed quid hæc cum malo morali, quod intrinsece ita malum est, ut nulla ratione bonum fieri possit.

Instat Leybnitius n. 10. Nonne Ecclesia Romana canit: O certè necessarium Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est! O felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem? Unde concludit: nisi prævaluisset bonum malo, Deus culpam non permisisset.

Contra. Ecclesia Romana non ad plaudendum culpæ in hac Universi serie involutæ, aut ad peccatum Adæ commendandum, quasi ad Mundi hujus perfectionem ex sua natura boni aliquid contulisset, necessarium appellat Adæ peccatum, felicemque culpam; sed ad exprimendum lætitiæ excessum ob bonum redemptionis, cujus occasio fuit Adæ peccatum a Deo permissum; bonos autem effectus, & si per accidens occasione peccati secutos, diximus art. 2. ad Universi ordinem, & perfectionem optime conferre. Ceterum, & si hoc Universum minoribus peccatis esset implicatum, adhuc bonum redemptionis sine tot malis haberi potuisset: Imo etiam in alia rerum serie absque peccatis, cum id nullo modo repugnet, perfici potuisset Mysterium Dominicæ Incarnationis. Si vero peculiaris instituatur comparatio inter bonum, quo mala culpæ privant, & bonum, quod occasionaliter, & per accidens causant; illud certe magis huic prævalet, ut optime argumentatur S. Thomas (82) dicens mala culpæ: *unum privant gratia, & gloria (quod sane majus bonum est) & alteri conferunt bonum comparationis, vel aliquam rationem perfectionis, qua etiam non habita, posset ultima perfectio haberi.* Deus igitur non permisisset culpam, nisi de malo bene facere potuisset: *neque enim: ait D. Augustinus (83): Deus ullum non dico Angelorum, sed vel hominum crearet, quem malum futurum esse præsciisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum usibus commendaret.* Quod pluribus aliis in locis repetit (84) ad ostendendam generalem rationem rectitudinis divinæ in permissione peccati.

ARTICULUS OCTAVUS.

Expenditur num Mala tum Physica cum moralia hujus Universi sint & numero & gravitate minora, si cum Bonis conferantur, ut docet Leybnitius.

CUM Leybnitius agnoverit in hoc Orbe nostro plura sibi obiici mala tum moralia, tum Physica, quam forte oporteret ad sufficientem utilitatem, quam bonum elicit e malo;

(82) In 1. sent. dist. 47 a. 3. ad 6. (83) De Civit. Dei lib. 11. cap. 18. (84) De Civit. Dei lib. 22. cap. 1., Epist. ad Maxim. 264., de Dono persever. cap. 10., & alibi.

e malo; cum ipse fateatur pauca sufficere; idcirco asserit: (85) *mala & numero, & gravitate minora esse, si cum bonis conferantur... incogitantia sola, defectusque attentionis extenuat bona nostra.* Et (86) *In Creaturis ratione utentibus, quarum paucissime nobis nota sunt, plus longe boni esse, quam mali moralis.* (87) Tandem Euripidi assentitur, qui olim dicebat: *mala nostra longe iudico vinci a bonis*; quod pluribus in locis repetit. Atque ita nititur bona moralia, & Physica extollere, & augere; mala vero utriusque ordinis extenuare, & imminuere, ut inde deducat mala non esse plura, quam oporteat ad sufficientem utilitatem, quam bonum elicit e malo.

Contra. Licet valde difficile sit pluribus de causis bonorum, malorumque huius vitæ numerum, pondus, & mensuram statuere, ut inde certo argui possit an bona malis, vel mala bonis prævaleant: indubium tamen esse videtur apud Philosophos, tam veteres, quam recentes mala longe plura esse & numero, & gravitate, quam Leybnitius statuit sufficere ad utilitatem, quam bonum elicit e malo. Cum vero hæc quæstio iudicio potius prudentum, quam ratione dirimenda sit; hinc breviter recensemus quid Philosophi naturæ scrutatores senserint.

Plerique veterum opinati sunt mala huius vitæ aut plura esse bonis, aut saltem non minora. Ita Homerus (88) cuius sententiam a Maximo Tyrio usurpatam ex græco in latinum ita vertit Cosmas Pacius Serm. 23.

Nil homine tellus alit infelicius ipso.

Ita Cicero, qui, ut habet D. Augustinus (89), asseruit Lib. 3. de Rep.: *hominem non ut a matre; sed ut a noverca natura editum in vitam.* Idem sentire visus est Plutarchus, qui suadens Apollonio dolendum sibi diutius non esse in morte Filii, ait (90): *incertum est bonis ne, an malis privati sint, qui moriuntur; cum multo plura sint mala, quam bona:* Plinius quoque Senior (91) asserit: *dubium esse an natura parens melior homini; aut tristior noverca fuerit.* Hisce addi possunt illi omnes, de quibus D. Augustinus scribit (92): *Huius evidentia miserie Gentium Philosophos, nihil de peccato primi Hominis, sive scientes, sive credentes, compulit dicere, ob aliqua scelera suscepta in vita superiore pœnarum luendarum causa nos esse natos; & animos nostros corruptibilibus corporibus eo supplicio, quo Hetrusci prædones captos affligere consueverunt, tamquam vivos cum mortuis, esse conjunctos.* Hinc Veteres plaudebant fabellæ de Sileno, qui, cum a Mida captus esset, hoc ei, tamquam munus pro sua missione dedisse scribitur documentum (93): *Non nasci homini longe optimum esse: proximum autem, quamprimum mori.* Et tandem Diphilus poeta, cuius testimonium apud Stobæum extat, quod ex græco sic latine redditur, canere non timuit:

K

For-

(85) Theod. p. 1. n. 13. (86) Theod. p. 2. n. 219. (87) Theod. p. 3. n. 258. (88) Odiss. 1. 28. (89) Lib. 4. contra Julian. cap. 12. (90) De Consolat. ad Apollonium. (91) Lib. 7. Histor. natural. (92) Lib. 4. contra Julian. cap. 16. (93) Cicer. Tusculan. 1.

Fortuna cyathis bibere nos datis jubens

Infundit uno terna pro bono mala.

Ita veteres Philosophi (Euripide, Epicuro, & paucis aliis exceptis) rem videntes, causam ignorantes scripserunt.

Ex Recentioribus vero Philosophis plures opinati sunt bona Physica, & moralia excedere summam malorum utriusque ordinis; imo & in vita hominum (paucis exceptis) momenta felicia plura esse momentis infelicibus. Ita Cartesius, Regis, Kingius, Franciscus Zanottus, Volteirius, alique. Oppositum ostendit Maupertius (94) cum aliis. Mediam viam tenet Robinetus contendens perfectum utrinque dari æquilibrium. De hoc argumento videantur potissimum Guillelmus Scherlock (95), La Vicomte D. Atres (96). Sed, ne ultra per varia Philosophorum placita vagemur, audiamus Salomonem Philosophorum omnium sapientissimum, qui cuncta se vidisse dicit, quæ fiunt sub sole, & omnia attentè se perlustratum fuisse affirmat. Ipse igitur contemplatis variis hominum statibus, officiis, inclinationibus, industriis, laboribus, in suo Ecclesiaste asserit omnia esse vanitatem, deceptionem, curam superfluum, vanam sollicitudinem, mentis, & spiritus afflictionem, stultorumque numerum esse infinitum: Unde concludit dicens (97): *Laudavi magis mortuos, quam viventes; & feliciorum utroque judicavi, qui nundum natus est, nec vidit mala, quæ fiunt sub sole.* Salomoni consonat Auctor Ecclesiastici, qui (98) ait: *Jugum grave super filios Adam a die exitus de ventre matris, usque in diem sepulture in matrem omnium.... a residente super sedem gloriosam, usque ad humiliatum in terra, & cinere.*

In tanta igitur sententiarum varietate communi Philosophorum tam Veterum, quam Recentiorum suffragio constat mala utriusque ordinis Physici, & Moralis numero, & gravitate magna esse; multoque majora, quam statuit Leybnitius ad sui Systematis defensionem. Quod ad rem nostram sufficit.

ARTICULUS NONUS.

Num Sydera & Planete habitatores habeant; atque inde colligi possit in Universo plus Boni quam Mali reperiri; & Malum comparatum Bono pro nihilo haberi; ut tradit Leybnitius.

Leybnitius auctoritate, & experientia forte convictus pluribus in locis concedere, vel saltem omittere compulsus est (99): *In humano Genere plus esse vitii, quam virtutis: Vitia nostra sine dubio virtutes nostras prægravant: Mali plus, quam boni humano Generi obvenisse: Et alia id genus plurima.* Ad tuendum tamen suum Optimismum

(94) Affai. de Philosoph. moral. ch. 2. (95) Trat. de la providence. (96) de l'origine du Mal Trat. 1. a. 1. (97) Cap. 4. v. 2. (98) Cap. 4. v. 1. & seq. (99) Theod. p. 2. n. 221. 259. 262.

num sine dubitatione affirmat (100): *Malum comparatum bono adhuc pro nihilo haberi posse: Nil vetare in universo Mundo creaturas felices longissime numero superare infortunatas: Longe plus in Mundo universo boni, quam mali reperiri: Et alia hisce similia.* Hæc aliquantisper ad ejus intentum juvarent, si, quod asserit, Sufficienti Ratione probaret. Quomodo autem id probet, expendamus. I. Recurrit ad amplitudinem Cœli immensam, (101) ad innumeros globos sive notos, sive ignotos nostro æquales, aut minores, qui æquale jus habeant incolas habendi rationales, quamvis Homines esse necesse non sit. II. Fieri posse ait, ut Soles a solis creaturis beatis incolantur. Immen- sum spatium trans regionem stellarum imaginatur felicitate, gloriaque refertum, Ocea- nique ad instar, ad quod omnium beatarum Creaturarum flumina revertantur, ubi in Sydereo Systemate ad perfectionem suam pervenerint. III. Concludit. Hinc cum ma- gnitudo portionis Universi nobis propius cogniti in nihilum fere abeat, si cum eo, quod nobis ignotum est conferatur, cumque mala, quæ nobis objici possunt, in hoc quasi nihilo concludantur universa, fieri potest ut mala omnia nihil aliud sint, quam nihilum quod- dam comparatione bonorum omnium, quæ continentur in Universo. Atque hoc modo se satisfecisse putat objectionibus, quæ contra Optimismum ex physicis, moralibusque Malis repetuntur. At perperam fane.

I. Non ignoramus nonnullos veteres Philosophos extitisse, qui Sydera, & Planetas habitari arbitrati sunt. Hæc quippe fuit Pythagoricorum opinio, teste Plutarco (102). Xenophanis, qui ut habet Tullius (103) asseribat: *habitari in Luna, eamque esse terram multarum Urbium, & Montium.* Orphei, ejusque sectatorum, qui singulas Stellæ esse Mundos dixerunt (104). Nec defuerunt, qui plures etiam distinctos, sejunctosque Mun- dos effingerent, ut Anaximander, Anaximanes, Anaxagoras, Archelaus, Democritus, Zeno Eleates, Epicurus. Scimus quoque aliquos Recentiorum opinatos fuisse Lunam, aliosque Planetas habitari ab incolis: Ita (105) Hugenius, (106) Wolphius, (107) Keplerus, aliique Copernicani Systematis Professores. Hujusmodi tamen opiniones a plerisque sive Veteribus, sive Recentibus Philosophis aut irridentur tamquam portenta, aut saltem rejiciuntur defectu Rationis Sufficientis. Ceterum hypotheticæ opiniones non- dum satis firmatæ, imo a plerisque reprobatæ, non valent ad solvendum positivum ar- gumentum.

II. Recentes Philosophi, qui Planetas habitari opinantur, id tam facile ad Solem extendere non audent; ut enim egregie norat Hugenius (108): *nihil omnino nostrorum corporum simile vivere in illo posse, aut momento superesse. Aliud Genus viventium animo in Sole concipere, longeque ab omni natura eorum, quæ umquam vidimus, aut cogitavimus,*

(100) Theod. p. 1. n. 19. p. 2. n. 221. 226. (101) Theod. p. 1. n. 19. (102) Lib. 2. de Placit. Philosoph. cap. 30. (103) Q. Accad. lib. 4. cap. 39. (104) Plut. lib. 11. cap. 1. 13., & Lært. 9. (105) Lib. 1. Cosmoth. pag. 32. 54. (106) Element. astron §. 488. (107) Astronom. optic. pag. 250. (108) Lib. 2. Cosmoth. pag. 127.

diversum, idem est ac si dicamus nihil hic conjectando nos consequi posse. Swinderius ipse, cujus opinionem Patuzzi (109) optime confutat, Demones & damnatorum animas in Sole constituit; non autem Creaturas beatas, quas Leybnitius imaginatus est. Hæc sane diceret Cicero (110) & dicuntur, & creduntur stultissime.

III. Mirandum est quod ipse nos provocet ad portionem Universi & sibi, & nobis ignotam, ut suum assumptum probet: ut enim habet Cicero (111): *nihil potest esse turpius Physico, quam fieri sine causa quidquam dicere.* Multo magis mirandum quod ipse comparet realia, & existentia mala hujus Orbis cum felicitate Incolarum, quos esse posse in Solibus sine Sufficienti Ratione opinatur. Maxime demum mirandum est, quod ipse, qui immensos habitatores in globis innumeris, & in infinitis Cœlorum spatiis collocat, universa mala in hoc solo infelici Orbe nostro concludat; proindeque mala omnia nihil aliud esse dicat, quam nihilum quoddam comparatione bonorum omnium, quæ somniatus est contineri in Universo. Leybnitius sane, cum hæc scriberet, oblitus est sui Principii: *nihil prorsus sine Sufficienti Ratione esse admittendum.* Ipse Auctor Moniti prævii ad latinam Theodicææ interpretationem, fateri compulsus est Leybnitianam hypothesein cœlestium Incolarum Sufficienti Ratione penitus destitui; ita enim habet: *Hæc conjectura nullo probari potest argumento, quo non probetur pariter in mari e. g. existere creaturas rationales, quæ Homines non sint, quod nemo opinor, asseret; Nec nominatim lex Optimi, quam hic adhibet Auctor, quidquam evincit, quamvis enim absolute loquendo, forsitan melius esset Animantes in Planetis existere, quam non existere; melius tamen id esse respectu Universi quis ostendet, nisi qui omnium divinorum operum symmetriam, proportionemque inter se animo comprehensam habeat, quod in hominem certe non cadere Leybnitius ipse non uno loco fatetur.* Ita ille, & quidem egregiè.

Approbare tamen non possumus quod dictus auctor addit ad benignè Leybnitium interpretandum; nempe *quod infinita propemodum multitudo creaturarum rationalium, quæ Homines non sint, existat, vel ob id ipsum argumentum, ad quod solvendum Leybnitius eam conjecturam adhibet, verosimilitudine non caret, si per creaturas rationales intelligantur Angeli.* I. Per Creaturas enim rationales, de quibus loquitur Leybnitius nulla recta ratione Angeli intelligi possunt; ipsas enim incolas facit Planetarum, & Stellarum, quemadmodum Homines in hoc Orbe viatores; ait enim loco citato: *quæ ubi in sydereo Systemate ad suam perfectionem pervenerint, tamquam flumina ad Oceanum felicitate, gloriaque refertum revertantur.* Quod de Angelis dici non potest. II. Creaturas illas cœlestes juxta suam hypothesein omnes beatas supponit: ait siquidem: *fieri potest ut Soles a solis creaturis beatis incolantur,* quod de omnibus Angelis non verificatur, quorum magna multitudo periit, dicente Joanne (112) de Dracone magno: *cauda ejus trahebat*

(109) De Sede. infer. (110) Lib. 2. de nat. Deor. cap. 28. (111) Lib. 1. de fin. cap. 6.
 (112) Apocal. cap. 12. v. 4.

hebat tertiam partem Stellarum Cœli. III. Etiam si admittatur hæc benigna interpretatio, non probat sufficienter Leybnitii intentum; ipse enim n. 19. ex Optimi lege vult *pauca exempla, sive specimina sufficere ad utilitatem, quam bonum elicit e malo*. Jam vero tanta Angelorum multitudo, quemadmodum & Hominum damnatorum (licet cum D. Thoma admittamus (113) quod Angeli: *multo plures fuerunt remanentes, quam cadentes; & forte etiam plures, quam omnes damnandi Demones, & Homines*) longissime superat illa pauca exempla, & specimina, quæ ipse juxta legem Optimi exigit. Et tanta Angelorum Hominumque mala dici non possunt, ut ipse ait: *nihilum quoddam comparatione bonorum omnium, quæ continentur in Universo*. Ex quibus patet Leybnitii verba hujusmodi benignam ferre non posse interpretationem. Neque probari in Universo hoc nostro plus Boni haberi quam Mali.

ARTICULUS DECIMUS.

*Lex Optimi juxta Leybnitium Deo imponere videtur absolutam,
& metaphysicam necessitatem.*

PLuribus in locis suæ Theodicæ Leybnitius asserit necessitatem, quam juxta suum Systema, Deus habet eligendi optimum, non esse absolutam, & metaphysicam; sed hypotheticam tantum, & moralem, quæ, ut ait, (114) *tantum abest, ut Libertati opponatur, ut sit electionis ejus liberæ optimus effectus*. Atque hoc est quod sæpissime repetunt cum Magistro suo Sufficientistæ, & Optimistæ. At dum ipse divinam Libertatem astruere, defendere, & commendare se jactat, videtur ipsam penitus perimere, ac funditus evertere: ipsum enim Deum absolutæ, & metaphysicæ necessitati adstringit. Plura de hac re dicta sunt. Superest tantum, ut id ostendamus testimoniis ipsius Leybnitii, quæ ita clara, & aperta sunt, ut nullum dubitandi locum relinquere videantur.

I. Impossibile absolutè, & metaphysicè est Deum aut agere reipsa, aut agere potuisse aliquid contra regulam divinæ Bonitatis, contra ordinem divinæ Sapientiæ, contra normam supremæ Rationis: ut enim ipse fatetur (115) *quæ rationi contraria sunt, ea nec fieri a sapiente posse credendum est*. Sed per Leybnitium, si Deus alium Mundum elegisset, aut eligere potuisset præter hunc, quem optimum supponit, Deus egisset, aut agere potuisset contra regulam, ordinem, & normam divinæ Bonitatis, Sapientiæ, & supremæ Rationis. Idque probamus verbis ipsius Leybnitii; ipse enim habet (116): *Ne cesse igitur est optimum a Deo electum fuisse; cum nihil agat ipse, nisi secundum normam supremæ Rationis... Si Deus absolute, & per omnia optimum non eligeret.... electio ista prava esset, aut Sapientiam, aut Bonitatem everteret... Minus boni facere, quam*

(113) In 1. sent. dist. 39. q. 2. a. 2. (114) Theod. p. 2. n. 124. (115) Theod. p. 2. n. 124. (116) Theod. p. 1. n. 8. p. 2. n. 129. 201. 124.

quam fieri potuerit, est in Sapientiam, Bonitatemque peccare... Judicandum est non licuisse illi aliter agere; quia impossibile erat melius agere.

II. Impossibile est Deum aliquid reipsa operari, aut posse operari, quod divinæ Naturæ, Felicitatique adversetur, quodque carpi aliqua ratione possit. Sed juxta Leybnitium hæc absurda evenirent, si Deus aut operaretur, aut posset operari aliter, ac facit. Ait enim (117). *Tenetur Deus ita res efformare, ut melius possit nihil: alioquin non solum alii ansam haberent carpendi, quod facit: sed quod magis est, nec ipsemet opere proprio contentus foret, ejusque imperfectionem impropere sibi, quod Naturæ divinæ, felicitati summæ adversatur: Hæc continua proprii defectus, sive imperfectionis conscientia inevitabilem ei dolorem afferret.*

III. Eodem modo impossibile absolute Deo est aut reipsa peccare, aut potuisse peccare. Sed juxta Leybnitium gravissime Deus peccasset, aut peccare potuisset, si aliam præter istam rerum seriem aut elegisset, aut eligere potuisset. Ait enim (118): *Si Deus absolute, & per omnia optimum non eligeret, malum admitteret omnibus, quæ sic vitaret majus; peccaret in seipsum. Malum certe maximum esse, Deum male eligere id, quod futurum erat, si aliter, quam elegit, elegisset.... In Deo defectus omnis locum peccati haberet; imo plusquam peccatum esset, quia destrueret divinitatem. Magnus autem in eo defectus esset non eligere optimum... Porro si Deus optimam Universi seriem non elegisset; admisisset aliquid pejus omni creaturarum peccato. Sed mirum non est quod Leybnitius hæc asserat cum loquendo de Abaleardo, & Wiclefo, qui arbitrii Libertatem Deo, Hominibusque abstulerunt, dicat (119) de primo quod ejus error, revera pura puta logomachia erat; & vocum tantummodo usurpationem innovabat; & de altero eodem e fonte profluxisse videtur asserta a Wiclefo; & a Concilio Constantiensi damnata necessitas. Quid clarius, quid evidentius desiderari potest, ad demonstrandum Leybnitium ex lege Optimi, & Melioris Deo imponere veram, absolutam, & metaphysicam necessitatem? Non ergo rationes a nobis allatæ, ut ipse ait (120) *illusiones meræ sunt e solo vocabulorum abusu profectæ.**

Auctor moniti in Theodicæam totis viribus conatur defendere Leybnitium; eumque vindicare ab hujusmodi nota.

Dicit Leybnitium tum in Theodicæa, cum in multis opusculis contra Spinozam, & Hobbium firmiter, & constanter asserere Deum necessitari ad Optimum moraliter; non vero metaphysicè, & absolutè. At

Respond. Non negamus Leybnitium id sæpissime asserere: attamen principia, & confectaria sui Systematis, nec non ipsius verba, & propositiones contradicunt, ut dictum est.

Prosequitur. Deum ad Optimum necessitari tuentur plures Theologi, qui etiam
in

(117) Theod. p. 2. n. 201. (118) Theod. p. 2. n. 129. 130. 131., & de Causa Dei n. 67.
(119) Theod. p. 2. n. 171. 172. (120) Theod. p. 2. n. 203.

in tali necessitate summam agnoscunt Dei Perfectionem. Ita Jacobus Granadus (121), Didacus Ruizius (122), Silvester Maurus (123), Egidius Estrix (124), Dominicus Viva (125).

Respond. Id verum est, si Optimum in sensu relativo intelligatur, nempe quo ad essentiam, ad finem, ad modum; & etiam Optimum dispositivum, sub hypothese tamen eorum, quæ compingi possunt ex talibus rerum substantiis a divina Libertate determinatis & limitatis, ut dictum est. Neque enim fieri potest aliquid a Deo aut essentialiter deficiens, aut a proprio fine recedens, aut inordinate se habens, aut divinæ ideæ non respondens; divinam namque Bonitatem, & Sapientiam hoc dedecet. Atque in hujusmodi sensu dicti Theologi locuti sunt, dum asseruerunt Deum necessitari moraliter ad Optimum; atque hanc necessitatem Libertatem Dei perficere dixerunt. Hæc quippe necessitas neque Deum ad unum determinat, neque ipsum trahit ut hoc unum, certoque tempore, & modo, velut ad præscriptum operetur, quemadmodum in Systemate Leybnitiano contingere demonstravimus. Videtur igitur revera legem Optimi Deo imponere absolutam & metaphysicam necessitatem.

ARTICULUS UNDECIMUS.

Videtur Leybnitius admittere juxta suum Systema Deum velle peccatum, non permissivè tantum; sed etiam positivè.

Leybnitius pluribus in locis suæ Theodicæ, & precipue parte 2. contra Baylium asserit Deum permittere solum peccatum; non velle positivè. Sed si attentè ejus testimonia perpendantur, oppositum constare videtur.

I. Ipse distinguit voluntatem Dei in antecedentem, & consequentem, dicens (126) *Voluntas vocatur antecedens quando ab aliis avulsa est; & singula bona separatim respicit, in quantum bona sunt voluntas consequens finalis, & decretoria ex omnium voluntatum antecedentium conflictu, atque concursu resultat; non aliter atque in mechanicis motus compositus resultat ex omnibus tendentiis concurrentibus in eodem mobili, & æqualiter cuilibet satisfacit, quantum simul fieri potest.* Deinde affirmat Deum non quidem velle peccata voluntate antecedente, cujus objectum sunt sola peccata præcisivè considerata; sed voluntate consequente, cujus objectum est complexio omnium, quæ conflant Mundum Optimum. Ita enim habet (127): *voluntas Dei consequens pro objecto habet peccatum... Malum, quod in creaturis rationalibus superest, evenire solum concomitanter, nec per voluntates antecedentes; sed per voluntatem consequentem, tamquam involutum in opere, sive idea possibili optima.* Idem aliis in locis repetit. Sed voluntas, qua

(121) In 1. sent. Tom. 1. cont. 3. Trat. 2. disp. 3. §. 5. 6. (122) De volunt. Dei disp. 9. 10. (123) De Deo quæst. 53. n. 6. (124) In Diatrib. Theol. sect. 1. assert. 5. 6. (125) De Incarnat. disp. 1. quæst. 2. art. 2. (126) Theod. p. 1. n. 22. (127) Theod. p. 1. n. 25. p. 2. n. 209.

qua Deus vult Mundum Optimum, est positiva, & effectiva. Ergo sicut cætera, quæ Mundum optimum conflant Deus vult positivè, & effectivè; ita etiam peccata, tamquam in opere involuta Deus vult positivè, & effectivè. Quod ipse fateri videtur dum asserit *voluntatem Dei consequentem pro objecto habere peccatum*. Id autem magis constat ex paritate, quam ipse instituit inter voluntatem consequentem, & motum compositum. Sicuti enim omnes tendentiæ positivè, & effectivè concurrunt in eodem mobili: ita pariter juxta Leybnitium dicendum venit de voluntate consequente, cujus objectum asserit esse etiam peccatum. Et sane Deus nec per se, nec per accidens, nec ratione alterius cujuscunque boni positivè velle potest peccatum sive in se præcisè consideratum, sive in alio quocunque optimo involutum; cum sub quocunque aspectu, & sub qualibet ratione consideretur nullam habeat boni speciem, & semper divinæ Sanctitati opponatur, ut dictum est art. 4. Unde S. Thomas (128) ait: *malum culpæ, quod privat ordinem ad bonum divinum Deus nullo modo vult; sed malum naturalis defectus, vel malum pænæ vult volendo aliquod bonum, cui conjungitur tale malum*.

II. Id etiam arguitur ex ratione & regula qua Leybnitius voluntatem permissivam a positiva distinguit: Non enim, juxta communem sensum, & usum, voluntatem permissivam esse dicit, quæ peccatum non impedit; positivam, quæ peccatum admittit: sed, permissivam cum positiva confundendo, omnem voluntatem generatim permissivam appellat, quæ malum admittit, aut ex lege Optimi malum cum bono connectentis, aut majoris boni obtinendi, & mali vitandi causa. Ita enim habet (129): *Hoc sensu Deus peccatum permittit: nam ei, quod sibi, quod Sapientiæ, Bonitati, Perfectionique suæ debet, deesset ipse, si consecutariam illam omnium ad bonum tendentium non prosequeretur; nec eligeret, quod absolute optimum est, nihil obstante malo culpæ, quod per supremam veritatum æternarum necessitatem Optimo involutum esse reperitur; ex quo concludendum..... Deum velle dumtaxat permittere malum morale, tamquam conditionem, sine qua non obtineretur optimum; ita ut peccatum, nonnisi titulo necessitatis hypotheticæ malum cum Optimo connectentis, admittatur: qua propter voluntas Dei consequens, quæ pro objecto habet peccatum, est tantum permissiva*. Mentem suam magis declarat etiam (130) dicens: *vulgatum illud, non esse facienda mala, ut eveniant bona, falsum est, si nimis generatim accipias; sæpe mala vel damnosa facere, & pati oportet majoris boni obtinendi, vel mali vitandi causa*.

III. Nec solum Deus per Leybnitium vult peccatum voluntate aliqua positiva; sed etiam compellente necessitate. Ait enim (131): *Præstat Deum permittere crimen; imò ea agere, quibus homines ad majus crimen abuti possint; quam Perfectioni suæ, Justitiæque deesse*. Si Deus aliquod hujusmodi peccatum impediret: *impediret peccatum*
per

(128) P. 1. q. 19. a. 9. in corp. (129) Theod. p. 1. n. 27. (130) Epi. 89. Comm. Philosoph. cum Bernoul. (131) Theod. p. 2. n. 115. 131. 158. 128.

per aliquod peccato pejus... Deus illud impedire nequit; quin agat contra id, quod sibi debet: Quin faciat aliquod ipso hominis peccato pejus; Quin regulam Optimi violet; quod est Divinitatem destruere... Ad hanc Deus compellitur (nempe peccati admissionem) Sapientia, & Bonitate sua. Atque alia hisce similia. Quid plura? Hanc fuisse ejus mentem ipse videtur fateri dicens (132): Ab hoc Systemate non multum alieni fuisse Stoici veteres comperiuntur. Isti, ut refert Plutarchus (133), vitia hujus Mundi Dei providentiæ, voluntatique tribuebant, ut ex Chrissippo Stoico constat, qui docuit: vitium ex Dei providentia factum esse, ut ex Poetæ consilio putidum poema; Unde idem Leybnitius alio in loco inquit (134): Cum inter possibilia Deus hominem libertate sua abutentem, malumque sibi accersentem ante omne decretum suum actuale repererit, non potuit non eum ad existentiam admittere; quia optimum Systema generale id postulabat.

Ex hisce plura sequuntur absurda I. Peccatores perpetrantes scelera obsequi Dei Voluntati, & favere divinæ Providentiæ, cum, juxta Leybnitii verba, videantur peccata cedere in gloriam Dei, & per se in Universi perfectionem redundare. II. Non solum licere, sed etiam oportere ea omnia mala facere, quæ in Mundo eveniunt; cum necessaria sint perfectioni universitatis, quod est majus bonum a Deo volitum in Universi electione. Hic esset juxta Leybnitium casus, in quo peccatum, titulo necessitatis hypotheticæ malum cum bono connectentis, admitti oporteret. Hæc esset causa sufficiens faciendi mala majoris boni obtinendi, & mali vitandi causa. Per Leybnitium enim majus bonum est perfectio Mundi alia quacumque re, & minus malum sunt quæcumque peccata, quam Universi perturbatio, quæ sequeretur: si vel minimum, quod in mundo contingit malum, deficeret. III. Leybnitiani Systematis Professores facile judicare posse nullum proprie in Mundo extare peccatum; sed omnia in Dei gloriam, & laudem cedere, quemadmodum olim Gentiles sordida, nefanda, & sacrilega Festa, Sacrificia, & Bacchanalia Veneri, Dianæ, Libero, Priapo dicata, in laudem, & honorem Divinitatis vergere perperam arbitrabantur. Quod confectarium sui Systematis Leybnitius ipse dissimulare non potuit. Inquit enim (135): Si quæ mentes, peccati notitiam nullam habentes, judicarent nullum esse peccatum in Universo, probabiliter ratiocinarentur. Hujusmodi mentes certè solæ esse possent, quæ Leybnitianum Systema profitentur, ex cujus principiis nullum esse peccatum in Mundo probabiliter ratiocinari, & judicare possent. IV. Demum, ut cætera mittam, sequeretur non esse Deum orandum, ne nos induci permittat in tentationem: Hæc enim oratio, juxta Leybnitium, iniqua esse deberet; peteret enim homo a Deo: ut Deus ipse peccaret contra Bonitatem, & Sapientiam suam: Ut impediret peccatum per aliquod peccato pejus: Ut peccatum admitteret omnibus peccatis, quæ non permetteret, majus: tandem ut Bonitatem, Felicitatem, & Divinitatem suam penitus everteret. Quibus nihil absurdius dici, aut cogitari potest.

L

AR-

(132) Theod. p. 2. n. 202. (133) De Comm. not. pag. 424. (134) Theod. p. 2. n. 261.
 (135) Com. Philosoph. cum Bernoul. ep. 91.

ARTICULUS DUODECIMUS.

Hoc Systema impetere videtur Divina Attributa.

I. **I**mpetit Sanctitatem Dei; cum divinam voluntatem peccati participem efficiat. Divinam Providentiam, cum ei tribuat hujus Mundi vitia. Divinam Libertatem, cum lex Optimi Deum fatali necessitati adstringat. Hæc tria probata sunt articulis præcedentibus.

II. Divinam Omnipotentiam, quam certis limitibus, & finibus concludit, ut dictum est. Hinc Leybnitius de Deo habet (136): *non licuisse illi aliter facere, quia impossibile erat melius facere Deum, quam fieri poterat, optimum fecisse, aut melius quam fecerit, nihil facere potuisse.*

III. Divinam Bonitatem, cui permissionem, & admissionem peccati tribuit, tamquam præcipuum ipsius effectum. (137) Ait enim: *Sufficit Sapientiam Deo representare, quod nam e possibilibus optimum sit exercitium sue Bonitatis; quo facto malum, quod sic admittitur, inevitabilis est Optimi appendix. Majus aliquid dicam permittere malum, uti Deus facit, maxima est bonitatis.*

Si mala sustulerat, non erat ille bonus.

IV. Divinam Misericordiam; cum illam limitet, & coarctet ad Legem Optimi, ultra quam locus nullus miserendi Deo superest. Ita enim habet (138): *Ut homines fiant meliores, Deus quidquid oportet; imo, quidquid ex sua parte potest, facit salvo eo, quod sibi debet. Et de mala hominum voluntate, eorumque æterna salute ait: Deus malam voluntatem: edomat quandoque, ubi rationes superiores sinunt; & postquam eum sua voluntas consequens, ac decretoria, ex omnibus rationibus collectis resultans, ad certum hominum numerum, quantum licebat amplum, ad salutem eligendum adstrinxit... Fateri debent omnes Deum esse perfecte bonum, & justum; ejusque bonitate fieri, ut, quam potest minime contribuat ad ea, quibus homines possunt fieri nocentes; & quam maxime possibile est ad ea, quæ ipsorum saluti conducunt.*

V. Divinam Simpliciter; cum ipse inter divina Attributa admittere videatur diversitatem, & distinctionem plus, quam per rationem (139). Ait enim de Deo: *potentia & voluntas sunt facultates diversæ... Differre etiam in Deo posse, & velle, si Deus potest omnia; sed non vult ex omnibus, nisi quædam tantum. Tandem de intellectu divino ait (140): hic residet non solum forma boni primitiva; sed etiam ipsa origo mali. Et de ratione, quam divinitatis imaginem dicit, inquit: ratio, quæ est divini-*

tatis

(136) Theod. p. 2. n. 124. 224. (137) Theod. p. 2. n. 121. (138) Theod. p. 2. n. 123. 134. p. 1. n. 84. (139) Ep. 91. Com. Philosoph. cum Bernoul. Theod. p. 2. n. 171. (140) Theod. p. 1. n. 20.

tatis imago pravis mentibus multas ad plura mala patranda vias suppeditat. Hæc sane qui dicit, ut verbis utar Dionysii Petavii Abaelardum Optimismi professorem impugnantis (141), non solum Libertatem Dei; sed etiam Omnipotentiam, atque funditus Divinitatem eripit. Videtur ergo hujusmodi Systema impetere divina Attributa, ipsisque detrahere.

ARTICULUS TERTIUSDECIMUS.

Juxta hujus Systematis legem Leybnitius videtur fatalem necessitatem Creaturis etiam intellectualibus imponere.

UT optime ratiocinatur Dirojisius Cardinalis Estræi Theologus (142): Si Sapientiæ Bonitæque supremæ minime convenit non facere id, quod optimum, & sapientissimum est; sequitur omnia entia ab æterno immutabiliter, & essentialiter tam perfectæ, tamque bona esse, quam esse possunt; cum nihil mutari possit, nisi vel a statu minus bono ad meliorem; vel a meliore ad minus bonum transeundo. Id autem fieri nequit, si Deus optimum, ac perfectissimum omittere non potest. Oportebat ergo omnia entia ab æterno, & essentialiter esse prædita cognitione, & virtute tam perfectæ, quam Deus eis dare possit: atqui id, quod ab æterno, & essentialiter tam perfectum est, quam Deus facere possit, essentialiter a Deo procedit ab æterno, & essentialiter est bonum, sicut Deus; atque aded Deus est ipse. Ecce quo nos ducit sententia, quæ repugnare Justitiæ, & Bonitati supremæ docet res a Deo fieri minus perfectas, quam esse possunt; nam sapientiæ, & bonitati essentialiter est remove quidquid ei absolute repugnat. Ita Theologus ille. Id autem clare constare videtur verbis ipsius Leybnitii (143) dum ait: sciendum est in quolibet Mundo possibili omnia invicem esse connexa. Omnia igitur necessario & essentialiter connexa sunt, cum talia supponantur a Leybnitio ante omnem divinam electionem, & præordinationem: Subjungit enim: ita ut Deus in eo eligendo simul, & semel omnia præordinaverit; cum preces, actiones bonas, malasque, reliqua omnia prævidisset. Hinc loquens de causa mali inquit: quarendam esse in ideali natura creature veritatibus æternis divino intellectui inhærentibus comprehensa, nec a Dei voluntate dependente; necessitas vero, idest essentialis natura rerum erit objectum intellectus, in quantum hoc in veritatibus æternis existit: objectum hoc internum est cogitanti, & in intellectu divino hospitatur... Si quis nihilominus improbus est aut infelix; tale utique esse ipsi proprium erat... Cum inter possibilia Deus hominem libertate sua abutentem, malumque sibi accersentem, ante omne decretum suum actuale, repererit, non potuit non eum ad existentiam admittere. Omnia ergo ut sunt, essentialiter & necessario existunt; nec Deus ex lege

L 2

Op-

(141) Tom. 1. Dogm. lib. 5. cap. 6. (142) Lib. cui titulus: *Argumenta & Præjudicia pro Religione Christiana*. Parisiis excusso 1683. (143) Theod. p.1. n.9. 20. p.2. n.122. p.3. n.265.

Optimi aliter poterat operari. Quod notavit etiam ille, qui scripsit animadversiones in Theodicæam insertas in monito prævio ad latinam interpretationem dicens: *Si ex summa Dei Bonitate, & Sapientia, quæ sunt prædicato Mundo extrinseca, in ipsum refundatur Mundum, necessitas existendi, illam tam necessario habebit, quam si ex objecto suo nasceretur.* Si ergo creaturæ omnes etiam rationales fatalis necessitatis vinculo adstringuntur; quæ via ipsis manet ad meritum vel demeritum, ad præmium, & ad poenam? Nulla certe, præter illam, quam invenit Leybnitius (144) asserens: *qualemcumque in actionibus voluntariis dependentiam concipiamus; etiamsi necessitatem absolutam, & metaphysicam haberent, quam non habent, ita ut cessaret libertas a necessitate; superesset tamen imperfecta quedam libertas, nempe a coactione, suffectura nihilominus ad præmiorum, poenarumque justitiam, æquitatemque sanciendam.*

Frustra igitur Auctor moniti in Theodicæam Systema Leybnitii vindicare aggressus est a pluribus censorio examine notatis; quorum alia explicare, alia defenderes nonnulla Patrum sententiis excusare, nonnulla blande emollire, omnia demum benigne interpretari studet, atque contendit. Nos non negamus plura posse exculari, & etiam defendi: aliqua tamen ad benignæ interpretationis normam non nisi invitè, ac reluctanter trahi possunt: alia nullo modo eidem queunt accomodari. Plura etiam supersunt, quæ aut a principiis Systematis, aut a recta ratione, aut a norma veritatis discordare videntur, ut patet ex dictis. Consilium Leybnitii, animumque laudamus, quo ipse Systemate suo Libertatem Homini defendere; Dei Bonitatem, ac Justitiam commendare; divinam Providentiam ab impiorum blasphemis, querelisque vindicare, & in omnibus veritatem se velle inquirere profitetur: Exitum tamen votis disparem evasisse dicimus. Ingenii quoque ipsius vim, ac perspicaciam admiramur: amplam in differendo eruditionem; perspicuitatem in scribendo; in respondendo moderationem laudamus. Attamen ea, quæ vel Systematis principiis, vel rectæ rationi, vel veritatis normæ aut minus conformia, aut repugnantia videntur, Philosophica libertate non possumus non respuere, & reprobare.

ARTICULUS QUARTUSDECIMUS.

Enumerantur nonnulla absurda, quæ veteres Philosophi, aliique ex lege Melioris, & Optimi deduxerunt.

QUoniam Propugnatores hujus Systematis nonnullorum excellentium Philosophorum auctoritate gloriantur: hinc pro coronide hujus Appendicis superest expendendum quanti in hac re horum Philosophorum auctoritas facienda sit, idque constabit ex absurdis, quæ ipsi ex hujusmodi Systemate deducebant. Unde erit, ut quos Optimistæ

re-

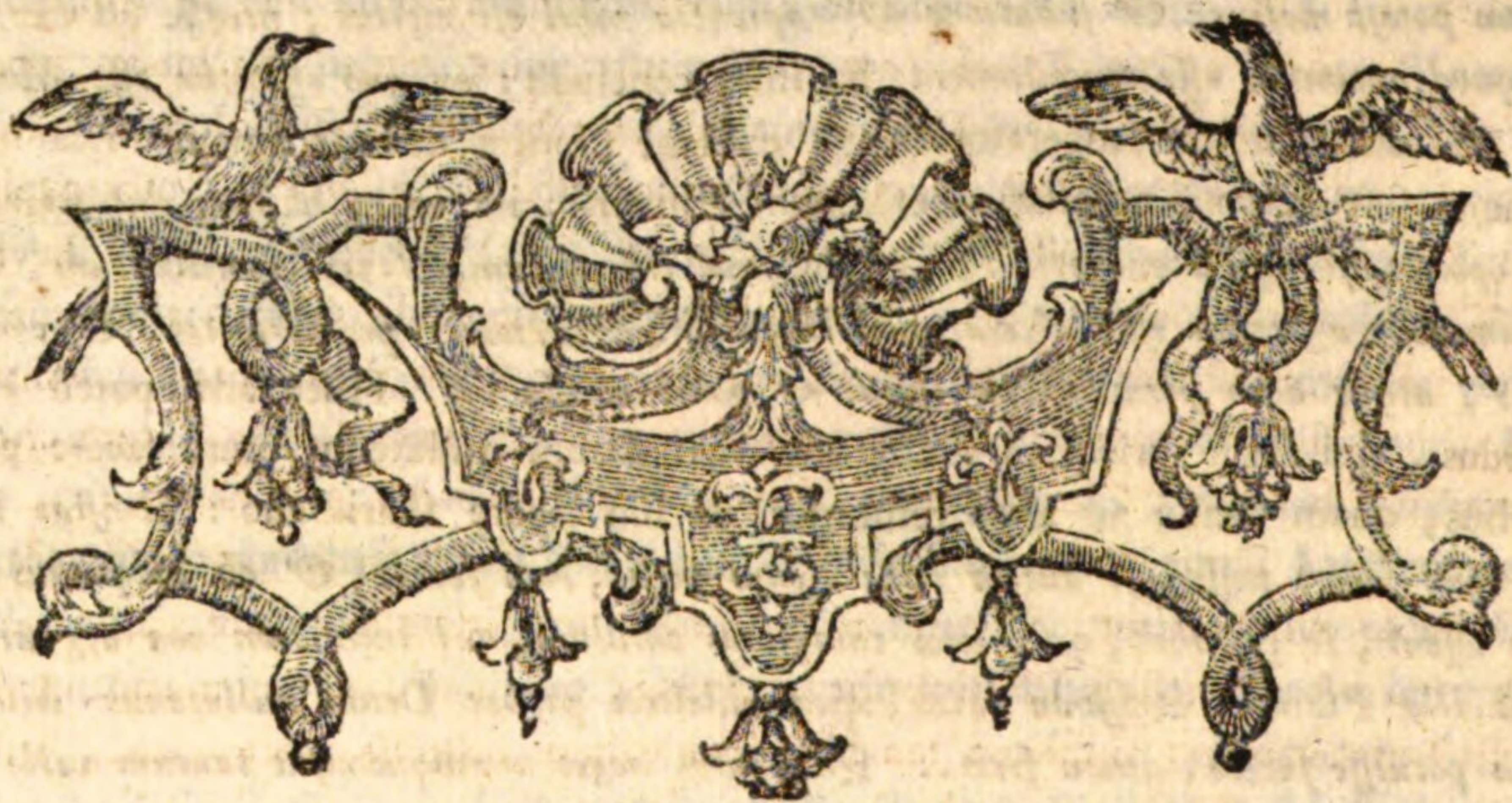
recentes veluti sui Systematis patrocinatores proclamant ; tamquam adversos agnoscant.

Ex principio Melioris , & Optimi veteres illi Philosophi arguebant Universum istud esse æternum , indissolubile , illimitatum ; imo & veluti Deum ipsum . Ita Aristoteles (145) argumento 12. pro Mundi æternitate ait : *Porro sicuti melius est esse , quam non esse : ita melius procul dubio est semper esse , quam non semper esse : Mundum igitur semper fuisse , & semper fore melius est , quam non semper fuisse : ergo Deus ab æterno Mundum fecit .* Proclus argumento 8. pro Mundi indissolubilitate inquit : *Cum nefas sit opinari Deum vel in faciendo Mundo non optimum fuisse artificem ; vel in eo dissolvendo improbum evadere , planum est Mundum dissolvi non posse : Et Argumento 11. de Platonis sententia ait : minor apud Platonem perspicua est ; ipse enim ait Mundum beatum esse Deum , sicut & Deos omnes : & propterea Deorum genus Universum ; cum vitii non sit capax nullam sentire posse immutationem .* Ita etiam Cicero (146) referens sententiam Stoicorum , & Platoniorum inquit : *At qui certò nihil omnium rerum melius est Mundo , nihil præstantius , nihil pulchrius ; nec solum nihil est ; sed ne cogitari quidem quicquam potest melius : & si ratione & sapientia nihil est melius ; necesse est hæc inesse in eo , quod optimum esse concedimus : Et infra concludit : ex quo efficitur esse Mundum Deum .* Marcus Aurelius Imperator (147) ex lege Optimi deducit amanda ipsa mala , quæcumque sint , utpote necessaria perfectioni Universi : ita enim habet : *duplici ratione diligas oportet quidquid evenierit tibi , altera quod tibi natum , & tibi coordinatum , & ad te quodammodo affectum est : altera quod Universi Gubernatoris prosperitatis , & consummationis , atque adeo permansionis ipsius ex parte causa est .* Hisce addi potest Petrus Abaelardus , qui simili principio ductus arguebat Deum nullatenus plura facere posse , aut melius , quam facit ; ut alibi retulimus ex suo Opere Christiano : *Constat Deum nonnisi bona facere posse : si autem bona cum possit , non faciat , & ab aliquibus , quæ facienda essent , se retrahat , quis eum tamquam emulum , vel inimicum non arguat ? ...* Hinc est illa Platonis verissima ratio , qua videlicet probat Deum nullatenus Mundum meliorem potuisse facere , quam fecit ... *Quis enim neget unumquemque tantum velle bona agere , quantum potest ? Quod si hoc in nobis iudicium tenemus ; quanto magis in eo , qui summè bonus est ; & quem nullus operationis labor gravare potest ? Quomodo autem vult , & potest Deus , si non perficit ? Sed si minus bene faceret , quam posset , perfecte bonus non esset . Facit itaque omnia , quæ potest Deus ; & tantum bene , quantum potest .* Ita egregius ille dialecticus , licet non æque optimus Theologus argumentabatur . Videtur Leybnitius ex hoc fonte hausisse dum ait (148) : *dicere quod Deus optimum & sciat , & facere possit , nec tamen faciat , quid aliud est , quam fateri , quod penes ipsum fuerit Mundum efficere meliorem , quam sit : hoc vero tantundem est ac bonitate defici ;*
ac

(145) Ex Benedi& Pererio lib. 15. Physic. (146) Lib. 2. de nat. Deor. (147) Soliloq. lib. 5. cap. 5. (148) Theod. p. 2. n. 194.

ac agere contra effatum jam supra indicatum, quod docet minus bonum habere rationem mali. Hæc sunt absurda ex lege Melioris & Optimi deducta.

Sed & Appendici de Leybnitiano Systemate ab ipso in Theodicæa tradito finem tandem imponamus. Satis enim superque diximus de hoc Systemate. Et ex dictis satis abundè demonstrasse nobis videtur: Hoc Melioris & Optimi Systema Deo & Hominibus absolutam necessitatem imponere: Deum facere Peccati Auctorem: Viam aperire blasphemandi divinam Sanctitatem & Providentiam; & ansam præbere impunè & liberè quæcunque scelera perpetrandi; proindeque jure esse rejiciendum.

DISSERTATIO IV.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Scientia Divina Futurorum Conditionatorum.

ARTICULUS PRIMUS.

*Usus Systematis Rationis Sufficientis in Theologia revelata reprobandum videtur
titulo Novitatis.*

Si quæ tribus præcedentibus Dissertationibus tractata sunt ad Philosophiam æque, ac ad Theologiam pertineant; quæ tamen tractanda supersunt quatuor sequentibus Dissertationibus non solum ad Theologicas disciplinas unice spectant, sed etiam ad difficiliora ipsius Mysteria, ad quæ explicanda recenter Systema Rationis Sufficientis traductum est. (1) Atque ita, quod Leybnitius in sua Theodicæa delineare cæpit, duobus recentibus opusculis penitus absolutum fuit. Auctores igitur hujusmodi opusculorum Leybnitianis vestigiis inhærentes Systema suum extenderunt ad difficillimas, & altissimas quæstiones de divina Scientia Futurorum Conditionatorum, de Gratia Christi, de electorum Prædestinatione; eo animo (2), ut quæ olim fulgentissima lumina Augustinus, & Thomas pari sensu tradiderant, dilucidè, constantique nexu evolverentur, & omnium sententiarum varietate sublata, pax, tranquillitas, & concordia catholicis scholis restituerentur. Consilium sane commendandum, & Religiosis viris dignum; disparem tamen animo exitum habuisse arbitramur. Animum igitur, & consilium laudamus; inventum vero, & tentamen non approbamus. Initio itaque huius Dissertationis dicimus usum Systematis Rationis Sufficientis in Theologia revelata reprobandum esse titulo Novitatis. *Probat.*

Scriptura, & Patres docent novitatem tamquam perniciosam a Theologicis disciplinis esse amandandam. Ita D. Paulus (3) ait: *doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci.* Tertullianus (4) inquit: *Ex ipso ordine manifestatur id esse dominicum, & verum, quod sit prius traditum; id autem extraneum, & falsum, quod sit posterius immissum: Cui*
consonat

(1) In Systematica Divin. Grat. actual. & Prædest. explicat. Et in Dissert. de princip. Ration. Suff. p. 2. de usu illius in Theol. revel. (2) In Præfat. lib. de Concord. princip. Rat. Suff. cum libert. Et Dissert. de princip. Rat. Suffic. (3) Ad Hebræos cap. 13. v. 9. (4) Lib. de Præscrip. cap. 13.

consonat illud Vinc. Lirin. *Falsum quod recenter inventum* (5). D. Bernardus (6) asserit quod novitas doctrinæ est; *mater temeritatis, soror superstitionis, filia levitatis*. Nec solum in fidei mysteriis, Theologicisque disciplinis novas, & peregrinas doctrinas tamquam noxias condemnarunt; sed etiam profanas voces novitatem præferentes, tamquam periculosas devitandas esse tradiderunt. Inquit enim D. Paulus: *depositum custodi devitans Profanas* (7) *vocum novitates*. Et (8) *formam habe sanorum verborum*. Hinc D. Augustinus (9) docet longe aliam esse debere Philosophorum, & Christianorum docendi rationem: *liberis verbis loquuntur Philosophi: nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosarum aurium pertimescunt: nobis autem ad certam regulam loqui fas est, ne verborum licentia etiam de rebus, quæ his significantur, impiam gignant opinionem*. Unde S. Gregorius Naz. affirmat (10) olim periculum fuisse: *ne Orbis terrarum fines una cum syllabis abrumperentur*. Hanc veritatem Leybnitius ipse fatetur (11) dicens: *censeo viros doctos sibi, & veritati injurios esse; cum sine causa locutiones novas, & male sonantes affectant*.

Sufficientistæ (12) hujus argumenti vim declinare conantur auctoritate D. Augustini, qui (13) hæc habet: *adhibere rationem ut ea, quæ firmitate jam tenes, etiam rationis luce conspicias, non modo culpa non est; sed laude non caret, quum ille, qui vera ratione jam intelligit, quod tantummodo credebat, sit illi utique præponendus, qui cupit adhuc intelligere, quod credit*. Et D. Thomæ (14), qui usum rationis naturalis in Theologia commendat dummodo: *naturalis ratio subserviat Fidei*. Quæ Sanctorum monita ipsi se observare profitentur vestigiis Divi Augustini, & D. Thomæ fideliter insistendo. (15)

At nos non respuimus usum rationis naturalis in Theologia; imo summo opere commendamus; juxta regulam tamen a SS. Patribus traditam. Sed Systematis novitatem, profanarumque vocum usurpationem communi Patrum suffragio reprobata, rejicimus. Leybnitianum vero Systema Rationis Sufficientis in Theologia novitatem sapere, profanasque voces inducere constat ex eo, quod principia, definitiones, conclusiones, vocesque usurpat a cæteris Scholarum Systematibus aut alienas, aut saltem ignotas. Nec Scripturam, aut Traditionem, aut Concilia, aut Ecclesiam, aut Patres, aut Theologos; Sed Leybnitium, Wolphium, aliosque recentes Philosophos tamquam Auctores, & Magistros agnoscit. Perperam igitur illi hoc novo Systemate Theologiæ lumen, fidei fulcimentum, Catholicis scholis concordiam se afferre blandiuntur; cum hujusmodi systema Theologiam magis tenebris obumbrare, difficilioribus nodis Fidei quæstiones implicare, novum diffidium Scholis parare, ac demum Religionis mysteria Philosophicis inventis subicere

(5) In Commonitorio. (6) In Epist. ad Canonic. Lugdun. (7) Ep. 1. ad Tim. cap. 6. (8) Ep. 2. ad Tim. cap. 1. (9) Lib. 10. de Civ. Dei cap. 23. (10) Orat. de Laud. S. Athanasii. (11) Theod. p. 2. n. 122. (12) Dissert. de princip. Rat. Suff. art. 1. Et System. explic. prop. 2. 3. (13) Ep. ad Consentium 120. (14) P. 1. q. 1. a. 8. (15) Dissert. de princip. ration. suff. art. 1. Et System. explic. prop. 3.

subjicere; vel saltem nonnisi invite ac reluctantes ad propriam normam trahere, & accommodare videatur. Quæ omnia in damnum Ecclesiasticæ pacis, & in detrimentum Christianæ Religionis vergere possunt. Titulo igitur Novitatis hujusmodi Systema in Theologia reprobandum, & a catholicis scholis rejiciendum videtur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Varia Theologorum placita circa Divinam Scientiam Liberorum Futurorum Conditionatorum exponuntur.

Futurum liberum conditionatum, de quo agimus, illud dicitur, quod reipsa non est futurum; esset tamen posita tali conditione. Hujusmodi est (16) conversio Tyriorum, & Sydoniorum, si apud ipsos factæ fuissent virtutes, quæ factæ fuerunt apud Corozaitas, & Bethsaiditas. (17) Traditio Davidis, si apud Ceilitas in urbe mansisset. Perversio (18) Justi, si diutius inter hujus vitæ pericula permansisset: Quibus alia similia addi possent, quæ S. Scriptura suppeditat. Futurum conditionatum discrepat a mere possibili; hoc enim solam repugnantiam excludit: & a futuro absoluto; cum hoc in aliqua temporis circumstantia existentiam supponat.

Circa Divinam Scientiam futurorum conditionatorum non omnes Theologi in eandem conveniunt sententiam. Nonnulli solam conjecturalem scientiam Deo tribuere videntur, nempe Cabrera, Ledesma, & Zumel, quos licet Gonetus (19) benignè interpretari contendat; fateri tamen compulsus est illos aliquo modo a communi sententia recedere. Alii nulla admittunt futura conditionata, quæ a Deo cognosci possint; putantes hujusmodi futura, quorum conditio ponenda non sit, commentum esse Pelagianorum, & Semipelagianorum, ut gratuitam parvulorum prædestinationem, quam S. Augustinus adversus ipsos urgebat, de medio tollerent. Ita Curiel, (20) Typhanius, (21) Thomassinus, (22) Duhamel, (23) & recentissime P. Viator a Coccaleo (24). Communior tamen Theologorum opinio est Deum habere veram, infallibilem, & certissimam futurorum conditionatorum liberorum Scientiam.

Qui tamen hujusmodi Scientiam certam, & infallibilem in Deo admittunt, inter se non conveniunt de medio, in quo Deus futura libera conditionata cognoscat. Thomistæ existimant Deum ea cognoscere in decretis absolutis ex parte sui; conditionatis vero ex parte objecti. Alii putant Deum ea cognoscere in decreto conditionato, ita ut decretum conditionatum sit pars conditionis, sub qua res futura esset, si poneretur conditio. Alii demum tertiam quamdam scientiam, quam mediam appellant inter scientiam

M

tiam

(16) Math. cap. 11. (17) Lib. 1. Reg. cap. 23. (18) Sap. cap. 4. (19) Disp. 5. de Scient. fut. art. 1. (20) Lib. 1. Controvers. cont. 7. (21) Lib. de Ordine cap. 25. (22) Lib. 7. Theolog. Dogmat. de Deo Deique propriet. (23) Duhamel. lib. 4. cap. 7. (24) Annot. 25. in S. Prosperum.

tiam simplicis intelligentiæ, & scientiam visionis, invenerunt, qua Deum futura libera conditionata cognoscere arbitrantur. Quo autem modo Deus hac media scientia futura libera conditionata agnoscat non omnes Mediistæ in unam sententiam conveniunt. Quidam cum Molina, & Beccano volunt Deum ea cognoscere in causis secundis, & in quadam eminentissima cognitione liberi arbitrii, quam supercomprehensionem vocant. Aliqui cum Suarez, & Fonseca in decreto, ut futuro in sequenti signo rationis. Alii cum Theophilo Raynaudo in voluntate humana nudè, ac solitariè sumpta. Alii demum in veritate objectiva rerum, quam dicunt Deum habere antecederet ad decretum, & independenter ab illo. Nostri muneris non est aut varia Theologorum placita perpendere, aut nostram de hac re proferre sententiam. Satiùs erit cum D. Augustino dicere (25): *ne forte hoc a me, Fratres, expectetis, ut explicem vobis, quomodo cognoscat Deus: Hoc solum dico, non sic cognoscit ut homo, non sic cognoscit ut Angelus; & quomodo cognoscit, dicere non audeo, quoniam & scire non possum.*

ARTICULUS TERTIUS.

Sufficientistarum Systema circa hujusmodi Divinam Scientiam exponitur, & explicatur.

Omissis igitur aliorum placitis, expendendum aggredimur Systema Sufficientistarum, quod unice in hac lucubratione præstandum proposuimus. Ipsi igitur hoc modo, & ordine systema suum exponunt (26) circa Divinam Scientiam Liberatorum futurorum conditionatorum.

I. Statuunt interabilia reperiri ordinem quemdam, dispositionem, & nexum ipsis proprium. Ita Prop. 7. ajunt: *ordinem quemdam, dispositionem, nexum etiam interabilia reperiri ille solum negabit, qui in rebus nunc existentibus nullum nexum, nullam dispositionem, & ordinem agnoscat.*

II. Nexus iste, dispositio, & ordo in eo positi sunt, quod aliqua contineant Rationem Sufficientem existentiae, seu modificationis aliorum in data serie involutorum. Ita prop. 8.: *nexus hic generatim in eo est positus, quod aliqua contineant Rationem Sufficientem existentiae, vel modificationis aliorum.*

III. Iste nexus, & ordo, qui possibilibus insunt, non pendent a libera Dei Voluntate, nisi ut ad existentiam perducantur. Ita prop. 9.: *nexus possibilium non pendet a libera Dei Voluntate, nisi ut existat.*

IV. In hoc rerum possibilium nexu, & ordine Deus cognoscit futura conditionata, quæ resultant ex possibilibus systematicè spectatis. Ita prop. 7.: *ex possibilibus Systematice*

(25) In Psalm. 49. (26) In Dissert. de princip. ration. suff. art. 14. & 20. Et Systemat. explic. a prop. 6. usque ad 11.

ticè spectatis resultant futura conditionata : hæc enim non aliud sunt , quam eventus , quorum existentia est hypotheticè spectata . Et prop. 9. Deus cognoscit possibilia omnia tum absolutè , cum Systematicè spectata , atque adeo cognoscit etiam quæcumque conditionatè futura .

V. Ea proinde cognoscit independenter a quocumque libero suo decreto . Ita prop. 9. *Ut Deus cognoscat nexum possibilium , & quæ inde resultant conditionatè futura , nullo est opus libero Dei decreto .*

VI. Idque verificatur de quibuscumque futuris conditionatis cujuscumque Status , & Ordinis . Ita prop. 11. : *quæ huc usque diximus de futuris conditionatis generatim extenduntur ad omnia hujus generis futura , sive non libera illa sint , sive libera creaturis ; sive sint Ordinis naturalis tantummodo , sive Ordinis etiam supernaturalis ; sive statum Naturæ Innocentis respiciant , sive statum Naturæ Lapsæ , & Reparatæ .*

Hæc concordare videntur cum iis , quæ habet Leybnitius Theod. P. 1. n. 9. , qui ait : *In quolibet Mundo possibili omnia invicem esse connexa : Universum qualecumque Oceani ad instar continuum est : Et n. 42. Venio ad principium meum de infinitis Mundis possibilibus repræsentatis in regione veritatum æternarum ; hoc est in objecto divinæ intelligentiæ , sub quo omnia futura conditionata comprehendendi necesse est : nam casus obdionis Ceilanæ pars est Mundi possibilis , qui a nostro dumtaxat differt in iis , quæ cum ista hypothesi connexa sunt ; & possibilis istius Mundi idea repræsentat quid in eo casu futurum fuisset : habemus ergo principium certæ futurorum contingentium scientiæ , sive hæc æctu , & absolutè eveniant , sive certa sub conditione eventura essent ; nam in regione possibilium repræsentantur uti sunt ; hoc est tamquam contingentia libera & quamvis vere , & possibile foret futura contingentia in liberis creaturarum rationalium actibus sita nullatenus a decretis Dei , causisq; suis externis dependere ; non desoret tamen modus ea prævidendi . Deus enim ea videret qualia sunt in regione possibilium ; antequam eorum existentiam decerneret .*

Ex hisce apparet , quodnam sit Systema Sufficientistarum circa Scientiam Divinam futurorum conditionatorum liberorum , quod expendendum aggredimur , & confutandum .

ARTICULUS QUARTUS.

Hujusmodi Systema repugnare videtur Divinæ Omnipotentia , Sapientia , & Libertati .

I. **S**I inter mere possibilia reperiuntur nexus , dispositio , & ordo , præciso quocumque Dei decreto , hujusmodi nexus , dispositio , & ordo sunt rebus possibilibus necessarij . Ergo Deus nequit alium nexum , dispositionem , & ordinem possibilibus tribuere in hypothesi , quod vellet ea ad existentiam perducere ; quod Divinam limitat Omnipotentiam veluti ad tale præscriptum , eique proinde repugnat .

II. Simili modo si nexus dispositio , & ordo possibilibus insunt independenter a qua-

cumque Dei voluntate; cum naturales sint, & necessarii, a divina Sapientia non dependent. Hoc Universum igitur, quod a Deo ad existentiam perductum est, a Divina Sapientia in arte dispositum non fuit, & ordinatum; sed jam naturaliter, & necessario dispositum, & ordinatum, divina Sapientia dirigente ad existentiam fuit perductum. Quod ipse Leybnitius confirmat dicens (27): *in quolibet Mundo possibili omnia invicem esse connexa.... ita ut Deus in eo eligendo simul, & semel omnia præordinaverit; cum preces, actiones bonas, malasque, reliqua omnia prævidisset*. Laus ergo nexus, dispositionis, & ordinis hujus Universi per ipsos non est tribuenda divinæ Sapientiæ; sed solum laus executionis. Quod Dei Sapientiæ detrahit, eique adversatur.

III. Idem dicendum venit de divina Libertate. Si enim nexus, dispositio, & ordo tam istius conditi, quam alterius cujuscumque possibili Universi naturales sunt, & necessarii, ut dictum est; nullam habet Deus potestatem ad aliter operandum, ac operatus est in hujus Mundi creatione; nullam quippe ne minimam quidem potuisset variare ejus partem, aut alium cursum, & ordinem ei tribuere. Quod similiter dicendum est de alio quocumque possibilium rerum systemate. Quod Libertati divinæ repugnat.

Dicunt. Licet in suppositione hujus Universi Deus non potuisset immutare nexum, ordinem, & cursum rerum; poterat tamen eligere aliam seriem, in qua includerentur alii nexus, & ordines, & cursus rerum, pro ut Deo placuisset. Quod innuit Leybnitius loco citato dicens: *Casus obsidionis Ceilitæ pars est Mundi possibilis, qui a nostro differt dumtaxat in iis, quæ cum ista hypothese connexa sunt*, quem sane Deus eligere poterat. Nullam ergo ejusmodi Systema detrimentum affert divinæ Omnipotentiae, Sapientiæ, & Libertati.

Contra. Quæcumque statuatur hypothesis semper a præscripto seriei naturalis dependere debebant divina Omnipotentia, Sapientia, & Libertas, quod sane præscriptum ipsis detrahit. Præterea vel in alia serie possibilis Universi res eadem, quæ in hoc Universo existunt, juxta alium ordinem, nexum, & cursum inveniuntur dispositæ, & ordinatæ: vel non. Si non inveniuntur: jam res, quæ in hoc Universo continentur, tam necessario, & naturali nexu dispositæ, & ordinatæ sunt, ut neque per electionem alterius seriei a Deo variari, & immutari possent; cum in hac hypothese nullum aliud Universum possibile res istas in divina idea variè connexas & ordinatas repræsentet. Si inveniuntur, ut Leybnitio placet; tot inaniter fingenda sunt Universa in divina idea jam disposita, & ordinata, quot sunt aspectus diversi rerum; quot earum peculiare connexiones; & quot modi, quibus hujusmodi rerum singularum connexiones variari possunt, quod potius poetantis inventum, quam philosophantis Systema dicendum est.

(27) Theod. p. 1. n. 9.

ARTICULUS QUINTUS.

Hujusmodi Systema multo magis repugnare videtur, si extendatur ad ordinem supernaturalem.

Cum Sufficientistæ Prop. 11. extendant hujusmodi Systema ad futura libera conditionata ordinis supernaturalis sive spectent statum naturæ innocentis, sive statum naturæ lapsæ, & reparatæ; hinc juxta dicta principia argumentari licebit.

I. Si nexus & dispositio rerum ad supernaturalem ordinem spectantium inter possibilia reperiuntur eo modo, quo dictum est, hujusmodi dispositiones, & nexus essent & naturales, & necessarii, cum a nullo Dei decreto dependere supponantur; & simul essent supernaturales, & Deo liberrimi, cum ad ordinem supernaturalem pertineant, & a Dei voluntate necessario dependeant: quæ duo contradictionem involvunt.

II. Si supponantur independentes a quocumque Dei decreto, debent etiam supponi independentes a Dei gratia, quæ unice a divina voluntate dependet; sed supponi nequeunt independentes a Dei gratia, quæ sola hujusmodi ordinem supernaturalem in creaturis constituit; talis quippe ordo complectitur ea, quæ pertinent ad Prædestinationem electorum, ad donum Perseverantiæ, ad quascumque supernaturales operationes, quæ possibilibus inesse nequeunt, præciso quocumque decreto gratiæ, in quo unice continetur ratio possibilitatis hujusmodi determinationum.

III. Id autem magis si supponantur complecti mysterium Incarnationis. Quis enim naturalis, & necessarius ordo esse potest inter peccata hominum, & redemptionem? inter gradum supremum ordinis supernaturalis, & infimum creaturarum? Nulli ergo inter possibilia determinati nexus, & dispositiones reperiuntur, præciso quocumque Dei decreto; sed unice a voluntate Dei dependent ut determinentur, & possibilibus insint.

Dicunt. Prop. 6. System. explicati. *Nexus rerum dependet a libera Dei voluntate ut existat, non ut sit possibilis: enim vero possibilis est per hoc præcise, quod nullam involvit contradictionem.* Et Prop. 7. *Ordinem quemdam, dispositionem, nexum etiam inter possibilia reperiri ille solum negabit, qui in rebus nunc existentibus nullum nexum, nullam dispositionem, & ordinem agnoscat.* Nam ille nexus, qui nunc existit inter hujus Universi creaturas, erat certe possibilis, hoc est nullam involvens contradictionem; & inter mera possibilia semper fuisset, nisi Deo placuisset hoc Universum ad actum existentie perducere.

Contra. Aliud est, quod nexus rerum sit mere possibilis, idest nullam involvens contradictionem: aliud est, quod inter possibilia talis determinatus nexus reperiatur. Primum nec supponit, nec includit divinum decretum; cum unice a divina Essentia, Omnipotentia, & Bonitate dependeat: omnes quippe nexus, ordines, dispositiones possibiles

libiles rerum continentur virtute, & ratione in Deo. Hinc S. Thomas ait (28): *Divina Essentia est aliquid excedens omnes creaturas, unde potest accipi ut propria ratio uniuscujusque secundum quod diversimode est participabilis, vel imitabilis a diversis creaturis. Et alio in loco (29): dicendum, inquit, quod illa, quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erunt sunt aliquo modo existentia in Potentia Dei, sicut in principio activo, vel in ejus Bonitate sicut in causa finali.... Dicendum quod illa, quæ nec fuerunt, nec sunt, nec erunt secundum hoc habent veritatem, secundum quod habent esse, pro ut scilicet in suo principio activo, vel finali sunt, & sic etiam cognoscuntur a Deo. Haftenus Angelicus Doctor. Secundum supponit, & includit divinum decretum. Si enim inter possibilia talis nexus determinatus reperitur, jam reperitur aliquid, quod supponit, & includit voluntatem Dei, a qua unice determinatio hujusmodi nexus dependere debet, ut dictum est. Eo quod igitur talis nexus sit possibilis independenter a quocumque libero Dei decreto, ut dicitur Prop. 6., non sequitur talem nexum inter possibilia reperiri independenter a quocumque libero Dei decreto, ut dicitur Prop. 7. & 9. Possibilitas mera talis nexus & ordinis continetur in Deo virtute & ratione; Determinatio vero talis nexus, & ordinis non virtute solum, & ratione; sed ad modum exemplaris in Deo est: atque id spectat ad ea, quæ Deus ordinavit, ut in aliqua temporis circumstantia existerent, quæ divinum decretum supponunt. Ita S. Thomas (30): *dicendum quod eorum quæ neque sunt, neque erunt, neque fuerunt Deus non habet practicam cognitionem, nisi virtute tantum; unde respectu eorum non est idea in Deo, secundum quod idea significat exemplum, sed solum secundum quod significat rationem.* (31) inquit: *Nihil prohibet ea, quæ non sunt simpliciter aliquo modo esse: simpliciter enim sunt, quæ actu sunt: ea vero, quæ non sunt actu sunt in potentia vel ipsius Dei, vel creaturæ.... Quæcumque igitur possunt per creaturam fieri, vel cogitari, vel dici; vel etiam quæcumque ipse facere potest, omnia cognoscit Deus etiamsi actu non sint.... Non est in Scientia Dei ut illa sint; sed quod esse possint.**

Quod autem dicunt Prop. 7. scilicet: *nexum & ordinem hujus Universi & extitisse antequam Mundus esset, & semper inter possibilia fuisse, nisi Deo placuisset hoc Universum ad actum existentiam perducere*, nihil concludit. Ideo enim determinatus nexus, & ordo hujus Universi inter possibilia reperiiebantur, antequam Mundus esset, quia hoc Universum erat inter possibilia, quæ in aliqua temporis circumstantia ad existentiam erant perducenda, quæque proinde præsupponunt divinum decretum. Si autem inter mera possibilia fuisset, nullum determinatum nexum & ordinem habuisset; sed virtute, & ratione solum in Deo fuisset, ut de meris possibilibus affirmat D. Thomas locis citatis. Aut ergo nullus reperitur determinatus nexus, & ordo, & dispositio inter mera possibilia; aut si, ut Sufficientistis placet, admittendus est aliquis determinatus nexus, & ordo, & dis-

(28) P. 1. q. 14. a. 6. ad 3. (29) De scient. Dei q. 2. art. 8. ad 1. & ad 5. (30) P. 1. q. 15. art. 3. ad 2. (31) P. 1. q. 14. a. 9. in corp. & ad 3.

& dispositio, a divino decreto, a quo unice dependere debent, præscindi nullo modo potest.

Dicunt ex D. Thoma. Prop. 6. Nexum rerum non dependere a libera Dei voluntate, nisi ut existat docet aperte Angelicus (32) ubi ait: In quolibet providente duo considerare oportet, scilicet ordinis præmeditationem, & præmeditati ordinis institutionem: quorum primum ad cognoscitivam virtutem pertinet, aliud vero ad operativam. Et alio in loco (33). Dispositio pertinet tantum ad scientiam, nisi ulterius eam Deus ordinet in opus cum proposito exequendi: tunc enim pertinet etiam ad voluntatem: providentia dispositionem supponit, quæ ordinem in rebus determinat in diversarum naturarum gradu servatum. Ergo nexus, dispositio, & ordo inter mera possibilia reperiuntur, præsciso quocumque divino decreto; cum ad cognoscitivam virtutem pertineant, non ad operativam.

Contra. Quod locis citatis asserit D. Thomas, nempe præmeditationem ordinis, & dispositionem pertinere ad cognoscitivam virtutem, significat tantum huiusmodi esse actus pertinentes ad intellectum, quod a nemine in dubium verti potest: non negat tamen hæc præsupponere voluntatem. Ita enim idem S. Doctor (34) inquit dicendum quod præ tanto Damascenus dicit providentiam esse voluntatem, quia voluntatem includit, & præsupponit, ut dictum est. Et post pauca ait: Dicendum, quod disponere quamvis voluntatem præsupponat; non tamen est actus voluntatis, quia ordinare, quod est in dispositione intellectus, sapientis est. Cæterum, quæ ex D. Thoma objecta sunt non faciunt ad rem; S. enim Doctor citatis locis loquitur de iis, quæ in aliqua temporis circumstantia sunt extitura, quæque divinæ providentiæ subsunt, ordinemque, & dispositionem determinatam supponunt; non autem de meris possibilibus, inter quæ nullum determinatum nexum & ordinem reperiri iam diximus.

Dicunt. Prop. 8. Sublato Rationis Sufficientis principio, nullus est nexus, nullaque conditionatè futura: quæ Deus videat, & enuntiet.

Respondemus quod nonnulli absque fidei detrimento huiusmodi conditionatè futura rejiciunt, tamquam Pelagianorum, & Semipelagianorum inventum: & qui ea admittunt, certamque Deo illorum cognitionem tribuunt, juxta proprium systema explicant, quin recurrant ad principium Rationis Sufficientis, & ad nexum Systematicum, quem Sufficientistæ inter mera possibilia statuunt, ut dictum est articulo 2. Cæterum, etsi modus explicandi quomodo cognoscat, & enuntiet Deus futura libera conditionata nos lateret, non inde tamen nobis liceret admittere Systema, ex quo tot absurda profluere videntur. Potius cum Divo Augustino ingenuè fatebimur nos dicere non audere, quoniam & scire non possumus impenetrabile Sapientiæ mysterium.

ARTI-

(32) Lib. 3. contra gent. cap. 94. (33) In 1. sent. dist. 39. q. 2. a. 1. 2. (34) De Provid. q. 5. a. 1. ad 1. & ad. 4.

ARTICULUS ULTIMUS.

Historica narratio cap. 13. Lib. 4. Regum impetit Sufficientistarum Systema.

L Ib. 4. Regum cap. 13. v. 19. habetur Eliseum dixisse Regi Joas: *Percute jaculo terram; & cum percussisset tribus vicibus, & stetisset, iratus est vir Dei contra eum, & ait, si percussisses quinquies, aut sexies, aut septies, percussisses Syriam usque ad consumptionem: nunc autem tribus vicibus percuties eam.* In hac historica narratione omnia conspirare videntur contra Systema Rationis Sufficientis.

I. Inter percussione[m] terræ, & percussione[m] Syriæ nullus nexus & ordo reperiri potest præciso quocumque libero Dei decreto, in quo unica sufficiens ratio hujusmodi eventus continebatur; & in quo proinde futurum conditionatum eventurum Deus cognoscebat.

II. Nulla pariter connexio inveniri potest inter percussione[m] jaculo factam quinquies, aut sexies, aut septies; & inter Syriæ consumptionem, data tali conditione, futuram, præcisa simplicissima & liberrima Dei voluntate.

III. Idque multo magis, cum percussio facta jaculo quinquies, aut sexies, aut septies eundem habuisset futurum effectum; quod pariter repugnat principio prævalentis Rationis, & puram, ac liberam Dei voluntatem ostendit.

Dicunt Sufficientistæ (35): Certe in percussione terræ nulla continetur ratio sufficiens consumptionis Syriæ: at hæc consumptio non est aliquod futurum conditionatum ex illa percussione resultans; sed libera Dei promissio vel expressio divinæ voluntatis, quæ subjecisset Syriam Regi Joas, si percussisset terram quinquies, sexies, aut septies.

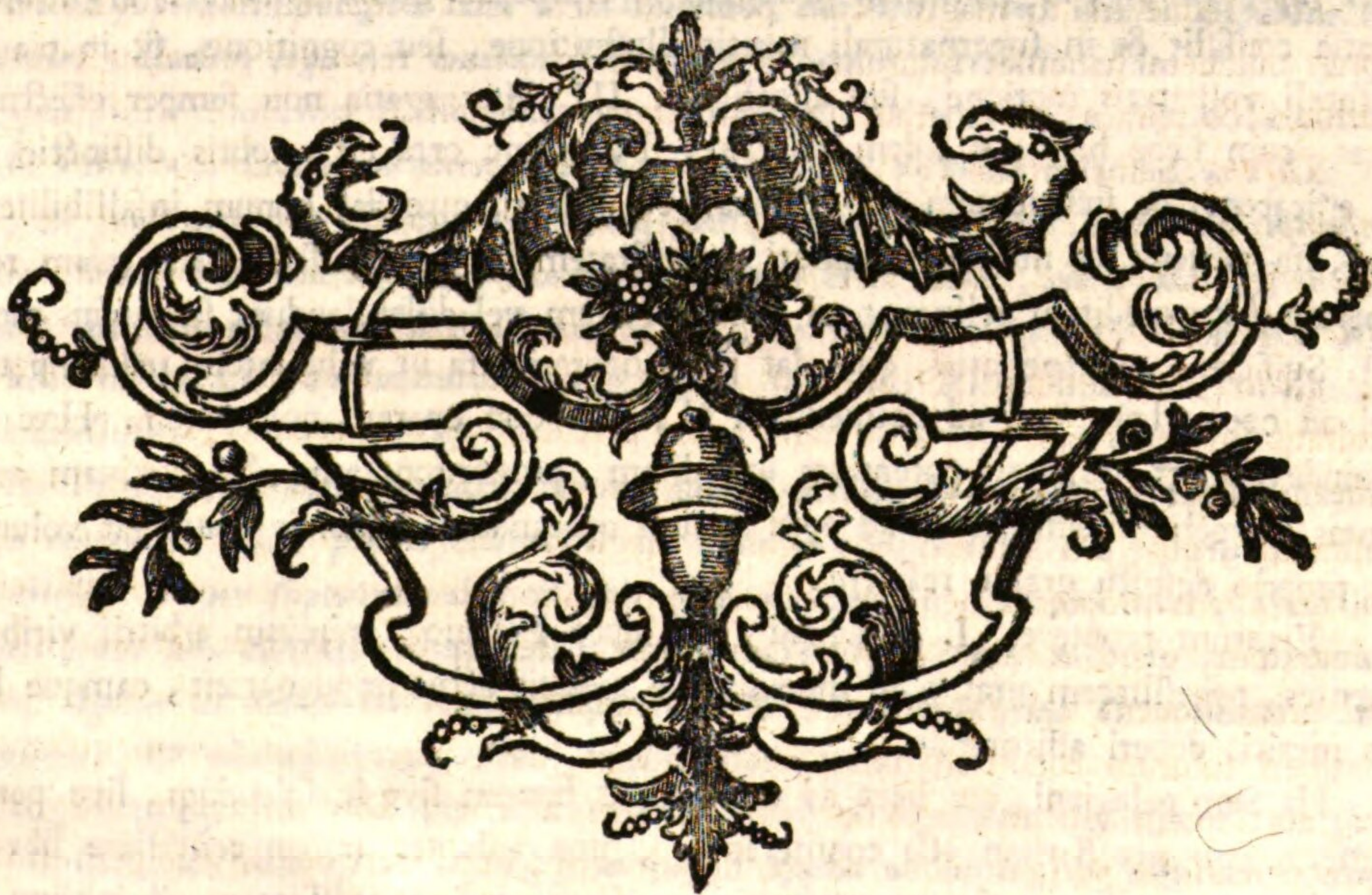
Contra. Utcumque ipsi conentur dictum testimonium explicare; nodum tamen difficultatis solvere nequeunt, cum talis terræ percussio, ipsis quoque fatentibus, nullum habeat nexum & ordinem cum Syriæ consumptione. Fuit ergo expressio liberrima divinæ voluntatis, quæ pro arbitrio hoc signum elegit ad significandam Syriæ percussione[m]; nullam aliam propterea agnoscit Sufficientem Rationem præter solam ac simplicem Dei voluntatem, quod eorum Systemati adversatur. Deinde & si in hoc agnoscant liberam Dei promissione[m], vel expressionem divinæ voluntatis; fateri tamen debent in hoc facto contineri futurum conditionatum. Si enim Rex Joas, percutiendo terram quinque, aut sex, aut septem vicibus, posuisset conditionem a libera Dei voluntate determinatam, certe percussisset Syriam usque ad consumptionem; quod pertinet ad ordinem futurorum conditionatorum ex ipsa futuri liberi conditionati definitione.

Reponunt eodem Articulo. Adde percussione[m] illam imperatam a Deo fortassis non vacasse mysterio, quod si innotesceret, appareret forte etiam connexio inter illam percussione[m], & devastationem Syriæ. Con-

(35) Dissert. de princip. rat. suff. art. 14.

Contra. Recursus ad aliquid incertum & ignotum non solvit difficultatem; nec est secundum principium Rationis Sufficientis. Sed etiamsi percussio illa a Deo imperata, non vacet mysterio, cum fortè ad Regis obedientiam & subjectionem probandam præcepta fuerit; attamen ex natura sua nullam habebat connexionem cum Syriæ devastatione; & unice pendebat a simplici & libera Dei voluntate, in qua sola continebatur ratio sufficiens electionis hujusmodi liberæ conditionis, qua posita futura fuisset Syriæ consumptio.

Ex quibus omnibus concludi optime potest. I. Nullum reperiri inter possibilia systematicum nexum, ordinem, & dispositionem in sensu Sufficientistarum. II. Nec proinde in hoc medio Deum cognoscere futura conditionata cujuscumque status & ordinis independentem a quocumque libero suo decreto. III. Demum corruere omne ædificium Leybnitiani Systematis circa futura libera conditionata. Atque de hac quarta Dissertatione satis.

DISSERTATIO V.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Gratia Status Naturæ Innocentis, & Lapsæ.

IN hæc quinta Dissertatione expendendum aggredimur an bene convenire possint cum hoc recenti Systemate, quæ pertinent ad Gratiâ utriusque status naturæ scilicet innocentis, & lapsæ. Antequam tamen examen hujusce rei instituiamus, quædam opportune præmittenda ducimus.

I. Nobis hic agendum est dumtaxat de gratia actuali, quæ definiri solet: *Donum Dei supernaturale, ac gratuitum concessum in ordine ad vitam æternam*. II. Hujusmodi gratia consistit & in supernaturali mentis illustratione, seu cognitione, & in pia supernaturali voluntatis motione, seu affectione. III. Hæc gratia non semper effectum obtinet, cum sæpe homines eidem resistent. IV. Hinc orta est celebris distinctio gratiæ in efficacem, & sufficientem. V. Efficax ea dicitur, quæ dat bonum infallibiliter operari, ita tamen, ut nullam voluntati necessitatem imponat, sed ipsam etiam relative liberam, & expeditam relinquat ad consentiendum, vel dissentiendum sub ipsius motione. VI. Sufficiens ea appellatur, quæ dat posse operari, ita ut voluntatem reddat potentem vel ad operandum, vel ad obtinendum id, sine quo operari non potest. Hæc gratia proinde confert voluntati potentiam expeditam, proportionatam, & relativam ad præsentes subiecti circumstantias ad opus bonum operandum, quamvis contingat voluntatem ex proprio defectu gratiæ resistere.

Errarunt propterea I. Pelagiani, qui duce Pelagio, nimium arbitrii viribus tribuentes, necessitatem gratiæ ad quoscumque pietatis actus impugnarunt, eamque humanis meritis deberi affirmarunt.

II. Semipelagiani, qui licet ad omne opus bonum sive incipiendum, sive perficiendum gratiam necessariam esse confiterentur, non valentes tamen conciliare libertatem arbitrii cum auxilio gratiæ prævenientis, ejusdem gratiæ necessitatem ad initium fidei, & salutis desiderium denegabant, putantes hujusmodi actus inter vera opera non esse recensendos.

III. Prædestinatiani (si tamen olim fuerunt), qui, in oppositum errorem prolantes, libertatem arbitrii abstulerunt, ut necessitatem gratiæ tuerentur, putantes vo-

luntatem sub gratia ad bene operandum simpliciter necessitari.

IV. Quidquid tamen sit de veteribus Prædestinarianis, de quorum existentia inter Theologos magna habetur controversia, certum est Lutherum, Calvinum, aliosque novatores libertatem arbitrii sub gratiæ motione penitus eripuisse, dogmatizantes non esse in potestate voluntatis obtemperare gratiæ moventi, vel refragari.

V. Novissimis temporibus horum errori adhæsit Jansenius, qui docuit interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ non posse resisti. Hic nomine tenus sufficientem gratiam admisit, revera tamen nullam aliam agnovit gratiam, præter suam efficacem, victtricem, ac necessitantem, quæ voluntatis consensum indeclinabiliter, & insuperabiliter exprimit. Hisce præmissis sit.

ARTICULUS PRIMUS.

Exponitur Systema Sufficientistarum circa Gratiam actualem.

Sufficientistæ (1) hoc modo, & ordine suum Systema Gratiae exponunt.

I. Dicunt Prop. 12. *Actiones liberae supernaturales, vel sunt volitiones, aut nolitiones liberae supernaturales, vel certe a volitionibus, aut nolitionibus liberis imperatae, & dependentes. Eadem ergo erit omnium liberarum actionum supernaturalium Ratio Sufficiens, quæ fuerit Sufficiens Ratio liberarum volitionum, & nolitionum supernaturalium.*

II. Prop. 13. *Liberae volitiones supernaturales (idem dicas de nolitionibus) sunt & liberae, & supernaturales. Quatenus liberae sunt, earum Sufficiens Ratio est posita in motivis. Ex his enim intelligitur, cur agens liberum velit potius, quam non. Quatenus vero sunt supernaturales earum Sufficiens Ratio ex ordine supernaturali repetenda est, atque adeo in motivis supernaturalibus erit posita Sufficiens Ratio adæquata volitionum supernaturalium.*

III. Prop. 14. *Haberi nequeunt motiva supernaturalia sine supernaturalibus illustrationibus mentis, & sine piis affectionibus voluntati divinitus inspiratis; nam sine illis non innotescit bonum supernaturale, & sine istis non delectat. Bonum vero, quod non innotescit, aut non delectat, voluntatem certe non movet, atque adeo illius motivum non est. Igitur ut habeantur motiva supernaturalia, necessariae sunt & supernae mentis illustrationes, & piæ affectiones voluntati divinitus inspiratae.*

IV. Prop. 15. *Imo quamvis bonum supernaturale jam ceperit innotescere, & delectare nonnihil, non ideo est consequens, ut reipsa appetatur liberè, & eligatur: nempe non fit reipsa libera electio, nisi superna illustratio, & pia affectio motivum prævalens efficiant liberae determinationis, qua agens deliberato consilio, atque judicio bonum super-*

N 2

natu-

(1) Tum in Systemat. Divin. Grat. explic. a prop. 12. usq. ad 24. Tum in Dissert. de princip. Ration. Suff. art. 16. 17. 18.

naturale amplectatur. Gratia igitur actualis non erit efficax, nisi Rationem SuffICIENTem contineat liberi illius consensus, quo agens liberum eidem gratiæ se subdat, atque obtemperet.

V. Prop. 16. Non ideo quis destituitur vera potestate agendi quidpiam, quod non habeat Rationem SuffICIENTem, ob quam se reipsa determinet ad illud agendum. Igitur ex defectu, seu carentia efficacis gratiæ non potest colligi defectus potestatis bene agendi; quare, si supernæ illustrationes, & piæ affectiones non sint huiusmodi, ut contineant Rationem SuffICIENTem liberæ determinationis, non idcirco sequitur eas nec veram potestatem ad bene agendum conferre. Esse ergo potest aliqua actualis gratia vere sufficiens; licet non sit efficax. Quamquam aliquo sensu qualibet actualis interior gratia dici potest efficax, nempe in actu primo, quatenus bene agendi confert potestatem, vel proximam, vel saltem remotam; & in actu secundo, quatenus nonnullas etiam boni operis inchoationes in nobis efficit.

VI. Prop. 17. Sive tamen spectetur in actu primo, sive in actu secundo efficacia gratiæ, non est ex libero creatæ voluntatis consensu, neque quid eundem consequens. Et Prop. 18. Gratia igitur efficax talis est ab intrinseco.

VII. Prop. 19. Ideo gratia est efficax, quia continet Rationem SuffICIENTem, ob quam agens liberum se determinat ad consensum. Hæc Ratio Sufficiens est posita in motivo prævalente. Hæc motivi prævalentia quoddam prædicatum est non omnino absolutum, sed relativum, tum ad naturæ lapsæ infirmitatem, cum ad indolem agentis liberi, ejusque peculiare circumstantias, & dispositiones.... Poterit ergo eadem vel similis gratia modo esse efficax, modo inefficax juxta diversam agentis liberi, seu subjecti, in quod agit, dispositionem. Erit enim ipsi subjecto diversimodè attemperata, eidemque congruens, vel non congruens juxta diversam illius dispositionem; atque adeo efficacia gratiæ relativa est, quamquam divinæ illius actionis, qua gratia confertur, vis sit omnino absoluta.

VIII. Prop. 20. Potest igitur gratia efficax aptissime dici gratia congrua; a quo vocabulo & sensu non abhorret S. Augustinus (2). Cavendum tamen est, ne gratiam efficacem sic intelligamus congruam, ut infallibilem illius connexionem cum libero creatæ voluntatis consensu non inde repetamus, quod ipsa momento, & invitatione sua infallibiliter perducatur agens liberum creatum, ut suum liberum consensum eidem accomodet, & adjungat; sed quod prævisus sit eidem gratiæ pro innata libertate agentis adjungendus consensus.

IX. Prop. 21. Quum supernæ mentis illustrationes, & piæ affectiones voluntati divinitus inspiratæ, continentes Rationem SuffICIENTem liberi nostri consensus supernaturalis, possint recte dici piæ motiones, quas Deus in nobis occulta, mirabili, & ineffabili potestate efficienter operatur; vere itidem dici potest gratiam efficacem consistere in motione, seu præmotione physica, qua nempe Deus efficienter nos movet, & infallibiliter ad libe-

rum

(2) De bono persever. cap. 14.

rum supernaturalem consensum. Thomistis igitur hac in re nullatenus repugnamus, qui gratiam efficacem in physica supernaturali præmotione constituunt.

X. Prop. 22. Illis etiam non agre assentimur, qui gratiam efficacem in victrici delectatione positam esse dicunt, dummodo victricem delectationem ita exponant cum Clar. P. Laurentio Berti, ut ea major, superior, victrix demum sit, quæ Rationem SuffICIENTEM liberæ electionis continet, (3) sive major illa sit intensiōis gradu, sive minor contraria delectatione terrena. Illa nempe pia affectio voluntati divinitus inspirata vel amor cœlestis est, vel non sine amore aliquo, atque adeo non sine aliqua delectatione, quæ major, superior, victrix dici potest, quum est congruens: hoc est, quum ita afficit agens liberum, ut per collationem rationis superno lumine illustratæ illud se moveat ad præcticum iudicium efformandum, quo se libere determinet ad sanctam electionem.

XI. Prop. 23. Observat S. Augustinus sæpe homines præcedentibus gratiis paulatim disponi, ut ad illam recipiendam, quæ opus perficiat, tandem inveniantur idonei. Sæpe nimirum plura gratiæ auxilia præcedunt, quæ rationalem creaturam ita præparant, ut novo auxilio superveniente ponatur ultimum veluti complementum Rationis SuffICIENTIS, ob quam ipsa rationalis creatura se libere determinat ad consensum gratiæ præstandum. Gratia ergo efficax multa, & diversa auxilia non raro saltem complectitur. Minus recte tamen in multitudine, & varietate auxiliorum nonnulli reponunt efficaciam gratiæ, quin ullam determinatam Rationem SuffICIENTEM admittant, cur illi præbeatur assensus, præter vagam quamdam necessitatem in voluntate creata assentiendi alicui ex infinitis gratiæ auxiliis, quæ in thesauris divinæ Sapientiæ, & Omnipotentiae continentur. Sit enim, si libeat, hæc vaga necessitas: nisi præterea detur peculiaris aliqua Ratio Sufficiens, cur voluntas creata tali auxilio in his, aut illis circumstantiis sibi collato, assentiatur potius, quam non; profecto nunquam assentietur, atque adeo nulla erit reipsa gratia efficax.

XII. Prop. 24. Quum determinare se ex iudicio rationis, atque adeo ex motivis, seu Ratione Sufficiente ita sit proprium agentis liberi, ut in quocumque statu sive innocentis, sive lapse, aut reparatæ naturæ illi id conveniat; Quumque supernaturalium volitionum, aut nolitionum motiva esse itidem debeant supernaturalia, evidens est efficaciam gratiæ pro statu etiam innocentie in eo esse reponendam, quod Sufficiens in illa Ratio contineatur liberi consensus supernaturalis. At gratia est ab intrinseco efficax, quia continet SuffICIENTEM Rationem. Igitur & pro statu innocentie admittenda est gratia efficax ab intrinseco.

Atque hæc sunt duodecim capita, quibus Sufficientistæ systematicè divinam actualem gratiam explicare, simulque varia Theologorum placita componere, & conciliare contendunt.

(3) Hæc interpretatio in P. Berti desideratur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Ex principiis Systematis Sufficientistarum sequi videtur non esse necessariam ad bene operandum Gratiam piæ motionis, supernæque affectionis voluntati divinitus inspiratæ, sed sufficere posse Gratiam supernæ mentis illustrationis.

Sufficientistæ tum in Dissertatione de Principio Rationis Sufficientis Art. 15., cum in Systematica divinæ actualis gratiæ explicatione prop. 14., non solum requirunt ad quoscumque pios actus supernas mentis illustrationes; sed etiam pias voluntatis affectiones divinitus inspiratas, proindeque gratiam interiorem actualem, & in supernis mentis illustrationibus, & in supernaturalibus voluntatis affectionibus se constituere profitentur. Unde concludunt Art. 15. *Sunt ergo perridiculi, qui metuunt, ne ex principio Rationis Sufficientis consequatur actualem gratiam consistere in solis mentis illustrationibus.* Et prop. 14. ajunt, *falluntur qui putant consequi ex principio Rationis Sufficientis consistere actualem gratiam in solis mentis illustrationibus.*

At nos nec perridiculos, nec deceptos illos dicimus, qui aut metuunt, aut putant consequi ex principio Rationis Sufficientis juxta Systema Leybnitianum actualem gratiam consistere in solis mentis illustrationibus, supernamque voluntatis motionem, seu affectionem nonnisi invite, & reluctanter ad normam dicti Systematis trahi, & accomodari posse.

I. Juxta principia Systematis gratia consistit in rationibus, seu motivis supernaturalibus, a quibus tota ejus vis, & efficacia repetitur prop. 14. Sed juxta principia ejusdem Systematis, rationes, & motiva supernaturalia ad intellectum tantummodo pertinere videntur, qui solus ex collatione ipsorum potest judicium efformare; non autem ad voluntatem, quæ supponit judicium jam efformatum, antequam inclinetur, & promoveatur. Ita enim Sufficientistæ habent (4): *Ratio sufficiens est illa, quæ intellectum vividius afficit, & movet ad ita potius, quam aliter judicandum præ ceteris rationibus, quæ menti offeruntur;* Ut etiam Leybnitius docet (5). Ergo juxta principia Systematis videtur, quod rationes, & motiva supernaturalia consistant solum in mentis illustrationibus, quæ sufficere possunt ad hoc, ut intellectus vividius affici, & moveri possit ad ita potius, quam aliter judicandum, absque supernis voluntatis affectionibus divinitus immisissis.

II. In Systemate Sufficientistarum ratio seu motivum afficiens voluntatem, eamque movens ad eligendum, vel faciendum aliquid est bonitas rei, quæ omnes illas obiecti circumstantias complectitur, quarum complexione unum alteri præferatur. Ita Sufficientistæ cum Leybnitio qui (6) ait: *numquam voluntas ad agendum perducitur, nisi representatione boni representationibus contrariis prævalente.* Tota ergo ratio, seu motivum se

(4) In Libel. de Conc. Rat. Suff. cum libert. pag. 23. (5) Theod. p. 1. n. 45. (6) Theod. p. 1. n. 40.

se tenet ex parte obiecti, ut idem Leybnitius asserit dicens : *voluntas nonnisi bonitate obiecti prevalente determinatur*. Sed pia affectio, seu motio superna voluntatis non est obiectum, seu obiecti bonitas, sed supernaturalis inclinatio in obiectum. Ergo ex principiis Systematis pia affectio, seu motio superna voluntatis non potest esse ratio, seu motivum ad eligendum, seu faciendum aliquod bonum opus supernaturale. Sola igitur superna mentis illustratio, quæ bonitatem obiecti, ejusque circumstantias repræsentat, dicenda videtur ratio, & motivum bene operandi.

III. Juxta principia Systematis inclinatio, seu motio voluntatis in bonum est effectus motivi, seu Rationis Sufficientis. Voluntas enim a motivo, seu ratione prævalente inclinatur, & movetur in bonum ex *Fundamentis*, & Leybnitio loco citato. Sed si inclinatio, & motio, seu affectio voluntatis esset motivum, seu ratio; foret simul & ratio, & effectus rationis, & movens, & mota, quod repugnat fundamentis Systematis, principiisque Leybnitianis. Ergo si attendantur principia Systematis, videtur esse Ratio Sufficiens bonæ voluntatis, & sanctæ operationis sola superna mentis illustratio, quæ intellectum vividius afficiat, & moveat ita, ut voluntas ad eligendum bonum determinetur, & perducatur. Non videtur igitur cohærere cum principiis Systematis, quod ipsi affirmant de necessitate piæ affectionis voluntati divinitus inspiratæ; & nonnisi invitè, & reluctanter hujusmodi necessitas ad normam Systematis trahi, & accommodari potest. Non perridiculi proinde, aut decepti dicendi sunt, qui aut metuunt, aut putant ex Leybnitiano Systemate ad Theologiam deducto, consequi actualem gratiam consistere in solis mentis illustrationibus.

ARTICULUS TERTIUS.

Juxta hujusmodi Systema non videtur posse explicari Lapsus sive Angelorum a Gratia, sive Protoparentum nostrorum ab Originali Justitia.

PRæmittendum est I. Angelos omnes sine vitio perfectos cum bona voluntate a Deo conditos fuisse. Ita de Lucifero sub figura Regis Tyri dicitur (7): *perfectus in viis tuis a die conditionis tue, donec inventa est iniquitas in te*. Unde D. Augustinus (8) ait: *Angelos cum bona voluntate, idest cum amore casto, quo illi adhererent (Deum) creasse, simul in eis condendo naturam, & largiendo gratiam*. Similiter de Protoparentibus nostris in statu innocentiae habetur (9): *Fecit Deus hominem rectum*. (10) *Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum*. Et D. Augustinus (11) inquit de illo felicitatis statu, in quo conditi fuerunt: *Nec enim aberat quidquam, quod bona voluntas adipisceretur: nec inerat, quod carnem, animumque hominis feliciter viventis offenderet*.

Et

(7) Ezech. 28. v. 15. (8) Lib. 12. de Civ. Dei cap. 9. (9) Eccles. 7. v. 30. (10) Eccles. 17. v. 6. (11) Lib. 14. de Civ. Dei cap. 10.

Et (12) *Nulla rixa de se ipsis adversus seipsos tentati, atque turbati in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebantur.*

II. Sive Angelos, five Protoparentes nostros habuisse gratiam actualem. Ut enim ait D. Augustinus (13). *Sicut oculus corporis, etiamsi plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere; sic homo perfectissime justificatus, nisi aeterna luce justitiae divinitus adjuvetur, recte non potest vivere.* Unde (14) inquit. *Quod adjutorium, si vel Angelo, vel homini, cum primo facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio manere posset, si vellet, non utique sua culpa cecidisset: Adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non possent.* De quo adjutorio loquens (15) inquit: *Illustrabantur ut viderent, & accendebantur ut amarent.*

III. Non obstantibus tamen tot donis naturæ, & gratiæ quosdam Angelos in peccatum prolapsos fuisse, certum est juxta illud (16): *Deus Angelis peccantibus non percutit, sed rudentibus Inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos.* Similiter Protoparentes nostros ab originali justitiâ per peccatum excidisse, habetur Geneseos cap. 3. His præmissis propositio ostenditur.

Ex principiis Systematis talis est natura, & indoles liberi agentis, ut infallibili, & necessaria consecutione operetur ex motivo prævalente; non operetur ex motivo non prævalente. Sed in illo felicissimo gratiæ, & innocentiae statu auxilium gratiæ actualis, a quo tum Angeli, cum Protoparentes nostri: *illuminabantur ut viderent, & accendebantur ut amarent*: esse debebat motivum prævalens, cum a nullo contrario motivo oppugnari, aut superari posset. Nihil enim, ut dictum est, aberat quod illorum bona voluntas adipisceretur, nec inerat quidquam, quod Angelorum mentem, hominisque feliciter viventis animum offenderet, aut turbaret, aut ad malum alliceret, aut gratiæ ullo modo reluctaret. *Nulla quippe rixa de seipsis, adversus seipsos tentati, atque turbati sua secum pace fruebantur.* Ergo ex hujusmodi Systemate sequitur, aut Angelos, & Protoparentes nostros a statu gratiæ, & innocentiae non excidisse; quod opponitur iis, quæ fides docet de ipsorum lapsu: aut sine prævalenti motivo in peccatum prolapsos fuisse, quod principiis Systematis adversatur, & indoli liberi agentis repugnat. Vel igitur a Systemate est recedendum; vel inficiandum Angelos a gratia, & Protoparentes ab originali justitiâ decidisse.

Dicunt I. Angelos & Protoparentes nostros sine motivo non peccasse; agens enim rationale sine motivo non operatur.

II. Tale motivum qualecumque fuerit, prævalens fuisse; neque enim voluntas ad aliquid volendum, aut nolendum perducitur, nisi stante motivo prævalente.

III. Idque multo magis, cum, five Angeli, qui ceciderunt, five Protoparentes, habue-

(12) De Corr. & grat. cap. 11. (13) Lib. de Nat. & grat. cap. 26. (14) De Corr. & grat. cap. 10. (15) Lib. de Civit. Dei cap. 13. (16) 2. Petri cap. 2.

habuerint solum auxilium gratiæ sufficientis, quod non continebat Rationem Sufficientem liberæ determinationis in bonum, & sanctæ perseverantiæ ex Prop. 16.

Contra. Antequam respondeamus præmittendum est peccatum Angelorum fuisse superbiam. Ita Isaïæ 14. sub Figura Regis Babylonis de Diabolo dicitur: *detracta est ad inferos superbia tua, quomodo cecidisti de Cælo Lucifer, qui dicebas in corde tuo in cælum conscendam super astra Dei exaltabo solium meum?* Unde Job. 41. de ipso habetur. *Ipse est Rex super universos filios superbiæ.* Et D. Augustinus (17) ait fuisse: *Angelos quosdam per elationem, qua sibi ipsis ad beatam vitam sufficere vellent, tanti boni desertores.* Hinc egregiè D. Thomas (18) inquit: *Fuit ergo primum peccatum Diaboli in hoc, quod ad consequendam supernaturalem beatitudinem, quæ in plena Dei visione consistit, non se erexit in Deum, tamquam finalem perfectionem, ex ejus gratia desiderans cum Angelis sanctis; sed eam consequi voluit per virtutem suæ naturæ, non tamen sine Deo in naturam operante, sed sine Deo gratiam conferente.* Unde Augustinus in lib. de lib. Arb. peccatum Diaboli in hoc ponit, quod est sua potestate delectatus. Similiter primum peccatum hominis fuisse superbiam certum est. Ita Eccl. (19): *Initium superbiæ hominis, apostatare a Deo, quoniam ab eo, qui fecit illum, recessit cor ejus, quoniam initium omnis peccati superbia est.* Et Job. 14. *In ipsa initium sumpsit omnis perditio.* Hinc D. Augustinus (20) ait de Protoparentibus: *in occulto autem mali esse ceperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur; non enim ad malum opus perveniretur, nisi præcessisset mala voluntas: porro malæ voluntatis initium quid potuit esse, nisi superbia?* Quo præmisso Respondemus.

Ad I. Per Sufficientistas igitur, ut patet ex dictis, Angeli motivum peccandi sumpserunt a proprio decore, & pulchritudine juxta illud Ezech. 28. *Perdidisti sapientiam tuam in decore tuo.* Et Protoparentes a propria excellentia, quam inordinatè appetentes in apertam præcepti transgressionem prolapsi sunt; sed nec Angelorum decor, nec Protoparentum excellentia, quæ ipsos potius ad Deum erigere, quam ab ipso avertere debebant, potuissent esse motivum peccandi, nisi jam præcessisset mala voluntas, quæ unice ab arbitrii defectu proveniens, & ab ipso primum motum sumens, ipsos a Deo averteret, ut sibi magis ex proprio decore placerent, quam Deo totius bonitatis fonti, a quo decorem acceperunt. Primum igitur motivum, quod voluntatem ad malum alliceret, ac promoveret (quod prima & vera ratio ipsorum lapsus dicenda est) extra arbitrii volubilis, ac defectibilis abusus inveniri non potest. Peccatum quippe non præcessit, aut mentis ignorantia, aut fallacia erroris, aut animi deordinatio, aut pravus cordis affectus, aut quodcumque aliud internum, aut externum motivum aliqua ratione ipsos pramovens, aut alliciens ad malum; cum ab hujusmodi defectibus ille gratiæ, & felicitatis

O

status

(17) Lib. 22. de Civit. Dei cap. 1. (18) De Malo q. 16. art. 3. in Corp. (19) Cap. 10. v. 14. & 15. (20) Lib. 14. de Civ. Dei cap. 13.

status esset omnino immunis, in quo illi sine ulla interna, aut externa rixâ sua secum pace fruebantur, ut dictum est. Ita S. Thomas (21): *Peccatum Angeli non processit ex aliqua pronitate, sed ex solo libero arbitrio*. Hinc D. Augustinus penitus spontaneum dicit peccatum Angelorum, & Protoparentum. Ita de Civit. Dei lib. 12. cap. 9. de Angelis: *Isti autem, qui cum boni creati essent, tamen mali sunt mala propria voluntate, quam bona natura non fecit, nisi cum a bono sponte defecit*. Et lib. 14. cap. 13. de lapsu Adam ait: *Spontaneus est autem iste defectus, quoniam si voluntas in amore superioris immutabilis boni, a quo illustrabatur, ut videret, & accendebatur ut amaret, stabilis permaneret, non inde ad sibi placendum averteretur; & ex hoc tenebresceret, & frigesceret*.

Ad II. Sicuti primus peccandi motus a mala voluntate processit, quæ arbitrii sui facultate abutens, a bono deficiens in malum lapsa est: Ita prævalentia motivi non ab alia ratione, quam ab ipsa voluntatis liberæ determinatione repetenda est, quod Sufficiëntistæ inficiantur, ut ex *Fundamentis*.

Ad III. Cum Sufficiëntistæ ex Prop. 19. efficaciam gratiæ relativam statuunt, ipsiusque prævalentiam quoddam prædicatum dicant non omnino absolutum, sed relativum ad subjecti statum, indolem, circumstantias, & dispositiones: Hinc sequitur quamcumque actuale gratiam illius felicissimi status gratiæ, & innocentiae fuisse victricem, efficacem, congruentem, & prævalentem; tum quia nihil omnino interius, aut exterius illi opponebatur, aut reluctabat, ut dictum est: tum quia Angelorum, & Protoparentum status, indoles, circumstantiæ, & dispositiones optimæ erant; cum & omnibus vitiis, malisque essent immunes, & maximis donis naturæ, & gratiæ cumulati. Gratia igitur sufficiens illius status, utcumque parva (quam tamen D. Augustinus magnam appellat in libris de Civ. Dei, & de Corr. & gratia) ex principiis Systematis semper debebat esse victrix, & prævalens, proindeque continere Rationem Sufficiëntem liberæ determinationis, & Sanctæ perseverantiæ in bono; unde nec Angeli exciderent a gratia, nec Protoparentes nostri ab innocentia; quod fidei adversatur.

Unde S. Anselmus (22) quærenti discipulo, cur Diabolus voluit, quod non debuit; respondet: *Nulla causa precessit hanc voluntatem, nisi quia velle potuit*. Instat discipulus: *An ideo voluit, quia potuit?* Respondet: *non; quia similiter potuit bonus Angelus velle*. Cur ergo voluit? *Non nisi quia voluit; nam hæc voluntas nullam habet causam, qua impelleretur aliquatenus, aut attraheretur; sed quia sibi efficiens causa fuit, si dici potest, & effectus*.

Nec dicant Art. 10. S. Anselmum: peccati solam creaturæ peccantis voluntatem agnoscere tamquam unicam, & veram causam, non quidem proprie efficientem, sed deficientem; quin tamen excludenda idcirco sit Ratio Sufficiens, cur voluntas creata velit reipsa deficere; cum ea de causa certe non excludantur motiva. I. Enim cum discipulus inter-

(21) P. 1. quest. 63. art. 7. in Corp. (22) Lib. de laps. Diab. cap. 27.

interrogat, cur Diabolus voluit? rationem quærit. II. Cum D. Anselmus respondet: *Cur ergo voluit? nonnisi quia voluit*, aliam rationem excludit præcedentem voluntatis liberam determinationem. III. Cum subjungit: *nam hæc voluntas nullam habet causam, qua impelleretur aliquatenus, aut attraheretur*: excludit quodcumque motivum ipsam impellens, aut attrahens ad malum. IV. Cum demum concludit de voluntate: *sed ipsa sibi efficiens causa fuit, si dici potest, & effectus*, primum peccandi motum a voluntate repetit, quæ sine interno, aut externo impulsu, a bono deficiens, in malum prolapsa est; proindeque Sufficientem Rationem lapsus Angelorum unicè a voluntatis ipsorum libera determinatione repetendam esse existimat.

ARTICULUS QUARTUS.

Ex principiis Systematis sequi videtur Angelos a Gratia, & Protoparentes ab Originali Justitia excidisse, non ex abusu liberi arbitrii, sed ex defectu gratiæ, & indole libertatis.

Juxta principia Systematis Angeli, qui ceciderunt, & Protoparentes nostri non habuerunt gratiam efficacem, quæ contineret Rationem Sufficientem liberi illius consensus, quo agens liberum gratiæ se subdat, atque obtemperet; Sed solum gratiam sufficientem, quæ ejusmodi non erat, ut contineret Rationem Sufficientem liberæ determinationis ad bonum, & perseverantiæ. Ita ex Prop. 15. & 16. Sed naturæ, & indoli liberi agentis repugnat actu se determinare ad bonum absque Sufficienti Ratione se determinandi potius, quam non; si enim liberum agens bonum operaretur absque Ratione Sufficienti, faceret contra suam naturam, & indolem, cujus est proprium agere ex Ratione Sufficienti. Ita ex Fundamentis Systematis. Ergo Angeli, & Protoparentes ab originali innocentia, & gratia ceciderunt non ex abusu libertatis, sed ex defectu gratiæ, quæ non continebat Sufficientem Rationem sanctæ perseverantiæ in bono, & ex indole, & natura agentis liberi, cui repugnabat absque hujusmodi Sufficienti Ratione perseverare in bono. Miserandus igitur illorum interitus videtur esse refundendus in Auctorem gratiæ, & libertatis, quod nefas est dicere.

Dicunt. Gratia sufficiens, licet non contineat Rationem Sufficientem liberi consensus in bonum, continet tamen rationem sufficientem possibilitatis: ita illi Prop. 16. ajunt: *non ideo quis destituitur vera potestate agendi quidpiam, quod non habeat Rationem Sufficientem, ob quam se reipsa determinet ad illud agendum. Igitur ex defectu, seu carentia efficaciæ gratiæ non potest colligi defectus potestatis bene agendi.*

Contra. Quod de potestate bene agendi asserunt cum solo adjutorio gratiæ sufficientis, juxta suum Systema, infra examini subiciemus. Id tamen certum videtur, quod talis potestas bene agendi, quam si agens liberum ad effectum perduceret, naturæ, & indoli propriæ adversaretur, umbra potentiæ dicenda est, & chimæra libertatis, ut dictum est, & patebit ex sequenti articulo.

ARTICULUS QUINTUS.

Ex tali Systemate sequi videtur Angelos, & Protoparentes nostros juste potuisse de Deo conqueri; quippe qui eis negaverit efficacem Gratiam perseverandi.

Illi juste conqueri possunt, qui sine culpa, defectu, & mala dispositione privantur auxilio necessario ad consequendum proprium finem. Sed si Angelis, & Protoparentibus in statu originalis iustitiæ defuisset efficax gratia, sine culpa, defectu, & mala dispositione privati fuissent auxilio necessario ad consequendum proprium finem. Ergo juste de Deo conqueri potuissent. Quod illi juste conqueri possint, qui sine vitio, & culpa privantur auxilio necessario ad consequendum proprium finem, patet; quodcumque enim agens jus habet ad ea, quæ necessaria sunt ad assequendum finem, ad quem a Deo ordinatur.

Quod vero necessarium auxilium ad consequendum proprium finem tam Angelis, quam Protoparentibus fuerit gratia efficax, constat ex dictis Art. præcedenti, & ex Fundamentis Systematis; sine tali gratia enim actu bonum agere, & in bono perseverare ad assequendum proprium finem naturæ, & indoli ipsorum repugnabat. Si enim actu bonum egissent, & perseverassent sine tali gratia, quæ Rationem Sufficientem contineret, jam bonum egissent, & perseverassent sine Sufficienti Ratione, quod repugnare libero agenti Fundamenta Systematis ostendunt.

Quod demum Illi huiusmodi necessario auxilio ad proprium finem assequendum sine culpa, & vitio destituti fuissent, demonstrat status gratiæ, & innocentiae, & felicitatis ab omni vitio, culpa, & defectu immunis, in quo a Deo conditi fuerunt, ut dictum est Art. 3. Sequitur ergo juste de Deo Angelos, & Protoparentes nostros conqueri potuisse, quod absurdum est, & repugnans divinæ Iustitiæ, & Bonitati.

Id ipsum, etiam si reluctanter, & invitè, fateri tamen coguntur ipsi Sufficientistæ, qui (23) ita habent: *Neminem de Deo conqueri posse, si gratiam efficacem non obtineat, quia gratiæ efficacia, relativa cum sit, ex prava, vel minus idonea ipsius recipientis dispositione fit, quod gratia in illo non sit efficax; quamquam vero possit Deus, vel alias dispositiones in subjectum inducere, vel talem gratiam conferre, quæ, non obstante prava, aut minus apta dispositione recipientis, foret in isto efficax, non tamen ad id tenetur, imo nec congruit Systemati rerum sapientissimè a Deo ipso electo.* Jam vero, si in hoc statu naturæ lapsæ homo juste conqueri non potest, quod gratiam efficacem non obtineat, quia ex prava, vel minus idonea ipsius recipientis dispositione fit, quod gratia in illo non sit efficax; sequitur in statu gratiæ, & naturæ innocentis Angelos, & Protoparentes justè conqueri de Deo potuisse, cum gratiam efficacem non obtinuerint, quia ex prava, &

(23) In Dissert. art. 16.

& minus idonea ipsorum dispositione fieri non poterat, quod gratia in illis non esset efficax; sed unice ex Dei beneplacito, qui etiam stante illorum optima, & maxime idonea dispositione, tamen efficacem ipsis gratiam voluit denegare, quæ juxta Systema Sufficientistarum erat unicum, & necessarium auxilium ad proprium finem, ad quem a Deo ordinati fuerant, assequendum. Si ergo dicere licuit Augustino (24) de sufficienti adjutorio, de quo Dissertatione VII. differemus: *Quod adjutorium, si vel Angelo, vel homini, cum primo facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio manere posset, si vellet, non utique sua culpa cecidisset; adjutorium quippe defuisset, sine quo manere non posset*; Non dissimili ratione juxta Systema Sufficientistarum arguendum videtur de adjutorio gratiæ efficacis. Cum enim talis natura, & indoles liberi agentis per ipsos sit, ut ipsi repugnet in bono perseverare sine efficaci auxilio; sanè si tale adjutorium efficax Angelo, vel homini defuisset, non utique sua culpa cecidissent; adjutorium quippe defuisset, sine quo impossibile ipsis erat, juxta naturam, & indolem propriam, perseverare: Quæ omnia divinæ justitiæ, providentiæ, & bonitati repugnant.

ARTICULUS SEXTUS.

Non videntur ea posse convenire cum tali Systemate, quæ traduntur de Gratia efficaci.

DE Fide est voluntatem liberi agentis non necessitari sub quacumque efficaci gratia, ita ut semper remaneat in hominis arbitrio aut assentiri, si velit, aut dissentire, si nolit. Ita Concilium Trid. (25) definit contra Heterodoxos. Ita quoque Innoc. X. & Alexander VII. in suis Constitutionibus contra Jansenium. Ut enim egregiè D. Augustinus habet (26): *Motus, quo huc, atque illuc voluntas convertitur, nisi esset voluntarius, atque in nostra potius potestate, neque laudandus, cum ad superiora, neque culpandus homo esset, cum ad inferiora detorquet quasi quemdam cardinem voluntatis*. Et Lib. de Spir. & litt. (27): *Cum potestas datur, non utique necessitas imponitur*. Et cap. 34. *Agit Deus ut velimus, & credamus.... sed consentire, vel dissentire propriæ voluntatis est*. Et alio in loco (28): *Sub fato stellarum nullius hominis genesim ponimus, ut liberum arbitrium voluntatis, quo vel bene, vel male vivitur, propter Dei judicium ab omni necessitatis vinculo vindicemus*. Sed sub gratia efficaci non videtur manere hæc arbitrii libertas juxta principia hujusmodi Systematis.

Probatur I. Per Sufficientistas gratia efficax illa est, quæ continet Rationem Sufficientem consensus in bonum, ut ex Prop. 15., & art. 15. Sed dissert. prima ab art. 3. usque

(24) Lib. de corr. & grat. cap. 10. (25) Sess. 6. can. 4. 5. (26) De Lib. arb. lib. 3. cap. 1.
 (27) Cap. 31. (28) Lib. 2. contra Faustum.

usque ad 12. pluribus argumentis ostendere conati sumus tale Systema Rationis Sufficientis repugnare libertati. Et art. 12., & 13. diximus hujusmodi Systema non satis ab illo Jansenii discrepare, in quo sub efficacia gratiæ libertas aufertur. Et art. 15. asseruimus idem Systema in plura incidere absurda hominis libertati penitus repugnantia. Ergo juxta principia talis Systematis sub efficaci gratia hæc arbitrii libertas non videtur remanere.

II. Sub æquali opposito motivo V.G. gratiæ, & concupiscentiæ, aut alterius cujuscumque, voluntas ex indole, & natura sua necessario manere debet suspensa, ut ex Fund. 3., cum a neutro motivo ejus tollatur indifferentia. In hac ergo hypothese æqualitatis, ex indole, & natura liberi agentis, nulla remanebit voluntati libertas sive ad assensum, sive ad dissensum, ut ex Fund. 3. 4. 10. Si enim voluntas liberi agentis se ad aliquid determinaret, id faceret sine motivo, quod indoli agentis liberi, & ejus essentiae repugnat. Ergo, data quacumque efficaci gratia, voluntas libera non erit ad dissensum ex indole, & natura ipsius agentis, ut ajunt, liberi. Fiat enim hypothesis, quod motivum gratiæ, quod erat æquale, postea prævaleat opposito motivo concupiscentiæ; voluntas poterit tantum se determinare secundum augmentum, & excessum, quo motivum gratiæ superat motivum concupiscentiæ; cum juxta æqualitatem motivorum, voluntas prius suspensa, & indeterminata necessario manebat, ut dictum est. Sed secundum augmentum, aut excessum motivi gratiæ voluntas agentis non magis libera fit ad dissensum, quam erat prius sub æquali motivo; cum augmentum gratiæ, ejusque excessus nullum tribuat voluntati dissentendi motivum; sed potius validius assentiendi motivum. Ergo voluntas liberi agentis ex indole, & natura sua sub efficaci gratia libera non erit tam ad assensum, quam ad dissensum. Quod indoli gratiæ, & libertatis repugnat.

III. Si voluntas sub prævalenti motivo gratiæ posset se determinare ad dissensum; a fortiori poterit sub prævalenti motivo manere suspensa, & indeterminata. Sed hoc repugnat ex Fundamentis 6. 7. 8. 9. 10., cum posito motivo prævalenti ex natura, & indole agentis liberi impossibile sit, ut actio non sit potius, quam sit, sicuti impossibile est idem simul esse, & non esse. Ergo voluntas liberi agentis ex indole, & natura sua sub prævalenti motivo gratiæ non potest se determinare ad dissensum. Quod Fidei adversatur.

Dicunt. Et si gratia efficax Rationem Sufficientem contineat consensus, & determinationis in bonum: hujusmodi tamen determinatio, & consensus liberi sunt; gratia enim potentiam ad oppositum voluntati liberi agentis non aufert, nec lædit arbitrium; sed potius voluntatem perficit, & arbitrium adstruit; cum sit juxta indolem liberi agentis operari ex Ratione Sufficienti.

Contra. Hæc est mera petitio principii. Hæc est nova indoles liberi agentis, quæ, cum nec satis probata sit, nec usitata a Theologis, est rejicienda. Hæc est natura liberi

liberi agentis repugnans naturæ veræ libertatis, ut dictum est Diff. I. art. 8. Cum ergo vis responsionis tota innitatur indoli liberi agentis, cui proprium est operari ex ratione sufficienti, non valet, nec solvit difficultatem. Etiam Jansenius (29) asserit remanere in voluntate: *perfectissimam peccandi potestatem, quæ non solum adest, inestque voluntati, quando gratiæ delectatione caret; sed etiam quando intima ejus suavitate efficaciter trahitur*; Et post pauca ait: *qui sub gratia ad opus bonum determinatè operatur, simul etiam peccare potest*; Et alio in loco (30) inquit: *hæc delectatio, sicuti facit voluntatem velle, & sine qua non potest velle; ita facit eam libere velle*. Et tamen hæc species libertatis, quam ipse adstruit, rejicitur ut chimæra, cum ipse loquatur de potestate absoluta in voluntate generaliter spectata, non autem de potentia relativa, quæ vere & proprie remaneat sub prævalente delectatione gratiæ efficacis. Ita pariter respondendum venit Sufficientistis. Licet enim hominis voluntas ex sua essentia, sive absolute loquendo, determinata non sit ad assensum ex tali gratia; relative tamen, sive in hypothesis prævalentiæ, ita determinata est, ut, aliter operando, ageret contra naturam, & indolem propriam, quod agenti libero repugnat, ut articulo sequenti dicemus.

ARTICULUS SEPTIMUS.

Arbitrium hominis juxta Systema videtur non manere relativè liberum sub efficaci Gratia.

UT arbitrium hominis relativè liberum maneat sub gratia efficaci, requiritur ex Conc. Trid. (31), & ex Pontificibus Innocent. X., & Alex. VII. in suis Constitut. contra Jansenium, ut, cum a Deo excitatum, & motum est, possit Spiritus Sancti inspirationem abijcere, & sub ipsa excitatione, & motione possit dissentire, si velit: Atquæ juxta Systema non potest hominis arbitrium sub ipsa excitatione, & motione gratiæ, & ipsam abijcere, & ipsi dissentire; cum nec velle, nec posse habeat in sua potestate. Ergo sub efficaci gratia juxta Systema arbitrium hominis relativè liberum non manet.

Prob. Non habet sub motione, & excitatione gratiæ efficacis in sua potestate velle dissentire: velle enim in hac hypothesis dissentire, esset velle dissentire contra oppositum prævalens motivum, quod indoli, & naturæ liberi agentis repugnat, ut dictum est; Id vellet enim sine ratione dissentendi potius, quam non; imo contra rationem assentiendi potius, quam non. Nec habet posse in sua facultate. Si enim velle in data hypothesis naturæ, & indoli liberi agentis repugnat, repugnare debet & posse; cum juxta Concil. Trid. non possit, nisi habeat velle in sua potestate. Ait enim liberum arbitrium hominis a Deo motum, & excitatum: *posse dissentire si velit*, quod facultatem volendi supponit. Si ergo repugnat velle dissentire, repugnat & posse.

Et

(29) De Grat. Christi lib. 8. cap. 20. (30) Lib. 6. cap. 35. (31) Sess. 6. can. 4., & 5.

Et sane cum Conc. Trid. definiat liberum arbitrium etiam motum, & excitatum a gratia efficaci, posse dissentire, si velit, duo requirit. I. Ut homo sub excitatione, & motione gratiæ efficaciæ iudicium liberum habeat; si enim iudicium liberum ei non remanet, impossibile fit, quod voluntas dissentiat, quæ necessario iudicium sequi debet ex Fundamentis Sufficientistarum. II. Ut homini, juxta naturam, & indolem propriam, non repugnet dissensus; si enim naturæ propriæ, & indoli repugnat, non manet amplius in sua potestate, ut dictum est. Sed hæc duo haberi nequeunt in Systemate Sufficientistarum. Non primum: Data enim, & applicata efficaci gratia per Deum excitantem, atque moventem, intellectus liberi agentis fortius, & vividius perculsus a gratia, quam ab alio motivo opposito, ex natura, & indole sua iudicium necessario efformare debet, sibi esse gratiæ assentiendum; cum Rationem Sufficientem habeat ita judicandi potius, quam aliter, cui adversari agenti libero repugnat. Non secundum: Ex natura enim, & indole liberi agentis iudicium necessario consequi debet voluntatis adhæsiō ex Fundamentis; voluntati quippe repugnat operari contra proprium iudicium, & contra Rationem Sufficientem, ut dictum est. Ergo juxta Systema sub gratia efficaci, nec liberum manet iudicium, nec libera voluntas.

Dicunt. (32) Obiectionem propositam non urgere peculiariter systematicam gratiæ explicationem juxta Rationis Sufficientis Systema; sed generatim doctrinam gratiæ ab intrinseco efficaci, quocumque modo illa exponatur.

Contra. Nullum ex aliarum scholarum Systematibus, gratiam ab intrinseco efficacem admittentium, novam naturam, & indolem liberi agentis Sufficientistarum amplectitur, naturæ, & indoli veræ libertatis oppositam, ex qua oritur tota vis difficultatis. Immerito igitur Sufficientistæ in sui defensionem vocant aliarum Scholarum Systemata de gratia intrinsecè efficaci, ut magis infra dicemus.

ARTICULUS OCTAVUS.

Præcluduntur effugia.

Dicunt. (33) Etiam sub Sufficienti Ratione liberum manere iudicium, liberamque voluntatem, proindeque etiam sub efficaci gratia.

I. Quia homo ante iudicium potest avertere mentem a tali consideratione, quæ ipsum inducit ad ita judicandum.

II. Post iudicium potest illud retractare, considerando alias rationes, quæ ipsum inducere possunt ad aliter judicandum.

III. Quia iudicium etiam sub Sufficienti Ratione proponit aliquid ut hîc, & nunc eligendum, ut simul innotescat posse illud idem obiectum non eligi.

Con-

Contra. Hujusmodi effugia jam præclusimus Dissert. I. art. 6. Antequam tamen breviter ad singula respondeamus, præmittendum est gratiam actuale tripliciter distingui. I. In Operantem, seu prævenientem, seu excitantem; atque hæc describitur: *supernaturalis a Deo immissa sancta cogitatio, & indeliberata voluntatis motio, seu affectio, qua homo vel a Deo aversus, vel in bono torpens excitatur.* II. In adjuvantem, vel cooperantem, vel concomitantem: atque hæc definitur: *supernaturale auxilium quo reborata voluntas libere consentit gratiæ excitanti.* III. In subsequenter: & hæc dicitur: *supernaturale Dei auxilium, quo firmatur voluntas in bono proposito; & adjuvatur, ut illud ad executionem perducatur.* Hæc tria egregiè exponit S. Bernardus (34) dicens: *Deus immitendo bonam cogitationem nos prævenit: immutando etiam malam voluntatem sibi per consensum jungit: ministrando & consensui facultatem foris per apertum opus nostrum internus opifex innotescit.* His præmissis Respondetur.

Ad I. Si homo consideretur sub gratia præveniente, jam constat ipsum non posse mentem avertere a tali consideratione, seu sancta cogitatione; cum Deus eam in nobis sine nobis operetur, & ut ait D. Aug. in Ench. cap. 32. *volentem prævenit, ut velit.* Si vero consideretur sub gratia efficaci, aut cooperante, aut subsequente, juxta principia Systematis, homo mentem avertere a sancta cogitatione, inspiratione, aut consideratione non potest; talis quippe sancta cogitatio, inspiratio, consideratio, cum efficax supponatur, mentem fortius, & validius percellit quacumque alia contraria, aut opposita, cui proinde intellectus, & voluntas obsequi necessario debent ex indole, & natura liberi agentis. Nec potest homo aut mentem ab ipsa avertere, aut eam abijcere ex indole, & natura sua; cum nulla alia prævalens ratio huic opposita supponatur. Ut dictum est Dissert. I.

Ad II. Multo minus, supposito judicio, potest ipsum retractare I. Quia, juxta Systema, adhæsiō voluntatis necessario sequitur judicium. II. Quia in suppositione prævalentis motivi gratiæ efficaci, nullum aliud motivum oppositum prævalentius habet, unde se convertat ad considerandas alias rationes, quæ ipsum inducant ad aliter judicandum; nec sibi hujusmodi motivum pro arbitrio adsciscere potest, cum agens liberum ex natura, & indole sua necessitetur ad attendendum validiori, & præstantiori motivo, ipsique obsequendum, ut dictum est Dissert. I. art. 4.

Ad III. Nec valet quod speculativè, & absolutè loquendo innotescat posse illud objectum non eligi, ad quod eligendum agens liberum a prævalenti ratione movetur, eo quod cum illo non habet necessariam connexionem; si relative, idest sub ipsa motione, & excitatione gratiæ efficaci ipsum non eligere repugnat indoli & naturæ ipsius. Judicium ergo, & voluntas hominis, utcumque spectentur, juxta Systema, sub gratiæ efficaci excitatione, & motione relativam facultatem non possunt habere abijciendi in-

P

spira-

(34) Lib. de Nat., & lib. arb. cap. 14.

Inspirationem Spiritus Sancti, ipsique dissentiendi, ut exigunt Concilii Tridentini, & Pontificum definitiones.

ARTICULUS NONUS.

Non videntur posse conciliari cum hoc Systemate, quæ spectant ad Gratiam sufficientem.

Fides docet Gratiam sufficientem tribuere libero agenti veram, & realem bene operandi facultatem, etiam relativè ad præsentem difficultatem in quacumque circumstantia, & quacumque urgente tentatione, ita ut defectus bonæ operationis, non gratiæ defectui, quasi vires sufficientes non habeat, adscribendus sit, sed vitio voluntatis, quæ sua pravitate, imbecillitate, & ignavia gratiæ non obsequitur. Ita Prov. 1. *Vocavi, & non veniistis.* Num. 2. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti.* Act. 7. *Dura cervice, & incircumcisis cordibus vos semper Spiritui Sancto resistitis.* Quæ expressiones, & increpationes vanæ, & injustæ essent, si defectus sanctæ operationis vitio gratiæ, non voluntatis esset tribuendus. Hinc D. Augustinus (35) ait: *In omnibus misericordia Dei prævenit nos: consentire autem vel dissentire vocationi Dei propriæ voluntatis est.* Unde Conc. Trident. (36), & Innocentius X., & Alexander VII. oppositum huic veritati errorem sub anathemate condemnarunt. Sed juxta Systema gratia sufficiens veram, & realem bene operandi facultatem non tribuit.

Probat. I. Juxta Systema gratia sufficiens non continet Rationem Sufficientem liberæ determinationis in bonum ex Prop. 16. Sed juxta idem Systema cum illa sola gratia, quæ non continet Rationem Sufficientem liberæ determinationis ad bonum, impossibile est bene operari. Ergo juxta tale Systema cum sola gratia sufficiens impossibile est bene operari. Igitur gratia sufficiens veram, & realem bene operandi facultatem non tribuit.

II. Id probatur ex dictis Dissert. 1., in qua ostendimus ex Fundamentis Systematis voluntatem liberi agentis sine prævalenti ratione impotem esse ad operandum spectata propria indole, & natura; quod similiter venit dicendum de gratia sufficienti, quæ ex Prop. 16. non continet Rationem Sufficientem.

III. Id etiam magis confirmatur ex eo, quod juxta Fundamenta Systematis ita impossibile est operari sine Sufficiente Ratione, sicuti sine ullo motivo, aut ratione: Quia sicuti indoli, & naturæ liberi agentis repugnat sine ullo motivo operari; ita repugnat operari potius, quam non operari sine Sufficiente motivo operandi potius, quam non operandi. Ita ex Fund., & ex Lib. cit. pag. 27. 29. Sed gratia sufficiens non continet Rationem Sufficientem sanctæ determinationis, & operationis. Ergo naturæ, & indoli liberi

(35) Lib. de Spir. & lit. cap. 24. (36) Sess. 6. can. 11., & 18.

liberi agentis ita impossibile est cum ipsa operari bonum potius, quam non; sicuti impossibile est sine ulla gratia bonum operari. Sed absolute est impossibile sine ulla gratia bonum operari. Ergo absolute impossibile evadit libero agenti, spectata propria indole, & natura, bonum operari cum solo gratiæ sufficientis auxilio. Ergo gratia sufficiens veram, & realem bene operandi facultatem non tribuit. Quod Fidei repugnat.

Dicunt Prop. 16. Non ideo quis destituitur vera potestate agendi quidpiam, quod non habeat Rationem Sufficientem, ob quam se reipsa determinet ad illud agendum. Igitur ex defectu gratiæ efficacis non potest colligi defectus potestatis bene agendi. Quare si supernæ illustrationes, & piæ affectiones non sint ejusmodi, ut contineant Rationem Sufficientem liberæ determinationis, non idcirco sequitur eas nec veram potestatem ab bene agendum conferre. Ergo gratia sufficiens veram potestatem tribuit bene agendi, licet non contineat Rationem Sufficientem sanctæ operationis.

Contra. Vel est impossibile bene operari sine Ratione Sufficienti, vel est possibile; si est impossibile: potentia, quam ipsi tribuere affectant gratiæ sufficienti, apparens est, & nulla revera. Si est possibile, repugnare non debet naturæ, & indoli liberi agentis. Sed in dicto Systemate repugnat agenti libero bene agere sine Sufficienti Ratione bene agendi potius, quam non, sicuti repugnat idem simul esse, & non esse, ut ex Fundamenti. Ergo cum solo auxilio gratiæ sufficientis, quod Rationem Sufficientem non continet bene agendi potius, quam non, impossibile est bene agere.

Nec juvat, quod Sufficientistæ dicant gratiam sufficientem conferre veram, & realem potestatem bene agendi, si revera ipsorum Systematis idipsum repugnet. Ipse etiam Jansenius similem potentiam admittere affectat dicens (37) si per gratiam sufficientem ea intelligatur: *quæ satis est, ut homo dicatur posse operari, quamvis adhuc aliud necessarium sit, ut de facto operetur, fortasse non difficulter Augustinus admisisset.* Et (38) ait: *multos divinitus collustrari, imo vero & in ipsa voluntate motibus divinæ gratiæ percelli, qui tamen ab ejus interna suasionem, & inclinationem dissentiant.* Idem asserunt Jansenistæ in Lib. Trium Columnarum, in quo dicunt: *Justis impossibilia dumtaxat esse præcepta proximè, immediatè, directè, completè; seu ea potentia, quæ non habet quidquid requiritur ad actum ponendum propter absentiam gratiæ efficacis.* Ita pariter dici potest juxta principia Sufficientistarum, quod gratia sufficiens satis est, ut homo dicatur posse operari, quamvis aliud necessarium sit, ut de facto operetur, nec habet quidquid requiritur ad actum ponendum propter absentiam Rationis Sufficientis. Sicuti ergo non obstantibus dictis expressionibus Jansenistæ, juxta proprium Systema, sufficientem gratiam non admittunt, quæ veram & realem potestatem bene operandi conferat: ita videtur dicendum de Systemate Sufficientistarum, cum utriusque videatur esse par ratio, ut magis patebit ex sequenti art.

ARTICULUS DECIMUS.

*Aliis Argumentis ostenditur Gratiā SuffICIENTEM in Systemate SuffICIENTISTARUM
veram bene operandi potestatem non tribuere.*

I. **S**I gratia sufficiens tribuit libero agentī veram, & realem bene operandi facultatem, omissio boni operis unicē in abusum arbitrii voluntatis ipsius debet refundi: Sed in systemate omissio boni operis sub gratia sufficiens in abusum arbitrii voluntatis ipsius agentis refundi non potest: Ergo gratia sufficiens non tribuit libero agentī veram, & realem bene operandi facultatem. Minor sic ostenditur. Id in abusum arbitrii ipsius agentis refundi non potest, quod est conforme indoli, & naturæ ipsius: Atqui omissio boni operis, sub sola sufficiens gratia, est conformis naturæ, & indoli ipsius agentis, cujus proprium, & naturale est non operari sine ratione operandi potius, quam non operandi, quæ sub sola sufficiens gratia non habetur ex Prop. 16. Ergo omissio boni operis sub sola sufficiens gratia in abusum arbitrii ipsius agentis refundi non debet. Ergo defectui gratiæ tribuenda est, quæ non habet quidquid requiritur ad actum ponendum propter absentiam Sufficiens Rationis.

II. Sub æqualitate oppositarum rationum gratiæ, & concupiscentiæ, aut alterius motivi, voluntas agentis necessario manere debet immota, & suspensa ex fund 3., cum a neutra opposita ratione ejus tollatur indifferentia: Ergo ex indole & natura sua debet esse impotens ad agendum sub gratia sufficiens, qualis est gratia oppositæ rationi concupiscentiæ æqualis. Ergo in tali hypothese gratia sufficiens veram, & realem agendi potestatem non tribuit, proindeque omissio boni operis non est tribuenda vitio voluntatis ipsius agentis, sed gratiæ defectui.

III. Id autem a fortiori dicendum est, si Ratio gratiæ sufficiens minor sit prævalenti opposita ratione; prævalentia enim oppositæ rationis non tribuit voluntati liberi agentis majorem potentiam bene operandi, sed potius magis inclinat, & movet ipsius voluntatem ad oppositum, proindeque voluntatem magis impotentem facit ab bene operandum, quam sub opposita ratione prorsus æquali: Ergo potestas, quam gratia sufficiens tribuit libero agentī, non videtur in Systemate vera, & realis, sed idealis, & chimerica, quemadmodum illa Jansenii. Quod Fidei adversatur.

Ex dictis plura sequi videntur absurda I. In tali Systemate non dari verè, & propriè gratiam sufficiens juxta Dogma Catholicum, proindeque Sufficiensistas usurpare nomen gratiæ sufficiens, rem tamen tali nomine significatam non admittere.

II. Omnem gratiam sufficiens esse efficacem, cum semper totum suum sortiatur effectum, producendo nempe in libero agente quosdam animi motus insufficientes ad integram, perfectamque boni operis consummationem, & quamdam abstractam possibilitatem, seu potius velleitatem relativè insufficientem ad effectum: quod ipsi Sufficiensistas

tistæ inquirere videntur dicentes prop. 16. : *quamquam aliquo sensu qualibet actualis gratia interior dici potest efficax, nempe in actu primo, quatenus bene agendi confert potestatem, vel proximam, vel saltem remotam (abstractam tamen, & insufficientem, ut dictum est), & in actu secundo, quatenus nonnullas etiam boni operis inchoationes in nobis efficit.*

III. Hominibus quantumvis justis impossibilia esse aliquando præcepta, quando nempe gratia illa sunt destituti, quæ Rationem continet Sufficientem bonæ voluntatis, & sanctæ operationis; cum eorum naturæ & indoli repugnet sine tali gratia præcepta impleri; id enim facerent sine ratione implendi potius præcepta, quam non, ut dictum est. Nec Deum proinde velle sincere illorum salutem æternam, cum illis deneget sufficiens auxilium ad eam consequendam, quod unicè contineri in illa gratia, quam efficacem appellant, probatum est. Non videntur igitur convenire cum hoc Systemate, quæ fides docet, tum quantum ad statum gratiæ, & innocentiae Angelorum, & Protoparentum nostrorum, cum quantum ad statum naturæ lapsæ, in quo versamur.

ARTICULUS UNDECIMUS.

Systema Rationis Sufficientis prorsus ineptum est ad simul concilianda aliarum Scholarum Systemata circa Gratiam.

Sufficientistæ (39) dicunt: *Celeberrimum Rationis Sufficientis principium in Theologicis valere plurimum ad ea componenda dissidia, quæ homines hinc inde doctissimos jamdudum exercent; Cæpit non ita pridem felici tentamine demonstrari (in Thesibus de systematica divinæ actualis gratiæ, & prædestinationis explicatione). Nam si diuturnæ inter Theologos rixæ materiem, scientiam nempe conditionatorum, & efficacis gratiæ explicationem respicias; ea, quæ olim de hisce rebus fulgentissima lumina Augustinus, & Thomas pari consensu tradidere, tam dilucidè, constantique nexu inde sunt evoluta, ut illo semel posito nulla sententiarum varietas, nulla inter Scholas discordia futura sit. Et alio in loco (40) hæc alia habent: Nemo ignorat quam acri, & diuturno dissidio sit olim a Theologis disputatum, & disputetur adhuc de Scientia, de Gratia, & Prædestinatione divina. Principium Rationis sufficientis quæstionibus istis applicatum, dissidium omne componit, optatissimam, valdeque Theologis necessariam concordiam afferens. Medium autem hujus reconciliationis, & concordiæ exponunt in systematica explicatione gratiæ a Prop. 20. usque ad 24., ut alibi dictum est. Et in secunda parte citatæ Dissertationis art. 18.*

Hujusmodi autem ipsorum tentamen penitus ineptum esse ad hujusmodi universalem Theologicarum opinionum reconciliationem, & concordiam.

Probat I. Ex eo quod Sufficientistarum Systema a systematibus aliarum Scholarum

(39) In Libello litt. dedic. (40) Dissert. art. 14.

rum prorsus discrepare, nec in principiis, definitionibus, consecrariis ullo modo cum ipsis convenire toto hujus opusculi decursu ostendimus. II. Ex eo quod plures aliarum Scholarum Professores adversantes habuit. Aliquorum nomina in Præfatione recensuimus, pluribus prætermisissis, quorum longum esset catalogum texere. III. Ut autem id clare pateat, sufficit expendere medium, quo ipsi aliarum Scholarum placita cum suo Systemate conciliare contendunt.

I. Prop. 20. Congruistarum Systema cum suo conciliant, admittendo nomen gratiæ congruæ, rejiciendo tamen modum, quo illi suam gratiam congruam exponunt; Congruistis enim se consentire affirmant, dummodo gratiam efficacem ab intrinseco agnoscant, nec eam a libero voluntatis consensu faciant dependentem. Id autem non est conciliare, sed evertere Congruistarum Systema.

II. Prop. 21. Thomistarum motionem, seu præmotionem physicam se admittere profitentur, proindeque nullatenus ipsis repugnare, qui gratiam efficacem in Physica supernaturali præmotione constituunt. Et alio in loco eam rejiciunt dicentes (41): *Nemo inferat admittendam esse peculiarem illam Dei motionem, seu præmotionem physicam, qua Deus suppositis aliis omnibus ad agendum requisitis, tollat suspensionem, sive passivam indifferentiam ab agente creato, quoties illud acturum est.... Præter illam primam motionem, qua Deus supernas illustrationes menti infundit, & sanctas affectiones indeliberatas, aut etiam deliberatas voluntati inspirat congruenter; non amplius requiritur, vel novum Dei imperium, aut decretum, vel nova physica motio, qua voluntatis suspensio tollatur, & ad liberum consensum applicetur: illa quippe illustrationes, & piæ affectiones congruentes continent rationem sufficientem illius liberi consensu.* Et articulo 22. ex professo, & totis viribus Thomistarum physicam præmotionem impugnant. Id autem est nomen quoddam vacuum physiciæ præmotionis admittere, rem vero tali nomine significatam rejicere, non systema Thomistarum cum proprio conciliare.

III. Prop. 22. Non ægrè assentiri dicunt illis, qui gratiam efficacem in victrici delectatione positam esse dicunt, dummodo victricem delectationem ita exponant, ut ea major, superior, victrix sit, quæ Rationem Sufficientem liberæ electionis continet, sive major illa sit intensiōis gradu, sive minor contraria delectatione terrena. Unde art. 18. concludunt: *Hoc sensu majorem delectationis intensiōem si explicemus, Systema, quod dici solet Augustinianum, a nostro reipsa non differt, libenterque illud recipimus.* Conciliant igitur cum suo Augustinianum, dummodo isti proprio Systemati renuntient, & Sufficientistarum Systema amplectantur. Quod novum genus reconciliationis hoc est?

IV. Prop. 23. Non incongruè cum nonnullis Theologis dici posse affirmant gratiam efficacem complecti, non raro saltem, multa, & diversa auxilia, & illius efficaciam consistere in multitudine, & varietate divinorum auxiliorum; dummodo tamen efficacia gratiæ

(41) Dissert. art. 18.

gratiæ in multitudine, & varietate auxiliorum non ita reponatur, quin ulla determinata Ratio Sufficiens admittatur, cur illi præbeatur assensus, præter vagam quamdam necessitatem in voluntate creata assentiendi alicui ex infinitis gratiæ auxiliis, quæ in Thesauris divinæ Sapientiæ, & Omnipotentiae continentur; unde concludunt: *Sit enim, si libeat, hæc vaga necessitas, nisi præterea detur peculiaris aliqua Ratio Sufficiens, cur voluntas creata tali auxilio in his, aut illis circumstantiis sibi collato, assentiatur potius, quam non; profecto numquam assentietur, atque adeo nulla erit reipsa gratia efficax.* Recipiunt igitur Sufficientistæ in consortium sui Systematis etiam dictos Theologos, dummodo & ipsi propriæ renuntient opinioni, & illam Sufficientis Rationis amplectantur.

Patet igitur Sufficientistas, prætextu, & specie unionis, & reconciliationis, pacis, & concordiae, aliarum Scholarum Systemata funditus evertere, & eo unice tendere, ut super aliorum ruinam Systema Rationis Sufficientis erigatur, & firmetur. Hoc sane tentamen aptum est non ad concilianda antiqua Theologorum dissidia; sed ad nova excitanda; quod Ecclesiasticæ paci exitiosum est.

Quæ cum ita sint Superest tantum ut dicamus Systema Rationis Sufficientis conciliari non posse cum iis, quæ Ecclesia, Patres, Theologi docent circa gratiam cujuscunque status. Posito enim hujusmodi Systemate non explicantur quæ pertinent. I. Ad gratiam piæ affectionis voluntatis divinitus inspiratæ. II. Ad lapsum Angelorum, & Protoparentum nostrorum a statu gratiæ, & innocentiae. III. Ad veram potestatem bene operandi cum solo gratiæ sufficientis adjutorio. IV. Ad libertatem etiam relativam dissentendi gratiæ efficaci. V. Demum videtur tale Systema ineptum prorsus esse ad simul concilianda varia Theologorum placita. Quemadmodum ea satis ostendunt, quæ hactenus in hac quinta Dissertatione allata sunt.

DISSERTATIO VI.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Myſterio **Prædeſtinationis**, & Reprobationis.

Ufficientiſtæ in Systematica divinæ actualis Gratiae, & Prædeſtinationis explicatione, & in Diſſertatione de principio Rationis Sufficientis, ejusque uſu in Theologia revelata, Systema ſuum etiam ad altiffimum, & inſcrutabile Prædeſtinationis, & Reprobationis Myſterium extendunt, quod juxta ſui Systematis principia explanare conantur. Noſtri muneris proinde erit in hac Diſſertatione ſexta examinare an, quæ ipſi tradunt juxta Systematicam ſuam explicationem, bene convenient cum iis, quæ Scriptura, Patres, & Theologi docent circa hujusmodi Myſterium. Ut res tamen perſpicua, & ordinata evadat, quædam ſunt præmittenda.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid veniat nomine Prædeſtinationis, & Reprobationis.

Licet prædeſtinatio latiori ſenſu uſurpetur pro quavis prædefinitione, & præordinatione divina, & extendatur ad ea omnia, quæ Deus ab æterno ſtatuit vel facere, vel permittere; nos tamen juxta communem uſum nomen prædeſtinationis ſtriçtè ſumimus pro æterna directione, præordinatione, deſtinatione Creaturæ rationalis in finem vitæ æternæ. Atque hæc definitur a D. Auguſtino (1): *Gratiæ præparatio ſeu præſcientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiffimè liberantur, quicumque liberantur.* Et a D. Thoma (2): *Ratio tranſmiſſionis Creaturæ rationalis in vitam æternam ſeu Ratio ordinis aliquorum in vitam æternam.* Prædeſtinatio duplici modo ſpectari poteſt: I. in intentione, & hæc eſt absoluta Dei voluntas ſalvandi quosdam præ aliis per auxilia efficacia. II. in executione, & hæc eſt ipſa gloriæ retributio. Ita etiam prædeſtinatio in intentione dupliciter ſumi poteſt; adæquatè, & eſt præparatio gloriæ, & gratiæ ſimul: inadæquatè, & eſt præparatio vel gratiæ, vel gloriæ. Licet plerique Theologorum teneant prædeſtinationem ad gloriam eſſe gratuitam, & ante præviſa merita in hoc ſtatu naturæ lapſæ; Nonnulli tamen efficacem, & absolutam prædeſtinationem ad glo-

(1) Lib. de prædeſt. Sanct. cap. 10. & Lib. de dono Perſev. cap. 14. (2) P. 1. q. 23. a. 10. in corp. Et art. 2.

gloriam a Deo esse arbitrantur post prævisa merita gratiæ. Prædestinati in Scripturis, & a SS. Patribus, *electi ante mundi constitutionem: vocati secundum propositum: præordinati ad vitam æternam: vasa præparata in gloriam: benedicti Patris: oves Christi: Filii & hæredes Dei: cohæredes Christi:* passim dicuntur.

Reprobatio, cum opponatur prædestinationi, dicitur rejectio, seu exclusio a gloria cœlesti, quæ a Magistro Sent. definitur (3): *præscientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundam.* Unde D. Thomas (4) ait: *Reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis pœnam pro culpa.* Reprobi dicuntur in Scripturis *repulsi, despecti, maledicti, filij perditionis, vasa iræ, facti in diem malum, præscripti in iudicium, & damnationem.* Et a Sanctis Patribus appellantur *præsciti*, ut distinguantur a prædestinatis, quorum opera Deus non solum præscivit, sed etiam prædefiniit; cum reproborum mala opera, quibus æternam damnationem merentur, solummodo præsciat, & ordinet. Reprobatio duplici modo spectari potest: Adæquatè pro rejectione a gloria, & destinatione ad supplicium æternum, & hæc definiri solet: *Æternum, & efficax Dei Decretum privandi aliquos gratia finali, & gloria, illosque addicendi pœnis æternis.* II. Inadæquatè; estque vel rejectio a gloria, vel destinatio ad supplicium æternum: atque hæc duplex est, alia negativa, quæ definiri solet: *Efficax Dei decretum non præparandi quibusdam beneficia, quibus certissimè liberentur:* alia positiva, & definiri solet: *Efficax Dei decretum addicendi quosdam pœnis æternis.*

Certum est apud omnes Catholicos causam Reprobationis positivæ, & totalis esse peccatum. Ut enim habet D. Augustinus (5): *Bonus est Deus, justus est Deus: potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est.* Peccatum autem hujusmodi est finale, sive originale in parvulis, sive actuale ante mortem non deletum in adultis. Circa causam reprobationis negativæ magna inter Theologos habetur controversia. Estius cum aliis paucis agnoscit solam Dei voluntatem causam reprobationis negativæ tam Angelorum, qui ceciderunt, quam hominum, qui non liberantur. Alii agnoscunt peccatum esse causam reprobationis negativæ; & licet isti conveniant inter se causam reprobationis malorum Angelorum esse peccatum actuale, cum a quacumque originali noxa fuerint in sua conditione pœnitus immunes; discrepant tamen circa statum hujus naturæ lapsæ. Plerique Theologorum sentiunt causam reprobationis negativæ hominum esse peccatum originale dumtaxat. Molina, & ejus sectatores consequenter ad suum systema statuunt peccatum finale, in quo quis decedit, sive illud sit originale, ut in parvulis, sive actuale, ut in adultis. Hujusmodi controversias quisque videre potest apud variarum Scholarum Theologos. Satis nobis est hæc delibasse pro muneris, & instituti nostri ratione.

Q

AR-

(3) Lib. 1. Sent. dist. 40. (4) P. 1. q. 23. a. 3. in Corp. (5) Lib. 3. contra Julian. cap. 18.

ARTICULUS SECUNDUS.

De erroribus circa Prædestinationem, & Reprobationem.

I. **E**rrarunt Astrologi, Manichei, Priscillianistæ, qui asseruerunt causam prædestinationis, & reprobationis esse syderum dispositionem, sub qua quisque vel concipitur, vel nascitur. II. Valentinus, Basilides, Marcio, alique, qui affirmarunt hominem natura sua bonum, aut malum, salvandum, vel reprobandum nasci. III. Origenistæ, qui cum Magistro suo Origene, juxta Platonis Philosophiam, senserunt animas hominum, ante mundum corporeum creatas, alias benè, alias malè egisse, & illas ex bonis meritis prædestinatas, istas ex malis reprobatas. IV. Pelagiani, qui causam prædestinationis repetebant ex bonis operibus viribus naturæ elicitis, docebantque solam voluntatem esse causam prædestinationis, & reprobationis, ita ut, sicut homo per solum liberum arbitrium perire potest, ita etiam per solum liberum arbitrium possit salvari. V. Semipelagiani, qui statuebant causam prædestinationis in oratione, vel saltem in credulitatis affectu, ita ut Deus sic conantes adjuvaret sua gratia, & ad æternam salutem perduceret; contra vero negligentes desereret. Cum vero ignorare non possent Parvulorum alios per baptismum consequi salutem, alios sine baptismo ea privari, licet voluntatem suam, ob defectum usus rationis, sive in bonum, sive in malum flectere nequirent, recurrebant ad bona opera conditionatè futura, docebantque illos baptismi gratiam consequi, quos Deus prævidebat ea benè usuros; illos vero non consequi, quos Deus prævidebat ea malè usuros, si ad ætatem adultam pervenissent. VI. Prædestinatiani, seu, ut alii dicunt, Prædestinati, si tamen inter veteres extiterunt, qui, ut habet Sigebertus Gemblacensis Monachus (6): *Ideo prædestinati vocantur, quia, de prædestinatione, & divina gratia disputantes asseriebant, quod nec piè viventibus profit bonorum operum labor, si a Deo ad mortem prædestinati fuerint; nec impiis obsit, quod improbè vivant, si a Deo prædestinati fuerint ad vitam.* VII. Joannes Hus, Calvinus, Zuinglius, alique recentes Novatores, qui reprobationem a gloria, & æterni supplicii destinationem fieri ex mero Dei arbitrio dogmatizarunt. Ita Calvinus (7): *Homines nudo Dei arbitrio citra proprium meritum in æternam mortem prædestinantur.* (8) *Ubicumque regnat hoc Dei placitum, nulla in consideratione veniunt opera.* (9) *Si non possumus rationem assignare, cur suos misericordia dignetur, nisi quia illi ita placet: neque etiam in aliis reprobandis aliud habebimus, quam ejus voluntatem.* Qui hujusmodi errorem cum Calvino ita profitentur, ut putent ante hominis lapsum, & quodcumque ejus peccatum ex mero Dei arbitrio aliquos ad interitum destinari, Antilapsarii appellantur. Quum vero

(6) Ad annum 455. edit. Francoford. pag. 67. (7) Lib. 3. Institut. cap. 13. n. 2.

(8) Ibidem cap. 22. n. 3. (9) Ibidem cap. 22. n. 11.

vero hæc opinio Calvinii multis ipsius sequacibus aspera nimis, & dura visa fuerit, eam temperare aggressi sunt; asserentes nonnisi post lapsum, & propter lapsum hominis a Deo homines reprobari, seu a gloria excludi, æternisque addici suppliciis: atque isti Postlapsarii dicuntur: Quod temperamentum etiam a Calvino tandem admissum fuisse plures arbitrantur (10). Hæc posterior sententia, in quam Calviniani omnes abierunt, licet mitior, ab hæresi tamen non potest excusari. VIII. Multi arbitrantur affinem fuisse huiusmodi Calvinianorum errori Jansenium, qui (11) docet: *veram reprobationis causam esse peccatum originale, quo reprobi periisse, & damnationem meruisse prævidentur.* (12) Tota illa suppliciorum concatenatio usque ad ultimam damnationem in ignem æternum radicaliter, & mediatè in peccati originalis meritum referenda videtur; immediate tamen prima pœnarum istarum promeretur secundam, & ita deinceps, donec ultima tandem velut præcedentium complementum inferatur. Quibus verbis innuit Jansenius peccatum originale etiam per gratiam baptismatis remissum, esse causam radicalem, & mediatam damnationis æternæ reproborum.

ARTICULUS TERTIUS.

Exponitur Systema Sufficientistarum circa Prædestinationem, & Reprobationem Angelorum, & Hominum.

Sufficientistæ (13) ita suum Systema de prædestinatione, & reprobatione hominum, & Angelorum exponunt.

I. Dicunt prop. 26. *Cognoscens Deus scientia simplicis intelligentiæ possibilia omnia, tum absolute spectata, cum systematicè, cognoscit eadem scientia quæcumque futura conditionata resultant ex quolibet systemate rerum possibili. Novit hinc Deus eadem scientia quidquid futurum fuisset in hoc Universo, cujus nos partes sumus, si illi placuisset hoc ipsum Systema ad actum existentiae perducere; atque adeo novit, & quæ bona ex meritis Christi in hoc Systema redundassent, & quæ gratiæ fuissent & Angelis, & homini in statu Innocentiæ, & hominibus post Adæ lapsum collatæ. Novit qui homines, sive ob naturalis ordinis leges, sive ob malitiam Demonum, aut hominum baptismi gratia caruissent, qui eandem habuissent. Novit quæ gratiæ actuales, & in quibus, & quando fuissent efficaces, quæ inefficaces: qui homines perseverassent usque in finem in gratia, qui finali gratia destituti periissent.... quum ergo Deus elegit hoc Systema rerum, ut præ cæteris possibilibus ad actum existentiae perduceret, illud elegit jam, nostro intelligendi modo, præsciens quidquid vel ipse facturus fuisset, vel aliundè contigisset, dato hoc Systemate. Quare nec potuit errare eligendo, nec vanè eligere.*

Q 2

II.

(10) In Antidot. Concil. Trident. ad Sess. 6. cap. 6. Et lib. 3. & 5. de Ætern. prædest. (11) De grat. Christ. lib. 10. cap. 2. (12) Ibid. cap. 3. (13) In System. explic. a proposit. 26. usque ad 37. Et Dissert. de princip. Rat. Suff. art. 23.

II. Prop. 27. *Deus eligens hoc Systema rerum præ cæteris possibilibus, in aliquem finem illud direxit. Finis porro Dei eligentis hoc Systema non est, nisi illius bonitas, atque perfectio absolutè summa, non quidem ut obtinenda; sed ut manifestanda, seu representanda. Quare hoc Systema censeretur debet præ cæteris possibilibus aptissimum tali manifestationi; proindeque inter omnia possible creaturarum Systemata Optimum, seu perfectissimum.*

III. Prop. 28. *Divina electio hujus Systematis est decretum, quo Deus voluit existentiam hujus Systematis. Deus decrevit hoc Systema, noscens totum systema, & quæcumque futura fuissent illo dato, sive bona, sive mala. Bona possunt esse a Deo volita, mala non item, sed tantum permissa. Et ut habent art. 23. Volens igitur hoc Systema, simul voluit quæcumque entia in illo continentur, & nexum eorum inter se, & bona omnia, quorum sunt illa capacia, salvo hoc Systemate; atque adeo majus bonum iis voluit, quæ cognoscebantur majoris boni capacia, stante hoc Systemate.*

IV. Prop. 30. *Decretum illud quatenus respicit eos Angelos, qui steterunt, eisque decrevit & gratias illas efficaces, sub quibus erant perseveraturi, & gloriam veluti coronam meriti, & perseverantia eorumdem, dicitur specialis prædestinatio bonorum Angelorum; sicuti quatenus respicit eos Angelos, qui ceciderunt, atque voluntas permittendi prævisum eorum lapsum a gratia, & a fine supernaturali, & ordinandi in bonum hunc defectum per æternam punitionem, dicitur reprobatio malorum Angelorum.*

V. Prop. 32. *Illud decretum, quum refertur ad illos homines, qui in hoc Systemate, non obstante originali peccato, salutem æternam per Christi merita consequuntur, dicitur prædestinatio hominum ex meritis Redemptoris; prædestinatio, inquam, specialis hominum post Adæ peccatum; est enim decretum conferendi hominibus illis eas gratias, sub quibus prævisi sunt perseveraturi, hoc est in statu gratiæ morituri, & gloriam vel tamquam hereditatem si morituri sunt ante usum rationis, vel tamquam coronam meriti, si morituri sunt post usum rationis. Quatenus vero decretum illud refertur ad eos homines, qui prævisi sunt in hac serie morituri in peccato mortali, & est voluntas permittendi hunc defectum, & infligendi æternæ damnationis penam pro culpa, sive originali tantum, sive personali, sive utraque, dicitur reprobatio hominum post Adæ peccatum.*

VI. Prop. 33. *Ex his elucet 1. Quam specialis sit Dei benevolentia, atque dilectio erga illos homines, atque Angelos, qui dicuntur prædestinati, prædestinatione scilicet speciali, quum ob solam suam bonitatem Deus decrevit utrisque conferre eas gratias, & beneficia, quibus certissimè æternam consequantur salutem.*

VII. Prop. 34. *Elucet 2., Nonnisi absurdè negari ab aliquibus sinceram Dei voluntatem antecedentem salutis omnium hominum, etiam supposito Adæ peccato, & quam falso nonnulli affirmant Christum esse mortuum pro solis prædestinatis.*

VIII. Prop. 35. *Elucet 3. Prædestinationem specialem non esse causam solius gloriæ; sed etiam gratiæ, meritorum, & perseverantiæ finalis.... Reprobatio e contra est*

qui-

quidem causa pœnæ, quæ infligitur reprobatis, & derelictis a Deo, non tamen demeriti, seu culpa, ob quam infligitur; quatenus enim reprobatio culpam respicit, permissiva est, non effectrix.

IX. Prop. 36. Elucet 4. Prædestinationem specialem, itemque reprobationem, si sumatur ex parte divinæ præordinationis non esse ex meritorum præscientia. Nam quamvis utraque præsupponat (nostro intelligendi modo) notitiam omnium conditionatorum, atque adeo & meritorum, & demeritorum in statu conditionato; tamen non hac merita, vel demerita, sed tantum divina bonitas sic repræsentanda est ratio sufficiens illius divinæ ordinationis, qua hoc systema præ cæteris possibilibus electum est, atque adeo, qua illi speciatim prædestinati, illi vero reprobatum sunt. Quod si prædestinatio, & reprobatio considerentur ex parte effectuum, hoc est gloriæ, vel pœnæ, sunt ex prævisis meritis absolute futuris.

X. Prop. 37. Elucet 5. Reprobos non posse de Deo conqueri: non enim ex defectu divinæ bonitatis est, quod plerique tum Angeli, cum homines in hac universi serie sint mali, & excidant a fine vitæ æternæ, quasi Deus pro suo lubitu velit quosdam esse malos, & infelices. Imo Deus pro sua bonitate omnes, & singulos in finem æternæ vitæ ordinavit, & singulis confert illud omne bonum, cuius sunt, salva serie, capaces: mala vero moralia, infelicitas, ac perditio consequuntur ex abusu libertatis creatæ, qui abusus ita huic seriei implexus est, ut, salva ipsa serie, tolli nequeat. Nullus ergo, sive Angelus, sive homo ad hanc seriem pertinens esset a Deo reprobatus, nisi ob suam culpam sive originalem, sive personalem, sive utramque pertineret ad hanc seriem, ut reprobandus. Verum est novisse Deum contineri in hac serie quosdam Angelos, & homines, & hos potius, quam illos, ut reprobandos: potuit enim Deus, absolute loquendo, eligere aliam seriem, in qua omnes omnino Creaturæ rationales ad illam pertinentes justæ perenniter, & felices fuissent, eamque reipsa elegisset, si perfectioni, & bonitati suæ eandem cognovisset præ cæteris congruentem. Verum infinita sua sapientia hanc ipsam, quam elegit omnibus congruentiorem judicavit. Quare nonnisi absurde dici potest Deum, quia bonus est, aliam seriem debuisse eligere: id enim perinde est ac dicere Deum, quia bonus est, debere illam seriem eligere, quam cognoscit suæ bonitati minus congruentem, quod utique nonnisi stultissime, & perversissime dici potest. Qui ergo liberatur, concludamus cum Augustino, gratiam diligat; qui non liberatur, debitum agnoscat. Qui liberatur, habet unde gratias agat, qui damnatur, non habet, quod reprehendat.

Hiscæ decem capitibus totum Systema Sufficientistarum circa prædestinationem, & reprobationem tam Angelorum, quam hominum concluditur.

ARTICULUS QUARTUS.

Hujusmodi Systema rejiciendum videtur generatim titulo Novitatis, Falsitatis, & Contradictionis.

I. *Titulo Novitatis.* Illud enim novum in Ecclesia habetur, quod nec Scripturæ, nec Concilia, nec Patres, nec Doctores, nec Magistri Catholicarum Scholarum tradiderunt, aut docuerunt: Sed hujusmodi Systema explicandi mysterium prædestinationis, & reprobationis nec scripturæ, nec Concilia, nec Patres, nec Doctores, nec Magistri Catholicarum Scholarum docuerunt; cum ne vestigium quidem talis Systematis in ipsis reperiatur, nec ipsi Sufficientistæ aliquod proferant in hac re sufficiens testimonium, aut argumentum: Ergo hujusmodi Systema in Ecclesia tamquam novum habendum est, proindeque fugiendum; cum nefas sit in hoc altissimo, mentibusque humanis impervio mysterio a communi Ecclesiæ, & probatæ Theologiæ norma, etiam prætextu explanationis, recedere.

II. *Titulo Falsitatis.* Hujusmodi quippe Systema prædestinationis, & reprobationis totum innititur: Systemati Rationis Sufficientis, quod divinis Attributis adversari diximus Dissert. prima. II. Legi Optimi, & Perfectissimi, a qua plura absurda consequi vidimus Dissert. tertia. III. Systematicæ explicationi scientiæ futurorum liberorum conditionatorum, quam subsistere non posse pluribus rationibus ostendimus Dissert. quarta. IV. Systema igitur, quod tam infirmis, & nutantibus fundamentis innititur, jure merito titulo falsitatis videtur esse rejiciendum.

III. *Titulo Contradictionis.* Sufficientistæ quippe Prop. 36. profitentur neque prædestinationem specialem, neque specialem reprobationem, si sumantur ex parte divinæ præordinationis, esse ex meritorum, vel demeritorum præscientia. Reipsa tamen si attentè perpendatur ipsorum Systema videntur sibi contradicere. Ideo enim per ipsos illi præ aliis electi sunt, quia ex conditionatorum scientia, quam Deum habere dicunt ante omne suum decretum, illorum merita, istorum demerita cognoscit; cum ante omne suum decretum illos ut approbandos, istos ut reprobandos in data serie agnoscat: Ergo ratio peculiaris, cur illi præ aliis electi sint, ex scientia conditionatorum, atque adeo meritorum, & demeritorum futurorum in statu conditionato emanare videtur. Nec valet, quod dicunt Prop. 16. *Non hæc merita, vel demerita; sed tantum divina Bonitas sic representanda est Ratio Sufficiens illius divinæ ordinationis, qua hoc Systema præ cæteris possibilibus electum est; atque adeo, qua illi speciatim prædestinati, illi vero reprobati sunt.* Licet enim divina Bonitas sit Ratio Sufficiens illius Systematis generatim eligendi; cur autem peculiariter illi ut prædestinandi, alii ut reprobandi a Deo agnoscantur, & decernantur, a subjectorum aptitudine prævisa in Mundi Optimi Systemate repetenda est; proindeque ab ipsorum prævisis meritis, & demeritis, a quibus
talis

talís aptitudo desumenda videtur. Hinc & ipsi in margine prop. 17. notant : *afferri potest aliqua ratio prædestinationis, & reprobationis specialis* : quam a tali subjectorum aptitudine ipsi derivant, ut magis infra dicemus. Triplici igitur hujusmodi titulo Systema Sufficientistarum circa prædestinationem, & reprobationem generatim rejiciendum videtur.

ARTICULUS QUINTUS.

Hoc Systema non congruit cum iis, quæ docent Scripturæ divinæ de Prædestinatione Electorum.

I. **D**IVUS Paulus (14) asserit prædestinationem electorum esse opus præcipuum bonitatis, misericordiæ, & dilectionis divinæ; quod & in Evangelio sæpe Christus prædicavit. (15) Hoc ipsi Sufficientistæ fatentur Prop. 23. dicentes : *elucet quam specialis sit Dei benevolentia erga illos homines, & Angelos, qui dicuntur prædestinati prædestinatione speciali*. Unde S. Thomas (16) ait : *Prædestinatio secundum rationem præsupponit electionem, & electio dilectionem*. Sed, juxta dictum Systema, prædestinatio neque explicitè, neque præcipuè videtur esse opus divinæ bonitatis, misericordiæ, & dilectionis erga electos, sed implicitè, & quasi per accidens. Ideo enim tales sive homines, sive Angeli prædestinati sunt, quia in tali serie Universi, omnibus aliis possibilibus præstantiori, tales ut prædestinandi continebantur. Quod autem in tali serie continerentur, non pendebat a divina bonitate, misericordia, & dilectione erga electos; cum talis seriei nexus, & ordo inter possibilia reperiretur independentèr a quocumque Dei decreto ex Prop. 6. & 7. Et ut hujusmodi series ad existentiam perduceretur, Ratio Sufficiens petebatur ab illius majori aptitudine ad repræsentandam divinam perfectionem, a qua Deus juxta Sapientiæ suæ legem citra vitium deficere non poterat, ut dictum est Dissert. de Optimismo. Quæ ergo peculiaris, & explicita bonitas, misericordia, & dilectio Dei elucet erga electos? Cum talis electio, & implicitè in serie universi, omnibus possibilibus meliori, contineretur; & necessario connexa esset cum legibus divinæ Sapientiæ; & magis penderet a majori prædestinandorum aptitudine, quam a peculiari Dei benevolentia erga ipsos; ita ut si, aut aliud in possibilibus fuisset perfectius systema, aut in dato Systemate aliæ Creaturæ rationales magis aptæ, aliud rerum systema electum, & aliæ rationales Creaturæ prædestinatae fuissent. Quod innuunt vel ipsi Sufficientistæ dicentes (17) *Quæ est ratio, cur Deus hanc seriem eligat, est pariter ratio, quare hos eligat in gloriam, & illos reprobet*. Atque etiam confirmant asserentes (18) : *quod Deus aliam seriem elegisset, si perfectioni suæ eam cognovisset præ cæteris congruentem*.

II. Ad

(14) Epi. ad Rom. cap. 8. & seq. (15) Joan. 6. & 10. Math. 24. Marc. 13. (16) P. 1. q. 23. a. 13. (17) Dissert. de princ. Rat. Suff. art. 13. (18) System. explic. prop. 37.

II. Ad magis ostendendam Dei benevolentiam, & protectionem peculiarem erga Electos (19) habetur de præmatura morte Justi: *raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius*. Et v. 13. *placita erat Deo anima illius, propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum*. Et de ultima mundi persecutione (20) legitur: *nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro; sed propter Electos breviabuntur dies illi*. Sed, juxta dicti Systematis explicationem, hæc vere, & proprie dici nequeunt. Neque enim vere Deus properat educere Justum de medio iniquitatum, quia placita ipsi sit anima illius, nec proprie breviat dies persecutionis extremæ propter Electos. In hac quippe rerum serie (independenti per Sufficientistas a divino Dei decreto) & Electorum dies, & termini ultimæ persecutionis ita statuti erant, ut, salva tali serie, & ordine, præteriri, & immutari nequirent. Non ergo vere, & proprie hæc fiunt propter Electos, sed ne Universi series perturbetur, & confundatur, quæ, cum cæteris omnibus sit præstantior, & legibus divinæ Sapientiæ magis congrua, nullo modo mutari, aut variari potest.

III. D. Paulus (21) nullam aliam agnoscit, & affert rationem electionis aliorum præ aliis, præter Dei voluntatem. De hoc mysterio enim loquens adducit illud Exodi 23. *Miserebor, cujus misereor, & misericordiam præstabo, cujus miserebor: Cujus vult miseretur, & quem vult indurat*. Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam? Et tandem admirans, & stupens mysterium, cujus rationem ignorabat, exclamat: *O altitudo divitiarum Sapientiæ, & Scientiæ Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia Dei, & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur?* Sed juxta Systema Sufficientistarum pro peculiari Electorum prædestinatione non videtur unicè recurrendum, ut facit Apostolus, ad propositum Dei, ad voluntatem ipsius, ad potestatem figuli; cum in serie Mundi Optimi ratio discriminis aliorum præ aliis habeatur. Nec hoc mysterium tam admirandum, & stupendum esset, ut necesse sit recurrere ad altitudinem divinæ Sapientiæ, ad incomprehensibilitatem judiciorum Dei, ad investigabiles ejus vias; quum in Systemate Sufficientistarum argumentum discriminis inter Electos, & Reprobos inveniatur. Aut ergo D. Paulus, qui summas habuit revelationes, qui in Paradisum fuit raptus, qui audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui, ignorabat circa hoc mysterium, quod Sufficientistæ sciunt, aut isti ignorant, quod ipse tradit. Videtur ergo hoc Systema non congruere cum iis, quæ Scriptura docet de prædestinatione Electorum.

Dicunt. (22) Huic incomprehensibilitati non adversatur ratio a nobis allata; siquidem

(19) Sap. 4. v. 11. (20) Math. 14. v. 22. (21) Ep. ad Rom. cap. 8. & seq. (22) Dissert. de Princ. Rat. Suff. art. 13.

dem ab eo solo distinctè intelligi, & comprehendi illa ratio potest, qui & comprehendet modum illum determinatum, quo Deo placet suam bonitatem manifestare, & totam hujus Universi seriem, ejusque aptitudinem ad manifestandam tali determinato modo divinam perfectionem. Quis autem nostrum est, qui possit hæc distinctè intelligere, & comprehendere? Nos certe non possumus, nec id nobis arrogamus.

Contra. His verbis difficultatem declinare contendunt; frustra tamen. I. Apostolus enim circa hoc mysterium nullam aliam rationem agnoscit præter propositum Dei, ipsius voluntatem, & independentem ejus potestatem, ut dictum est. II. Cum autem recurrit ad altitudinem divinæ Sapientiæ, ad incomprehensibilitatem judiciorum Dei, ad investigabiles ejus vias, ne dum excludit distinctam intelligentiam, & perfectam comprehensionem tanti mysterii, sed quamcumque aliam etiam minus perfectam, cum hæc mentis nostræ limites excedat, & in Thesauris lateat divinæ Sapientiæ. III. Errare propterea videntur illi, qui nomen incomprehensibilitatis usurpant ad excludendam solum perfectam, totalem, & distinctam cognitionem hujus mysterii. Nihil enim in hac re mirum esset, & stupendum, unde necesse foret recurrere ad inscrutabilia judicia Dei, & investigabiles vias ejus, cum neque res ipsæ, quæ sub sensus, & oculos nostros cadunt, perfecte cognosci, & comprehendi a nobis queant. Et sane nil facit perfecta comprehensio modi illius determinati, quo Deo placet suam perfectionem manifestare, cum ratione discriminis inter Electos, & Reprobos; hæc quippe ratio, quam ignorat Apostolus, satis nota fit, si dicamus, ideo alios præ aliis electos esse, quia in serie, & ordine mundi optimi, illi ut prædestinandi, isti ut reprobandi continebantur.

ARTICULUS SEXTUS.

Id ipsum confirmatur auctoritate D. Augustini, qui arrogantia, & temeritatis arguit illos, qui tam alti, ac imperscrutabilis mysterii rationem querere, aut assignare præsumunt.

DIVUS Augustinus, cujus doctrinam maxime circa Gratiā, & Prædestinationem Concilia commendant, Ecclesia approbat, Pontifices celebrant, Theologi sequuntur, totusque Orbis Catholicus maximis laudibus ornat, atque extollit; eum quippe, inquit S. Prudentius (22): *Et Apostolicæ sedis sublimitas, & totius Ecclesiæ Catholicæ unitas auctoritate concordissima approbarunt, ac roborarunt; Divus, inquam, Augustinus hujus mysterii altitudinem humanis mentibus imperviam, atque inaccessam sæpe declarat. Ait enim (23): Jam si ad illam profunditatem scrutandam quisque nos coarctet, cur illi ita suadeatur, ut persuadeatur; illi autem non ita; duo solum occurrunt interim, quæ respondere michi placeat: O altitudo divitiarum! Et numquid iniquitas apud Deum?*

R

Cui

(22) Ep. ad Hincmar. & Pandulum. (23) Lib. de Spirit. & litt. cap. 34.

Cui responsio ista displicet, querat doctiores, sed caveat, ne inveniat præsumptores. Et (24) Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle dijudicare, si non vis errare: Et (25): Cur in eadem massa me, quam illum potius puniet, aut illum, quam me potius liberabit? Hoc non dico, si quæris quare, quia fateor me non invenire, quid dicam. Tandem, ut alia plura mittam, inquit (26): Cur illum potius, quam illum liberet, aut non liberet, scrutetur, qui potest, judiciorum ejus tam magnum profundum; veruntamen caveat præcipitium. Per Augustinum igitur, qui tam profundi, & impervii mysterii rationem scrutari, & assignare audent, supra humanas vires se extollunt, scire præsumunt, quod ipse S. Doctor se ignorare ingenue fatetur, præsumptores se constituunt, se errori exponunt, & non procul a præcipitio incedunt.

Dicunt. (27) A S. Augustino illos non reprehendi, qui pie, & humiliter quærunt rationes operum, & consiliorum Dei, ut ex multis ejusdem S. Doctoris verbis evidenter ostenditur.

Contra. Licet S. Augustinus non arguat ut reprehensibiles, qui humiliter quærunt rationes operum, & consiliorum Dei, quæ scrutabilia aliquo modo sunt, & humanis mentibus pervia; Ipse tamen præsumptores, & arrogantes illos appellat, qui investigare tentant, & invenire præsumunt rationes illorum mysteriorum, quorum altitudo inaccessibilis est, quorum profunditas inscrutabilis, & ad quæ prope accedere res plena periculi est, ut ipse affirmat de altissimo, & profundissimo mysterio divinæ prædestinationis.

Reponunt eodem Articulo. Augustinus non negat aliam rationem esse hujus mysterii præter divinam voluntatem, quam nos ex Systemate repetimus non videntes, sed inferentes. Ita enim habet (28): cur autem ad eam prædestinationem, & secundum propositum, ac sine poenitentia vocationem alii pertineant, alii non pertineant, occulta causa esse potest, injusta esse non potest: Et alio in loco (29) de ratione tanti mysterii ait: Quæret quisque, ut potuerit; & si invenerit, præter hanc, quæ a me reddita est, aliam probabilem rationem a recta Fidei regula non recedens, teneat eam, & ego cum illo, si me non latuerit. Tandem (30) asserit, quod in Cœlis non latebit ratio tanti mysterii, quæ nunc latet.

Contra. D. Augustinus nullam sibi notam esse ex Apostolicis verbis aliam rationem præter divinam voluntatem, atque aliam inquirere temerarium, & periculosum esse pluribus in locis asserit, ut dictum est. Unde ad proposita respondemus. Ad I. D. Augustinum Epistola ad Paullinum scribere tanti mysterii occultam esse causam, non injustam, atque hanc pertinere ad altitudinem judiciorum Dei: ne quisquam (ut ipse subjungit) talia fieri putet sive iniquitate, sive temeritate facientis, sive casu, & for-

(24) Tract. 26. in Joan. (25) Lib. de dono persever. cap. 8. (26) Epist. 194. ad Sixtum. (27) Dissert. de princ. Rat. Suff. art. 13. (28) Ep. ad Paullinum 149. (29) Ep. ad Vitalem 217. (30) Enchir. cap. 94. 95.

fortuito labentibus illis partibus jam dispositorum sub tanta præscientia Dei seculorum.
 Ad II. In Epistola ad Vitalem Sanctum Patrem affirmare : Pro sua modestia , moderatione , & humilitate cujusque prudentiæ relinquere investigationem rationis tanti mysterii : Se nullam aliam præter Dei voluntatem invenisse , & tradidisse : Atque aliam præter hanc tenere, non esse sine periculo a recta Fidei regula recedendi . Ad III. Optime Augustinum asserere , quod in Cœlis non latebit , quod nunc latet ; quia quidquid hîc fideles sub velamine Fidei credunt , in lumine illo aperietur , atque patebit , ibique rationem tanti mysterii , quæcumque illa sit , æquitatemque divinorum judiciorum Sancti planè cognoscent , & clarè intuebuntur . Quæ omnia vera sunt in omnium sententia ; nihilque proinde Sufficientistarum suffragantur opinioni : imo potius ostendunt non nisi temere a mortalibus aliam rationem assignari posse præter justissimam , & sapientissimam Dei voluntatem , quæ tanti mysterii lex , & sanctio est congruentissima . Satiùs proinde erit cum Apostolo , & Augustino altitudinem divini consilii admirari , quam vias ejus inaccessibiles investigare ; & tanti mysterii rationem , ipsis ignotam , proferre .

ARTICULUS SEPTIMUS.

Id magis confirmatur auctoritate D. Thomæ , qui rationem peculiaris prædestinationis repetit a sola , & simplici Dei voluntate .

SUFFICIENTISTÆ juxta sui Systematis principia volunt dari , præter divinum justissimum beneplacitum , aliquam aliam rationem prædestinationis , & reprobationis specialis , eamque afferunt , & exponunt dicentes (31) : *Eam esse derivandam ex ipsa divina Bonitate , non equidem præcise ut repræsentanda , & per modum misericordiæ parcendo , & per modum justitiæ puniendo , ut illam determinat S. Thomas tamquam finem generalem divinæ prædestinationis , & reprobationis ; sed ut manifestanda in tali determinato gradu : divina siquidem Bonitas , atque perfectio , ut manifestanda in tali gradu , est vera , & unica ratio , cur Deus hoc Systema , seu hanc seriem rerum præ cæteris omnibus possibilibus elegerit ; in hac serie continentur illi ut eligendi , isti vero ut reprobandi : continentur enim in hac serie tales gratiæ , sub quibus illi , data hac serie , pervenirent ad salutem ; illi e contra a salute deficerent . Igitur quæ est ratio , cur Deus hanc seriem eligat , est pariter ratio , quare hos eligat in gloriam , & illos reprobet . Quare divina Bonitas , quæ est ratio electionis istius seriei , est etiam ratio , cur isti sint electi in gloriam , illi reprobandi .*

Contra . Hujusmodi Sufficientistarum explicatio adversatur doctrinæ S. Thomæ , qui nullam aliam rationem peculiaris prædestinationis , & reprobationis agnoscit præter solam , & simplicem Dei voluntatem ; Ita enim habet (32) *Sic igitur consideremus totum*

R 2

genus

(31) Diff. de princ. Rat. Suff. art. 13. (32) P. 1. q. 23. a. 5. ad. 3.

genus humanum, sicut totam rerum universitatem. Voluit igitur Deus in hominibus quantum ad aliquos, quos prædestinat, suam repræsentare bonitatem, per modum misericordiæ parcendo; & quantum ad aliquos, quos reprobat, per modum justitiæ puniendo. Et hæc est ratio, quare Deus quosdam eligit, & quosdam reprobat..... Sed quare hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem. Unde Augustinus dicit super Joannem, quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle dijudicare, si non vis errare. Sicut etiam in rebus naturalibus potest assignari ratio, cum prima materia tota sit in se uniformis; quare una pars ejus est sub forma ignis, & alia sub forma terræ a Deo in principio condita, ut sic sit diversitas specierum in rebus naturalibus. Sed quare hæc pars materiæ est sub ista forma, & illa sub alia, dependet ex simplici divina voluntate; sicut ex simplici voluntate artificis dependet, quod ille lapis est in ista parte parietis, & ille in alia; quamvis ratio artis habeat, quod aliqui sint in hac, & aliqui sint in illa. Neque tamen propter hoc est iniquitas apud Deum, si inequalia non inequalibus præparet. Hoc enim esset contra justitiæ rationem, si prædestinationis effectus ex debito redderetur, & non daretur ex gratia. In his enim, quæ ex gratia dantur, potest aliquis pro libito suo dare, cui vult, plus, vel minus, dummodo nulli subtrahat debitum, absque præjudicio justitiæ. Hæc S. Doctor. In quibus tria attente consideranda sunt. I. S. Thomas assignat rationem generalis prædestinationis, & reprobationis; peculiaris vero prædestinationis, & reprobationis omnem aliam excludit rationem, præter solam divinam voluntatem. II. Hoc idem declarat tum exemplo materiæ primæ, quæ, cum tota sit in se uniformis, ex simplici Dei voluntate dependet, quod hæc pars materiæ sit sub ista forma, & illa sub alia; tum exemplo lapidum, qui, cum æque apti sint ad quamcumque parietis partem construendam, ex simplici voluntate artificis dependet, quod iste lapis sit in ista parte, & ille in alia parte parietis. III. Idipsum etiam ratione confirmat dicens, quod in his, quæ ex gratia dantur, potest aliquis pro libito suo dare, cui vult, plus, vel minus. Ex quibus clare patet S. Doctorem nec agnoscere, nec admittere aliam rationem specialis electionis, & reprobationis, nisi solam, & simplicem Dei voluntatem; proindeque etiam illam Sufficientistarum excludere.

Dicunt. (33) I. Cum D. Thomas citato articulo non aliud quærat, nisi utrum præscientia meritorum sit causa prædestinationis; jam patet eam solam rationem ipsum excludere, quæ sumitur ex meritis, aut demeritis eorum, qui prædestinantur, aut reprobantur.

II. Exemplum materiæ primæ vel potest accipi secundum quamdam abstractionem, vel mera est hypothesis quorundam Philosophorum, ab aliis non admissa, vel S. Thomas non censet materiam, ut est in rebus ipsis, non esse reipsa uniformem. Et sicuti
afferri

afferri potest aliqua ratio mechanica, cur artifex lapidem istum collocet in ista parte parietis, & illum in alia; ita etiam contineri potest in hac Universi serie aliqua ratio, cur hic sit electus, & ille reprobatus.

III. Certum est in iis etiam, quæ dantur ex gratia aliquam posse esse rationem, cur uni plus, alteri minus detur, præter solam, & simplicem voluntatem dantis, ut docet S. Thomas (34) asserens aliquam esse rationem congruentiæ, cur aliquibus Angelis plus gratiæ, quam aliis collatum sit in eorumdem creatione. Ergo, licet S. Doctor dicat, ex gratia esse, & citra injustitiam a simplici Dei voluntate pendere, quod hic sit prædestinatus, ille reprobatus, id nullatenus impedit esse aliquam aliam rationem, præter solam, & simplicem Dei voluntatem.

Contra. Ad I. Licet S. Thomas in dicto articulo explicite quærat, utrum præscientia meritorum sit causa prædestinationis, non inde potest inferri alia implicite in eodem articulo non contineri; sæpe enim S. Doctor in suis articulis unum explicite proponit, & plura resolvit, quæ cum proposito suo cohærent. Ita, & si in citato articulo ipse non quærat, quæ sit ratio generalis prædestinationis, & reprobationis, eam tamen assignat. Cum vero S. Thomas expresse affirmet nullam aliam rationem esse peculiaris prædestinationis, & reprobationis præter solam, & simplicem Dei voluntatem, jam patet ipsum non solum excludere eam rationem, quæ petitur ex meritis, vel demeritis, sed quamcumque aliam præter Dei voluntatem neque tam clara, expressa, & perspicua ipsius verba aliam patiuntur interpretationem.

Ad II. Quid refert, quod exemplum materiæ primæ vel possit accipi secundum quamdam abstractionem, vel mera sit hypothesis quorundam Philosophorum? Hoc exemplum, qualecumque sit, assumitur a D. Thoma ad intentum suum probandum; & nos illud intelligere debemus, ut ab ipso exponitur. Nonne sæpe assumuntur parabolæ rei fictæ ad rem veram significandam, & declarandam? Quid etiam juvat, quod S. Doctor asserat materiam in rebus ipsis esse difformem, cum hic non loquatur de materia in rebus ipsis difformi, sed de materia uniformi, & æque apta ad quamcumque formam? Quod addunt de mechanica ratione artificis, hic non habet locum, cum de Deo sit sermo; & S. Doctor unice assumit paritatem artificis ad confirmandum & declarandum, quod antea dixerat, nullam nempe esse rationem in arte, ut iste lapis sit in ista, & ille in alia parte parietis, idque unice pendere ex artificis voluntate; ita nullam esse rationem cur isti præ aliis electi, & prædestinati sint; atque unice a simplici Dei voluntate dependere.

Ad III. Non negamus, quod, in iis etiam, quæ dantur ex gratia, esse possit aliqua ratio, cur uni plus, alteri minus detur, præter simplicem dantis voluntatem, non supposita æqualitate subiectorum. Hinc S. Thomas loco citato a specifica graduum diversitate

veritate in Angelica natura constituta per ordinem divinæ Sapientiæ deducit rationem congruentiæ inæqualitatis gratiæ. Ita in corpore dicens: *rationabile est, quod secundum gradum naturalium Angelis data sint dona gratiarum, & perfectio beatitudinis*. Atque hanc rationem repetit tum ex parte Dei, qui cum fecerit naturam Angelicam ad gratiam, & ad beatitudinem consequendam, ita etiam gradus naturæ Angelicæ ad diversos gradus gratiæ, & gloriæ ab ipso ordinari videntur; quemadmodum ædificator ex hoc ipso, quod aliquos lapides pulchrius, & decentius aptat, videtur eos ad honoratiorem partem domus ordinare: Tum ex parte ipsius Angeli, qui non est compositus ex diversis naturis, ut inclinatio unius naturæ impetum alterius impediat, aut retardet, sicut in homine accidit; ideo rationabile est, quod Angeli, qui meliorem naturam habuerunt, etiam fortius, & efficacius ad Deum sint conversi. Totum id autem S. Doctor refundit in meram Dei voluntatem, dicens ad I. *Sicuti gratia est ex mera Dei voluntate; ita etiam & natura Angeli. Et sicut naturam Dei voluntas ordinavit ad gratiam, ita & gradus naturæ ad gradus gratiæ*. Hanc rationem autem congruentiæ locum non habere in hominibus docet S. Thomas ad III. dicens: *quod diversitas naturalium aliter est in Angelis, qui differunt specie; & aliter in hominibus, qui differunt solo numero..... In homine etiam est aliquid, quod potest impedire, vel retardare motum intellectivæ naturæ; non vero in Angelis. Unde non est eadem ratio de utroque*.

Ceterum, quod S. Thomas Articulo citato asserit, locum non habet in mysterio prædestinationis, & reprobationis peculiaris, de quo agimus. Cum enim S. Doctor (35) cum D. Gregorio existimet Angelum supremum inter peccantes fuisse supremum inter omnes: Hinc probabile censet (36), quod de quolibet ordine aliqui ceciderint: *In quo etiam magis, inquit, comprobatur libertas liberi arbitrii, quæ secundum quemlibet gradum creaturæ in malum flecti potest*. Donum ergo gratiæ, & perseverantiæ efficacis, nec non gratuiti prædestinationis (quod Sufficientistæ exigunt in quocumque statu etiam gratiæ, & innocentie Angelicæ) concessum non fuit Angelis ratione congruentiæ secundum gradum diversitatem; sed ex mero, & simplici Dei beneplacito. Per S. Doctorem igitur donum Prædestinationis a sola, & simplici Dei voluntate, præcisa quacumque alia ratione, dependet.

ARTICULUS OCTAVUS.

Theologica ratione ostenditur nullam aliam esse rationem singularis Prædestinationis, nisi solam, & simplicem Dei Voluntatem.

Juxta Systema ratio objectiva, seu motivum, quod ex parte objecti desumitur nihil aliud est, quam perfectio, seu aptitudo major, quæ in tali potius objecto, quam in alio a Deo cognoscitur, respectu finis a se intenti, ut ipsi Sufficientistæ asserunt (37)

di-

(35) P. I. q. 63. a. 7, (36) Ibidem a. 9. ad. 3. (37) Lib. de Conc. pag. 30. Et Dissert. de princ. Rat. Suff. art. 23.

dicentes: *Bonum majus iis voluit, quæ cognoscebantur majoris boni capacia, stante hoc Systemate.* Ex hoc principio igitur Ratio Sufficiens, seu motivum peculiaris prædestinationis erit perfectio, seu aptitudo major aliquorum præ aliis repræsentandi tali determinato modo divinam Bonitatem. Sed hujusmodi nequit esse Ratio Sufficiens prædestinationis specialis aliquorum præ aliis. Vel enim hæc perfectio, & aptitudo major objecti ratione antecedit prædestinationem, vel non antecedit. Si non antecedit, non potest esse Ratio Sufficiens prædestinationis peculiaris. Ratio enim Sufficiens ratione, & caussalitate debet antecedere prædestinationem, ut moveat divinam voluntatem ad prædestinandum, ex Fund. 9., & ut ipsi habent (38): *Evidens est actualem liberam volitionem esse dependentem; & ideo natura, caussalitate, aut ratione posteriorem esse ipsa Ratione Sufficienti; cum id, quod movet agens ad volendum, quatenus movet, sit utique prius natura, seu caussalitate, & cogitatione ipsa volitione; ut clare constat vel ex ipsa notione moventis, & moti.* Si antecedit, vel talis perfectio, & aptitudo objecti procedit, & dependet ex Dei gratia, vel non: Si procedit, & dependet a Dei gratia, prædestinatio peculiaris ratione antecedit perfectionem, & aptitudinem objecti, cum prædestinatio a D. Augustino definiatur (39): *Præscientia, & preparatio beneficiorum, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur.* Hinc ait (40): *Inter gratiam, & prædestinationem hoc tantum interest, quod prædestinatio est gratiæ preparatio; gratia vero jam ipsa donatio.* Non potest ergo esse ratio prædestinationis. Hoc suadet etiam S. Thomas (41) dicens: *Manifestum est, quod id, quod est gratiæ, est prædestinationis effectus: & hoc non potest poni, ut ratio prædestinationis; cum hoc sub prædestinatione concludatur.* Si non procedit, nec dependet a Dei gratia. Ergo in objecto spectato secundum solum ordinem naturalem invenitur dispositio aliqua, perfectio, & aptitudo peculiaris ad ordinem supernaturalem gratiæ, & prædestinationis, quod dici nequit. Unde egregie S. Thomas loco citato ait: *Quidquid est in homine ordinans ipsum in salutem, comprehenditur totum sub effectu prædestinationis.* Ergo ratione Theologica constat nullam aliam esse posse rationem specialis Prædestinationis aliquorum præ aliis, nisi solam & simplicem Dei Voluntatem.

ARTICULUS NONUS.

Nonnulla recensentur absurda, quæ ex Sufficientistarum Systemate sequi videntur.

I. **P**Osito hujusmodi Systemate, videtur sequi peculiarem prædestinationem aliquorum præ aliis tribuendam esse naturali rerum dispositioni, ordini, & nexui potius, quam Dei consilio, & voluntati. Ita enim Sufficientistæ habent (42): *posset equidem juxta*

(38) Lib. de Concord. pag. 28. (39) Lib. de dono Persev. cap. 14. (40) Lib. de Prædest. Sanct. cap. 10. (41) P. 1. q. 23. a. 4. in corp. (42) Dissert. de princ. Rat. Suff. art. 17.

juxta systematicam nostram explicationem generatim dici, ideo istis potius, quam illis dari perseverantiam, vel gratiam efficacem, quia aliter illi, aliter isti in hac Universi serie continentur. Et alio in loco (43) ajunt ideo istos præ aliis fuisse reprobatos, quia novit Deus: contineri in hac serie quosdam Angelos, & homines, & hos potius, quam illos, ut reprobandos. Ac tandem concludunt (44): Igitur quæ est ratio, cur Deus hanc seriem eligat, est pariter ratio, quare hos eligat in gloriam, & illos reprobet. Sed (45) non a divino consilio, neque a divina voluntate dependet, quod ita & isti, & illi, in tali serie contineantur, sed potius a naturali & necessario rerum ordine, & dispositione, & nexu, qui possibilibus insunt independenter a quocumque libero Dei decreto, seu voluntate, ut fuse dictum est Dissertatione 4. Ergo peculiaris prædestinatio aliquorum præ aliis tribuenda potius est naturali dispositioni, ordini, & nexui rerum, quam Dei consilio, & voluntati.

II. Videtur sequi Deum neminem salvare potuisse præter illos solos, qui in tali serie, independenti a sua voluntate, continebantur ut prædestinandi. Ex lege enim Optimi Deus adstringebatur ad eligendum Systema rerum, quod nunc existit, ut dictum est Dissertatione 3.; cum præ ceteris omnibus possibilibus congruentius, & melius a Sufficientistis statuatur. Sed in hujusmodi rerum Systemate, in suo nexu & ordine, independenti a divina voluntate, tales præcise, & non alii continebantur, ut prædestinandi. Ergo ex lege Optimi Deus adstringebatur ad tales præcise, & non alios prædestinandos. Salvis igitur legibus suæ divinæ Sapientiæ, quibus necessario Deus adstringitur vi naturæ suæ perfectissimæ, ut dictum est Dissertatione 3., neminem salvare potuit, præter illos solos, qui in tali serie continebantur ut prædestinandi. Quod ipsi expressè videntur admittere dicentes (46). *Volens Deus hoc Systema, simul voluit quæsumquæ entia in illo continentur, & nexum eorum inter se, & bona omnia, quorum sunt illa capacia, salvo hoc Systemate.* Et (47): *Singulis confert illud omne bonum, cujus sunt, salva serie, capaces.*

III. Videtur sequi Homines prædestinandos aliqua ratione ab aliis ante omnem divinam electionem jam discretos fuisse, sive implicite in Systemate, sive explicite in seipsis, contra Apostoli sententiam dicentis (48): *quis te discernit? quid habes, quod non accepisti?* Si enim implicite in Systemate considerentur, jam in ipso erant discreti aliqua ratione; cum Systema, in quo ut prædestinandi continebantur, ante divinam electionem cæteris possibilibus præstantius esset, & congruentius. Si autem explicite in seipsis considerentur, jam satis se discernebant ante divinam electionem; cum majorem perfectionem, & aptitudinem haberent ad repræsentandam tali determinato modo divinam bonitatem: Quæ major perfectio, & aptitudo ratio Deo fuit eligendi istos potius,

(43) System. explic. prop. 37. (44) Dissert. de princ. Rat. Suff. art. 14. (45) System. explic. prop. 7. 9. (46) Dissert. de princ. Rat. Suff. art. 23. (47) System. explic. prop. 37. (48) Ep. 1. ad Cor. cap. 4. v. 7.

potius, quam alios; & bonum majus istis volendi, quam aliis; cum isti, stante hoc Systemate, cognoscerentur a Deo majoris boni capaces. Ne igitur in tot absurda incurramus, satius erit cum Augustino circa hoc inscrutabile Prædestinationis mysterium dicere: *Duo (49) sola occurrunt, quæ respondere placeat. O altitudo divitiarum! Et numquid iniquitas apud Deum? Cui responsio ista displicet, quærat doctiores; sed caveat ne inveniat præsumptores.*

Concludendum igitur ex hisce omnibus, quod, sive Scripturæ sacræ, sive Ecclesiæ Patres, & præcipuè duo lumina Augustinus, & Thomas, sive Theologica ratio consulantur, Systema Sufficientistarum circa Prædestinationem, & Reprobationem peculiarem nullo modo possit subsistere.

DISSERTATIO VII.

De Mente S. Patris Augustini circa Gratiam, & Perseverantiam Status Innocentiæ.

Uum Sufficientistæ juxta principia sui Systematis statuunt tum Angelos, cum Protoparentes nostros in statu innocentiae ut bonum operarentur, & in bono perseverarent, indiguissse adjutorio natura sua *efficaci*; (per ipsos enim sola gratia ab intrinseco efficax continet Rationem Sufficientem liberi consensus supernaturalis in bonum: ita enim habent (1): *Gratiam ab intrinseco efficacem non pro solo naturæ lapsæ statu; sed etiam pro statu innocentiae admittendam esse plane consequitur ex systematica efficacis gratiæ explicatione*) hinc plurimum laborant, (2) ut S. Patrem in suas partes trahant, cujus vestigiis etiam in hac re se insistere fideliter profitentur. Nostri muneris proinde est ad hujus opusculi complementum ostendere S. Doctorem Augustinum etiam in hac quæstione alienum fuisse a sententia Sufficientistarum.

Non ignoramus viros doctissimos pro varietate suorum systematum in utramque partem esse divisos. Pro necessitate quippe adjutorii gratiæ efficacis in statu innocentiae stant Reginaldus, Estius, Sylvius, Contensonius, Gotti, Serry, viri & eruditione, & scientia præcipui cum cæteris Thomisticæ scholæ professoribus. Pro necessitate vero solius gratiæ versatilis stant Lupus, Norisius, Bellelli, Poncius, Lafosse, Vanroy, Piette, aliique Augustinensis scholæ sectatores ingenio, & doctrina excellentes. Atque hinc pro diverso utriusque Scholæ judicio in diversas, oppositasque partes D. Augustinum trahere contendunt. Scimus etiam pro utraque parte tam doctè, eruditè, & disertè disputatum esse, ut de hac quæstione iterum differere, & disputare superfluum videatur. Attamen, cum adversarii nostri ad investigandam, declarandamque mentem S. Augustini circa gratiam status innocentiae nos provocent, atque compellant, pro suscepto munere nostro modeste, ingenue, & sine partium studio proferemus quid de hac re videatur nobis esse sentiendum. Ad mentem igitur S. Doctoris assequendam argumenta desumenda non esse arbitramur ex quibusdam verbis, aut sententiis obiter, transcursum, & quasi per accidens a S. Patre prolatis, quæ in varium sensum, & pro studiis diversum facile
verti

(1) Append. de mente S. August. circa gratiam efficacem status innocentiae. (2) Appendice citata.

verti possunt. Sed juxta optimas criticæ regulas, ex libro de Correptione, & gratia, in quo ex professo hanc quæstionem tractandam, atque solvendam suscepit, depromenda esse existimamus. Ne quis autem putet D. Augustinum in elucubrando hujusmodi libro aut parum perspicuum, aut minus accuratum fuisse; vel saltem declinandæ tantum, non perfectè solvendæ difficultatis causa quæstionem suscepisse tractandam: opere pretium erit, antequam ad rem veniamus, declarare quæ nam fuerit occasio D. Augustino elucubrandi hujusmodi librum, & quid de doctrina in ipso contenta sentiendum sit.

ARTICULUS PRIMUS.

Declaratur quænam fuerit occasio D. Augustino elucubrandi Librum de Correptione, & gratia.

CUM Monachi Adrumentini in Africa Epistolam Sancti Augustini ad Xistum datam curiosius perscrutarentur, nec altissima divinæ gratiæ, & prædestinationis mysteria, quæ in ea continebantur, perfectè essent assecuti, gravia in Cænobio excitaverunt dissidia, aliis fatentibus liberum hominis arbitrium adjuvari per Dei gratiam, ut rectè sapiamus, atque faciamus; aliis autem sic gratiam prædicantibus, ut negarent liberum manere hominis arbitrium, ut refert D. Augustinus (3) in epistola ad Valentinum. Ad sedandas igitur dissensiones monachorum, eosque rite in veritate fidei instruendos librum scripsit de gratia, & libero arbitrio, in quo efficacissimis argumentis & libertatem humani arbitrii defendit, & prædicat divinam gratiam non ex meritis dari; nullum bonum desiderium gratiam præcedere posse; Deum jubere, quæ non possumus, ut ab illo noverimus, quid petamus; occultumque Dei judicium esse cur unus salvetur, alter vero damnetur.

Hujus libri occasione novus error, & nova dissidia in Cænobio exorta sunt. Cum enim quidam legissent omnia opera bona esse Dei dona, id in absurdum sensum deflectentes, neminem corripiendum esse asseriebant; sed tantum pro illo orandum Deum, ut, ipso donante, faceret, quod jubebatur. Re denuo per Valentinum Abbatem ad Augustinum delata (4), S. Doctor ut omnem erroris occasionem tolleretur, & penitus ignorantia illorum caliginem expelleret, alium librum elucubravimus de correptione & gratia, quem Cardinalis Norisius (5) mole parvum, sed maximum doctrina appellat; totum dicit mysteriis refertum, oculis subjicientem universam doctrinæ gratiæ æconomiam; clavem, qua ad universam Augustini de divina gratia, & libero arbitrio doctrinam aditus aperitur. Et S. Prosper (6) commendat tamquam plenum divinæ auctoritatis: cujus libri doctrina, auctoritate, efficacia factum est, ut Monachi ad bonam

(3) Epist. 214. ad Valentinum. (4) Ad Augustinum Epist. 216. (5) Lib. 1. hist. Pelag. cap. 23. (6) S. Prosperi ad August. Epist.

frugem revocarentur, & tandem pax, & tranquillitas monasterio restitueretur. Maxime ergo auctoritatis, mirabilis doctrinae, nitidae perspicuitatis dicendus est hujusmodi liber, quo & diffidia sublata, & ignorantiae caligines excussae, & difficultates explanatae, & argumenta soluta, & obscura gratiae, atque praedestinationis mysteria in clariorem lucemeducta; unde mirum videtur, quod novae in dies oriantur discordiae circa intelligentiam genuini sensus Augustinianae doctrinae, & in tanta luce hujus libri adhuc caligines, & difficultates adstruantur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Exponitur quid sibi Augustinus in hujusmodi Libro tractandum proposuit.

DIvvs Augustinus hoc in Libro Catholicam Fidem tradit de lege, de libero arbitrio & de gratia: docet sola gratia Dei per Jesum Christum homines a malo liberari, & sine ipsa nullum prorsus bonum sive cogitando, sive volendo, sive amando, sive agendo fieri posse. De iis, qui nondum gratiam regenerationis obtinuerunt, primam causam damnationis dicit esse originale peccatum, quod & alienum, & nostrum est, quia in illo uno omnes peccaverunt. De illis autem, qui gratiam regenerationis, & justificationis obtinuerunt, & in malam vitam relapsi sunt, causam esse dicit malam voluntatem; unde & illi, & isti iuste corripiuntur; cum etiam iuste a Deo damnantur. Plures, quas sibi objicit difficultates mirabiliter, & perfecte solvit, ostenditque praedicationem, & praecepta, & increpationes utiles, & necessarias esse: haec omnia quippe demonstrant, quid homines agere debeant, quos etiam correctionis aculeo excitant in majorem orationis affectum, ut Deo miserante desinant agere pudenda, & dolenda, & agant laudanda, atque gratanda: Afferit hisce omnibus usos fuisse Apostolos: ipsi enim & praecipiebant, quae fierent, & corripiebant, si non fierent. Fatetur tamen correptionem non prodesse, nisi supernus Medicus respiciat, a quo omnia bona habentur. Quare autem isti sic, alii aliter, atque alii aliter diversis, & innumerabilibus modis vocentur, ut reformentur, absit, ait, ut dicamus judicium luti esse debere, sed figuli. Docet denique perseverantiam finalem esse magnum Dei donum, quod non omnibus conceditur: sed non ideo ejus, qui non perseveraverit negligenda est correptio, ne forte det illi Deus poenitentiam, & resipiscat de Diaboli laqueis. Et qui non accepto hoc dono sua voluntate fuerit in peccatum relapsus, dignum dicit non correptione tantum, sed etiam aeterna damnatione. Hoc magnum Dei munus iis tantum concedi affirmat, qui a massa perditionis, quae facta est per primum Adam, divinae gratiae largitate discernuntur: proindeque homines praedestinari ad gloriam, & gratiam non secundum eorundem propositum, sed Dei. Atque hoc mysterium gratuita electionis in parvulis elucere: ac tandem concludit haec esse judicia Dei & iusta, & alta, quae nec vituperari possunt, nec penetrari. Quoniam autem dixerat illis, quibus hoc magnum donum

donum non conceditur: *Non esse ab illa conspersione discretos, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Hinc exoritur, ait (7) alia quæstio non sane contemnenda, sed in adjutorio Domini, in cujus manu sunt & nos, & sermones nostri, aggredienda, atque solvenda. Quæritur enim a nobis, quantum attinet ad hoc donum Dei, quod est in bono perseverare usque in finem. Quid de ipso primo homine sentiamus, qui certe sine ullo vitio factus est rectus. Cui interrogationi breviter respondet: eum perseverantiam non habuisse, quia in eo bono, quo sine vitio fuit, non perseveravit.*

Quibus præmissis quæstionem, de qua nobis agendum est, aggreditur dicens: *Sed illud magis quærendum, operosiusque tractandum est, quomodo respondeamus eis, qui dicunt: Si in illa rectitudine, in qua sine vitio factus est, habuit perseverantiam, procul dubio perseveravit in ea; & si perseveravit, utique non peccavit, nec illam suam rectitudinem, Deumque deseruit. Eum autem peccasse, & desertorem boni fuisse veritas clamat: non ergo habuit in illo bono perseverantiam; & si non habuit, non utique accepit. Quomodo enim & accepisset perseverantiam, & non perseverasset? Porro si propterea non habuit, quia non accepit, quid ipse non perseverando peccavit, qui perseverantiam non accepit? neque enim dici potest ideo non accepisse, quia non est discretus a massa perditionis gratia largitate: nondum quippe erat in genere humano perditionis massa, antequam peccasset, ex quo tracta est origo vitiata. Atque in hac quæstione celeberrima, & perdifficili, quam & tractandam, & discutiendam, & in adjutorio Dei dicit esse solvendam, tria integra capita impendit.*

Ex quibus constat S. Doctorem hujusmodi quæstionem non obiter, non transcursum, non declinandæ tantum difficultatis causa; sed ex professo, omni studio, cura, diligentia, & perspicuitate expendendam, atque penitus absolvendam in Domino sibi proposuisse. Hunc aureum Librum legat, consideret, & accuratè perpendat, semotis partium studiis, qui genuinam mentem D. Augustini assequi desiderat: *humiliter orans (ut ait S. Fulgentius), (8) misericordiae Dominum, ut eundem spiritum intelligentiæ legens accipiat, quem ille accepit, ut scriberet; & eandem illuminationis gratiam adipiscatur, ut discat, quam ille adeptus est, ut doceret.*

ARTICULUS TERTIUS.

Ex responsione D. Augustini ad Quæstionem ostenditur S. Doctorem pro statu gratiæ Angelorum, & innocentia Protoparentum nostrorum admisisse necessitatem solius gratiæ versatilis, seu auxilii, sine quo non, ad actu bene operandum, atque in bono perseverandum.

SI Divus Augustinus sensisset Adamum innocentem opus habuisse ad bene operandum, & in bono perseverandum efficacis gratiæ auxilio, & peculiari dono perseverantiæ, quæ

(7) De Correp. & grat. cap. 10. (8) De Veritate prædest., & grat. lib. 2. cap. 18.

quæ non accepit, huic difficili & operosæ quæstioni facile respondere potuisset, imò & debuisset, sicuti aliis similibus difficultatibus respondet (9): *Se tale mysterium ignorare; Judicium esse debere non luti, sed figuli. Deum omnia operari secundum consilium justissimum, & occultissimum voluntatis suæ. Quod gratis datur non esse debitum. Inscrutabilia esse judicia ejus.* Et alia hisce similia. Nec dicendum hujusmodi responsionibus usum fuisse S. Doctorem cum ageret de mysterio gratiæ, & prædestinationis status naturæ lapsæ, & in suppositione originalis peccati: eadem quippe urget difficultas sive in statu naturæ lapsæ cur unus præ alio eligatur, donumque gratiæ efficacis, & perseverantiæ accipiat; sive in statu naturæ innocentis cur Adamo, & malis Angelis hæc dona denegata sint (in sententia Adversariorum necessaria ad actu bene operandum, & in bono perseverandum) quæ tamen Angelis bonis fuerunt collata. Imo hujusmodi expressiones magis congruere videbantur statui innocentiae, si, ut adversariis placet, absque ulla præcedenti culpa, sola Dei voluntate talia munera denegata ipsis fuissent. Solæ igitur Augustino remanebant, quas supra attulimus, responsiones, quæ optimæ congruerent universæ Augustinianæ doctrinæ, quæque nodum difficultatis fecarent, si S. Doctor de hac quæstione sensisset, quemadmodum Sufficientistæ opinantur. Quid autem respondeat S. Pater videamus, & attente expendamus.

Ita ipse in aditu quæstionis respondet: *Qua* (10) *propter saluberrime confitemur, quod rectissime credimus Deum, Dominumque rerum omnium, quia creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exoritura esse præscivit, & scivit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere etiam de malis bene facere, quam mala esse non sinere: sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum arbitrium; deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, justitiæque judicium.* Quomodo autem Deus ostendisset, quid prius posset eorum liberum arbitrium, si in illo statu gratiæ, & innocentiae ad bene operandum, & in bono perseverandum auxilio gratiæ efficacis, & singulari dono perseverantiæ indigebant illi, quemadmodum homines egent in hoc statu naturæ lapsæ? Ideo igitur dictum est: *Deum sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset eorum liberum Arbitrium, quod solo adjutorio sufficienti, sive sine quo non, adjutum, si voluisset, & bonum utique fecisset, & in bono perseverasset, sicuti in Angelis sanctis factum est, ut post pauca dicemus.* Deinde: *quid posset suæ gratiæ beneficium:* in iis nempe, qui post lapsum gratia Redemptoris singulari perseverantiæ dono a perditionis massa discernuntur; & *justitiæ judicium:* in iis, qui justo Dei judicio in massa damnationis relinquuntur. Quæ fane Augustini responsio ipsorum opinioni adversatur.

AR-

(9) Lib. de Correp. & gat. De prædest. Sanctor. De dono persev. & aliis in locis.
 (10) De corrept. & grat. cap. 10. n. 27.

ARTICULUS QUARTUS.

Idem probatur ex æquali auxilio, quod habuerunt Angeli sive qui steterunt, sive qui ceciderunt.

PROsequitur S. Doctor (11): *Angeli quidam, quorum princeps est, qui dicitur Diabolus, per liberum arbitrium a Domino Deo refugæ facti sunt Cæteri autem per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt.* Jam vero si Angeli inæqualia dona habuissent, ut volunt adversarii, ita ut, qui refugæ a Deo facti sunt, solo adjutorio sufficienti, seu sine quo non, fuerint adjuti, quo non erant perseveraturi. Qui verò in veritate steterunt, a Deo obtinuerint efficax gratiæ auxilium cum dono peculiari perseverantiæ, quibus certissime erant permanfuri, dicere potius debuisset S. Doctor, quod, cadentibus illis per liberum arbitrium, isti steterunt per gratiæ beneficium. Quia per S. Patrem Augustinum, perseverare in bono per donum gratiæ efficacis, & perseverantiæ, est peculiare Dei munus, quod pertinet potius ad gratiæ beneficium, quam ad libertatis arbitrium; unde de simili dono loquens ait (12): *Gratia fit; gratiæ sunt agenda, quia fit, ne quis de suis meritis extollatur.* Et alio in loco inquit (13): *Tutiores igitur vivimus, si totum Deo damus; non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus.* Cum ergo D. Augustinus dicat, quod, refugis cadentibus per liberum arbitrium, cæteri per idem liberum arbitrium in veritate steterunt, deduci debet juxta S. Patris doctrinam omnes Angelos habuisse tantum sufficiens auxilium, quo boni Angeli adjuti per arbitrium steterunt, & quod mali deserentes, per idem liberum arbitrium ceciderunt.

Idipsum magis confirmat quod dixerat S. Pater in Libris de Civitate Dei hanc quæstionem tangens, sed nondum definiens; ita enim de Angelis ait (14): *Restat ut aut impares fuerint, aut si pares fuerint, post istorum ruinam, illis certa scientia sempiternæ felicitatis accesserit.* Et alio in loco (15) inquit: *Isti autem, qui, cum boni creati essent: tamen mali sunt mala propria voluntate aut minorem acceperunt amoris divini gratiam, quam illi, qui in eadem perstiterunt: aut si utrique boni æqualiter creati sunt, istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros, certissimi fierent, pervenerunt.* Cum ergo in hoc libro de Correptione, & gratia hanc eandem quæstionem revocans, & plane dissolvens dicat: *Angeli quidam per liberum arbitrium a Domino Deo refugæ facti sunt; Cæteri autem per idem liberum arbitrium in veritate steterunt; eamque de suo casu nunquam futuro certissimam scire meruerunt:* Consequens est S. Doctorem, ex duabus senti-

tentiis

(11) De Correp. & grat. cap. 10. n. 27. (12) De Correp. & grat. cap. 10. (13) Lib. de dono persever. cap. 6. (14) De Civit. Dei lib. 11. cap. 13. (15) De Civit. Dei lib. 12. cap. 9.

tentiis propositis in libris de Civitate Dei, eam elegisse in libro de Correptione, & gratia, quæ omnes Angelos pares in gratiæ sufficientis auxilio faciebat, & solum post perseverantiam Sanctis Angelis scientiam sempiternæ felicitatis accessisse dicebat.

ARTICULUS QUINTUS.

Præcluditur effugium.

Nonnulli ad declinandam difficultatem ita Augustini verba interpretantur, ut, sive per illa supra memorata (16): *si pares fuerunt, post istorum ruinam, illis certa scientia suæ sempiternæ felicitatis accesserit; istis mala voluntate cadentibus, illi amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se numquam casuros certissimi fierent, pervenerunt*; Sive per alia (17): *Diabolus vero, & Angeli ejus, & si beati erant, antequam caderent, & se in miseriam casuros esse nesciebant: erat tamen aliquid, quod eorum adderetur beatitudini, si per liberum arbitrium in veritate stetissent, donec istam summæ beatitudinis plenitudinem, tamquam præmium ipsius permansionis acciperent; idest, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulterius omnino non possent, & hoc de se certissime nossent, intelligant efficax auxilium, quo amplius adjuti Angeli ad plenitudinem beatitudinis pervenerunt, & quo deserti mali Angeli ceciderunt, permansuri tamen si tale donum habuissent.*

Contra. Hujusmodi interpretatio neque conformis est sententiæ Augustini, neque verborum contextui consona. Sive enim in libris citatis de Civitate Dei, sive in hoc de correptione, & gratia S. Doctor, post ruinam Angelorum reproborum, illud majus adjutorium memorat. Ergo per Sanctum Patrem cum pari gratiæ sufficientis auxilio mali ceciderunt, & boni steterunt, atque in præmium permansionis, illis cadentibus, istis scientia sempiternæ suæ felicitatis accessit. Quod futurum fuisse asserit S. Doctor & Angelis malis, si per liberum arbitrium in veritate stetissent, ut istam summæ beatitudinis plenitudinem, tamquam præmium ipsius permansionis, acciperent; idest, ut magna per Spiritum Sanctum data abundantia charitatis Dei, cadere ulterius omnino non possent, & hoc de se certissime nossent. Si ergo Angeli Sancti post lapsum Angelorum malorum amplius adjuti ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se numquam casuros certissimi fierent, pervenerunt: Si etiam Angeli refugæ, quoribus in veritate stetissent, hoc idem donum acceperunt, tamquam præmium ipsius permansionis. Ergo abundantia Charitatis, plenitudo beatitudinis, certitudo scientiæ consequiebantur perseverantiam, non dabant; erant præmium permansionis, non adjutorium ad permanendum; erant non incrementum, sed complementum charitatis, & plenitudo felicitatis, quæ non in via habentur, sed in patria per luminis gloriæ adjutorium consequuntur, quæque Sanctos Angelos, reve-

(16) De Civit. Dei lib. 11. cap. 13. & lib. 12. cap. 9. (17) De Correp. & grat. cap. 10.

revelata sibi sublimius veritate, per speciem assecutos fuisse (18) S. Pater affirmat. Idque magis demonstrat dicens (19) de Angelis: *cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi; & hujus permansionis debitam mercedem recipere meruerunt; tantam scilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certissimum sit, semper se in illa esse mansuros.*

ARTICULUS SEXTUS.

Ostenditur ex felicitate, qua per D. Augustinum in statu innocentie Angeli, & Adam sine ullo vitio fruebantur, fuisse ita in ipsorum arbitrio bonum operari, & in bono perseverare cum solo gratie sufficientis auxilio, ut sine necessitate alterius efficacis, & singularis auxilii actu bonum operari, & in bono perseverare potuissent.

PROsequitur S. P. loquens de Angelis, & Adam: (20) *Hanc plenitudinem beatitudinis non habebant; sed quia nesciebant suam futuram miseriam, minore quidem, sed tamen beatitudine sine ullo vitio fruebantur. Nam si suum casum futurum noverant, eternumque supplicium, beati utique esse non possent, quos hujus tanti mali motus jam tunc miseros esse compelleret. Sic & hominem fecit cum libero arbitrio, & quicquid sui futuri casus ignarum; tamen ideo beatum, quia & non mori, & miserum non fieri in sua potestate esse sentiebat. Per Augustinum ergo beati erant sine ullo vitio & Angeli, & Adam in illo felici gratie, & innocentie statu, quia & suum futurum casum nesciebant, & miseros non fieri in sua potestate esse sentiebant, nec ullus futuri supplicii metus eos tangebatur. Jam vero quomodo miseros non fieri in sua potestate esse sensissent, si absque efficaci gratie auxilio, & peculiari dono perseverantie certissime se casuros esse novissent? Sane non poterat esse in eorum potestate, quod ad peculiare Dei munus pertinebat. Unde S. Pater (21) de hoc peculiari dono loquens ait: *Post casum hominis nonnisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, ut homo accedat ad eum; neque nisi ad gratiam suam, ut homo non recedat ab eo.**

Quomodo etiam sine ullo vitio, & metu beati esse potuissent, si in illo innocentie statu in manu sua servasset Deus & efficax gratie auxilium, & peculiare donum perseverantie aliis concedendum, & aliis denegandum secundum occultum consilium voluntatis sue? Quis est qui ignoret nos in hoc statu naturae lapsae cum timore, & tremore nostram salutem operari debere, quia nosse non possumus an in sorte illorum vocati simus, quibus tale perseverantie donum conceditur? Dicente Apostolo (22): *cum metu & tremore vestram salutem operamini.* Super qua D. Augustinus (23) ait: *quare cum timore, & tremore? Deus est enim qui operatur in vobis, & velle, & operari pro*

T

bona

(18) De corrept. & grat. cap. 10. (19) De corrept. & grat. cap. 11. n. 32. (20) De corrept. & grat. cap. 10. n. 27. 28. (21) De dono persever. cap. 7. n. 13. (22) Ep. ad Philippen. cap. 2. v. 12. (23) De corrept. & grat. cap. 9. n. 24.

bona voluntate. Aut ergo Angeli, & Adam tale mysterium gratiae ignorare debuissent (quod dicere absurdum est de illis, qui clariori, & abundantiori lumine fidei, & cognitionis donati fuerunt), aut ipsi, sicut & nos timore, & tremore affici in tanta efficacis auxilii, & praedestinationis incertitudine; quod a sensu S. Doctoris alienum est, cum illi beatitudine sine ullo vitio, & metu fruerentur. Ideo ergo beati, quia ita in sua potestate (posito tamen auxilio gratiae sufficientis) esse sentiebant miseros non fieri, ut nolentes non essent miseri, & volentes sine peculiari munere essent perseverantes in bono, in quo facillimum erat ipsis permanere in tanta non peccandi facilitate, cum recti sine ullo vitio, ac defectu a Deo conditi fuissent.

Nec aliquis dicat eos similiter metu, & timore angī potuisse ex hoc etiam, quod ante exitum perseverantiae, se numquam casuros esse ignorabant. Verum equidem est, ut ait S. Pater, minus ex hoc fuisse beatos, quia plenitudo beatitudinis cum certitudine scientiae non amplius cadendi merito permansionis reservabatur. Beati tamen erant sine ullo vitio, ac metu: nemo enim solitudine, ac timore angitur in eo, quod esse sentit in plena sua potestate. Cum ergo ipsi, miseros non fieri, in sua potestate esse sentirent, ideo beatitudine sine ullo vitio, & metu fruebantur. Unde S. Doctor concludit (24): *In quo statu recto, ac sine vitio, si per liberum arbitrium manere voluisset, profecto sine ullo mortis, & infelicitatis experimento acciperet illam, merito hujus permansionis, beatitudinis plenitudinem, qua & Sancti Angeli sunt beati; idest ut cadere non possent ulterius, & hoc certissime scirent.*

ARTICULUS SEPTIMUS.

Idem ostenditur ex disparitate adjutorii, quod D. Augustinus assignat pro disparitate status utriusque naturae innocentis, & lapsae.

Commemorato primi hominis lapsu, & justo Dei judicio in damnatione ipsius cum tota sua stirpe, & gratia Liberatoris, prosequitur (25) S. Doctor: *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? imo vero habuit magnam, sed disparem. Ille in bonis erat, quae bonitate sui conditoris acceperat... Sancti vero in hac vita, ad quos pertinet liberationis haec gratia, in malis sunt, ex quibus clamant ad Deum, libera nos a malo. Ille in illis bonis Christi morte non eguit: istos a reatu & hereditario, & proprio illius agni sanguis absolvit. Ille non opus habebat eo adjutorio, quod implorant isti, cum dicunt video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captivantem me in lege peccati... Ille vero nulla tali rixa a se ipso adversus se ipsum tentatus, atque turbatus, in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur. Quomodo autem gratia, quam habuit Adam innocens magna erat, si cum illa in bono certissime perseveraturus non*

(24) De correptione & gratia. cap. 10. n. 28. (25) De correptione & gratia. cap. 11. n. 29.

non erat? numquid fortasse magna, quia cum illa in bono poterat perseverare, numquam tamen perseveraturus absque peculiari Dei dono, quod non erat accepturus? Magna ergo dicenda erit & gratia sufficiens in hoc statu naturæ lapsæ, quæ dat posse bonum operari; sed nec actum donat, nec perseverantiam? Illa ergo magna dicitur, quia in illo innocentia, & pacis statu tot bonis erat cumulata, ut sine ulteriori peculiari auxilio Adam facillime poterat bonum operari, & in bono perseverare. Hinc merito S. P. asserit disparem esse gratiam pro utriusque status disparitate. Ille quippe in bonis non egebat peculiari auxilio, quo egent isti in malis: ille opus non habebat illo adiutorio, quod isti implorant. Quod autem est auxilium, quo egent Sancti? quod adiutorium, quod isti implorant? nullum aliud fane, nisi efficax adiutorium gratiæ, & peculiare donum perseverantiæ, dicente Augustino (26): *manus Dei est ista, non nostra, ut non discedamus a Deo, manus, inquam, ejus est ista, qui dixit timorem meum dabo in cor eorum, ut a me non recedant.... propter hoc & posci a se voluit ne inferamur in tentationem; quia, & si non inferimur, nulla ab eo ratione discedimus.* Non ergo Adam innocens hujusmodi peculiaribus auxiliis ad standum, & perseverandum indigebat, quibus indigent Sancti in istis malis. Unde S. Pater ait (27): *post casum hominis nonnisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere ut homo accedat ad eum; neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo.* Ergo ante hominis lapsum ad peculiare gratiæ auxilium non pertinebat, ut homo ad eum accederet; & ad singulare donum perseverantiæ, ut ab eo non recederet; cum tales homo innocens vires habuerit, ut solo versatilis gratiæ adiutorio suffultus, in bono perseverare potuisset, & perseverasset revera, si voluisset; sicut fecerunt Angeli Sancti, qui, cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi. Hinc S. P. loco citato inquit (28): *non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt; fuerat in homine antequam caderet.* Quæ magis confirmant disparitatem adiutorii sufficientis, & efficacis pro utriusque status naturæ innocentis, & lapsæ disparitate.

ARTICULUS OCTAVUS.

Præcluditur effugium.

Dicunt nonnulli: Adam quidem non habuisse opus auxilio efficaci, quo liberaretur a malis, quibus nondum premebatur; opus tamen habuisse efficaci auxilio, & dono perseverantiæ, ut bonum actu operaretur, & in bono permaneret; proindeque D. Augustinum disparem assignare gratiam pro utriusque status diversitate; pro statu innocentia gratiam, qua, si vellet, perseveraret primus homo in bono, quod ex munere

T 2

Condi-

(26) Lib. de dono persev. cap. 7. n. 14. 15. (27) De dono persev. cap. 7. n. 14. 15.
 (28) De dono persev, cap. 7. n. 13.

Conditoris acceperat; pro statu vero naturæ lapsæ gratiam medicinalem, qua Sancti & a malis curarentur, & carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincerent.

Contra. Hæc responsio non videtur congruere nec verbis, nec menti D. Augustini. S. enim Doctor asserit Adamum innocentem opus non habuisse eo adjutorio, quod implorant Sancti: tale autem adjutorium non est, nisi efficax auxilium, & donum perseverantiæ, ut dictum est articulo præcedenti, quo ille non indigebat, cum vires integras haberet, & in bonis esset, quæ de bonitate sui Conditoris acceperat; unde S. Pater (29) dicebat: *non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt; fuerat in homine antequam caderet.* Ex eo vero, quod asserit Sanctos in hoc statu indigere tali efficaci, & peculiari adjutorio, quia in eis caro concupiscit adversus spiritum; non autem indiguisse Adamum, quia nulla tali rixa a se ipso adversus se ipsum tentabatur, atque turbabatur, conitat ipsum assignare rationem, cur nunc Sancti peculiari egeant adjutorio, quo ille opus non habebat in tanta felicitate, & non peccandi facilitate; unde S. P. subdit: *proinde, & si non interim latiore, veruntamen potentiore gratia indigent isti.* Lætior igitur illa Adami erat, quia homo innocens liber a peccato, & miseris cum sufficienti auxilio in bono permanere in sua potestate esse sentiebat; neque enim lætior illa gratia dicenda est, cum qua certe non erat perseveraturus. Potentior ista, quæ non dat tantum posse, sed etiam velle. Hinc S. Pater eodem capite prosequitur dicens de adjutorio status innocentiae: *tale quippe erat adjutorium, quod defereret, cum vellet, & in quo permaneret, si vellet; non quo fieret, ut vellet.* *Hæc est prima gratia, quæ data est primo Adam; sed hæc est potentior in secundo: prima enim est, qua fit, ut habeat homo justitiam, si velit; secunda ergo plus potest, qua etiam fit, ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.* En disparitas gratiæ necessaria pro utriusque status diversitate: prima, qua fit ut homo habeat justitiam, si velit; Secunda, qua etiam fit, ut velit: *nec illa quidem*, ait S. Pater loco citato, *parva erat, qua demonstrata est etiam potentia liberi arbitrii.... hæc autem tanto major, ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem, parum sit denique non posse sine illa vel apprehendere bonum, vel permanere in bono si velit, nisi etiam efficiatur ut velit.* Corruit ergo responsio allata, ut etiam magis patebit ex infra dicendis.

ARTI-

(29) De dono persever. cap. 7. n. 13.

ARTICULUS NONUS.

Ostenditur ex D. Augustino Adamum solo adiutorio gratiæ sufficientis actu potuisse bonum facere, & in ipso perseverare absque ulla necessitate potentioris, & peculiaris auxilii.

PROsequitur S. Doctor (30): Fit quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseveranter tenendo, non solum posse, quod volumus; verum etiam velle, quod possumus: quod non fit in homine primo: unum enim horum in illo fuit, alterum non fuit. Namque ut reciperet bonum gratia non egebat, quia nondum perdidit; ut autem in eo permaneret, egebat adiutorio gratiæ, sine quo id omnino non posset; & acceperat posse, si vellet; quod ut vellet de libero descendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle posset, & male. Quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit servire peccato, quæ futura erat, & homini, sicut facta est & Angelis sanctis merces meriti? nunc autem per peccatum, perduto bono merito, in his, qui liberantur, factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat. Plura in hoc contextu mirifice probant, quod asserimus. I. In hoc testimonio S. P., sicut & in aliis aperte asserit Adamum non habuisse auxilium efficax, quo fieret, ut vellet; & tamen certum est Adamum per aliquod temporis intervallum & bonum voluisse, atque fecisse, & in bono toto eo tempore perseverasse. Ergo per S. Doctorem homo in statu innocentie actu bonum operabatur, & in bono manebat solo auxilio sufficientis gratiæ munitus. Loquens enim S. P. de eo temporis intervallo, quod intercessit inter primi hominis creationem, & ejus lapsum ait (31): *Vivebat itaque homo secundum Deum in Paradiso & corporali, & spiritali.... cui utique stanti (superbus Angelus), quoniam ipse ceciderat, invidabat.* II. Idque magis declarant verba illa: *ut autem in bono permaneret egebat adiutorio gratiæ, sine quo omnino non posset; quæ congruunt cum illis supra memoratis de adiutorio Adamo concesso: quod defereret cum vellet, & in quo permaneret, si vellet.* Ergo per S. Patrem non alio egebat Adam adiutorio gratiæ, non solum ut posset, sed ut in bono permaneret, nisi sufficienti. Quod adversariorum opinioni repugnat. Neque enim S. P. ita loqui recte potuisset, si credidisset Adamum opus habuisse ad permanendum peculiari dono perseverantiæ, quemadmodum nunc indigent Sancti; cum Tridentinum Concilium definiat (32): *Si quis dixerit justificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse; vel cum eo non posse, anathema sit.* Quod similiter in sententia Adversariorum dici deberet de statu innocentie. III. Id etiam confirmat quod addit S. P. de libero arbitrio primi hominis: *quod tunc ita liberum erat, ut bene velle posset, & male: dicendo autem: tunc ita liberum erat, ut bene velle*

(30) De correp. & grat. cap. 11. n. 31. (31) De Civit. Dei lib. 14. cap. 11. (32) Sess. 6. can. 22.

velle posset : significat disparitatem virium status innocentiae a statu naturae lapsae, de quo dixerat (33) : *liberum arbitrium & ad malum, & ad bonum faciendum confitendum est nos habere ; sed in malo faciendo liber est quisque justitiae, servusque peccati. In bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo, qui dixit si vos Filius liberaverit, jam tunc vere liberi eritis. Tunc ergo ita liberum erat, ut bene velle ab ipso, cum solo sufficienti gratiae adjutorio, penderet ; quod nunc sine efficaci liberatoris gratia non habetur. Quod mirifice demonstrant verba S. P. dicentis (34) : non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt, fuerat in homine antequam caderet. Quae tamen libertas voluntatis in illius primae conditionis praestantia quantum valuerit apparuit in Angelis Sanctis, qui, Diabolo cum suis cadente, in veritate steterunt ; & ad securitatem perpetuam non cadendi, in qua nunc eos esse certissimi sumus, pervenire meruerunt. Post casum autem hominis, non nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo accedat ad eum ; neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, ut homo non recedat ab eo. Id totum demum ostendunt, quae subjungit S. Pater : Quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit servire peccato, quae futura erat & homini merces meriti ? nunc autem per peccatum, perduto bono merito, in his, qui liberantur factum est donum gratiae, quae merces meriti futura erat. Jam vero si ad consequendam perfectam libertatem a peccato in plenitudine beatitudinis tam in statu innocentiae, quam in statu naturae lapsae necessarium fuisset efficax gratiae, & perseverantiae donum, perfecta libertas a peccato in utroque pariter statu fuisset donum gratiae. Ergo tunc ideo merces futura erat meriti, quia tunc posse a Deo per gratiam sufficientem tribuebatur ; sed velle & perseverare ab ipso descendebat arbitrio : nunc autem non solum posse, sed etiam velle, & perseverare a gratia liberatoris donatur ; unde donum gratiae factum est, quae merces meriti futura erat : sicut fuit in Angelis Sanctis, qui, aliis cadentibus per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ipsi steterunt.*

ARTICULUS DECIMUS.

Ostenditur D. Augustinum unice repetere necessitatem auxilii efficaci, & doni perseverantiae ab infirmitate, & miseriis naturae lapsae, quibus proinde donis non indigebat Adam in statu felicitatis, & innocentiae.

EXplicatis duobus adjutoriis, quorum aliud est adjutorium, sine quo aliquid non fit, quod sufficiens dicitur. Et aliud est adjutorium, quo aliquid fit, quod efficax appellatur ; Ita prosequitur S. Doctor (35) : *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat reclus acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non dese-*

(33) De correp. & grat. cap. 1. n. 2. (34) Lib. de dono persever. cap. 7. n. 13. (35) De correp. & grat. cap. 12. n. 34. & seq.

deferere, datum est adjutorium perseverantiae, non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset: nunc vero sanctis in regnum Dei per gratiam Dei, non tale adjutorium perseverantiae datur; sed tale, ut eis perseverantiae ipsa donetur. Quare autem Sanctis hoc peculiare donum nunc concedatur, subiungit dicens: magna quippe libertas est necessaria adversus tot, & tantas tentationes, quae in Paradiso non fuerunt, dono perseverantiae munita, atque firmata, ut cum omnibus amoribus, terroribus, erroribus suis vincatur hic mundus. Ex quibus verbis clarè patet S. Doctorem necessitatem libertatis dono Perseverantiae munitae atque firmatae unice repetere ex miseriis, atque periculis huius status, quam necessitatem non habebat ille, qui locatus erat: in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate. Unde addit S. P.: Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, idest in bono perseverantiam primus homo, sed perseverare, vel non perseverare in ejus relinqueretur arbitrio, tales vires habebat ejus voluntas, quae sine ullo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupiscentialiter resistebat, ut digne tantae bonitati, & bene vivendi facilitati perseverandi committeretur arbitrium. Ergo per Sanctum Patrem ratio, cur homini innocenti datum non fuit a Deo tale perseverantiae donum, repetenda est ex viribus, quas habebat in illo innocentiae statu ejus voluntas, quae, cum esset sine ullo peccato, & vitio instituta, huiusmodi peculiari munere non indigebat. Quid enim ejus voluntatis vires amplius tunc præstare potuissent, si, sicuti nunc, sine tali dono certissime in bono non erat perseveratura? Quae tanta bonitas, quae tanta bene vivendi facilitas, ut digne perseverantia ejus voluntatis committeretur arbitrio, si, sine tali dono, quod non habuit, infallibiliter ipsius voluntas a bono erat defectura? Atque in huius rei confirmationem prosequitur S. P. Nunc autem, postea quam est illa magna, peccati merito, amissa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas. Ergo per S. P. nondum amissa innocentiae libertate, talibus donis humana natura adjuvanda non erat, cum unice ita adjuvanda fuerit ob contractam per peccatum infirmitatem. Cujus rei rationem reddens S. P. ait: nam si in tanta infirmitate vitae huius ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent, si vellent, nec Deus in eis operaretur, ut vellent; inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet; & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent. Si voluntas in hoc infirmitatis statu solo adjutorio sufficienti adjuvata inter tot, & tantas tentationes infirmitate sua deficeret; Ergo in statu innocentiae voluntas primi hominis sana, robusta, bona, nulla tentationis vi, nullove concupiscentiae actu sollicitata, solo auxilio sufficientis gratiae munita sine ulla difficultate, imò cum magna facilitate perseverare potuisset. Unde concludit S. Doctor: Subventum est ergo infirmitati voluntatis humanae, ut divina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur..... Fortissimo dimisit, atque permisit facere, quod vellent: infirmis servavit,

ut ipso donante, invictissime, quod bonum est, vellent, & hoc deferere invictissime nollent. Apparet hinc S. Doctorem repetere necessitatem auxilii efficaci, & denique perseverantiae ab infirmitate, & miseris naturae lapsae, quibus proinde donis non indigebat primus homo in statu gratiae felicitatis, & innocentiae.

Ex iis omnibus, quae hucusque in hac postrema Dissertatione retulimus, patet D. Augustinum sensisse sive Angelos in statu gratiae, sive Adamum in statu innocentiae opus habuisse solo gratiae sufficientis adiutorio ad operandum, & perseverandum. Sicuti I. Ex responsione S. Augustini ad propositam quaestionem. II. Ex aequalitate auxilii sufficientis, quod habuisse Angelos omnes, sive qui steterunt, sive qui ceciderunt, affirmat. III. Ex disparitate adiutorii, quam statuit pro diversitate utriusque status naturae innocentis, & lapsae. IV. Ex necessitate solius adiutorii gratiae sufficientis, quam astringit pro statu innocentiae ad operandum, & perseverandum. V. Tandem ex immunitate, & exemptione illius felicissimi status ab omnibus concupiscentiis, tentationibus, periculis, malis; satis probatum est.

CONCLUSIO OPERIS.

QUOD in limine hujus lucubrationis dixi, idipsum ingenuè, & ex animo confirmo, absoluto jam praesenti opusculo; me nempe non contentionis, aut discordiae, aut partium studio scripsisse; sed amore veritatis investigandae, & inveniendae: neque ultro, sed amicorum meorum cohortationibus sollicitatum, atque gravissimorum virorum auctoritate devictum in hanc arenam descendisse. Quod si, ut mihi in votis erat, veritatem affecutus sum, Deo, in cujus manu & ego, & sermones mei sunt, gratias humilissimas ago, a quo bona cuncta procedunt: sin contra accidit, & in aliquo, aut in multis pro humana imbecillitate defeci, veniam peto ab eo, qui multus est ad ignoscendum, omnia libens & volens Catholicae Ecclesiae judicio submittens, cui Dominus promisit spiritum veritatis mansurum in aeternum.

Rogo etiam, atque obtestor Leybnitiani Systematis professores, ut, si quid forte in hac lucubratione exciderit, quod ipsis aliqua ratione displiceat, id praeter mentem factum esse pro certo habeant, atque libenter ignorent: mihi enim animus semper fuit philosophica quidem, & theologica libertate Systema Leybnitianum impetere; professores tamen ipsius Systematis omni veneratione prosequi, & honore.

Denique, si alicui forte hujus opusculi lectori Rethorum flosculis, & venustati assueto non sapit styli hujus scholastici, facilis quidem, ac plani, minus tamen politi, & elegantis, simplicitas, vellem animadverteret, subtiles materias amanae eloquentiae ornamenta, & exquisitae locutionis lenocinia vix ferre; & quia in hisce maxime rebus, ut inquit Augustinus (36): *bonorum ingeniorum insignis est indoles in verbis verum amare, non verba.*

FINIS.

ELEN-

(36) Lib. Doct. Christianae.

E L E N C H U S

Eorum, quæ in qualibet Dissertatione continentur.

DISSERTATIO I.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Libertate humana.

ART. I. Exponuntur Fundamenta Systematis Rationis Sufficientis circa Libertatem humanam.	pag. 1
ART. II. De præcipuis erroribus circa humanam Libertatem.	2
ART. III. De Essentia, Definitione, & Extensione Libertatis humanæ.	3
ART. IV. Sufficientistarum Systema videtur repugnare humanæ Libertati.	4
ART. V. Præcluditur primum effugium Sufficientistarum.	6
ART. VI. Præcluditur secundum effugium.	7
ART. VII. Præcluditur tertium effugium.	9
ART. VIII. Præcluditur quartum effugium.	10
ART. IX. Præcluditur quintum effugium.	11
ART. X. Præcluditur sextum effugium.	12
ART. XI. Hujusmodi Systema aufert ab Hominibus rationem Meriti, & Demeriti, ac proinde præcipuum fundamentum moralis Philosophiæ subvertit.	14
ART. XII. Præcluditur effugium.	ibid.
ART. XIII. Hujusmodi Systema differre non videtur ab illo Jansenii, quod adversari essentiæ Libertatis Catholici profitentur.	15
ART. XIV. Rejicitur nova definitio Libertatis.	18
ART. XV. Recensentur nonnulla absurda, quæ ex hoc Systemate sequuntur.	19
ART. XVI. Non suffragatur Sufficientistis sententia illorum, qui infallibilem connexionem admittunt inter judicium ultimum præcticum, & voluntatis electionem.	20
ART. XVII. Sufficientistis non patrocinatur D. Thomas.	21

DISSERTATIO II.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Libertate , Omnipotentia , & Sapientia Divina . pag. 24

ART. I. *Hujusmodi Systema labefactare videtur Divinam Libertatem.* ibid.

ART. II. *Juxta hoc Systema Deus non operatur ex perfectione Libertatis.* 26

ART. III. *Hujusmodi Systema videtur Divinae Omnipotentiae adversari.* 28

ART. IV. *Idem Systema videtur quoque repugnare Divinae Sapientiae.* 30

ART. V. *Hoc totum confirmatur ex eo , quod hujusmodi sententia convenire videtur cum illa Petri Abaelardi.* 31

ART. VI. *Sufficientistis non suffragatur D. Augustinus.* 33

ART. VII. *Neque ipsis patrocinatur Angelicus Doctor.* 35

DISSERTATIO III.

De Optimismo . 38

ART. I. *Quid intelligendum veniat nomine Universi optimi & perfectissimi.* ibid.

ART. II. *Hoc rerum Systema non esse interabilia optimum , & perfectissimum , probatur auctoritate D. Thomae.* 39

ART. III. *Hoc ipsum ex eodem S. Doctore evidenter ostenditur.* 40

ART. IV. *Examine subjiciuntur rationes , quas Sufficientistae desumunt ex auctoritate D. Thomae ad Optimismum probandum.* 42

ART. V. *Argumenta petita a D. Augustino , aliisque Patribus confutantur.* 44

ART. VI. *Ratione ostenditur hoc Universum non esse omnium possibilem optimum ac perfectissimum.* 45

ART. VII. *Mundi Optimi impossibilitas ostenditur ex parte Dei.* 48

ART. VIII. *Mundi Optimi impossibilitas ostenditur ex parte ipsius Universi , cum sit creatura.* 49

ART. IX. *Mundi Optimi impossibilitas ostenditur ex parte Finis.* 50

ART. X. *Possibile est aliud Universum huic perfecte simile.* 54

ART. XI. *Alio Argumento ostenditur possibilitas alterius Universi huic perfecte similis.* 55

ART. XII. *Duo entia perfecte similia non repugnant.* 56

ART. XIII. *Duo Entia perfecte similia non videntur repugnare ex rerum natura ,*

tura, sive ex principio contradictionis, ut nonnulli Sufficientistæ arbitran-
tur.

pag. 57

ART. XIV. *Probatur alio Argumento duo Entia perfectè similia nulla ratione*
repugnare.

59

ART. XV. *Id neque divinæ Sapientiæ adversatur, ut asserunt Leybnitius, &*
Wolpbius, aliique, ex oppositione cum principio Rationis Sufficientis. *ibid.*

A P P E N D I X.

De Systemate Leybnitiano Melioris & Optimi in Theodicæa tradito. 61

ART. I. *An Universum physicis moralibusque malis penitus immune perfectius*
sit Universo, in quo hujusmodi mala inveniuntur. 62

ART. II. *Quæ ratione mala ad Universi perfectionem influere possunt?* 63

ART. III. *Tot mala præcisè, quot sunt in hoc Universo, ad ejus perfectionem*
non conferunt, ita ut per ipsa Universum hoc perfectius sit alio quocum-
que possibili, in quo minora essent mala. 64

ART. IV. *An Deus aliqua ratione velit Mala moralia.* 65

ART. V. *Fundamenta Leybnitiani Systematis Melioris, & Optimi expen-*
duntur. 66

ART. VI. *Discutiuntur rationes, quibus suum Systema Melioris, & Optimi*
nititur probare. 69

ART. VII. *Expenduntur rationes, quibus probari nititur hoc Universum tot*
malis physicis, & moralibus implicatum, & involutum melius, & per-
fectius esse quocumque alio possibili, aut penitus hisce malis immune; aut
minoribus malis involuto. 71

ART. VIII. *Expenditur num Mala tum physica cum moralia hujus Universi*
sint & numero & gravitate minora, si cum Bonis conferantur, ut docet
Leybnitius. 72

ART. IX. *Num Sydera & Planetæ habitatores habeant; atque inde colligi possit*
in Universo plus Boni quam Mali reperiri; & Malum comparatum Bono
pro nihilo haberi, ut tradit Leybnitius. 74

ART. X. *Lex Optimi juxta Leybnitium Deo imponere videtur absolutam, &*
metaphysicam necessitatem. 77

ART. XI. *Videtur Leybnitius admittere juxta suum Systema Deum velle pec-*
catum,

- catum, non permissivè tantum; sed etiam positivè.* pag. 79
- ART. XII. *Hoc Systema impetere videtur Divina Attributa.* 82
- ART. XIII. *Juxta hujus Systematis legem Leybnitius videtur fatalem necessitatem Creaturis etiam intellectualibus imponere.* 83
- ART. XIV. *Enumerantur nonnulla absurda, quæ veteres Philosophi, aliique ex lege Melioris & Optimi deduxerunt.* 84

DISSERTATIO IV.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Scientia Divina Futurorum Conditionatorum.

- ART. I. *Usus Systematis Rationis Sufficientis in Theologia revelata reprobandum videtur titulo Novitatis.* 87
- ART. II. *Varia Theologorum placita circa Divinam Scientiam Liberatorum Futurorum Conditionatorum exponuntur.* 89
- ART. III. *Sufficientistarum Systema circa hujusmodi Divinam Scientiam exponitur, & explicatur.* 90
- ART. IV. *Hujusmodi Systema repugnare videtur Divinæ Omnipotentiae, Sapientiae, & Libertati.* 91
- ART. V. *Hujusmodi Systema multo magis repugnare videtur, si extendatur ad ordinem supernaturalem.* 93
- ART. ULTIMUS. *Historica narratio cap. 13. Lib. 4. Regum impetit Sufficientistarum Systema.* 96

DISSERTATIO V.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Gratia Status Naturæ Innocentis, & Lapſæ. 98

- ART. I. *Exponitur Systema Sufficientistarum circa Gratiam actualem.* 99
- ART. II. *Ex principiis Systematis Sufficientistarum sequi videtur non esse necessariam ad bene operandum Gratiam piæ motionis, supernæque offensionis voluntati divinitus inspiratæ, sed sufficere posse Gratiam supernæ mentis illustrationis.* 102

ART.

ART. III. *Juxta hujusmodi Systema non videtur posse explicari Lapsus sive Angelorum a Gratia, sive Protoparentum nostrorum ab Originali Justitia.* pag. 103

ART. IV. *Ex principiis Systematis sequi videtur Angelos a Gratia, & Protoparentes ab Originali Justitia excidisse, non ex abusu liberi arbitrii, sed ex defectu gratiæ, & indole libertatis.* 107

ART. V. *Ex tali Systemate sequi videtur Angelos, & Protoparentes nostros juste potuisse de Deo conqueri; quippe qui eis negaverit efficacem Gratiam perseverandi.* 108

ART. VI. *Non videntur ea posse convenire cum tali Systemate, quæ traduntur de Gratia efficaci.* 109

ART. VII. *Arbitrium hominis juxta Systema videtur non manere relativè liberum sub efficaci Gratia.* 111

ART. VIII. *Præcluduntur effugia.* 112

ART. IX. *Non videntur posse conciliari cum hoc Systemate, quæ spectant ad Gratiam sufficientem.* 114

ART. X. *Aliis Argumentis ostenditur Gratiam Sufficientem in Systemate Sufficientistarum veram benè operandi potestatem non tribuere.* 116

ART. XI. *Systema Rationis Sufficientis prorsus ineptum est ad simul concilianda aliarum Scholarum Systemata circa Gratiam.* 117

DISSERTATIO VI.

De Discordia Systematis Rationis Sufficientis cum Mysterio Prædestinationis, & Reprobationis. 120

ART. I. *Quid veniat nomine Prædestinationis, & Reprobationis.* ibid.

ART. II. *De erroribus circa Prædestinationem, & Reprobationem.* 122

ART. III. *Exponitur Systema Sufficientistarum circa Prædestinationem, & Reprobationem Angelorum, & Hominum.* 123

ART. IV. *Hujusmodi Systema rejiciendum videtur generatim titulo Novitatis, Falsitatis, & Contradictionis.* 126

ART. V. *Hoc Systema non congruit cum iis, quæ docent Scripturæ divinæ de Prædestinatione Electorum.* 127

ART. VI. *Id ipsum confirmatur auctoritate D. Augustini, qui arrogantiae, & teme-*

- temeritatis arguit illos, qui tam alti, ac imperscrutabilis mysterii rationem querere, aut assignare præsumunt.* pag. 129
- ART. VII.** *Id magis confirmatur auctoritate D. Thomæ, qui rationem peculiaris Prædestinationis repetit a sola, & simplici Dei voluntate.* 131
- ART. VIII.** *Theologica ratione ostenditur nullam aliam esse rationem singularis Prædestinationis, nisi solam, & simplicem Dei Voluntatem.* 134
- ART. IX.** *Nonnulla recensentur absurda, quæ ex Sufficientistarum Systemate sequi videntur.* 135

DISSERTATIO VII.

- De Mente S. Patris Augustini circa Gratiam, & Perseverantiam Status Innocentiæ.** 138
- ART. I.** *Declaratur quænam fuerit occasio D. Augustino elucubrandi Librum de Correptione, & gratia.* 139
- ART. II.** *Exponitur quid sibi Augustinus in hujusmodi Libro tractandum proposuit.* 140
- ART. III.** *Ex responsione D. Augustini ad Quætionem ostenditur S. Doctorem pro statu gratiæ Angelorum, & innocentie Protoparentum nostrorum admisisse necessitatem solius gratiæ versatilis, seu auxilii, sine quo non, ad actum bene operandum, atque in bono perseverandum.* 141
- ART. IV.** *Idem probatur ex æquali auxilio, quod habuerunt Angeli sive qui steterunt, sive qui ceciderunt.* 143
- ART. V.** *Præcluditur effugium.* 144
- ART. VI.** *Ostenditur ex felicitate, qua per D. Augustinum in statu innocentie Angeli, & Adam sine ullo vitio fruebantur, fuisse ita in ipsorum arbitrio bonum operari, & in bono perseverare cum solo gratiæ sufficientis auxilio, ut sine necessitate alterius efficacis, & singularis auxilii actu bonum operari, & in bono perseverare potuissent.* 145
- ART. VII.** *Idem ostenditur ex disparitate adjutorii, quod D. Augustinus assignat pro disparitate status utriusque naturæ innocentis, & lapsæ.* 146
- ART. VIII.** *Præcluditur effugium.* 147
- ART. IX.** *Ostenditur ex D. Augustino Adamum solo adjutorio gratiæ sufficientis* 148

*his actu potuisse bonum facere, & in ipso perseverare absque ulla necessitate
potentioris, & peculiaris auxilii.* pag. 149

ART. X. *Ostenditur D. Augustinum unice repetere necessitatem auxilii efficacis,
& doni perseverantiæ ab infirmitate, & miseriis naturæ lapsæ, quibus
proinde donis non indigebat Adam in statu felicitatis, & innocentie.* 150

Conclusio Operis.

152

F I N I S.

